

ЗАХТЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано): 811.111'37'367.633(043.3)

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији: www.filum.kg.ac.rs

ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Молим да у складу са чл. 30. Закона о високом образовању и чл. 48. Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику*

Научна област УДК (текст): *Енглески језик и лингвистика*

Ментор: Др Мирјана Мишковић-Луковић, ред. професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област *Енглески језик и лингвистика*

Комисија:

Др Тијана Ашић, ред. професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, уже научне области *Француски језик и Теоријске језичке дисциплине*.

Др Савка Благојевић, ред. професор, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, ужа научна област *Англистика*

Др Катарина Расулић, ван. професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област *Англистика*.

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи). Докторска дисертација *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* има за циљ да одреди семантичко-прагматичка својства изабране групе предлога у енглеском језику: *over, under, through, around*. Теоријско-методолошки оквир дисертације је заснован на комбиновању теорије релеванције и теорије принципијелне полисемије, што представља својеврсну новину у истраживању предлога као врсте речи. Предлози се анализирају као „про-концепти“ – апстрактне концептуалне схеме које се инференцијално попуњавају у логичкој форми до пуних пропозиционих конституената исказа. Таква анализа омогућава редукцију (семантичке) полисемије предлога, јер се разноликост (прагматичке) употребе инференцијално објашњава. Кандидаткиња је анализирала примере атестиране у корпусу, уочавајући различите прагматичке процесе, међу којима доминира инференцијални процес формирање концепата *ad hoc*. Овај прагматички процес, у ранијим истраживањима, анализиран је на отвореним класама речи, али не и на предлозима, који се сматрају релативно затвореном класом. Кандидаткиња је у анализи предлога разграничила елементе који су семантички кодирани од елемената који се инференцијално изводе у тумачењу исказа. Редукција наводне полисемичности предлога је основни резултат анализе и главни закључак дисертације.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Аксић Катарина

Назив завршеног факултета: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Одсек, група, смер: *Енглески језик и књижевност*

Година дипломирања: 2007.

Назив докторског студијског програма: *Наука о језику*

Научно подручје: *Филолошке науке*

Година одбране:

Факултет и место: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Број публикованих радова: (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника): 10 (два у категорији M51, један у категорији M53, три у категорији M14, четири у категорији M45)

- 1) Катарина М. Аксић, Аница Р. Радосављевић (2015) „Једно од значења енглеског предлога *over*“, *Наслеђе*, часопис за књижевност, језик, уметност и културу, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, година XII, број 30 (ISSN 1820-1768 / UDK 811.111'367.633 / COBISS.SR-ID 115085068), стр. 177-185. **M51**
- 2) Наталија К. Живковић, Катарина М. Аксић (2011) „Значај употребе типова говора и речи јунака у моделовању стварности и наративном структурирању Андрићевих приповедака *Знакови* и *Затворена врата*“, *Зборник радова*, Филозофски факултет, Пале, број 13 / I (ISSN 1512-5859 / UDK 811.163.41'367.7 / COBISS.BH-ID 7948294), стр. 539-554. **M51**
- 3) Катарина Аксић (2013) „Употреба родно маркираних именица за називе занимања“, *Речи*, Факултет за стране језике, Алфа универзитет у Београду, Београд, година V, бр. 6 (ISSN 1821-0686 / UDK 81'27 / COBISS.SR-ID 155512076), стр. 137-144. **M53**
- 4) Аница Р. Радосављевић, Катарина М. Аксић (2015) „Мотивација и ставови студената србистике и англистике према учењу енглеског језика с освртом на питања интегративности, етноцентризма и страха од асимилације“, *Српски језик – од Вука до данас* (Зборник радова са IX међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност* одржаног 24-25. октобра 2014. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), књига I, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац (ISBN 978-86-85991-79-0 / UDK 811.111'243 159.947.5-057.875 (497.11 Kragujevac) / COBISS.SR-ID 218279692), стр. 407 – 415. **M14**
- 5) Катарина М. Аксић (2014) „Енглески предлог *over* и његови еквиваленти у српском језику“, *Вишезначност у језику* (Зборник радова са VIII међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност* одржаног 25-26. октобра 2013. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), књига I, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац (ISBN 978-86-85991-64-6 / UDK 811.111'367.633:811.163.41'367.633 / COBISS.RS-ID 210700300), стр. 411-420. **M14**
- 6) Катарина М. Аксић (2014) „Елементи језика глобализације у политичком дискурсу Вука Јеремића“, *Наука и глобализација* (Зборник радова са научног скупа одржаног на Филозофском факултету Пале од 17. до 19. маја 2013.),

књига 8, том 1/1, Универзитет у Сарајеву, Филозофски факултет Пале (ISBN 978-99938-47-58-8 / DOI 10.7251/NSFF 1408259A / COBISS.RS-ID 4271640), стр. 259-267. **M14**

- 7) Катарина М. Аксић (2014) „Сличности и разлике принципијелне полисемије и других когнитивнолингвистичких приступа значењу лексема“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије одржаног 30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година V, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ISBN 978-86-85991-60-8 / UDK 81'373.42 811.111'373.42 / COBISS.SR-ID 206008588), стр. 153-159. **M45**
- 8) Катарина М. Аксић, Наталија К. Живковић (2013) „Однос лексема и менталних концепата из перспективе теорије релеванције“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног 17. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година IV, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ISBN 978-86-85991-50-9 / UDK 811.163.41'373:159.95 811.111'373:159.95 81'23 / COBISS.SR-ID 197524748), стр. 261-266. **M45**
- 9) Катарина М. Аксић (2012) „Семантичка категоризација глагола са префиксом раз- и њихови енглески еквиваленти“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година III, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, (ISBN 978-86-85991-39-4 / UDK 811.163.41'373.611 811.163.41'367.625:811.111'367.625 / COBISS.SR-ID 189586188), стр. 481-491. **M45**
- 10) Наталија К. Живковић, Катарина М. Аксић (2012) „Формална семантика неких глаголских времена у српском језику“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година III, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ISBN 978-86-85991-39-4 / UDK 811.163.41'366.58:81'37 / COBISS.SR-ID 189586188), стр. 213-224. **M45**

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Државни универзитет у Новом Пазару

Радно место: асистент за енглески језик

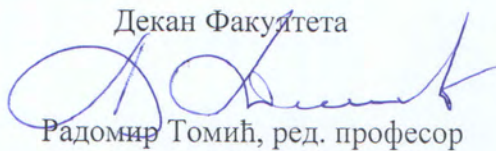
**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30.
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 48. СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА У
КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо:

- извештај Комисије о оцени урађене докторске дисертације
- одлуку Наставно-научног већа ФИЛУМ-а о прихватању извештаја Комисије о урађеној докторској дисертацији

Крагујевац 11.9.2017.
(место и датум)

Декан Факултета

Радомир Томић, ред. професор

ФИЛОЛОШКО УМЕТНИЧКИ
ФАКУЛТЕТ - КРАГУЈЕВАЦ

ПРИЈЕМАЉ	11. 9. 2017.		
Орг. јед.	Број	Правил	Вредности
01	3140		

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Наставно-научно веће Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 19. јуна 2017. године (одлука број 01-2396 од 30.06.2017. год.), предложило нас је а Веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 12. јула 2017. године (одлука IV-02-703/25), именovalo у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* Катарине Аксић. Захваљујући се на указаном поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Текст докторске дисертације *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* кандидаткиње Катарине Аксић садржи укупно 210 страница стандардног компјутерског формата (величина слова 12 pt, проред 1,5). Дисертација се састоји из десет текстуалних поглавља и неопходних библиографских поглавља (сажетака на српском и енглеском језику, корпус и литература) који су организовани по следећем редоследу: *Сажетак* (стр. 1-2), *Summary* (3-4), *I Увод* (5-12), *II Предлози као врста речи* (13-24), *III Савремена истраживања предлога* (25-43), *IV Најзначајнија истраживања предлога over, under, through и around* (44-63), *V Теоријски оквир истраживања* (64-90), *VI Предлог over* (91-133), *VII Предлог under* (134-151), *VIII Предлог through* (152-171), *IX Предлог around* (172-188), *X Закључак* (189-198), *Извори корпуса* (199) и *Литература* (200-210).

Увод представља прво текстуално поглавље ове дисертације и у њему се наводе предмет истраживања, циљ истраживања, основне хипотезе, методологија, као и кратак опис корпуса. За предмет истраживања изабрана су семантичка и прагматичка својства четири предлога у енглеском језику – *over, under, through и around*. Предлози се не сматрају семантички празним лексемама (функцијским речима), већ се полази од становишта да они кодирају изврстан концептуални садржај, а један од циљева дисертације је управо одређивање семантички кодираних значењских компоненти, као и оних које су прагматички изведене у реалном времену. Хипотезе које кандидаткиња узима као полазне су следеће: 1) предлози кодирају апстрактне концептуалне схеме, а не пуне концепте; 2) језичка поддетерминација исказа је присутна и на лексичком нивоу; 3) формирање концепата *ad hoc* је најзаступљенији прагматички процес којим се попуњава кодирана схема предлога; 4) *ad hoc* концепти су резултат јединственог интерпретативног процеса; 5) модулација значења се врши кроз интеракцију

лексички кодираних елемената, других концепата кодираних у исказу и контекста. Као битни појмови у анализи наводе се и објашњавају *значење, употреба и функционални елемент*. Појединачни предлози се анализирају најпре у оквиру физичких, а затим и у апстрактним релацијама.

У другом поглављу, *Предлози као врста речи*, најпре се наводе различите дефиниције предлога, да би се указало на сложеност анализе, нарочито када је у питању значење предлога. Позивајући се на референтне граматике и опште прегледе ове врсте речи (нпр. Кверк *et al.* 1985, Хадлстон и Пулам 2002, Линдстромберг 2010), кандидаткиња је дала осврт на морфолошке и синтаксичке особености предлога, као и детаљнији опис њихових општих семантичких својстава. Наведене су класификације предлога према различитим критеријумима, као и дефиниције ентитета који су предлозима повезани у просторној конфигурацији, а који су у овом истраживању означени терминима *трајектор* и *оријентир*.

У трећем поглављу, *Савремена истраживања предлога*, наводе се најзначајнија истраживања ове врсте речи у српском и енглеском језику, у оквиру структуралистичке лингвистичке традиције и когнитивне лингвистике (Линдквист 1950, 1976, Лич 1969, Бругман 1981/1988, Лејкоф 1987, Боерс 1996 и други). Когнитивна лингвистика је предлоге поставила у фокус интересовања те је, у овом сегменту дисертације, више пажње посвећено когнитивнолингвистичким студијама у којима се предлозима приписује велики број значења организованих у облику значењских мрежа са прототипском структуром. Кандидаткиња излаже резултате и методологију најзначајнијих студија, углавном оних у којима се проучавају предлози *over, under, through* и *around*.

Четврто поглавље дисертације, *Најзначајнија истраживања предлога over, under, through и around*, детаљније приказује резултате неколико студија чији предмет истраживања су наведени предлози енглеског језика. Наводи се, пре свега, опис семантичких својстава ових предлога у оквиру студија чији су аутори Бугарски 1996, Лејкоф 1987, Тајлер и Еванс 2003, Бошман 2011 и Дјуал 2007. Ова истраживања су узета као репрезентативна из различитих разлога; на пример, нека постулирају неоправдано велики број предлошких значења која проистичу из разноврсности физичких карактеристика ентитета које предлог повезује у просторној конфигурацији (нпр. Лејкоф 1987); неке анализе, напротив, теже да донекле редукују полисемичност ове врсте речи (нпр. Тајлер и Еванс 2003).

Теоријски оквир истраживања је приказан у петом поглављу ове дисертације. Користи се еклектички приступ у примени когнитивно-прагматичке теорије релеванције (Спербер и Вилсон 1986/1995) и когнитивнолингвистичке теорије принципијелне полисемије (Тајлер и Еванс 2003). Заговорници обе теорије заступају хипотезу о поддетерминацији природних језика не само на реченичном него и на лексичком нивоу, што омогућава приступ предлозима као релативно апстрактним концептуалним схемама које се инференцијално попуњавају. У приказу теорије релеванције највише пажње је посвећено дефинисању когнитивно-комуникативног принципа релеванције, стратегији разумевања, појму *концепта*, прагматичким процесима и посебно инференцијалном формирању концепата *ad hoc*. *Ad hoc* изведени, односно саопштени концепти, формирају се на основу интеракције логичких и енциклопедијских одредница кодираног концепта, контекстуалних информација

и принципа релеванције. У приказу теорије принципијелне полисемије нагласак је на методологији за одређивање основног значења предлога, али и оних засебних, инференцијално изведених у реалном времену.

Предлог over се анализира у шестом поглављу дисертације. Кандидаткиња настоји да редукује полисемичност којом се овај облик одликовао у ранијим радовима, посебно у области когнитивне лингвистике. Као семантички кодирана наводе се три значења, од којих једно представља најзаступљенију просторну конфигурацију атестирану у корпусу – 'основно значење'. Сва кодирана значења представљају просторни, физички однос два ентитета (трајектора и оријентира) из којег, као последица њихове интеракције, проистиче функционални елемент. У сфери физичких релација прагматички се изводе употребе предлога *over* које настају сужавањем (јачањем) појединих елемената концептуалне схеме. У сфери апстрактних релација, међутим, долази до проширивања (слабљења) кодираних елемената концептуалне схеме. До свих инференцијално изведених употреба долази се анализом репрезентативних примера из корпуса. У закључку овог поглавља сумирају се добијени резултати и приказује процентуална заступљеност појединачних значења и употреба у анализираном корпусу. Предлог *over* има три значења – 'основно значење', 'са друге стране' и 'значење рефлексивности', чији функционални елементи су следећи: могућност интеракције између трајектора и оријентира, циљ, стаза и путања. Из наведених кодираних значења инференцијално се изводе остале употребе на основу прагматичких процеса и тумачења исказа према когнитивно-комуникативном принципу релеванције. У сфери физичких релација, инференцијално су изведене четири, а у метафоричној сфери осам употреба.

Предлог under, у седмом поглављу, наводи се као приближан синоним предлога *over*, али са знатно једноставнијим семантичким својствима. Кандидаткиња сматра да овај предлог има само једно значење похрањено у семантичкој меморији – 'основно значење' – код којег је трајектор на вертикално нижој позицији од оријентира, уз могућност њихове интеракције. Из наведене просторне конфигурације и функционалног елемента долази се до свих употреба датог предлога. При томе је неопходно познавати одреднице концепата који су кодирани лексемама у исказу, а посебно предлогом повезаних ентитета, као и инференцијални избор оних контекстуалних премиса које воде ка исправном (тј. намераваном) формирању саопштеног концепта предлога. Долази се до закључка да предлог *under* има две употребе у физичкој сфери – 'кретање испод' и 'покривање' – и четири у апстрактној: 'мање од', 'контрола', 'у оквиру, под утицајем' и 'под називом'.

Осмо поглавље, *Предлог through*, посвећено је предлогу који се од осталих анализираних предлога разликује по томе што укључује постојање оријентира с релевантном унутрашњом структуром. И код овог облика се само једно значење сматра семантички кодираним – 'основно значење' – код којег трајектор са једне стране улази, а са супротне стране излази из оријентира. За наведену просторну конфигурацију везују се следећи функционални елементи: стаза, извор, циљ и кретање. Ови функционални елементи се проширују на апстрактну сферу те посматрани облик има четири непросторне употребе – 'продужена активност', 'временска употреба', 'завршетак активности' и 'средство' – док су у физичкој сфери изведене две употребе: 'са друге стране' и 'насумично кретање'.

У деветом поглављу, *Предлог around*, анализира се последњи члан скупа предлога који су предмет рада ове дисертације. У поређењу с предлозима *over*, *under* и *through*, облик *around* је касније настао и ређе се проучавао. Ипак, дати предлог је развио релативно комплексна значења у домену физичких релација. Према налазима ове анализе, *around* семантички кодира две просторне конфигурације: 'основно значење' и 'насумично кретање или положај'. Из 'основног значења' се инференцијално изводе још две употребе: 'на супротну страну' и 'са друге стране'. Специфичност овог облика је и велика разноликост у карактеристикама ентитета које повезује у 'основном значењу', као и крајња једноставност у метафоричним релацијама. Наиме, само једна употреба је изведена у непросторном домену: 'непрецизан број или количина'.

Закључак је последње текстуално поглавље дисертације. У овом делу се најпре указује на потврђеност почетних хипотеза истраживања, а затим се сумирају резултати који су добијени у оквиру физичких релација истицањем сличности и разлика које су уочене код појединачних значења и употреба датих предлога. Паралеле се повлаче и у сфери метафоричних употреба датих облика. Закључује се да су анализирани предлози показали различит степен семантичке комплексности, али да међу њима постоје сродне предлошке употребе, којима су номинално додељени исти или слични називи. Као најважнији налаз истиче се свођење семантички кодираних предлошких значења на мали број, док се већи број предлошких употреба изводи прагматички, приликом интерпретације исказа. Редукција полисемичности предлога има когнитивну оправданост: само се мали број значења похрањује у семантичкој меморији и тиме не долази до њеног оптерећења.

II Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација Катарине Аксић *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* у потпуности испуњава обим и квалитет у односу на пријављену тему. Остварени су циљеви рада који су у дисертацији постављени, а почетне хипотезе потврђене кроз минуциозну анализу и аргументовану синтезу резултата истраживања. Кандидаткиња је дала детаљан опис семантичко-прагматичких карактеристика предлога који су предмет истраживања, уз разграничавање семантички кодираних елемената од елемената који се инференцијално изводе у комуникативном чину тумачења исказа.

На основу корпусне анализе изабране групе енглеских предлога – *over*, *under*, *through*, *around* – кандидаткиња је убедљиво показала да предлози не кодирају пуне концепте него „про-концепте“ – апстрактне концептуалне схеме које се прагматички попуњавају, да би дале намеравање пропозиционе конституенте исказа. Кључна импликација овог налаза је инференцијална изводљивост великог броја употреба предлога, што не спада у домен семантичког (лексичког) кодирања.

Еклектичка теоријско-методолошка перспектива овог истраживања није само специфична него и крајње актуелна у савременим лингвистичким проучавањима разноврсних језичких феномена. Уз истицање додирних тачака когнитивно-прагматичке теорије релеванције и когнитивнолингвистичке теорије

принципијелне полисемије, као својеврсног начина моделирања семантичко-прагматичког интерфејса, кандидаткиња је анализирала примере атестиране у корпусу, уочавајући присуство различитих инференцијалних процеса, међу којима доминира процес формирање концепата *ad hoc*. У претходним истраживањима, дати прагматички процес се махом проучавао на основу анализе тзв. „отворених“ синтаксичких категорија (углавном код именица и, спорадично, код глагола, придева и прилога) мада не и у анализи предлога, који се сматрају релативно „затвореном“ врстом речи. У оквиру теорије релеванције, посебно, предлози нису били у фокусу научно-истраживачког подухвата.

Додатна вредност ове дисертације огледа се и у заснивању аналитичке аргументације на примерима који су ексерпирани из корпуса, а не на основу хипотетичких исказа који се, стандардно, користе у инференцијално-прагматичким истраживањима.

У формалном смислу, закључујемо да дисертација садржи све неопходне елементе научног рада и да је у потпуности усклађена с насловом.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Сматрамо да докторска дисертација *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* Катарине Аксић представља значајан допринос засебним научним областима семантике и прагматике енглеских предлога и, посебно, значајан допринос савременим лингвистичким настојањима да се дође до адекватне дескриптивно-експланаторне теорије о језичким феноменима – правац који је познат под именом „семантичко-прагматички интерфејс“ у тумачењу језичких феномена.

Кандидаткиња даје исцрпан преглед релевантне лингвистичке литературе која се директно (општетеоријски или по тематици) односи на проблематику дисертације, а на основу које се може закључити на који су начин семантичке карактеристике предлога раније биле обрађиване. Велики је број радова који се баве предлозима енглеског језика, нарочито њиховим семантичким особеностима из перспективе когнитивне лингвистике, али оваква истраживања изостају из перспективе теорије релеванције. Анализа ове врсте речи на основу тумачења кандидаткиње како применити два теоријско-методолошка приступа језичким феноменима представља новину у анализи предлога.

Добијени резултати несумњиво указују на оригиналност оваквог начина истраживања. Анализирани облици имају изврстан концептуални садржај, али не долази до великог умножавања лексички кодираних значења предлога која би се похранила у меморији. Овим се оставља простор да се многобројне употребе предлога изводе приликом интерпретације исказа у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције и стратегијом најмањег напора. Велики значај се даје општем, енциклопедијском знању и добром познавању концепата које кодирају остале лексеме у исказу, нарочито ентитети који су предлогом повезани. То није било заступљено у претходним анализама предлога те додатно потврђује оригиналност и научни допринос овог приступа семантичко-прагматичким својствима предлога.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси и начин презентовања резултата научној јавности

Узимајући у обзир теоријски и емпиријски допринос, али и оригиналност дисертације *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику*, очекујемо да ће резултати дисертације имати значајан утицај на будућа проучавања предлога у природним језицима. Комбинујући теорију релеванције с теоријом принципијелне полисемије у анализи изабране групе предлога, Катарина Аксић је потврдила пет хипотеза које наводи на почетку своје дисертације. Такође је остварила и постављене циљеве: одредила је значењске елементе које предлози кодирају, као и оне који су инференцијално изведени. Овим је испуњен основни циљ дисертације – редуковање полисемичности предлога.

Очекујемо да ће резултати докторске дисертације Катарине Аксић иницирати примену теоријско-методолошког оквира дисертације у будућим истраживањима семантичко-прагматичког интерфејса предлога. Несумњиво је да је крајњи циљ формулисање елегантне (дескриптивно-експланаторне) теорије о предлозима која ће своју потврду имати у примени, као што је преводилачка делатност.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној области

Катарина Аксић се у својим досадашњим ауторским и коауторским радовима највише бавила научним областима семантике и прагматике, уз мањи број радова који се односе на анализу дискурса и социolingвистичка истраживања. Неколико радова које је објавила директно припадају области њене докторске дисертације, што указује на тенденцију да напредује као истраживач у овој области. Овде наводимо библиографију оригиналних ауторских и коауторских радова публикованих у категоризованим часописима или у рецензираним зборницима са научних скупова, уз навођење категорије којој сваки појединачни рад припада.

Радови објављени у часописима:

1. Катарина М. Аксић, Аница Р. Радосављевић (2015) „Једно од значења енглеског предлога *over*“, *Наслеђе*, часопис за књижевност, језик, уметност и културу, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, година XII, број 30 (ISSN 1820-1768 / UDK 811.111'367.633 / COBISS.SR-ID 115085068), стр. 177-185.

M51

2. Катарина Аксић (2013) „Употреба родно маркираних именица за називе занимања“, *Речи*, Факултет за стране језике, Алфа универзитет у Београду, Београд, година V, бр. 6 (ISSN 1821-0686 / UDK 81'27 / COBISS.SR-ID 155512076), стр. 137-144.

M53

3. Наталија К. Живковић, Катарина М. Аксић (2011) „Значај употребе типова говора и речи јунака у моделовању стварности и наративном структурирању Андрићевих приповедака *Знакови* и *Затворена врата*, *Зборник радова*, Филозофски факултет, Пале, број 13 / I (ISSN 1512-5859 / UDK 811.163.41'367.7 / COBISS.BH-ID 7948294), стр. 539-554.

M51

Радови објављени у тематским зборницима:

1. Аница Р. Радосављевић, Катарина М. Аксић (2015) „Мотивација и ставови студената србистике и англистике према учењу енглеског језика с освртом на питања интегративности, етноцентризма и страха од асимилације”, *Српски језик – од Вука до данас* (Зборник радова са IX међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност* одржаног 24-25. октобра 2014. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), књига I, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац (ISBN 978-86-85991-79-0 / UDK 811.111'243 159.947.5-057.875 (497.11 Крагујевац) / COBISS.SR-ID 218279692), стр. 407 – 415.

M14

2. Катарина М. Аксић (2014) „Енглески предлог *over* и његови еквиваленти у српском језику”, *Вишезначност у језику* (Зборник радова са VIII међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност* одржаног 25-26. октобра 2013. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), књига I, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац (ISBN 978-86-85991-64-6 / UDK 811.111'367.633:811.163.41'367.633 / COBISS.RS-ID 210700300), стр. 411-420.

M14

3. Катарина М. Аксић (2014) „Елементи језика глобализације у политичком дискурсу Вука Јеремића“, *Наука и глобализација* (Зборник радова са научног скупа одржаног на Филозофском факултету Пале од 17. до 19. маја 2013.), књига 8, том 1/1, Универзитет у Сарајеву, Филозофски факултет Пале (ISBN 978-99938-47-58-8 / DOI 10.7251/NSFF 1408259A / COBISS.RS-ID 4271640), стр. 259-267.

M14

4. Катарина М. Аксић (2014) „Сличности и разлике принципијелне полисемије и других когнитивнолингвистичких приступа значењу лексема“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије одржаног 30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година V, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ISBN 978-86-85991-60-8 / UDK 81'373.42 811.111'373.42 / COBISS.SR-ID 206008588), стр. 153-159.

M45

5. Катарина М. Аксић, Наталија К. Живковић (2013) „Однос лексема и менталних концепата из перспективе теорије релеванције“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног 17. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година IV, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

(ISBN 978-86-85991-50-9 / UDK 811.163.41'373:159.95 811.111'373:159.95 81'23 / COBISS.SR-ID 197524748), стр. 261-266.

M45

6. Катарина М. Аксић (2012) „Семантичка категоризација глагола са префиксом раз- и њихови енглески еквиваленти“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година III, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, (ISBN 978-86-85991-39-4 / UDK 811.163.41'373.611, 811.163,41'367.625:811.111'367.625 / COBISS.SR-ID 189586188), стр. 481-491.

M45

7. Наталија К. Живковић, Катарина М. Аксић (2012) „Формална семантика неких глаголских времена у српском језику“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, (Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), година III, књ. 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ISBN 978-86-85991-39-4 / UDK 811.163.41'366.58:81'37 / COBISS.SR-ID 189586188), стр. 213-224.

M45

Учешће на научним скуповима међународног и националног значаја

1. 2014: Аница Р. Радосављевић, Катарина М. Аксић, „Мотивација и ставови студената србистике и англистике према учењу енглеског језика с освртом на питања интегративности, етноцентризма и страха од асимилације“, *Српски језик – од Вука до данас*, IX међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност* одржан 24-25. октобра 2014. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

2. 2013: Катарина М. Аксић, „Енглески предлог *over* и његови еквиваленти у српском језику“, *Вишезначност у језику*, VIII међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност* одржан 25-26. октобра 2013. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

3. 2013: Катарина М. Аксић, „Сличности и разлике принципијелне полисемије и других когнитивнолингвистичких приступа значењу лексема“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, V научни скуп младих филолога Србије одржан 30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

4. 2013: Катарина М. Аксић, „Елементи језика глобализације у политичком дискурсу Вука Јеремића“, *Наука и глобализација*, научни скуп одржан на Филозофском факултету Пале од 17. до 19. маја 2013., Универзитет у Сарајеву, Филозофски факултет Пале.

5. 2012: Катарина М. Аксић, Наталија К. Живковић, „Однос лексема и менталних концепата из перспективе теорије релеванције“, *Савремена проучавања језика и*

књижевности, IV научни скуп младих филолога Србије одржан 17. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

6. 2011: Катарина М. Аксић, „Семантичка категоризација глагола са префиксом *раз-* и њихови енглески еквиваленти“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, III научни скуп младих филолога Србије одржан 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

7. 2011: Наталија К. Живковић, Катарина М. Аксић, „Формална семантика неких глаголских времена у српском језику“, *Савремена проучавања језика и књижевности*, III научни скуп младих филолога Србије одржан 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

Катарина Аксић је објавила три рада у категорисаним научним часописима: два у часописима категорије M51 и један у категорији M53. Објавила је седам радова у зборницима са научних скупова: три у зборницима категорије M14 и четири у категорији M45. Представила је своје радове на седам научних скупова.

За докторску дисертацију Катарине Аксић посебно су значајни радови у којима се бавила предлошким значењима и радови у којима је разматрала перспективе теорије релеванције и теорије принципијелне полисемије.

VI Закључак и препорука

Докторска дисертација *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* представља оригиналан научни рад чији се научни допринос, пре свега, огледа у потпуно новом приступу питањима семантике и прагматике предлога. Сматрамо да је надахнутим комбиновањем когнитивно-прагматичке теорије релеванције и когнитивнолингвистичке теорије принципијелне полисемије кандидаткиња дошла до резултата, које је изложила јасно и систематично, испуњавајући при томе постављене циљеве. Такође је евидентно кандидаткињино добро познавање литературе из области дисертације, критички став према литератури, али и добро владање методологијом изабраних теоријских приступа. Овим научним радом постављају се основе за будуће анализе семантичко-прагматичких својстава предлога у назначеном смеру.

Комисија, стога, са задовољством предлаже Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати овде образложену позитивну оцену о докторској дисертацији Катарине Аксић под насловом *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* и докторанткињи одобри усмену одбрану пред комисијом која и потписује овај извештај.

Крагујевац, 1. септембар 2017. год.

КОМИСИЈА:

- 1) Др Тијана Ашић, редовни професор Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, уже научне области – *Француски језик и Теоријске језичке дисциплине*

Тијана Ашић

- 2) Др Савка Благојевић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу, уже научна област – *Англистика*

Савка Благојевић

- 3) Др Катарина Расулић, ванредни професор Филолошког факултета у Београду, уже научна област – *Англистика* (избор у звање ван. проф. 20. 06. 2017. год.)

Katarina Rasulic

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ

Катарина Аксић

**СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА ПРЕДЛОГА У САВРЕМЕНОМ
ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ**

Докторска дисертација

Ментор:
Проф. др Мирјана Мишковић-Луковић

Крагујевац, 2017. године

ИДЕНТИФИКАЦИОНА СТРАНИЦА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

<i>I. Аутор</i>
Име и презиме: Катарина Аксић
Датум и место рођења: 06.12.1984. Крагујевац
Садашње запослење: асистент, Државни универзитет у Новом Пазару
<i>II. Докторска дисертација</i>
Наслов: Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику
Број страница: 210
Број слика: 5
Број библиографских података: 128
Установа и место где је рад израђен: Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Научна област (УДК): 811.111'37'367.633(043.3)
Ментор: Др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област – Енглески језик и лингвистика.
<i>III. Оцена и одбрана</i>
Датум пријаве теме: 30.08.2012.
Број одлуке и датум прихватања теме докторске дисертације: 709/15, 12.12.2012.
Комисија за оцену подобности теме и кандидата: Ментор: Др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област – Енглески језик и лингвистика. Комисија: Др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област – Енглески језик и лингвистика. Др Тијана Ашић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научне области – Француски језик и Теоријске језичке дисциплине. Др Катарина Расулић, доцент, Филолошки факултет у Београду, ужа научна област – Англистика.
Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације: Ментор: Др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област – Енглески језик и лингвистика. Комисија: Др Тијана Ашић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научне области – Француски језик и Теоријске језичке дисциплине. Др Савка Благојевић, редовни професор, Филозофски факултет у Нишу, ужа научна област – Англистика. Др Катарина Расулић, доцент, Филолошки факултет у Београду, ужа научна област – Англистика.
Датум одбране дисертације:

САДРЖАЈ

САЖЕТАК.....	1
SUMMARY.....	3
I УВОД.....	5
1.1. Предмет истраживања.....	5
1.2. Циљ истраживања и основне хипотезе.....	7
1.3. Методологија истраживања.....	9
1.4. Опис корпуса.....	11
II ПРЕДЛОЗИ КАО ВРСТА РЕЧИ.....	13
2.1. О предлозима.....	13
2.2. Дефиниција предлога.....	13
2.3. Морфосинтаксичке карактеристике предлога.....	14
2.3.1. Морфологија предлога.....	14
2.3.2. Синтакса предлога.....	16
2.4. Семантичке карактеристике предлога.....	19
III САВРЕМЕНА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕДЛОГА.....	25
3.1. Истраживање предлога у оквиру структуралног приступа.....	25
3.1.1. Истраживање српских предлога у оквиру структурализма.....	25
3.1.2. Истраживање енглеских предлога у оквиру структурализма.....	26
3.2. Основне поставке когнитивнолингвистичког приступа.....	29
3.3. Истраживање предлога у оквиру когнитивне лингвистике.....	31
3.3.1. Истраживање српских предлога у оквиру когнитивне лингвистике.....	32
3.3.2. Истраживање енглеских предлога у оквиру когнитивне лингвистике..	33
IV НАЈЗНАЧАЈНИЈА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕДЛОГА <i>OVER, UNDER, THROUGH</i> И <i>AROUND</i>.....	44
4.1. Најзначајнија истраживања.....	44
4.2. Најзначајнија истраживања предлога <i>over</i>	44
4.2.1. Бугарски о предлогу <i>over</i>	45
4.2.2. Lakoff о предлогу <i>over</i>	47
4.2.3. Tyler и Evans о предлогу <i>over</i>	49
4.3. Најзначајнија истраживања предлога <i>under</i>	52
4.3.1. Бугарски о предлогу <i>under</i>	53
4.3.2. Tyler и Evans о предлогу <i>under</i>	54
4.4. Најзначајнија истраживања предлога <i>through</i>	56
4.4.1. Tyler и Evans о предлогу <i>through</i>	56
4.4.2. Boschman о предлогу <i>through</i>	58

4.5. Најзначајнија истраживања предлога <i>around</i>	60
4.5.1. Dewell о предлогу <i>around</i>	60
4.5.2. Boschman о предлогу <i>around</i>	62
V ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	64
5.1. Еклектички приступ.....	64
5.2. Инференцијална прагматика.....	65
5.2.1. Релеванција и когнитивни ефекти.....	66
5.2.2. Когнитивно-комуникативни принцип релеванције.....	68
5.2.3. Стратегија разумевања.....	70
5.2.4. Хипотеза о поддетерминисаности природних језика.....	72
5.2.5. <i>Концепти</i> у теорији релеванције.....	74
5.2.6. Прагматички процеси.....	76
5.2.6.1. Формирање концепата <i>ad hoc</i>	77
5.3. Основне поставке теорије принципијелне полисемије.....	81
5.3.1. Методологија за одређивање основног значења предлога.....	84
5.3.2. Методологија за одређивање засебних значења.....	85
5.3.3. Конструкција значења на вези.....	87
5.3.4. Проширивање значења са физичког на апстрактни домен.....	88
VI ПРЕДЛОГ OVER	91
6.1. О предлогу <i>over</i>	91
6.1.1. Морфосинтакса предлога <i>over</i>	91
6.1.2. Семантика предлога <i>over</i>	94
6.2. Анализа предлога <i>over</i>	96
6.3. Предлог <i>over</i> у означавању физичких релација.....	98
6.3.1. 'Основно значење'.....	98
6.3.1.1. 'Кретање изнад'.....	101
6.3.1.2. 'Покривање'.....	104
6.3.2. 'Са друге стране'.....	109
6.3.2.1. 'Преко нечега'.....	112
6.3.2.2. 'Трансфер'.....	113
6.3.3. 'Рефлексивно значење'.....	114
6.4. Предлог <i>over</i> у означавању других релација.....	116
6.4.1. Апстрактне употребе изведене из 'основног значења'.....	116
6.4.1.1. 'Фокус пажње'.....	116
6.4.1.2. 'Више од'.....	119
6.4.1.3. 'Контрола'.....	120
6.4.1.4. 'Преферирање'.....	122

6.4.2. Апстрактне употребе изведене из значења 'са друге стране'.....	124
6.4.2.1. 'Завршетак активности'.....	124
6.4.2.2. 'Временска употреба'.....	125
6.4.2.3. 'Средство'.....	127
6.4.3. Апстрактне употребе изведене из 'рефлексивног значења'.....	129
6.4.3.1. 'Понављање'.....	129
6.5. Закључак.....	131
VII ПРЕДЛОГ UNDER	134
7.1. О предлогу <i>under</i>	134
7.1.1. Морфосинтакса предлога <i>under</i>	134
7.1.2. Семантика предлога <i>under</i>	135
7.2. Анализа предлога <i>under</i>	137
7.3. Предлог <i>under</i> у означавању физичких релација.....	137
7.3.1. 'Основно значење'.....	137
7.3.1.1. 'Кретање испод'.....	140
7.3.1.2. 'Покривање'.....	142
7.4. Предлог <i>under</i> у означавању других релација.....	144
7.4.1. 'Мање од'.....	145
7.4.2. 'Контрола'.....	146
7.4.3. 'У оквиру, под утицајем'.....	147
7.4.4. 'Под називом'.....	149
7.5. Закључак.....	150
VIII ПРЕДЛОГ THROUGH	152
8.1. О предлогу <i>through</i>	152
8.1.1. Морфосинтакса предлога <i>through</i>	152
8.1.2. Семантика предлога <i>through</i>	153
8.2. Анализа предлога <i>through</i>	156
8.3. Предлог <i>through</i> у означавању физичких релација.....	156
8.3.1. 'Основно значење'.....	156
8.3.1.1. 'Са друге стране'.....	159
8.3.1.2. 'Насумично кретање'.....	160
8.4. Предлог <i>through</i> у означавању других релација.....	162
8.4.1. 'Продужена активност'.....	162
8.4.2. 'Временска употреба'.....	164
8.4.3. 'Завршетак активности'.....	166
8.4.4. 'Средство'.....	168
8.5. Закључак.....	170

IX ПРЕДЛОГ AROUND	172
9.1. О предлогу <i>around</i>	172
9.1.1. Морфосинтакса предлога <i>around</i>	172
9.1.2. Семантика предлога <i>around</i>	173
9.2. Анализа предлога <i>around</i>	176
9.3. Предлог <i>around</i> у означавању физичких релација.....	177
9.3.1. 'Основно значење'.....	177
9.3.1.1. 'На супротну страну'.....	180
9.3.1.2. 'Са друге стране'.....	181
9.3.2. 'Насумично кретање или положај'.....	182
9.4. Предлог <i>around</i> у означавању других релација.....	185
9.4.1. 'Непрецизан број или количина'.....	185
9.5. Закључак.....	187
X ЗАКЉУЧАК	189
10.1. Почетне хипотезе.....	189
10.2. Добијени резултати.....	191
10.2.1. Резултати добијени у оквиру физичких релација.....	191
10.2.2. Резултати добијени у оквиру апстрактних релација.....	194
10.3. Будућа разматрања и значај истраживања.....	196
ИЗВОРИ КОРПУСА	199
ЛИТЕРАТУРА	200

САЖЕТАК

У дисертацији *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику* разматрају се семантичка и прагматичка својства изабране групе предлога у енглеском језику (*over, under, through* и *around*). Предлози су, у ранијим истраживањима на која се осврћемо у раду, сматрани искључиво функцијским речима или, напротив, изузетно полисемичним лексемама. Једна од полазних претпоставки у овом раду јесте да они нису семантички празни, већ да имају изван концептуални садржај. Сматрамо да постоје кодирани елементи значења анализираних предлога, као и они до којих се долази прагматички. Циљ рада је утврђивање значењских компоненти посматраних предлога које представљају део кодиране концептуалне схеме, као и оних које се прагматички изводе, приликом интерпретације исказа. При томе, разматрамо предлошка значења у физичком и метафоричном, апстрактном домену.

Примери на којима је истраживање спроведено сакупљени су из писаног корпуса који датира из различитих периода. Обухваћени су романи и новински чланци са темама из различитих области те анализирани примери припадају америчкој и британској варијанти енглеског језика, формалном и неформалном регистру.

У раду се користи еклектички приступ, односно комбинација двеју лингвистичких теорија – когнитивно-прагматичке теорије релеванције (Sperber и Wilson 1986/1995) и когнитивнолингвистичке теорије принципијелне полисемије (Tyler и Evans 2003). За сваки предлог одређује се једно или више кодираних значења, док се до осталих употреба долази помоћу интерпретације исказа у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције, водећи се стратегијом најмањег напора. Значајну улогу у нашој анализи имају различити прагматички процеси, пре свега, формирање концепата *ad hoc*, којим се попуњавају празнине у кодираној концептуалној схеми предлога. Како би се дошло до адекватног тумачења предлога, неопходно је познавање логичких и енциклопедијских одредница концепата које кодирају остале лексеме у исказу, пре свега, ентитети који су предлогом повезани – трајектор и оријентир.

Наведени начин утврђивања значењских компоненти предлога доводи нас до закључка да анализирани предлози нису изразито полисемични, већ да кодирају само једну значењску компоненту или нешто више (два или три) значења. Дакле, не долази до оптерећења семантичке меморије зато што се до већине употреба предлога долази у реалном времену, помоћу прагматичких процеса.

Кључне речи: предлози, теорија релеванције, теорија принципијелне полисемије, трајектор, оријентир, формирање концепата *ad hoc*.

SUMMARY

The dissertation *Semantics and Pragmatics of Prepositions in Contemporary English Language* investigates semantic and pragmatic properties of a selected group of English prepositions (*over, under, through* and *around*). In previous research we refer to in the thesis, prepositions were studied as exclusively functional words or, on the contrary, extremely polysemous lexemes. One of the initial hypotheses in the thesis is that prepositions are not semantically empty, but that they have certain conceptual content. We think that there are coded elements of prepositional meaning, as well as those pragmatically inferred. The goal of the dissertation is to determine meaning components of the analysed prepositions which present a part of coded conceptual schema, as well as those pragmatically inferred, during utterance interpretation. Prepositional meanings in both domains, physical and metaphorical, abstract, are taken into consideration.

Sample utterances on which this research was conducted were collected from written corpus dating from different periods. Novels and newspapers articles dealing with topics from various areas, were included, so the analysed samples belong to American and British English, formal and informal register.

An eclectic approach is used in this thesis, a combination of two linguistic theories – cognitive-pragmatic Relevance theory (Sperber and Wilson 1986/1995) and cognitive theory of Principled polysemy (Tyler and Evans 2003). For each preposition one or a few coded meanings are determined, while other senses are derived via utterance interpretation according to the cognitive-communicative Principle of relevance, guided by the least effort comprehension heuristic. Significant role in this analysis is attributed to different pragmatic processes, above all, *ad hoc* concept formation, which serves to fill in the gaps in the coded conceptual schema of a preposition. In order to achieve correct interpretation of prepositional meaning, it is necessary to know logical and encyclopedic properties of the concepts coded by other lexemes in the utterance, above all, entities connected by the preposition – trajector and landmark.

Determining prepositional meanings using the method we mentioned leads us to a conclusion that prepositions analysed in this dissertation are not extremely

polysemous forms. They have only one coded meaning component or a few more meanings. To conclude, semantic memory is not overwhelmed because most of the prepositional senses are derived in real time, via pragmatic processes.

Key words: prepositions, Relevance theory, Principled polysemy, trajector, landmark, *ad hoc* concept formation.

I

УВОД

1.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања ове дисертације представљају семантичко-прагматичка својства изабране групе предлога у енглеском језику. Предлози који су одабрани за предмет наше анализе јесу *over*, *under*, *through* и *around*.

Предлоге смо изабрали за предмет истраживања управо због опречних ставова који постоје по питању њиховог значења, односно семантичких карактеристика. Наиме, предлози припадају затвореној класи речи, што значи да за њих није карактеристично додавање нових чланова. Овим ограниченим скупом лексема је неопходно изразити велики број релација, то јест односа, како у физичкој, тако и у апстрактној сфери. Због тога се питање њихове семантике сматра нарочито сложеним те се, са једне стране, убрајају у изразито вишезначне облике, док се, насупрот томе, могу сматрати функцијским, граматичким речима које немају семантички садржај.

Становиште да су у питању лексеме са искључиво граматичком функцијом одбацујемо, барем када су у питању предлози који су предмет ове анализе. Полазимо од става да ова врста речи има извесно значење, семантички садржај, чијој анализи приступамо на специфичан начин.

У нашу студију смо укључили четири предлога енглеског језика који су у досадашњој литератури, пре свега оној која припада области когнитивне лингвистике, били проучавани као, у мањој или већој мери, полисемичне лексеме. Два предлога које прво анализирамо обележавају положај ентитета у односу на вертикалну осу, њен позитиван (*over*) и негативан пол (*under*). Облик *over* смо изабрали зато што је убедљиво најчешће анализирани предлог који се карактерише великим бројем значења, како у физичкој, тако и у апстрактној сфери. Аутори ранијих студија га сматрају представником предлошке полисемичности. Поред овог облика, одабрали смо његов приближни антоним – *under*, који се карактерише знатно једноставнијим семантичко-прагматичким

особеностима, што се генерално приписује предлозима који означавају релације на негативном полу вертикалне или хоризонталне осе. Облик *through* је специфичан у овој групи зато што подразумева извесне карактеристике ентитета у просторној конфигурацији које нису својствене осталим предлозима који су предмет овог истраживања. Наиме, овај предлог подразумева да један од ентитета који су њиме повезани има релевантну унутрашњу структуру. Напоследку, анализирамо и облик *around*, који је нешто ређе проучаван у литератури. Ово је релативно нов предлог у енглеском језику те није развио велики број значења у оквиру апстрактних релација. Дакле, посматрани предлози, на први поглед, не испољавају значајне сличности. Наша анализа ће показати да ли је могуће пронаћи извесне додирне тачке међу њиховим семантичким и прагматичким особеностима.

Облици *over*, *under*, *through* и *around* превасходно припадају групи предлога у енглеском језику. Међутим, важно је напоменути и њихову граматичку сложеност, тачније, они се могу користити и као прилози (имају адвербијалну функцију), партикуле, префикси¹, а спорадично као придеви и именице. Предмет нашег истраживања дати облици ће бити у функцији предлога – када успостављају однос између два ентитета, али и прилога – када модификују глаголе. Велики је број прилошких, адвербијалних, употреба наведених предлога које анализирамо равноправно са предлошким. У прилошкој употреби они су често допуна глагола *to be* (на пример, *something is over*), али се јављају и са другим глаголима (нпр. *do it over*, *see you around*).

У обзир нећемо узети функције партикуле фразалних глагола и префикса. Анализа фразалних глагола је изузетно комплексна због њиховог идиоматског карактера те сматрамо да би они морали бити предмет истраживања засебне студије. Напомињемо да, према Quirk *et al.* (1985: 1151), постоје три категорије партикула фразалних глагола: предлози (нпр. *against*, *among*, *beside...*), просторни прилози (*ahead*, *aside*, *away...*) и речи које имају функције предлога, али и просторних прилога (*around*, *out*, *over*, *through*, *under*, *up...*). Примећујемо да облици које анализирамо у овом раду припадају трећој наведеној категорији: истовремено су предлози и просторни прилози. Семантика префикса директно

¹ Функцију префикса немају сви предлози којима се у овом раду бавимо, већ само *over* и *under*.

проистиче из семантичко-прагматичких карактеристика појединих предлошких употреба датих облика² и биће спорадично поменута, без детаљних анализа.

У фокусу овог рада су, пре свега, семантичке и прагматичке особености изабраних предлога. Међутим, такође се, у кратким цртама, осврћемо на основне морфолошке и синтаксичке карактеристике ових облика јер сматрамо да се оне не могу у потпуности одвојити од значењских елемената. Што се тиче морфологије, одређујемо да ли су дати предлози прости или сложени, а у домену синтаксе се бавимо њиховим синтаксичким функцијама, комбинацијама са модификаторима и слично. Сматрамо да различите синтаксичке конструкције, у извесној мери, имају утицај на семантику предлога. Предлози које анализирамо испољавају висок степен сличности у домену морфолошких и синтаксичких особености.

Семантика и прагматика предлога, колико је нама познато, до сада није проучавана из перспективе когнитивно-прагматичке теорије релеванције (Sperber и Wilson 1986/1995). У оквиру теорије релеванције су анализиране, превасходно, отворене класе речи, као што су именице, глаголи, придеви и прилози. Управо је ова теорија, у комбинацији са основним постулатима когнитивистичке теорије принципијелне полисемије (Tyler и Evans 2003) узета за теоријско-методолошки оквир нашег рада. Комбинацију ових теорија смо изабрали због тога што имају значајне додирне тачке и сматрамо да се управо оваквим теоријским оквиром истраживања може доћи до редуковања полисемичности предлога и њихове анализе у реалном времену, приликом интерпретације исказа. Основне карактеристике ових теорија посебно наводимо у једном од наредних поглавља дисертације.

1.2. Циљ истраживања и основне хипотезе

Полазимо од претпоставке да предлози нису семантички празни, већ да кодирају извештај концептуални садржај и доприносе истинско-условљеном садржају исказа. Циљ нашег истраживања је да редукујемо изразиту полисемичност која се, у оквиру неких ранијих анализа (Brugman 1981/1988, Lakoff 1987, Hawkins 1993 и други), везује за предлоге. Такође настојимо да у

² На пример, употреба облика *over* коју смо назвали 'више од'.

овој дисертацији утврдимо елементе које лексички кодира сваки од анализираних предлога, односно да дефинишемо елементе концептуалне схеме који су похрањени у *семантичкој меморији* (semantic memory), као и оне који нису део наше когнитивне меморије. При томе, семантичка меморија се дефинише као компонента дугорочне меморије која представља наше познавање предмета, чињеница, концепата, као и речи и њихових значења (Garrard, Perry и Hodges 1997). Елементи који нису део наше когнитивне меморије су они који се додају на основу контекста, односно прагматички изводе како би се попуниле празнине у концептуалној схеми и дошло до адекватног тумачења предлога у конкретном исказу. Сматрамо да овакав приступ значењу предлога не доводи до оптерећења когнитивне меморије, већ се они тумаче у реалном времену, приликом интерпретације исказа у складу са когнитивно-прагматичким принципом релеванције. Самим тим се знатно редукује полисемичност предлога, стога што се велики број њихових употреба изводи инференцијално.

Хипотезе које узимамо као полазне су следеће:

- 1) Предлози доприносе истиносно-условљеном садржају исказа, али се, као релационе речи, не могу сматрати лексемама које кодирају пуне концепте³. Они представљају неку врсту про-концепата, апстрактних схема које се попуњавају инференцијално, то јест, на основу контекста и уз одговарајуће прагматичке процесе.
- 2) Хипотеза о језичкој поддетерминацији исказа, према којој језичка семантика никада не исказује у потпуности пуну пропозицију те су потребни прагматички процеси да би се дошло до основне пропозиције исказа и његове експликатуре, присутна је и на лексичком нивоу.
- 3) Најзаступљенији прагматички процес којим се попуњава концептуална схема кодирана предлогом јесте формирање концепата *ad hoc*.
- 4) *Ad hoc* концепти су резултат јединственог интерпретативног процеса и настају комбинацијом сужавања и ширења лексички кодираних концепата.

³ У оквиру теорије релеванције речи могу кодирати пуне концепте, про-концепте и процедуре (инференцијална ограничења).

- 5) Модулација значења које кодира концептуална схема предлога врши се кроз интеракцију лексички кодираних елемената, других концепата кодираних у исказу и контекстуалне информације.

Настојаћемо да докажемо исправност хипотеза које смо навели свдећи лексички кодирано значење предлога на једну или неколико просторних конфигурација, односно релација између два ентитета. Остале употребе предлога, у физичкој и апстрактној сфери, изводимо инференцијално, помоћу прагматичких процеса међу којима преовладава формирање концепата *ad hoc*, што значи да елементи контекста имају веома значајну улогу у нашој анализи.

1.3. Методологија истраживања

При анализи сваког од издвојених предлога полазимо од њихових кодираних значењских компоненти, које називамо *значењима* предлога. Ове компоненте су похрањене у нашој семантичкој меморији и представљају искључиво физички однос између два ентитета, односно њихову просторну конфигурацију, а не елемент апстрактног значења. Под просторном конфигурацијом подразумевамо физички однос, распоред два ентитета, од којих је један референтни ентитет, а други се позиционира у односу на њега (испод или изнад на вертикалној оси, у унутрашњости и слично). Ентитети у семантички кодираном значењу могу бити статични, а евентуалну динамичност могу да постигну у прагматички изведеним употребама у којима се јављају динамични глаголи. Постоје и семантички кодирана значења која су динамична, на пример, 'основно значење' предлога *through*. Тиме се подразумева да је кретање једног од ентитета у просторној конфигурацији семантички кодирано. Сваки од анализираних облика има барем једно кодирано значење – 'основно значење', док поједини имају и додатна кодирана значења која ћемо посебно анализирати.

Поред поменутог физичког распореда ентитета, све кодиране значењске компоненте су одређене и *функционалним елементом* којим се одражава интерактивна веза предлогом повезаних ентитета (Tyler и Evans 2003). Coventry, Carmichael и Garrod (1994) истичу значај функционалних елемената и сматрају да се предлози не могу одређивати искључиво према геометријском распореду

ентитета у простору. Дакле, веома је важно опште познавање функција ентитета повезаних предлогом и њихове уобичајене интеракције. Ови аутори, на пример, наводе функционалне елементе за предлоге *in* и *on*. Уколико ентитет *X* садржи ентитет *Y* (*Y* је у *X*), онда *X* контролише локацију *Y* и померањем *X* се уједно помера и ентитет *Y*. Уколико је ентитет *Y* лоциран *на* ентитету *X* (*X* је ослонац за *Y*), извлачењем *X* долази до пада ентитета *Y* зато што губи ослонац. Становиште о важности функционалних фактора при проучавању предлога, насупрот искључиво геометријским, налазимо и у другим истраживањима (Herskovits 1986, Cienki 1989 и Coventry 1999, 2003).

Инференцијално изведена значења називамо *употребама* датих облика и она се прагматички изводе, на вези, приликом анализе исказа у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције. Сматрамо да је неопходно увођење термина *употреба* како би се направила недвосмислена разлика између *значења* која су похрањена у семантичкој меморији и *употреба* које се саопштавају у конкретном исказу.

У нашој анализи, најпре се бавимо употребама у физичкој, а затим онима које су изведене у апстрактној сфери. Напомињемо да сваку апстрактну, непросторну употребу сматрамо прагматички изведеном, а не семантички кодираном. У оквиру физичких релација долази до сужавања, јачања, појединих елемената, док се у апстрактној сфери денотација проширује и долази до слабљења кодираних елемената концептуалне схеме. Дакле, ослањамо се на тумачење метафоричних употреба које је карактеристично за представнике теорије релеванције (Carston 2010, Wilson 2011 и други).

У анализи примера који се односе на кодирана значења предлога описујемо могуће карактеристике ентитета који суделују у просторном односу, статус глагола и слично. У анализи прагматички изведених употреба предлога, полазимо од претпоставки које се активирају при тумачењу исказа, а односе се на релевантне логичке и енциклопедијске одреднице појединих пропозиционих елемената, контекстуалне премисе и слично. Ове претпоставке воде ка формирању употребе коју дати предлог саопштава у конкретном исказу. Анализа ових примера подразумева коришћење различитих прагматичких процеса, а

превасходно формирање концепата *ad hoc*, процес који ћемо детаљно објаснити у једном од наредних поглавља.

1.4. Опис корпуса

Наше истраживање се не заснива на хипотетичким примерима, што је чест случај у прагматичким студијама, већ на примерима сакупљеним у корпусу. Изабрали смо коришћење корпуса зато што смо желели да прикажемо реалну употребу предлога. У обзир смо узели разнолике изворе: књижевна дела, новинске чланке и, у мањем броју случајева, примере из лингвистичке литературе. На овај начин смо у анализу укључили изворе који су савремени, као и оне који су стари неколико деценија. Такође је заступљена стилска различитост, од разговорног, преко новинарског и књижевног до научног стила.

Књижевна дела која смо изабрали за извор нашег корпуса спадају у старије изворе (објављени 1925., 1953. и 1984. године), док су новински чланци прикупљени из електронских издања еминентних часописа савременији и тичу се области политике, економије, уметности и спорта. Примери које анализирамо у раду су издвојени појединачни искази или мање групе исказа које су садржале дате предлоге.

Ради једноставнијег обележавања извора корпуса користимо следеће скраћенице, које наводимо испод издвојених примера:

- 1) NS – *Nine Stories*, J. D. Salinger
- 2) GG – *The Great Gatsby*, F. S. Fitzgerald
- 3) SW – *Small World*, David Lodge
- 4) WP – *Washington Post*
- 5) FT – *Financial Times*
- 6) E – *The Economist*

За обележавање примера из лингвистичке литературе (монографије, општи прегледи, референтне граматике и слично) нисмо користили скраћенице, већ имена аутора и годину издања.

Напомињемо да смо као изворе корпуса користили грађу писану на две варијанте енглеског језика – британској и америчкој. Британски енглески

присутан је у роману *Small World* и часописима *Financial Times* и *The Economist*, док је амерички енглески заступљен у збирци приповедака *Nine Stories*, роману *The Great Gatsby* и часопису *Washington Post*.

II

ПРЕДЛОЗИ КАО ВРСТА РЕЧИ

2.1. О предлозима

У овом поглављу се бавимо предлозима као врстом непроменљивих, релационих речи. Најпре наводимо дефиниције предлога које формулишу аутори различитих граматика и монографија, а затим прелазимо на опис њихових општих морфолошко-синтаксичких и семантичких особености. С обзиром на то да су у фокусу нашег рада семантика и прагматика предлога, нарочиту пажњу поклањамо опису сложених семантичких својстава ове врсте речи, као и различитим приступима проблему њиховог значења.

2.2. Дефиниција предлога

Предлози се, уопштено, дефинишу као речи које означавају релацију између два ентитета, при чему један представља предлошки комплемент, а други остатак реченице (Quirk *et al.* 1985). Ови аутори дају и дефиницију *централних предлога* (central prepositions) у складу са синтаксичким критеријумима. Наиме, централни предлози се дефинишу као речи чији комплемент не могу бити *that* клауза, инфинитивна клауза и лична заменица у номинативу. *Маргинални предлози* (marginal prepositions) су они који имају функције попут предлошких, али су веома блиски другим врстама речи, попут придева или глагола (нпр. *bar, barring, excepting, excluding*).

Бугарски (1996: 13) даје традиционалну дефиницију предлога: „[...] предлог је релациона реч која именице или њихове еквиваленте доводи у однос према појединим реченичним елементима или целим реченицама“. Када се посматрају из традиционалне лингвистичке перспективе, предлози припадају затвореној класи речи, што значи да су релативно мала група. Затворене класе речи се још називају граматичким или функцијским речима (Lyons 1995).

Према Biber *et al.* (1999), предлози означавају везе помоћу којих се уводе предлошке фразе. Carter и McCarthy (2006) сматрају да се предлозима изражава просторна веза између два или више ентитета или временска релација између два догађаја, као и различите релације апстрактног типа. Aarts (2011) дефинише предлоге као непроменљиве, обично краће речи које, најчешће, означавају просторне релације са дословним (*in the box*, *on the desk*) или фигуративним значењима (*in love*, *beneath contempt*). Остала значења предлога нису просторна, већ апстрактна (*for your benefit*, *the first of July*).

Сличну, али нешто потпунију дефиницију предлога наводе Huddleston и Pullum (2002). Наиме, према овим ауторима предлози сачињавају карактеристичну, релативно затворену групу речи чији централни представници најчешће означавају просторне релације. Поред тога, могу имати различите синтаксичке функције и семантичке улоге. Постоје и негативни критеријуми по којима се предлози разликују од других врста речи: немају време и број, а детерминатори се не могу наћи у позицији њиховог комплемента.

Дефиниције предлога попут већ наведених налазимо и у граматикама српског језика. Према Стевановићу (1991), то су помоћне речи које служе за означавање и ближе одређивање односа падежних облика самосталних речи према другим речима у реченици. Овај аутор наводи да се предлозима могу означавати различити типови односа и то: 1) просторни однос, 2) однос по времену, 3) узрок, 4) циљ или намера, 5) поређење, 6) начин, 7) заједница и 8) намена. У *Речнику српскохрватског књижевног језика* Матице српске (1971) предлози су дефинисани као непроменљиве речи које се налазе испред именица или заменица, обележавајући различите типове односа између њих и субјеката или других речи у реченици.

2.3. Морфосинтаксичке карактеристике предлога

2.3.1. Морфологија предлога

Предлози спадају у непроменљиве речи које, кроз историју енглеског језика, готово никада нису имале инфлексију. Ово је релативно затворена класа речи те не постоје високо продуктивни морфолошки процеси који би довели до

честог формирања нових предлога (Huddleston и Pullum 2002). Према Webery (2012), суфикс – *ward (toward, leftward, backward, downward)* је најпродуктивнији суфикс за формирање нових предлога у енглеском језику.

Quirk *et al.* (1985) напомињу да ова врста речи испољава извесне сличности са другим категоријама, као што су прилози, партиципи, везници и придеви. Huddleston и Pullum (2002) такође сматрају да постоје облици који припадају категорији предлога (периферних), али и некој другој врсти речи попут придева, глагола и прилога. Међу придевима који функционишу и као предлози налазе се *worth, like, due, near, far* и многи други. Ови аутори наводе и предлоге који су настали од глагола, тачније, њихових садашњих или прошлих партиципа – *according, barring, concerning, granted, given* и слично.

Према морфолошким карактеристикама, предлози се деле на просте и сложене (Quirk *et al.* 1985). Највећи број предлога енглеског језика спада у просте: састоје се из једне лексеме која може садржати један (*in, out, by, for*) или више слогова (*about, before, over*). Сложени предлози се деле на оне који садрже две (*close to, apart from, because of*) или три лексеме (*in common with, by means of, on behalf of*). Предлози који садрже три лексеме су учестали у енглеском језику, а најчешће се састоје од простог предлога, именице и још једног простог предлога. Овакву поделу предлога наводе и Biber *et al.* (1999), с тим што додају да сложени предлози могу садржати до четири лексеме, а исте поделе се држи и Aarts (2011) у својој граматичи. Сложени предлози представљају низ који се не може поделити према синтаксичким критеријумима, као ни према семантичким.

Quirk *et al.* (1985: 671, 672) дају низ критеријума за разликовање сложених предлога (на пример, *in spite of (the weather)*) и конструкција које варирају према правилима синтаксе (на пример, *on the shelf by (the door)*). Код сложених предлога не постоји могућност промене било ког дела конструкције. Ови аутори наводе следеће показатеље који указују на то да се ради о слободним конструкцијама, а не о сложеним предлозима:

- 1) други наведени предлог може да се мења (*on the shelf at (the door), *in spite for*);
- 2) број именице може да се мења (*on the shelves by (the door), *in spites of*);

- 3) могуће је мењати детерминаторе именице (*on a/the shelf by, *in a/the spite of*);
- 4) први наведени предлог може да се мења (*under the shelf by (the door), *for spite of*);
- 5) предлог и комплемент се могу заменити присвојном заменицом (*on the surface of the table ~ on its surface, in spite of the result ~ *in its spite*);
- 6) други наведени предлог и комплемент се могу изоставити (*on the shelf, *in spite*);
- 7) други наведени предлог и комплемент се могу заменити демонстративним обликом (*on that shelf, *in that spite*);
- 8) именица се може заменити неком другом, блиском по значењу (*on the ledge by (the door), *in malice of*);
- 9) именица може бити премодификована придевима (*on the low shelf by (the door), *in evident spite of*).

2.3.2. Синтакса предлога

Синтакса предлога се може проучавати на нивоу фразе и клаузе, при чему је основна јединица на нивоу фразе *предлошка фраза* (prepositional phrase), коју сачињавају предлог и предлошки комплемент. Предлошки комплемент најчешће, према Quirk *et al.* (1985), представљају номинална фраза (*on the table*), номинална *wh*- клауза (*from what he said*) или номинална *-ing* клауза (*by signing a peace treaty*). Ови аутори (1985: 657) наводе следеће синтаксичке функције предлога:

- а) постмодификаторска функција у номиналној фрази

The people on the bus were singing.

- б) адвербијална функција

The people were singing on the bus. (адјункт)

From a personal point of view, I find this a good solution to the problem.

(субјункт)

In all fairness, she did try to phone the police. (дисјункт)

On the other hand, he made no attempt to help her. (конјункт)

в) функција комплемента⁴

We were looking at his awful paintings. (комплемент глагола)

I'm sorry for his parents. (комплемент придева)

Тумачење синтаксичких особености предлога које наводе Huddleston и Pullum (2002) разликује се, у извесним сегментима, од описа који дају Quirk *et al.* (1985). На пример, ови аутори сматрају да предлошке фразе, попут глаголских и номиналних, могу да буду премодификоване:

(1) She died [two years after their divorce].

(Huddleston и Pullum, 2002: 599)

Према овим ауторима, предлошка фраза може да се налази у реченици самостално, без предлошког комплемента:

(2) а) I haven't seen her [since the war].

б) I haven't seen her [since].

(Huddleston и Pullum 2002: 600)

Према Quirk *et al.* (1985), *since* у примеру (2б) представља прилог, а не предлог који се у реченици налази без предлошког комплемента. Huddleston и Pullum (2002) сматрају да иза предлога могу да се налазе именице, заменице, уметнуте предлошке, именичке, прилошке и придевске фразе, као и интерогативне и декларативне клаузе. Ови аутори, такође, у групу предлога сврставају везнике којима се главне клаузе повезују са зависним, изузимајући *if*, *whether*⁵ и *that*⁶.

Huddleston и Pullum (2002) разматрају и случајеве када се предлози не налазе непосредно испред својих комплемената него су од њих одвојени (*preposition stranding*). Они наводе да је одвајање предлога уобичајено и исправно, иако се сматра неправилним у традиционалним граматикама⁷. Ипак, напомињу да овакву позицију предлога треба избегавати те да предлоге треба

⁴ Када је у функцији глаголског или придевског комплемента, предлог је одређен речју која му претходи, пре него предлошким комплементом.

⁵ Када је еквивалентно са *if*.

⁶ Када уводи зависну клаузу.

⁷ Чувено је граматичко правило: "It is incorrect to end a sentence with a preposition" (Неправилно је реченицу завршити предлогом).

поставити на почетну позицију у извесним случајевима, односно у конструкцијама веома формалног стила. Они дају примере код којих је постављање предлога у почетну позицију правилно и пожељно (2002: 630, 631):

- 1) празнина претходи клаузи (**Who_i did she declare to ___i that she was not going to take any more abuse? To whom did she declare that she was not going to take any more abuse?*);
- 2) предлошка фраза је комплемент веће предлошке фразе (**Which couch_i did you rescue the pen from under _____i? From under which couch did you rescue the pen?*);
- 3) у случају елиптичних упитних реченица у којима именичка фраза садржи више од једне речи (*I've got an interview at 2. *Which tutor_i with ___i? I've got an interview at 2. With which tutor_i?*);
- 4) празнина се појављује на крају субјекатске именичке фразе (**To the left is a door [which_i the key to ___i has been lost.], To the left is a door [to which the key has been lost.]);*
- 5) предлошка фраза је у функцији адјункта (**What circumstances_i would you do a thing like that under ___i? Under what circumstances would you do a thing like that?*);
- 6) са предлогом *than* (**They appointed Jones, [who_i no one could have been less suitable than ___i]. They appointed Jones, [than whom no one could have been less suitable]);*

Quirk *et al.* (1985: 663, 664) сматрају да постоје три случаја када је неопходно одвојити предлог од свог комплемента:

- 1) у пасивним конструкцијама са предлошким глаголом код којих се субјекат подударе са предлошким комплементом у активу (нпр. *Has the room been paid for?*);
- 2) у инфинитивним клаузама са тематизацијом предлошког комплемента (*He is impossible to work with*);
- 3) у тематизованим *-ing* клаузама (*He is worth listening to*).

Aarts (2011) дели предлоге на транзитивне и нетранзитивне. Транзитивни се даље деле на оне који имају комплемент у виду именичке, придевске, прилошке или предлошке фразе, као и на конјунктивне предлоге чији

комплемент представљају клаузе. Овај аутор предлоге који се налазе иза својих комплемената назива *постпозицијама*, а транзитивне предлоге који имају исти облик као *-ed* и *-ing* партиципи назива *девербалним предлозима*.

2.4. Семантичке карактеристике предлога

Значење предлога је контроверзно питање јер они, према једној групи аутора, имају само граматичку функцију те су семантички празни, док су, према другим ауторима, изразито полисемични, што отежава опис њихових значења (Weber 2012).

Hottenroth (1993) наводи три проблематичне ставке у вези са семантиком предлога. С једне стране, постоји велика хетерогеност могућих тумачења значења предлога, чак и када је реч само о просторним употребама. С друге стране, постоји велика семантичка повезаност између предлога и језичког контекста у ком се он налази, нарочито између предлога и његових аргумената; стога је неопходно издвојити семантички садржај предлога од контекстуалних елемената који утичу на његове различите интерпретације. Трећи проблем који наводи односи се на то да се иста просторна конфигурација може посматрати из различитих перспектива, то јест да је могуће концептуализовати је на различите начине. Различите перспективе посматрања условљавају одабир различитих предлога.

Према Кликовац (2000), дефинисање предлошких значења је тешко изводљиво из два разлога. Прво, немогуће је дати општу дефиницију којом би се обухватила сва значења датог предлога, а други разлог се односи на то да се предлози, најчешће, дефинишу самим собом⁸. У оквиру когнитивне лингвистике, предлози се анализирају као изразито полисемичне речи чија значења су повезана значењским мрежама. При томе, сва значења се сматрају независним од контекста, то јест, похрањеним у семантичкој меморији.

⁸ Као илустрацију ове појаве Кликовац (2000: 7) наводи дефиницију предлога *in* из Websterовог речника: 'location or position *in* space or *in* some materially bounded object', као и 'position or location *in* something immaterial or intangible'.

У опис семантичких карактеристика предлога неопходно је увести ентитете који су датим предлогом повезани. Постоје неистакнути, референтни ентитет – за који ћемо, у овом раду, користити термин *оријентир* (landmark) и истакнути елемент профилисаног односа – за који ћемо користити термин *трајектор* (trajector). Оријентири су, најчешће, физички објекти или локације, односно тачке у простору. Трајектор може бити статичан или динамичан, особа или објекат, као и читав догађај.

- (3) a) ...said Eloise, adjusting a pillow under her head.
(NS: 11)
b) He started to write Dostoevski's name under the inscription.
(NS: 45)

Примери (3а) и (3б) су преузети из нашег корпуса и илуструју различите типове оријентира. Пример (3а) садржи оријентир (*her head*) који је физички ентитет, док је оријентир (*the inscription*) у примеру (3б) нематеријалне природе.

- (4) a) Then we had to circle over the sea for about twenty minutes, jettisoning fuel, before we tried to land back at Genoa.
(SW: 43)
b) They have arranged to rent a small apartment over a shop just off Russell Square.
(SW: 54)

Примери (4а) и (4б) су пронађени у нашем корпусу и представљају илустрацију различитих типова трајектора у просторној конфигурацији. Наиме, у примеру (4а) трајектор (*we*) представљају особе и он је динамичне природе (налази се у стању кретања), док је трајектор (*apartment*) у примеру (4б) објекат и статичне је природе.

Оријентир и трајектор су појмови које налазимо, на пример, код Lakoffa (1987), Huddlestona и Pulluma (2002) и код Tyler и Evans (2003). Други аутори употребљавају различите термине, од којих издвајамо следеће: *фигура* (figure) и *позадина* (ground) (Talmy 1983 и Langacker 1986); *референт* (referent) и *релатум*

(relatum) (Miller и Johnson-Laird 1976); *лоцирани ентитет* (located entity) и *референтни ентитет* (reference entity) (Herskovits 1986); *просторни ентитет који се локализује* (spatial entity being localised) и *локализатор* (localiser) (Cienki 1989); *примарни објекат* (primary object) и *секундарни објекат* (secondary object) (Talmy 1983).

Најопштија дефиниција значења предлога јесте да они означавају просторну релацију између трајектора, оријентира и низа просторних референата (Nam 1995, Zwarts и Winter 2000).

Lindstromberg (2010: 15-20) напомиње да постоје класификације предлога засноване на различитим критеријумима, као што су порекло, учесталост употребе, транзитивност, период усвајања, морфолошке карактеристике и слично. Што се тиче оних које се односе на семантичке особености, овај аутор набраја поделе према:

- 1) домену примене (предлози који се односе на простор и време, само на простор, само на време, ни на један од ова два домена);
- 2) спецификацији значења (предлози који су општег и они који су посебног значења);
- 3) облику оријентира (оријентир који је садржалац, површина, издужен или у облику тачке на стази);
- 4) релевантној оси (вертикална, хоризонтална и слично);
- 5) односу између геометријског и функционалног значења (предлози који имају оба облика значења или само један од њих).

Према Lindstrombergу, значење предлога може да садржи следеће компоненте: *геометријско значење* (geometrical meaning), *функционално значење* (functional meaning) и *улогу* (role). Геометријско (просторно, тополошко) значење се односи искључиво на просторне релације, то јест, на међусобни однос трајектора и оријентира; у ово значење улазе информације о великој или малој удаљености трајектора и оријентира, (не)постојању директног контакта међу њима, страни оријентира на којој је трајектор позициониран и слично. Функционално значење превазилази геометријски распоред ентитета и немају га сви предлози. Функционално значење, поред физичког распореда ентитета, укључује и компоненту људске интеракције са спољним светом; нпр. указује на

то чему служе одређени објекти са којима човек долази у контакт. Један од предлога који има функционално значење је предлог *on* са геометријским значењем *контакта* и функционалним значењем *ослонца* који оријентир пружа трајектору. Компонента предлошког значења која је више идиоматског карактера у поређењу са функционалним значењем јесте улога коју предлог даје оријентир; у исказу *Throw a ball to a person X* предлог *to* указује на то да је особа *X* (оријентир) *прималац* лопте, док у исказу *Throw a ball at a person X* предлог *at* указује на то да је особа *X* *мета* (Lindstromberg 2010: 14).

Према Bennety (1975), примарна значења предлога су управо просторна значења. Просторни предлози се могу поделити на локативне (релационе) и дирекционе. Локативни предлози (нпр. *in*, *outside*, *in front of*) одређују локацију једног ентитета у односу на други, док дирекциони (нпр. *to*, *towards*, *into*) означавају промену положаја или правца у ком је ентитет лоциран. Овакву класификацију просторних предлога, такође, предлажу Cresswell (1978), Jackendoff (1983, 1990) и Gärdenfors (2015). Gärdenfors (2015) једноставно објашњава да се локативним предлозима означава *где* се нешто налази, а дирекционим *куда* се нешто креће. Локативни предлози су приказани низом тачака, док се дирекциони приказују помоћу стаза.

Quirk *et al.* (1985) истичу семантичку разноврсност предлога, разврставајући сва њихова значења на неколико оквирних категорија. Сматрају да је једноставније систематично описати просторна и временска значења, која најпре наводе, а затим прелазе и на метафорична значења:

- а) предлози који означавају просторне релације (позиција у тачки, линији, површини, области; кретање у одређеном правцу, дестинација);
- б) предлози који означавају временске релације (временски тренутак, период, трајање);
- в) предлози који означавају узрок, сврху и слично (узрок, разлог, мотив, сврха, одредиште, циљ);
- г) предлози који означавају средство (начин, средство, инструмент);
- д) предлози који означавају друштво;
- ђ) предлози који означавају подршку и супротност;
- е) друга предлошка значења (изузимање, додавање, негативни услов).

Уколико је значење предлога садржано у глаголу, предлог се може изоставити самосталном употребом глагола (Quirk *et al.* 1985: 685). Ова појава се може односити на предлоге са просторним значењем, као и на оне чије значење је апстрактно (*roam (about, around) the city; flee (from) the country; ponder (on) a question; attain (to) a position*). Ипак, постоји извесна разлика у значењу: конструкције у којима се задржава предлог истичу сâм процес, док конструкције без предлога имају перфективно значење, наглашавајући чињеницу да је одређени циљ постигнут.

Biber *et al.* (1999) деле предлоге на *слободне* (free) и *везане* (bound). Слободни предлози имају независно значење те избор предлога није контекстуално условљен. Везани предлози, напротив, немају јасно одређено сопствено значење, тако да њихов избор зависи од неког другог дела реченице, а најчешће глагола који им непосредно претходи.

Huddleston и Pullum (2002) истичу да сви предлози имају извешан степен флексибилности када су у питању њихова просторна значења; на пример, предлог *in* означава релацију код које се трајектор у потпуности налази унутар ограниченог, затвореног оријентира. Међутим, чести су случајеви у којима садржавање није потпуно, већ делимично, што је условљено природом оријентира, функционалним елементима и слично (нпр. *the flowers in the vase, the bird in the tree, the chair in the corner*, (2002: 649)). Предлог *on* се типично користи за означавање конфигурације у којој постоји директан контакт између оријентира и трајектора: оријентир пружа ослонац трајектору и налази се испод њега (нпр. *a book on the table*). Ипак, мноштво је примера у којима се овај предлог користи и када се ентитети налазе у вертикалној равни (нпр. *the poster on the wall* (2002: 650)). Сматрамо да управо због овакве флексибилности значења проистичу тешкоће прецизног одређивања семантике предлога.

Из локативног домена настају проширења значења помоћу механизма метонимије и метафоре. На први поглед, кажу Huddleston и Pullum (2002), метафорична проширења делују крајње произвољно. Као илустрацију наводимо две контроверзе: 1) зашто се само одређена емотивна стања доживљавају као садржалац онога ко их доживљава (*in love, in pain, in anger*), наспрам **in hate, *in happiness*; 2) зашто се користи предлог *on*, а не *in*, у изразу *The building is on fire*?

Разлог овоме је претпоставка да је проширење значења на апстрактну сферу условљено различитим чиниоцима, нпр. перспективом посматрања, концептуалним повезивањем различитих идеја и слично. Када се они узму у обзир, смањује се и произвољност у извођењу метафоричних значења предлога (2002: 651).

Ови аутори истичу разлику између граматикализованих и неграматикализованих употреба предлога. Граматикализована употреба подразумева да предлози немају значење независно од конструкције у којој се налазе (5а, 5б), док неграматикализовани предлози имају независно значење (5в, 5г).

- (5) а) He was interviewed by the police.
 б) You look very pleased with yourself.
 в) This is of little importance.
 г) He's with Angela.

(Huddleston и Pullum, 2002: 601)

Граматикализовани предлози енглеског језика су, на пример, *as*, *at*, *by*, *from*, *for*. Они могу обављати функцију глаголског (6а), именичког (6б), придевског (6в) и предлошког комплемента (6г).

- (6) а) He blamed me for the delay.
 б) a desire for revenge
 в) Jogging can be [bad for you].
 г) I enjoyed it all [except for the ending].

(Huddleston и Pullum, 2002: 656)

III

САВРЕМЕНА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕДЛОГА

3.1. Истраживање предлога у оквиру структуралног приступа

Предлози су у жижу интересовања доспели са појавом когнитивне лингвистике, мада су, у мањој мери, проучавани и из научних перспектива инспирисаних структурализмом. Структурални приступ проучавању предлога одликује се анализом њиховог места у граматичком систему језика, као и предлошко-падежних конструкција у флективним језицима.

3.1.1. Истраживање српских предлога у оквиру структурализма

У оквиру структуралне лингвистичке традиције, предлозима српског језика су се бавили Белић (1957, 1958), Ивић (1958), Грицкат (1967), Пипер (1977), Антонић (2005), Пипер и др. (2005) и Драгићевић (2012).

Белић (1957, 1958) проучава историјски развој предлога, наводећи да су они настали у праиндоевропском језику и то од прилога, што потврђује употреба предлога као глаголских префикса. Предлози су, према овом аутору, настали од прилога тако што су се одвојили од глагола и почели да се комбинују са именицама са којима се слажу у значењу општег зависног падежа. Дакле, ова врста речи служи за модификацију и специјализацију падешког значења, а карактерише се граматичким, али и лексичким значењем.

Ивић (1958) и Пипер (1977), који у своју анализу укључују и предлоге руског језика, баве се значењима различитих предлошко-падежних конструкција које садрже предлоге вертикалности. Пипер сматра да се просторна значења, која се приписују предлозима, удружују са другим видовима значења, као што су егзистенцијалност, партитивност, посесивност и агентивност (Пипер и др. 2005). Антонић (2005) проучава морфолошке, синтаксичко-семантичке и прагматичко-

семантичке одлике одређених сложених предлога (*усред, насред, посред*) као структурних елемената предлошког генитива.

Драгићевић (2012) се бави конверзијом групе именица српског језика (*врх, дно, пут, крај, дуж, место, чело*) у предлоге, истражујући семантички однос између добијеног предлога и именице од које је настао попредложавањем. Она долази до закључка да се попредложене именице не граматикализују, односно не губе лексичко значење, већ да оно обухвата два дела – прилошки (месни) и именички (партитивни). Употреба оваквих именица се односи на радњу која се одвија у делу самог локализатора, на његовој граници или у непосредној близини.

3.1.2. Истраживање енглеских предлога у оквиру структурализма

У овом делу рада наводимо опште карактеристике најзначајнијих истраживања енглеских предлога у оквиру структурализма, уз посебно истицање резултата анализа које се тичу предлога којима се бавимо у нашој дисертацији.

Једна од најстаријих студија, прва која се бави исцрпним описом предлога у енглеском језику, је она коју је написао Lindkvist (1950). Њен предмет проучавања су локативна значења енглеских предлога *in, at, on* и *to*. Овај аутор примећује да постоји знатна стабилност у употреби предлога те да се они нису значајно мењали у периоду од неколико векова пре настанка његове студије. Lindkvist детаљно описује физичке ситуације и односе те долази до читавих листи значења везаних за дати предлог, али без даљих анализа. У том смислу, он предлозима приступа лексикографски; на пример, за предлог *in* наводи седам значења: 1) затвореност унутар тела, 2) затвореност унутар површине или области, 3) квалитет или природа предмета, 4) локација унутар или дуж линије, 5) релативна позиција, 6) затвореност унутар тела, површине или области која има извесну сврху, 7) кретање или усмереност ка унутрашњости тела или површине.

У студији из 1976. године Lindkvist анализира предлог *through*, наводећи да има шест значења: 1) 'пролажење кроз канал, отвор или медијум', 2) 'пролазак кроз супстанцу', 3) 'кроз тачку', 4) 'дистрибуција или активност спроведена читавом дужином или до краја', 5) 'кроз колективни ентитет', 6) 'импликација

свршености'. Према Lindkvisty, изведена значења датог предлога условљена су димензионим карактеристикама оријентира.

У својој анализи тридесет три предлога енглеског језика, Соорег (1968) тврди да се анализа предлога мора вршити у две фазе. Наиме, у првој фази, функционални концепти одабирају релевантне карактеристике објекта на који се односе, док се у другој фази релациони концепт спецификује описујући релацију између функционалних вредности. Као резултат се добија релациони маркер $R(f(x), g(y))$, при чему су f и g функционални маркери, а x и y ентитети повезани предлогом. Илустрације ради, дефиниција коју Соорег предлаже за предлог *in* је следећа: x је лоцирано у унутрашњости y , уз ограничење да је x мање од y . Јасно је да дато ограничење не може увек бити адекватно с обзиром на то да лоцирани ентитет често није мањи од ентитета у коме се налази (нпр. *the sword in his hand*). Лоцираност ентитета x у унутрашњости y такође се доводи у питање (нпр. *the flower in the vase*). У анализи предлога *over*, наводи две дефиниције значења датог облика. Према првој, облик *over* је синониман облику *above*, док према другој има значење 'покривања', тј. 'постојања контакта'. У свим својим употребама дати облик се посматра као засебна лексичка јединица, то јест, овај аутор заговара хомонимију као приступ значењима вишезначних лексема.

Анализа коју даје Leech (1969) представља приступ минималне спецификације значења у оквиру класичне лингвистичке традиције. Он уводи компоненцијалну анализу у своју студију, тврдећи да су структурална и компоненцијална анализа неопходне за семантичку теорију. Компененцијална анализа подразумева увођење семантичких маркера којима се приписује позитивна или негативна вредност те се њима описују речи. Овај аутор дефинише предлоге формулама, користећи појмове *позиција* и *димензионалност*, *релативна позиција*, *крајности* или *делови локација* и слично. Тако се код предлога *in* наводи да се ентитет x налази затворен у ентитету, месту y , које може имати две или три димензије. Дакле, ова дефиниција предлога *in* је слична оној коју даје Соорег, с тим што се не наводи експлицитно да x мора бити мање од y . Према овом аутору, предлози *over* и *under* се односе на релативну позицију два ентитета на вертикалној оси.

У свом опису предлога *under*, Leech посебно истиче разлику између предлога *under* и *below*. Наиме, *under* се односи на положај *директно* испод неког ентитета, док *below* означава положај 'ниже од'. Као илустрацију овај аутор наводи примере:

(1) a) The kitchen is below the bathroom.

б) The kitchen is under the bathroom.

(Leech 1969: 78)

Предлог *below* указује на то да се кухиња налази на нижем спрату у односу на купатило, док предлог *under* указује на то да кухиња заузима приближно исту позицију као и купатило, с тим што се она налази на спрату испод, дакле, позиционирана је *директно* испод купатила.

Leech запажа да предлози не одражавају стварне физичке, геометријске карактеристике локације, већ су условљени човековом визуелном перцепцијом. Међутим, ова констатација, коју сматрамо исправном, није узета у обзир приликом дефинисања предлога у његовој анализи.

Bennet (1975) наводи дефиниције једанаест предлога енглеског језика, при чему сви имају локативно значење. Он, такође, користи компоненцијалну анализу, али оставља отвореним питање да ли је уопште могуће просторне употребе предлога описати једном дефиницијом. Сматра да су предлози *in* и *on* саставни делови локативних реченица којима се спецификује *где* је нешто лоцирано. Стиче се утисак да његова анализа није свеобухватна те да дефиниције које даје никако не могу описати све могуће просторне употребе предлога; на пример, предлог *above* дефинише као 'лоцирани ентитет на вишој позицији' (*locative higher*), предлог *in* као 'лоцирани ентитет у унутрашњости' (*locative interior*), *around* као 'одређени ентитет окружује неки други, лоцирани, ентитет', *over* као 'лоцирани ентитет у супериорном положају' (*locative superior*), а *under* као 'лоцирани ентитет у инфериорном положају' (*locative inferior*). Неки аутори, попут Ferriera (1996), ову анализу виде као реакцију на детаљан, речнички приступ којим се одликује студија Lindkvista (1950).

Опис групе енглеских предлога који обележавају вертикалну димензију просторних односа, чији аутор је Бугарски (1996), знатно је детаљнији од оног

који даје, на пример, Lindkvist (1950). Предлози *over*, *under*, *above*, *below*, *beneath* и, маргинално, *underneath* су анализирани из традиционалне, структуралистичке перспективе, уз таксономско-дескриптивни приступ. Аутор је настојао да опише све употребе испитиваних предлога, узимајући у обзир само британску варијанту енглеског језика, а занемарујући прилошке употребе посматраних облика. Сваки предлог је анализиран засебно, а затим упоређиван у релативним паровима (*over* и *above*, *under* и *below*, *beneath* и *underneath*, *over* и *under*, *above* и *below*⁹). Бугарски, у својој студији, даје троструки опис предлога, односно бави се њиховим граматичким, лексичким и семантичким својствима. Посебно истиче висок степен лексичког садржаја анализираних предлога (за разлику од „граматичких“ предлога, попут *of*, *to*, *for*, *by*), као и разноврсност идиоматских значења којима се одликују.

3.2. Основне поставке когнитивнолингвистичког приступа

Пре него што дамо општи преглед најзначајнијих анализа предлога из области когнитивне лингвистике, навешћемо полазне претпоставке овог лингвистичког приступа.

Полазна хипотеза когнитивне лингвистике јесте да језик није аутономан систем, већ се мора проучавати као неодвојиви део свих човекових когнитивних способности, као што су перцепција, пажња и меморија.

Мноштво инпута из спољашње средине се разврстава у категорије на основу сличности, а управо категоризација представља основу за појмовну организацију. Појмови су носилац значења у језику, а језик представља одраз начина на који доживљавамо објективни свет (уп. Jackendoff 1983, Langacker 1987, Lakoff 1987). Категорије се формирају на основу неких заједничких особености њихових чланова, односно по принципу *породичне сличности* (*family resemblance*) (Wittgenstein 1953). Овај принцип подразумева да сваки члан категорије има једну или више заједничких особина са бар још једним чланом исте категорије, при чему не мора да постоји једна особина заједничка свим

⁹ Примећујемо да су, најпре, анализирани односи приближно синонимних облика (прва три пара), а затим приближно антонимних (последња два пара).

припадницима дате категорије¹⁰. Унутрашња структура категорије није симетрична. Најрепрезентативнији члан категорије назива се *прототипом* (prototype), остали чланови су бољи, типичнији или лошији представници дате категорије уколико са прототипом деле мањи број заједничких особина. Сам прототип представља релативно апстрактну менталну репрезентацију (Rosch 1975).

Према когнитивистима, појмовни систем (самим тим и значење у језику) је утемељен у нашем телесном искуству и условљен карактеристикама људског тела. Како се тело и ум сматрају тесно повезаним, једна од важних особина језичких структура је *отеловљеност* (embodiment). Искуство се класификује у менталне обрасце преко којих се образује појмовни систем, а ове менталне обрасце, који настају из телесног искуства, тј. отеловљени су, Johnson (1987) назива *сликовним схемама* (image schema / image schemata). Сливне схеме не садрже много детаља, већ представљају апстрактне концепте сачињене од образаца који се понављају у нашој интеракцији са светом. Тако оне формирају основу за настајање комплекснијих лексичких концепата. Неке од њих су САДРЖАВАЊЕ, ПУТАЊА, КОНТАКТ и ДЕО-ЦЕЛИНА, а све су подложне менталним трансформацијама. Једна од потенцијалних трансформација је, рецимо, померање фокуса са путање на њен крај, односно тачку на њеном завршетку. Напомињемо да многа искуства истовремено садрже неколико неодвојивих сликовних схема. Тако је, на пример, САДРЖАВАЊЕ повезано са схемама УНУТРА-ВАН и ПУНО-ПРАЗНО.

Најважнији механизми за организовање појмовног система су *појмовна метафора* и *метонимија* (conceptual metaphor and metonymy) (Lakoff и Johnson 1980, Taylor 1989/2003). Појмовна метафора представља механизам којим се одређени појам објашњава помоћу неког другог, искуствено ближег појма и то путем пресликавања из изворног у циљни домен. При томе, *домен* (domain) се односи на ширу појмовну структуру којој одређени појмови припадају (Lakoff

¹⁰ Одбацује се Аристотелова класична теорија категоризације према којој: а) сваки члан категорије поседује одређену особину или скуп особина, б) поседовање датих особина представља неопходан и довољан услов за припадање категорији, в) сви припадници категорије имају исти статус, дакле, унутрашња структура категорије је симетрична, г) категорије имају јасне границе, односно одређени ентитет припада датој категорији или јој не припада (преузето од Расулић 2004: 17).

1987, Langacker 1987). Појмовна метафора олакшава разумевање апстрактних појмова.

Lakoff и Johnson (1980) врше поделу појмовних метафора на *онтолошке* (нпр. WORDS ARE CONTAINERS, THE MIND IS A MACHINE, VITALITY IS A SUBSTANCE), *оријентационе* (нпр. MORE IS UP, CONTROL IS UP, SAD IS DOWN) и *структурне* (нпр. UNDERSTANDING IS SEEING, LIFE IS A GAMBLING GAME).

Метонимија се односи на пресликавање у оквиру истог појмовног домена те се њоме разумевање неког појма врши на основу неког његовог дела, тј. успоставља се веза између дела и целине (нпр. PRODUCER FOR PRODUCT, OBJECT USED FOR USER, CONTROLLER FOR CONTROLLED) (Lakoff и Johnson 1980: 38-39). Треба имати у виду да су метафора и метонимија, у оквиру когнитивистичког приступа, феномени који се јављају у когнитивној сфери, а затим се одражавају у језику.

Према когнитивистима, граматичке јединице су носиоци значења те се не могу сматрати семантички празним формама које имају искључиво граматичку функцију (Langacker 2002, 2008). Стога се и предлози сматрају лексичким јединицама, што није увек случај у традиционалној лингвистици, где се често анализирају као јединице које имају само граматичку функцију. С обзиром на примарност просторног домена и став да је искуство отеловљено, предлози представљају један од најзначајнијих предмета проучавања у когнитивној лингвистици.

3.3. Истраживање предлога у оквиру когнитивне лингвистике

Предлози се, у оквиру когнитивне семантике, сматрају полисемичним лексемама чија значења образују категорију прототипске структуре. Уопштено говорећи, когнитивисти заступају становиште да је полисемичност природна карактеристика већине лексичких елемената. Различита значења која се приписују једној лексеми су међусобно повезана (Brugman 1987). Сва значења једне лексеме, односно предлога, организована су око централног значења, које

се назива прототипом. Langacker (1987) категорију представља у виду мреже (*the network model*), што усвајају и многи други когнитивисти.

Постоје извесни просторни концепти који су заступљени у готово свим анализама предлога когнитивнолингвистичког усмерења. Према Zlatevy (2007), у питању су:

- 1) *трајектор* (trajectory) – ентитет чија (транс)локација је релевантна,
- 2) *оријентир* (landmark) – референтни ентитет,
- 3) *референтни оквир*¹¹ (frame of reference) – елемент којим се дефинише угао посматрања, координатни систем оса и слично,
- 4) *област* (region) – просторна конфигурација у односу на дати оријентир,
- 5) *стаза* (path) – трајекторија реалног или имагинарног кретања трајектора у односу на оријентир,
- 6) *правац* (direction) – вектор дуж једне од оса одређен референтним оквиром,
- 7) *кретање* (motion).

3.3.1. Истраживање српских предлога у оквиру когнитивне лингвистике

У оквиру когнитивне лингвистике, српским предлозима су се бавили, на пример, Кликовац (2000), Расулић (2004), Ашић и Станојевић (2008).

Кликовац (2000) се бави семантиком предлога садржавања у српском и енглеском језику; на пример, у, из, унутар, изван, ван, in, into, out of, out, within, inside. Садржавање је један од најпродуктивнијих језичких образаца (когнитивних схема) у метафоричним употребама. У овој студији се анализира локализација, односно смештање ентитета унутар локализатора који може бити у стању мировања или кретања, као и доспевање у унутрашњост локализатора, излазак из ње и пресецање унутрашњости локализатора. Кликовац долази до закључка да постоје велике сличности у концептуализацији појма садржавања међу говорницима ова два језика. Опште појмовне метафоре (нпр. АКТИВНОСТ

¹¹ Levinson (1996) сматра да постоје три референтна оквира – интринзички, релативни и апсолутни.

ЈЕ САДРЖАТЕЉ, ВРЕМЕ ЈЕ САДРЖАТЕЉ, ЧОВЕК ЈЕ САДРЖАТЕЉ и друге) имају универзални карактер, а разлике се испољавају у њиховим конкретизацијама. Тако, у оба језика постоји метафора УПОЗНАВАЊЕ ЕНТИТЕТА ЈЕ ВИЂЕЊЕ ЊЕГОВЕ УНУТРАШЊОСТИ. Међутим, она се у српском језику испољава кроз метафору УЛАЗАК У ЕНТИТЕТ, док је у енглеском присутна метафора ГЛЕДАЊЕ У УНУТРАШЊОСТ ЕНТИТЕТА.

Расулић (2004) је аутор компаративне студије која се бави концептуализацијом вертикалне димензије у енглеском и српском језику. Ова студија проучава, поред предлога (*above, over, below, under, изнад, над, преко, испод, под*), димензионе придеве (*high, tall, low, short, висок, низак*) и релационе именице (*top, bottom, врх, дно*). Предмет анализе су оријентационе појмовне метафоре, везане за вертикалну димензију, које представљају искуствено мотивисан начин стварања сличности међу конкретним и апстрактним појмовима. Значењске мреже прате појмовну мрежу вертикалности у апстрактним доменима, тј. апстрактни домен се концептуализује помоћу вертикалне димензије. Ауторка, као циљеве свог истраживања, наводи: 1) утврђивање појмовног садржаја до којег се долази помоћу испитиваних лексема, у просторном и апстрактном домену, 2) утврђивање праваца и начина повезивања различитих значења, 3) утврђивање сличности и разлика у појмовно-значењској организацији вертикалне димензије у енглеском и српском језику (2004: 10, 11).

Ашић и Станојевић (2008) контрастирају предлоге *по, на, у* у српском са одговарајућим еквивалентима у француском и грчком језику. Они се баве њиховим просторним, као и апстрактним употребама у домену природних феномена.

3.3.2. Истраживање енглеских предлога у оквиру когнитивне лингвистике

Велики је број когнитивнолингвистичких радова који се баве предлозима енглеског језика, а неки од аутора ових студија су Brugman (1981/1988), Hawkins (1984, 1993), Herskovits (1986), Lakoff (1987), Brugman и Lakoff (1988), Cienki (1989), Harris (1989), Deane (1993, 2005), Dirven (1993), Dewell (1994, 2007), Regier (1996), Boers (1996), Hilferty (1999), Coventry (1999, 2003), Zwarts (2004),

Seto (2007) и Gärdenfors (2015). Навешћемо најзначајније карактеристике наведених истраживања, уз посебан осврт на резултате анализа предлога који су предмет и нашег рада.

Brugman (1981/1988) полази од претпоставке да вишезначне лексеме имају примарно значење из којег су остала значења изведена, а примарно значење представља најбољи пример у оквиру категорије, јер садржи највише особености које се везују за дату категорију. Ауторка се посебно бави предлогом *over*, одређујући могуће варијабле у конфигурацијама у којима овај предлог учествује. Неке од тих променљивих вредности јесу величина и облик трајектора, величина и облик оријентира и (не)постојање контакта између ових ентитета. Дата анализа је критикована, пре свега, из два разлога: 1) значењска мрежа не подлеже никаквим ограничењима, то јест, неопходно је увођење методологије којом би се јасно разграничила различита значења вишезначних лексема, 2) не постоји схематско него искључиво спецификовано одређивање значења. Уз то, занемарује се и могућност концептуалних комбинација и инференције као узрока настанка нових значења. Међу критичарима ове анализе су Sandra и Rice (1995), Kreitzer (1997), Tyler и Evans (2003) и Deane (2005).

Анализа коју даје Lakoff (1987) надовезује се на претходно наведену. Овај аутор дефинише отеловљеност значења наводећи да су особености појединих категорија последица људских биолошких капацитета и функционисања у физичком и друштвеном окружењу (1987: 12). Lakoff заговара увођење *идеализованих когнитивних модела* (Idealised Cognitive Model - ICM) као теоријских конструката који садрже поједностављене основне претпоставке, укључујући културолошке елементе и служе за организовање знања, као и за основу теорије прототипа. Ови модели могу обилovati детаљима, иако се заснивају на апстракцијама сачињеним на основу општег искуства, али не и на одређеном, конкретном, искуству. Ова студија је специфична по својој минуциозности, односно приступу *потпуне спецификације значења* (full specification approach) те се као резултат добија изузетно комплексна значењска мрежа предлога *over*. Сва значења, укупно двадесет четири, образују радијалну структуру и организована су у виду схеме центар-периферија, а са прототипичним значењем су повезана различитим типовима веза. Проширивање

значења је појмовно и искуствено мотивисано те се може објаснити, али не и предвидети. Према Gucht *et al.* (2007), Lakoff је представник радикалне верзије теорије полисемије јер не придаје значај разлици између оделитих значења предлога и њихових контекстуализованих тумачења.

Deane (1993) истиче, за разлику од Lakoffa, да је уз објашњење проширења значења полисемичних лексема неопходна и одговарајућа предвидљивост семантичке теорије. Према њему, простор се перципира и концептуализује кроз три просторна аспекта: *слике визуелног простора* (visual space images), које обухватају аспекте који се односе на међусобну везу ентитета, *слике кинетичког простора* (kinetic space images), које садрже информације о динамичкој интеракцији ентитета (нпр. стаза, осе, правац и релативна оријентација), *слике маневарског простора* (manoeuvre space images), које садрже информације везане за моторну контролу, као и способност интеракције са другим људима и манипулисање предметима. У својој студији из 2005. године бави се предлогом *over*, фокусирајући се искључиво на његову предлошку употребу у домену физичких релација. Deane (2005) сматра да се већина просторних употреба овог облика може објаснити применом правила преференције на структурирани низ сликовних схема, како би се добиле семантичке репрезентације изведене из контекста. Његова анализа је, у извесном смислу, критика студија чији аутори су Brugman и Lakoff (1987, 1988).

Harris (1989) повезује когнитивнолингвистички приступ са конекционизмом, проверавајући своје хипотезе на просторним значењима предлога *over*. Као полазна тачка су узети резултати комплексне анализе Brugman и Lakoffa (1988). Ова ауторка сматра да су предности конекционизма у интегрисању истовремених ограничења, утврђивању прототипа на основу примера, формулисању правила и навођењу изузетака у оквиру значењских мрежа.

Анализа коју даје Regier (1996) такође је специфична по томе што уводи конекционизам у истраживање просторних термина, али и општег семантичко-когнитивног потенцијала. Свој модел назива *ограниченим конекционизмом* (constrained connectionism). Ментални феномени се проучавају на основу моделовања мрежа које су састављене од једноставних јединица, при чему се

добијени модели одликују извесним ограничењима: дефинисаном структуром која се користи у процесу учења различитих концепата. Овај модел укључује репрезентације извора, стазе, циља и слично.

Hawkins (1993) утврђује значење предлога на основу различитих просторних конфигурација које формирају трајектор и оријентир, при чему се разлике у значењу очитују и у различитим карактеристикама самих ентитета повезаних предлогом; на пример, класификација оријентира према облику даје четири категорије предлога. Оријентир се разврставају на оријентире као садржаоце или простор, оријентире у облику површине, оријентире који су уски и дуги и оријентире који су тачка, лоцирана на потенцијалној или правој стази.

Dirven (1993) анализира дванаест насумично изабраних енглеских предлога, полазећи од хипотезе да се предлозима одређеног језика простор концептуализује на специфичан начин, својствен датом језику. Основне просторне концептуализације формирају низове значења којима су покривени различити концептуални домени (време, стање, простор, начин, средство, разлог и други). Тако за предлог *over* наводи да се може односити на статичне, као и на динамичне ситуације те да се њиме концептуализују место (*over the mountain*), време (*over the whole year*), област (*debate over*) и узрок (*argue/fight over*). За предлог *under* сматра да означава статичну позицију на негативној страни вертикалне осе те се често користи за обележавање негативних осећања, околности и слично. Углавном се користи за обележавање пасивних стања, а овим предлогом се концептуализују место (*under the bridge*), стање (*under attack*, *under arrest*), околности (*under no circumstances*, *under the premise*) и узрок (*under the thought of*). Ова анализа показује да предлог *under*, иако најприближнији антоним облика *over*, има знатно мање употреба у домену метафоричних значења. Овај аутор се, такође, бави предлогом *through*. Сматра да се овим предлогом простор концептуализује у виду тунела или канала. Дакле, оријентир је, најчешће, тродимензионални ентитет, али може бити и дводимензионална површина. Постоји сличност између овог облика и предлога *about*. Наиме, оба предлога означавају *стазу* и јављају се у динамичном контексту. Према Dirveny, домени у којима облик *through* има значење су: а) простор (*walk through the*

fields), б) време (*go on through the next months*), в) начин (*funded through our budget*) и г) узрок (*killed through accidents*).

Суштина Dirvenовог истраживања је да се утврди колико су слични или различити концепти у менталном простору које означавају анализирани предлози. Dirven закључује да су предлози са општијим значењем у физичком домену погоднији за метафорична проширења значења. Насупрот њима, предлози чије значење је конкретније у физичком домену или се налази на негативној страни просторне осе развили су мањи број значења у метафоричном домену.

Rice (1993) се бави аспектуалним особеностима предлога, ослањајући се на постулате когнитивне лингвистике. Сматра да је предлог *over*, превасходно, локативан, а да се његов аспектуални карактер огледа у смислу 'понављања'. Овај смисао проистиче из значења 'стазе' у физичком домену, тачније, поновног преласка дуж већ утврђене стазе. Смисао 'понављања' се односи на једно понављање дате активности, при чему дати облик имплицира да се активност понавља како би се нешто исправило, то јест, врши се на другачији начин.

Dewell (1994) је аутор анализе која се одликује методолошком једноставношћу, јер даје једно централно значење (предлога *over*) на основу кога се изводе друга значења. Он негира локативну анализу предлога *over*, сматрајући да *over* означава праволинијску путању без профилисане крајње тачке, истичући да је овај облик сличан облицима *around* и *across*. Овај аутор, као доказ да *over* означава путању, наводи чињеницу да се може комбиновати са интензификатором *all*, што је карактеристично за друге предлоге који нису локативне природе – *around* и *through*. Према Dewelly, посматрани облик је семантички најближи облику *above*, али они никада нису у потпуности синонимни. Међутим, овој студији се замера то што су трансформације сликовних схема неприменљиве на друге предлоге и на друге језике.

У студији која се бави обликом *around*, Dewell (2007) истиче улогу различитих *концептуалних тачки гледишта* (conceptual viewpoint) и испитује њихове ефекте на концептуализацију значења датог облика. Он сматра да је субјекат, који има улогу концептуализатора, суштински важан фактор, јер он бира тачку гледишта и фокусира се на кретање трајектора.

Boers (1996) проучава предлоге којима се концептуализују димензије ГОРЕ – ДОЛЕ и НАПРЕД – ПОЗАДИ; нпр. *under, underneath, over, above, behind* и *after*. Овај аутор, попут Dewella, заступа становиште да облик *over*, у највећем броју случајева, означава путању. Из тога следи да је природа кретања трајектора значајнија за одређивање значења предлога, док је оријентир у тридесет процената случајева наведен имплицитно. Поредећи *over* са синонимним обликом *above*, овај аутор закључује да се *over* чешће користи у динамичним ситуацијама, док је његов приближни синоним коришћен у динамичним ситуацијама у само пет процената примера. У анализи облика *under*, наводи да је облик *beneath* његов еквивалент у књижевном језику, док *underneath*, као специјализована верзија предлога *under*, има значење 'у потпуности испод, у потпуности покривен'. Облик *under* се, пре свега, односи на статичне ситуације којима се одређени ентитет лоцира, премда има и примера у којима се трајектор креће, то јест, кодира стазу. У већини примера оријентир је експлицитно наведен, може бити у контакту или у потпуности одвојен од трајектора. Овај аутор велику пажњу посвећује значењима датог предлога у апстрактном домену, што илуструје примерима *under family protection, under the pretext of, you are under arrest, under the age of, we operated under heavy stress* (Boers 1996: 43 - 60). При томе, полази од концептуалних метафора: PROTECTION IS A COVER / SHELTER, TRUTH IS A HIDDEN OBJECT, SUBJECT TO CONTROL OR FORCE IS DOWN, MORE IS UP, LESS IS DOWN, HARDSHIP IS A BURDEN и других.

Boers, такође, анализира однос периферних и централних значења, однос фигуративних и просторних значења, као и међусобне односе предлога у оквиру ширег семантичког поља. У питању су, на пример, позитивни пол на вертикалној оси (*above, over, up*) или негативни пол на вертикалној оси (*under, underneath, beneath, below, down*). Посебну пажњу поклања не само метафори и метонимији него и поређењу предлога у британској и америчкој варијанти енглеског језика. Предност ове анализе је утемељеност на корпусу, уз навођење података о учесталости употребе предлога и њихових различитих значења.

Hilferty (1999) се посебно бави метафоричним употребама облика *through*. Анализа Tyler и Evans (2003) има сличности са овом студијом, нарочито у погледу дефинисања основног значења, с тим што овај аутор наводи већи број

метафоричних употреба, у поређењу са ауторима принципијелне полисемије. Основно, прототипично значење датог предлога повезује са сликовном схемом ИЗВОР – СТАЗА – ЦИЉ. При томе, предлог *through* посебно профилише СТАЗУ (као део трајекторије којом се креће трајектор), а оријентир се концептуализује као средство за премештање из једне локације у другу. Hilferty доказује повезаност метафоричних значења која означавају 'средство' са прототипичним, просторним значењем – предлог као средство путем којег се прелази из једног стања у друго. Овај аутор нарочиту пажњу посвећује разлици између употреба облика *through* као 'каузалног средства' и 'процедуралног средства'.

Расулић (2004), у делу студије у којем се бави предлозима енглеског језика, наводи да се помоћу предлога *over*, у домену физичког простора, могу концептуализовати: 1) положај ентитета са горње стране референтног ентитета, 2) интеракција, при чему ентитет са горње стране делује на онај са доње стране, 3) путања, односно кретање ентитета са горње стране референтног ентитета са једне на другу страну, 4) покривање, при чему ентитет са горње стране делимично или у потпуности заклања ентитет који се налази са доње стране. У апстрактном домену, облик *over* се јавља у концептуализацији количине и броја, звука, моћи, победе, предности, поређења, фокусиране реакције, времена и слично. Предлог *under*, као антоним облика *over*, може да концептуализује: 1) положај ентитета са доње стране референтног ентитета, 2) интеракцију, при чему ентитет са доње стране најчешће трпи последице деловања ентитета са горње стране, 3) путању, односно кретање ентитета у простору са доње стране референтног ентитета са једне на другу страну, 4) покривање, при чему је ентитет са доње стране потпуно или делимично заклоњен ентитетом са горње стране.

Ослањајући се на когнитивну семантику, Zwarts (2004) проучава полисемичност облика *(a)round* из перспективе формалне семантике, користећи модел који се заснива на употреби вектора. Он полази од прототипичног значења базираног на кружници, затим дефинише одређени број других, непрототипичних, значења те указује на одговарајући одабир значења датог облика у контексту, помоћу *теорије оптималности* – Optimality Theoretic approach (Blutner 2000, Hendriks и de Hoop 2001). Значења која Zwarts дефинише заснивају се на појму *стазе*. Стаза представља низ вектора са заједничком

почетном тачком, а њене основне карактеристике су континуалност и динамичност. Овај аутор одабир значења датог облика врши на основу интеракције малобројних принципа *снаге* (strength), *уклапања* (fit) и *неодређености* (vagueness), при чему је први принцип најмање значајан.

Seto (2007) описује полисемичност предлога кроз приступ мулти-значењске мреже (*multi-sense network approach*). При опису предлога *through* полази од централног, прототипичног значења, а остала из њега изводи помоћу механизма метафоре, метонимије и синегдохе. Прототипичним значењем сматра улазак у физички ентитет, пролазак кроз њега и излазак на супротној страни. Уколико је фокус на изласку из ентитета, добија се значење 'лоциран на удаљеном крају ентитета', а уколико се прототипично значење понавља, добија се значење 'кретање свуда по одређеном ентитету'.

У својој анализи која се ослања на когнитивнолингвистичку перспективу, уз увођење својеврсног формализма у моделирање (*9 intersection model*), Boschman (2011) разматра пет предлога енглеског језика – *along*, *across*, *through*, *around* и *over*. Полази од претпоставке да *over* кодира путању или трајекторију: комплексна значења овог облика се могу разврстати у три групе ('изнад и преко', 'постојање контакта' и 'покривање') и долази се до четрнаест значења. Група значења 'изнад и преко' подразумева да је трајектор на вишој позицији и да није у контакту са оријентиром, као и да се трајектор може распростирати са једне на другу страну оријентира. За категорију значења 'постојање контакта' је карактеристично да је оријентир вертикално издужен, док је за категорију 'покривање' кључни фактор трајектор који онемогућава да оријентир буде видљив, док је контакт међу њима могућ, али не и нужан елемент. При томе, овај аутор 'изнад и преко' узима за централно значење, а у анализи значења се ослања на резултате које су добили Hawkins (1984) и Lakoff (1987). Налазе до којих је Boschman дошао при анализи облика *through* и *around* детаљније наводимо у наредном поглављу нашег рада.

Gärdenfors (2015) је аутор теорије предлошке семантике која се заснива на *концептуалним просторима* (conceptual spaces). Његова семантичка теорија је формална: користе се поларне координате за приказивање значења, а предлози представљају конвексне низове тачака или стаза у оквиру јединственог домена.

Концептуални простори су сачињени од квалитативних димензија, попут температуре, величине, силе и димензије. Појам *конвексности* (convexity) је значајан за ову анализу. Наиме, уколико се две тачке налазе у конвексном региону, подразумева се да се све тачке *између* њих налазе у оквиру истог региона. Овај аутор сматра да сваки предлог има централно значење те да се остала могу извести помоћу ограниченог низа језичких трансформација.

Gärdenfors анализира предлог *over* и сврстава га у категорију дирекционих предлога. Наглашава да он има функционално значење, за разлику од његовог приближног синонима *above*. За ову анализу је специфична тврдња да је централно значење предлога *over* засновано на домену *силе*. У питању је приступ минималне спецификације значења, при чему се истиче улога силе која је усмерена према оријентиру. Ротације основне схеме су могуће, али и тада постоји уплив извесне силе чије деловање „пркоси“ сили гравитације. Ова појава је илустрована примерима:

- (2) a) Victoria wears a veil over her face.
- b) Victoria held her hands over her eyes.

(Gärdenfors 2015: 26)

Предлог *under* овај аутор је уврстио у локативне предлоге, мада је код њега могуће добити и дирекциони смисао, са значењем 'циља' или 'извора'. Овај облик има функционално значење и, за разлику од облика *below* који има значење само у просторном домену, указује на интеракцију између ентитета у просторној конфигурацији. Предлог *through* сматра дирекционим предлогом. Појам *стазе* је кључан, при чему се овде ради о две. Наиме, прва улази у оријентир, док друга из њега, са супротне стране, излази. Облик *around* такође сврстава у дирекционе предлоге и сматра га комплекснијим од осталих у овој категорији, на шта указује и његова морфологија – у питању је двосложни предлог. Појам *стазе* је кључан за разумевање његове семантике. У стриктној интерпретацији значења овог облика, ради се о стази правилног, кружног облика. Међутим, анализа је показала да постоје различити облици стаза који су релевантни за овај предлог те се код њих у обзир узима њихово усмерење.

Група аутора, чије анализе припадају области когнитивне лингвистике, посебно истиче важност функционалних фактора у проучавању предлога. Међу оваквим истраживањима су она чији су аутори Herskovits (1986), Cienki (1989) и Coventry (1999, 2003).

Herskovits (1986) предлаже „идеална“ значења појединих предлога: просторни однос међу ентитетима који су, заправо, општи геометријски појмови (нпр. тачка, линија, површина). Девиијације ових значења ауторка назива *померањем смисла* (sense shift). У своју анализу укључује извесне прагматичке принципе којима се предвиђају прихватљива померања смисла у односу на прототипично значење¹². Поред дефинисања идеалног значења, Herskovits наводи читав низ различитих врста употребе које, заправо, описују различите особености потенцијалних ентитета повезаних датим предлогом. Тако се за предлог *in* наводе следеће употребе: а) просторни ентитет је област, б) физички објекат „у ваздуху“, в) просторни ентитет у делу простора или окружења, г) особа у одећи и слично. Све предлоге дели на статичке (нпр. *in* и *on*) и динамичке (нпр. *to* и *from*). Најзначајнији налаз ове студије је закључак да се разумевање просторних предлога не базира само на физичким релацијама него и на *функцијама* које предлози обављају. Рецимо, у реченици *She is at the desk* разумевање просторне конфигурације не укључује само релативну близину субјекта и радног стола, већ и функционалне елементе; нпр. субјекат је у седећем положају, окренут ка столу, вероватно нешто чита, учи и слично (Herskovits 1986, према Vandeloise 1991).

Cienki (1989) се бави семантиком предлога у енглеском, руском и пољском језику. Његов приступ се базира на потпуној спецификацији значења, уз увођење функционалних елемената, будући да се избор предлога везује за функционални однос међу ентитетима. Према овом аутору, просторни изрази не описују физичке објекте стварног света, али је основна мотивација у адекватној употреби предлога ипак геометријска схематизација ентитета у просторној конфигурацији.

Coventry (1999, 2003) је спровео низ експеримената у којима се од испитаника тражи да попуне празнине у реченици одговарајућим предлогом, на основу датих слика. На овај начин се проверавају релације у интеракцији између

¹² Познавање карактеристика ентитета у просторној конфигурацији (њихова величина, облик, усмереност), као и познавање њихових релевантних функција (садржавање, потпора, контакт) представља ограничење при одабиру и тумачењу предлога.

геометријских информација и функционалног знања. Испоставља се да су функционални елементи, као значајне последице просторне конфигурације у којој се два ентитета налазе (нпр. садржавање или усмереност ка циљу), кључни не само за разумевање процеса проширења значења, него и подударања значења просторних маркера чије се геометријске конфигурације знатно разликују. Примера ради, адекватна употреба предлога *in* повлачи функцију *садржавања* оријентира. Процена адекватности употребе одређеног предлога се заснива на *менталном моделу* који се користи у датој ситуацији. Ментални модел се привремено гради у радној меморији и служи као посредник између језика и објективне реалности. Функционалне релације, попут садржавања, подразумевају како функционалну тако и просторну компоненту.

Coventry *et al.* (2001) анализирају облик *over* поредећи га са, приближно синонимним, обликом *above*. Они долазе до закључка да *over* има далеко више значења због тога што *above* нема толико развијено функционално значење.

IV

НАЈЗНАЧАЈНИЈА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕДЛОГА *OVER*, *UNDER*, *THROUGH* И *AROUND*

4.1. Најзначајнија истраживања

У овом поглављу наше дисертације се посебно осврћемо на најзначајнија истраживања предлога *over*, *under*, *through* и *around*. За сваки појединачни предлог издвајамо неколико студија чију методологију и резултате детаљније приказујемо и коментаришемо.

4.2. Најзначајнија истраживања предлога *over*

Предлог *over* је био предмет истраживања у традиционалној (нпр. Fillmore 1966, Cooper 1968, Leech 1969, Lindkvist 1972, Bennett 1975, Miller и Johnson-Laird 1976 и Бугарски 1996), формалној (нпр. Boschman 2011), функционалној лингвистици (нпр. Coventry, Carmichael и Garrod 1994, Ferrier 1996, Coventry *et al.* 2001), у радовима који комбинују когнитивну лингвистику и фразеолошки приступ (Kamakura 2011), као и у бројним радовима из области когнитивне лингвистике (нпр. Hawkins 1984, Lakoff 1987, Brugman и Lakoff 1988, Harris 1989, Dirven 1993, Rice 1993, Dewell 1994, Boers 1996, Brugman 1998, Tyler и Evans 2001, 2003, Расулић 2004, Deane 2005 и Gärdenfors 2015).

Узимајући у обзир да се наша дисертација бави семантиком и прагматиком одабране групе предлога, међу којима је и предлог *over*, у наредном делу, као репрезентативан узорак, посебно представљамо резултате семантичке анализе датог предлога из три студије, будући да су оне рађене у оквиру

различитих лингвистичких перспектива¹³: Бугарски (1996), Lakoff (1987) и Tyler и Evans (2003).

4.2.1. Бугарски о предлогу *over*

Бугарски разматра граматичке, лексичке и семантичке особености облика *over* користећи структуралистичке аналитичке процедуре.¹⁴ Велики број значења које овај предлог има – физичких и апстрактних – Бугарски класификује у три суперкатегорије (тзв. *опште семантичке сфере*) које се могу парафразирати помоћу енглеских облика *above*, *on* и *across*. Из сваке од ових суперкатегорија надаље се издвајају следеће подкатегорије: категорије базе (БК), важније категорије базе (ВБК), важније и прелазне категорије базе (ВПБК), изведене категорије (ИК) и пренесене изведене категорије (ПИК). Иако Бугарски даје и синтаксичке особености датих категорија, за потребе овог прегледа наводимо искључиво семантичке особености (примери (1) – (3) су преузети из Бугарски 1996: 133-135); укупан број значења (24) даје се према базама или суперкатегоријама којима припадају):

(1) БАЗА А (*above*)

I:1 (ВБК) 'положај или активност у простору изнад' (There was a mirror over the fireplace.)

I:2 (ВБК) 'инклинација ка доле' (He was leaning over a guest.)

I:3 (ВБК) 'кретање у простору изнад' (A cloud rose over the trees.)

II (ПИК) 'окупираност' (They sat over sandwiches and tea.)

III (ПИК) 'доминација' (Doctors had power over their patients.)

IV (ПИК) 'ментална преокупираност' (He brooded over the ultimatum.)

¹³ Студије Lakoffa (1987) и Tyler и Evans (2003) спадају у групу когнитивнолингвистичких те, стриктно говорећи, не припадају различитим лингвистичким перспективама. Међутим, детаљније их представљамо због чињенице да се у многим елементима разликују.

¹⁴ Расулић (2004:13) сматра да ова студија визионарски наговештава појаву когнитивне лингвистике због става да значење има примат у односу на облик, начина класификовања значења и сл.

- V (ПИК) 'узрок' (He worried over the future.)
 VI (ПИК) 'функцијска реч' (The papers behaved well over the matter.)
 VII (ПИК) 'већа количина' (He was over fifty.)

(2) БАЗА Б (*on*)

- VIII (ВПБК) 'кретање у контакт' (A breeze scattered light over the platform.)
 IX (БК) 'ослањање' (He entered with his coat over his arm.)
 X (БК) 'навлачење – свлачење одеће' (He pulled the shirt over his head.)
 XI:1 (ВБК) 'покривање (два дела одеће)' (He wore a coat over his shirt.)
 XI:2 (ВБК) 'покривање (рука на устима и слично)' (He put his hand over her mouth.)
 XI:3 (ВБК) 'покривање (остало)' (Dust lay over the furniture.)
 XII (ВБК) 'простирање' (Her hands ran over him.)
 XIII (ВБК) 'дистрибуција' (This happened all over England.)
 XIV (БК) 'делимитација простора' (This was so over five-sixths of the globe.)

(3) БАЗА Ц (*across*)

- XV (БК) 'задржавање на ивици' (She dangled her legs over the side of the bed.)
 XVI (БК) 'кретање преко ивице' (In a moment the car was over the edge.)
 XVII (ВБК) 'савлађивање препреке' (He stepped over the threshold.)
 XVIII (ИК) 'премошћивање' (They came to a bridge over a stream.)
 XIX (ВПБК) 'с краја на крај површине' (We walked over the Common towards the pub.)
 XX (ИК) 'с краја на крај линије' (They walked over the bridge.)
 XXI (ВПБК) 'попречно кретање изнад' (He passed the beer over the table.)

XXII (БК) 'с друге стране' (He worked in the factory over the road.)

XXIII (ПИК) 'путем комуникационог медијума' (She heard his voice over the phone.)

XXIV (ПИК) 'време' (They paid it off over the years.)

Ова студија представља детаљан опис просторних и апстрактних значења посматраног облика, а бави се и његовим везама са другим предлозима у систему¹⁵. Број значења облика *over*, у овој анализи, је знатно већи него што је нужно. Тако аутор код значења 'покривања' набраја три, у зависности од природе, односно физичких особности ентитета који учествују у просторној конфигурацији. Тачније, разлике се испољавају искључиво у особеностима трајектора који се сврставају у три групе: одећа, рука и остали ентитети. Слично је и код значења 'с краја на крај линије' и 'с краја на крај површине', где је разлика уочљива само у карактеристикама оријентира. Сматрамо да ова значења није неопходно наводити као одвојена, тј. да различити ентитети у односу на које се неки други ентитет позиционира не утичу на умножавање значења датог предлога.

4.2.2. Lakoff о предлогу *over*

У анализи предлога *over*, из когнитивнолингвистичке перспективе, Lakoff долази до семантичке мреже међусобно повезаних значења која су изведена из основног, прототипичног значења.¹⁶ Lakoff (1987: 419) наводи да поред семантичке сложености (односно разноврсности значења), *over* испољава и синтаксичку сложеност¹⁷.

Према Lakoffy, основно (прототипично) значење предлога *over* је 'изнад и преко' (*above and across*). Основно значење има просторну конфигурацију у којој се трајектор налази изнад тако да прелази с једне на другу страну неспецификованог оријентира (1987: 419). Другим речима, *over* кодира 'стазу' (*path*) као своје основно значење, али је то значење неутрално у смислу контакта.

¹⁵ Бугарски анализира и предлоге *under*, *above*, *below*, *beneath* и *underneath*.

¹⁶ На основу анализе Brugman (1981/1988) у којој се наводи готово стотину различитих употреба.

¹⁷ Пример (6) у сегменту 6.1.1.

На основу централног значења, изводе се и остала - просторна и апстрактна (метафорична) значења. Она формирају радијалну структуру у којој су везе између категорија (тј. различитих значења) засноване на породичној сличности (Wittgenstein 1953).

Различити оријентир кодирају различита значења. У просторној конфигурацији, Lakoff разликује следеће врсте оријентира: а) оријентир који је тачка (будући да нема релевантну унутрашњу структуру), б) оријентир који се простире преко одређене површине, в) вертикалан оријентир, г) вертикалан оријентир који се простире преко одређене површине. У опис значења се, надаље, укључује и компонента контакта између трајектора и оријентира, као и постојање тачке фокуса. Међутим, иако је Lakoffова анализа усмерена ка минуциозности у спецификацији значења предлога (*full specification approach*), која се, као засебна, похрањује у семантичкој меморији, занемарује се могућност контекстуално осетљивих значењских компоненти.

Сва значења облика *over* сврставају се у шест сликовних схема.¹⁸ Метафоричне употребе су изведене из просторних на основу концептуалне метафоре. Пример (4) илуструје основне сликовне схеме, као и неке од подсхеме (Lakoff 1987: 419-435):¹⁹

- (4) (а) 'изнад и преко' (The helicopter is hovering over the hill.
The power line stretches over the yard.)
(б) 'изнад' (Hang the painting over the fireplace.)
(в) 'покривање' (The board is over the hole. The guards were posted all over the hill.)
(г) 'рефлексивна' схема (The fence fell over. Sam knocked over the lamp.)
(д) схема 'више од' (The bathtub overflowed. I overate.)
(ђ) схема 'понављања' (Do it over.)

¹⁸ У оквиру ових схема постоје разне подсхеме у зависности од врсте оријентира, (не)постојања тачке фокуса и присуства или одсуства контакта између оријентира и трајектора.

¹⁹ Број подсхеме је велики те из практичних разлога не можемо навести све примере.

Lakoff заступа радикалну верзију теорије полисемије (Gucht *et al.* 2007). Чини се да добија неоправдано велики број значења, укупно двадесет четири, која су део комплексне значењске мреже. Сва значења су посебно похрањена у семантичкој меморији, при чему се у потпуности занемарују контекстуални чиниоци. Свака промена која се тиче ентитета у просторној конфигурацији, рецимо промена облика или величине трајектора и оријентира, води ка формирању потпуно новог значења предлога.

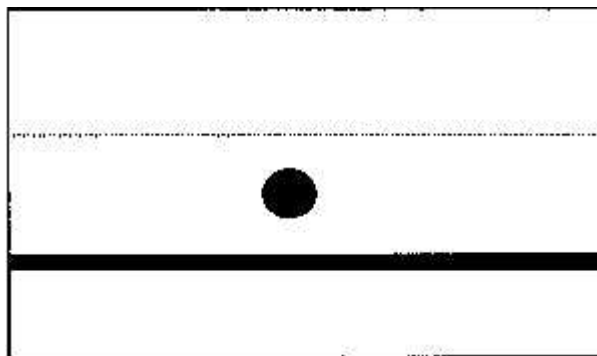
4.2.3. Tyler и Evans о предлогу *over*

Когнитивнолингвистичка анализа предлога *over* коју заговарају Tyler и Evans (2003) одваја се од Lakoffове анализе. Разрађујући своју теорију принципијелне полисемије, Tyler и Evans полазе од хипотезе о поддетерминацији природних језика те нека од значења сматрају прагматички (инференцијално) изведеним. Како се у анализи не узимају у обзир физичке карактеристике трајектора и оријентира, добија се знатно мањи број значења (петнаест) у односу на неке друге, кореспондентне, студије.

Основно значење (прото-сцена) је просторна конфигурација у којој се трајектор налази на вертикално вишој позицији у односу на оријентир, тако да се дати ентитети налазе у сфери међусобног утицаја. Tyler и Evans су применили посебну методологију како би дошли до основног значења предлога *over*. Пет критеријума се наводе као суштински битна. Према критеријуму најраније употребе, *over* се повезује са значењем 'више од, изнад' (*higher than, above*).²⁰ Следећи критеријум се односи на присуство основног значења у другим значењима: анализа показује да се у већини просторних конфигурација (код других значења) ради о трајектору који је на вертикално вишој позицији од оријентира. Наведено основно значење, такође, испуњава остале критеријуме (употреба у сложеним облицима, однос према другим предлозима и граматичка предвиђања), које аутори сматрају кључним (Tyler и Evans 2003: 64-68).

²⁰ Облик је изведен из ранијег облика *be-uƿan* као компаратива облика *above* (Tyler и Evans 2003: 65).

Слажемо се са датом формулацијом основног значења, стога што је и наша анализа показала да је, у већини случајева, трајектор позициониран на вертикално вишој позицији од оријентира, а могућност интеракције међу њима је неопходан услов за прагматичко извођење значења, посебно оних у сфери апстрактних релација.

Дијаграм 1: Прото-сцена предлога *over*

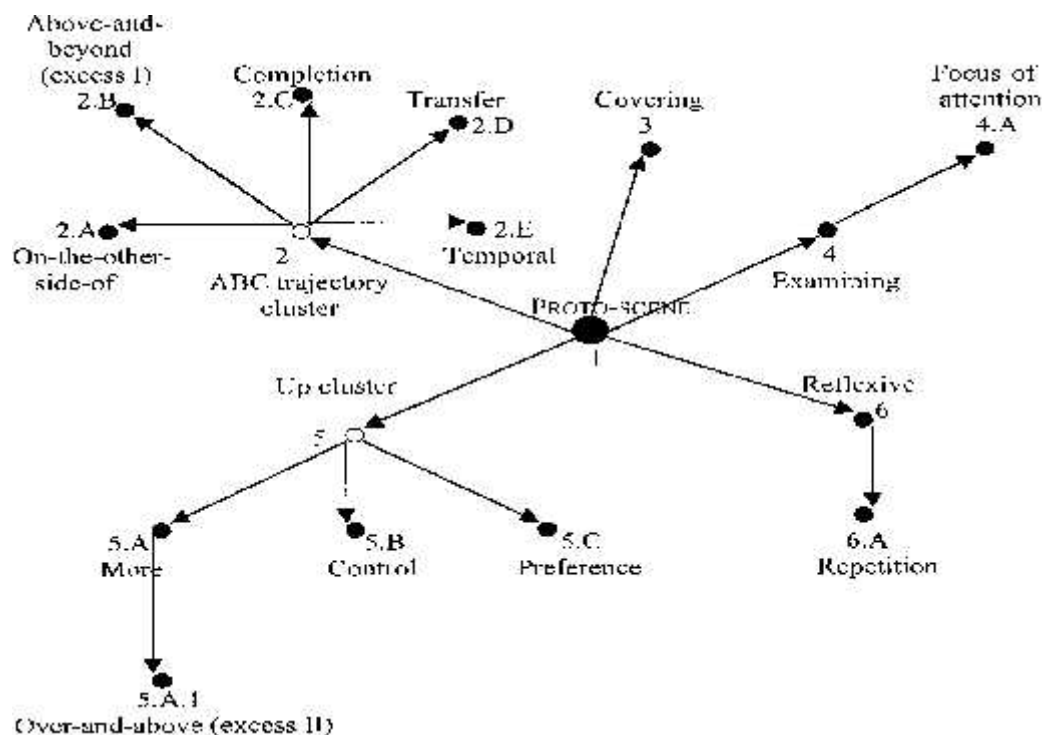
Аутори графички приказују основно значење (дијаграм 1, 2003: 66) - пуна линија представља оријентир, испуњена сфера трајектор, док је испрекиданом линијом приказана зона могуће интеракције између ових ентитета.

У наставку овог дела наводимо сва значења облика *over*, за које аутори принципијелне полисемије сматрају да су засебно похрањена у семантичкој меморији (преузимамо и њихове примере) - просторна значења у примеру (5) и непросторна значења у примеру (6):

- (5) (a) 'са друге стране нечега' (*on-the-other-side-of*):
Arlington is over the Potomac River from Georgetown (2003: 81).
(б) 'изнад и преко нечега 1' (*above and beyond, excess I*): The arrow flew over the target and landed in the woods (2003: 83).
(в) 'изнад и преко нечега 2' (*above and beyond, excess II*): The heavy rains caused the river to flow over its banks (2003: 99).
(г) 'покривање' (*covering*): The tablecloth is over the table (2003: 90).

- (д) 'рефлексивни смисао' (*reflexive*): The fence fell over (2003: 104).
- (6) (а) 'завршетак активности' (*completion*): The game is over (2003: 85).
 (б) 'преношење' (*transfer*): The old government handed its power over (to the newly elected officials) (2003: 87).
 (в) 'темпоралност' (*temporal*): The festival will take place over the weekend (2003: 88).
 (г) 'прегледање' (*examining*): Mary looked over the manuscript quite carefully (2003: 94).
 (д) 'фокус пажње' (*the focus of attention*): The little boy cried over his broken toy (2003: 95).
 (ђ) 'више од нечега' (*more*): Jerome found over forty kinds of shells on the beach (2003: 97).
 (е) 'контрола' (*control*): She had a strange power over me (2003: 101).
 (ж) 'преферирање' (*preference*): I would prefer tea over coffee (2003: 103).
 (з) 'понављање' (*repetition*): After the false start, they started the race over (2003: 104).

На основу ових примера, међутим, стичемо утисак да се пролиферација значења предлога *over* пре изводи на основу лексема које му претходе или следе, као својеврсно „учитавање“ значења. Иако ови аутори заступају умеренију теорију полисемије од, рецимо, Lakoffa, велики број значења је изведен на основу клауза или читавих исказа те се не ради о значењу самог предлога, већ о његовој употреби у одређеном типу исказа. Сматрамо да пројектовање значења исказа у значење предлога, као појединачне речи, није адекватан начин за анализу његових засебних значења у семантичкој меморији. Самим тим, доводи се у питање и когнитивно-психолошка оправданост претпоставке о засебној, менталној, похрањености свих, тј. петнаест значења. Према нашем мишљењу, многа од њих се могу прагматички, тј. инференцијално извести.

Дијаграм 2: Значењска мрежа предлога *over*

Дијаграм 2 представља графички приказ којим се илуструје значењска мрежа изведена на основу значења предлога *over*: пет засебних значења директно изведених из основног значења (прото-сцене), при чему се из скупа 'трајекторија' изводи још пет значења, док су из скупа 'горе' непосредно изведена три, а посредно четири значења (Tyler и Evans 2003: 80).

4.3. Најзначајнија истраживања предлога *under*

Енглески предлог *under* је истраживан у оквиру различитих лингвистичких перспектива, али у знатно мањој мери у односу на, семантички комплекснији, облик *over*. Анализом облика *under* у области традиционалне лингвистике су се бавили, на пример, Leech (1969), Bennett (1975) и Бугарски (1996), док у области когнитивне лингвистике овај предлог, као предмет проучавања, налазимо код Dirven (1993), Boers (1996), Tyler и Evans (2003), Расулић (2004) и Gärdenfors (2015).

У овом делу рада ћемо, нешто детаљније, представити резултате двају истраживања датог облика. У питању је истраживање Бугарског (1996) које спада у област традиционалне лингвистике и когнитивнолингвистичко истраживање чији аутори су Tyler и Evans (2003).

4.3.1. Бугарски о предлогу *under*

Бугарски (1996) разматра граматичка, лексичка и семантичка својства предлога *under*, а као резултат семантичке анализе добија тринаест значења која наводимо у примеру (7), преузетом из ове студије (Бугарски 1996: 218-219).

- (7) I (ВБК): 'испод, без додира' (Two women walked under the trees.)
II (ВБК): 'ниже, под' (There were rings under his eyes.)
III (ВБК): 'под покривачем' (Hair protruded from under his hat.)
IV (ВБК): 'испод површине или нивоа' (It was difficult to keep under water.)
V (ВБК): 'ослонац' (He folded his arm under his forehead.)
VI (ВБК): 'под физичким притиском' (She was under Guy's thumb.)
VII (ПИК): 'скривање' (His freckles disappeared under a blush.)
VIII (ПИК): 'под заглављем, према, по' (It all comes under human research.)
IX (ПИК): 'подређеност ауторитету' (The prices under Edward the Third...)
X (ПИК): 'под психичким притиском' (His objectivity failed under pressure.)
XI (ПК): 'изложеност утицају' (She was under its spell.)
XII (ПИК): 'функцијска реч' (They were under the impression that it was their moment.)
XIII (ПИК): 'мања количина' (Can't get a drink under two bob.)

Шест значења представља важније категорије базе, то јест, основног значења, док су остала у категорији прелазних и изведених значења. Према овом аутору,

основно значење посматраног предлога је: „...положај испод неке тачке, линије, површине или простора, са додиром или без њега; ређе се означава и кретање у такав положај и то из било којег правца“ (1996: 224).

Посматрајући дату класификацију Бугарског, примећујемо да се шест значења односи на физичке, док се седам односи на апстрактне релације између ентитета. У домену физичких релација, као засебна значења се наводе она која се разликују по карактеристикама ентитета који се налазе у просторној конфигурацији, на пример, значења 'испод, без додира' и 'ниже, под', као и 'под покривачем' и 'испод површине или нивоа'. Иако сâм аутор наводи да постоје знатна преклапања између наведених значења, она остају дата као засебна²¹. Сматрамо да се у овим примерима не ради о различитим просторним релацијама означеним предлогом, тј. да се ови примери могу подвести под мањи број значења.

4.3.2. Tyler и Evans о предлогу *under*

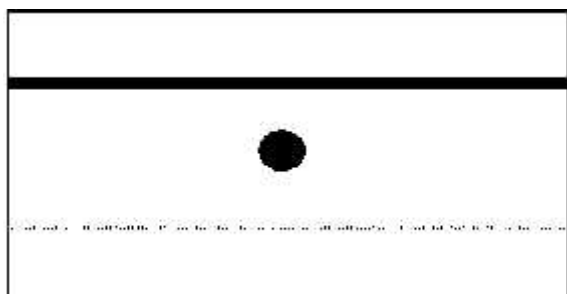
У својој анализи предлога *under*, Tyler и Evans (2003: 121) као 'основно значење' наводе нижи положај трајектора у односу на оријентир на вертикалној оси, при чему постоји могућност интеракције између њих. Дакле, основно значење овог предлога је супротно (у смислу распореда ентитета на вертикалној оси) основном значењу предлога *over* те они представљају антониме. Предлози *over* и *under* имају исти функционални елемент – могућност интеракције између трајектора и оријентира.

Облик *under* води порекло од санскритског облика *adhara* који је приближно синониман енглеском облику *lower*. Према ауторима принципијелне полисемије, предлог *under* не би требало користити када се ентитети налазе на великој физичкој удаљености, односно тада је адекватнији предлог *below*²².

²¹ Бугарски наглашава да постоји веза између категорија III и IV, која се преноси на категорију VII, док су категорије VIII и XII у приличној мери издвојене од осталих (1996: 225).

²² Према Tyler и Evans (2003: 122), употреба предлога у примеру *The valley is far under the tallest peak* није адекватна зато што су трајектор и оријентир на великој удаљености. У овом случају, употреба предлога *below* је боље решење.

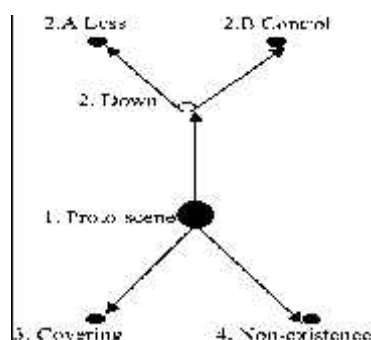
Дијаграм 3 је графички приказ прото-сцене датог предлога. Обојена сфера представља трајектор, пуна линија оријентир, а испрекидана линија означава зону могуће интеракције међу њима (Tyler и Evans 2003: 122).

Дијаграм 3: Прото-сцена предлога *under*

Аутори принципијелне полисемије као засебна значења посматраног предлога наводе следећа:

- (8) а) 'основно значење' (*proto-scene*): The life jacket is kept under the seat (2003: 122).
- б) 'мање од нечега' (*the less sense*): Sorry, you can't drink if you are under 21 (2003: 124).
- в) 'контрола' (*control*): George works under his father's close supervision at the family business (2003: 125).
- г) 'покривање' (*covering*): My diary is somewhere under all these paperwork (2003: 126).
- д) 'непостојање' (*the non-existence*): The business went under (2003: 127).

Дијаграм 4: Значењска мрежа предлога *under*

У примеру (8) су наведена значења датог предлога, заједно са примерима који их илуструју. Сматрамо да последње наведено значење, 'непостојање', није адекватно стога што је *go under* фразални глагол у енглеском језику. Овај фразални глагол има значење 'банкротирати', 'претрпети пораз' и слично. Аутори принципијелне полисемије сва наведена значења сматрају засебно похрањеним у семантичкој меморији. Као и у случају предлога *over*, заступамо становиште да долази до умножавања значења која се не заснивају на кодираним значењским елементима самог предлога, већ на околним елементима у исказу. Ову тврдњу доказујемо у нашој семантичко-прагматичкој анализи датог облика.

4.4. Најзначајнија истраживања предлога *through*

Енглески предлог *through* налазимо, као предмет истраживања, у студијама из области традиционалне (Lindkvist 1976), формалне (Boschman 2011), когнитивне лингвистике (Dirven 1993, Hilferty 1999, Lee 2001, Tyler и Evans 2003, Evans и Tyler 2004, Seto 2007, Gärdenfors 2015), као и у студијама које комбинују когнитивну лингвистику са фразеолошким приступом (Kamakura 2011).

Детаљније ћемо приказати резултате студија чији аутори су Tyler и Evans (2003) и Boschman (2011). Сматрамо да је анализа датог облика у оквиру принципијелне полисемије (Tyler и Evans 2003) адекватнија од других когнитивнолингвистичких зато што аутори не долазе до великог броја просторних значења предлога. Boschman (2011) је аутор анализе која, насупрот претходној, посебан значај даје особеностима ентитета у просторној конфигурацији, то јест, просторним значењима облика *through*.

4.4.1. Tyler и Evans о предлогу *through*

Through је предлог који Tyler и Evans везују за *ограничене оријентуре*²³ (bounded landmarks), тј. оне који имају следеће структурне елементе: унутрашњост, спољашњост и границу.

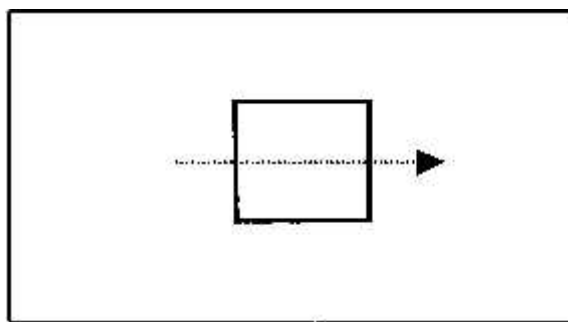
²³ Овој категорији припадају и предлози *in*, *into*, *out*, *out of*.

Ови аутори наводе порекло датог предлога. Он је, наиме, у староенглеском представљао номинални облик за цев или канал за спровођење воде кроз ограничене површине, најчешће поља. Дакле, *through* је имао функцију средства које олакшава проток воде. Ово средство је пролазило кроз, односно пресећало ограничене површине (Tyler и Evans 2003: 220).

Код датог предлога, односно просторне конфигурације у којој учествује, подразумева се постојање додатних структурних елемената, као што су: тачка улаза, тачка излаза и континуирани низ тачака које повезују тачку улаза и излаза. Дати облик као 'основно значење' има улаз трајектора у оријентир и излаз на супротној страни, при чему се као функционални елемент јавља *стаза*, која се често повезује са појмом *кретања*. Оно не мора нужно бити изражено предлогом, напротив, компоненту кретања у свом значењу најчешће садрже глаголи. Концепт стазе неизоставно садржи *циљ*, тј. стаза спаја тачку *извора* и *циља*, при чему она представља линију која не мора бити права (Tyler и Evans 2003: 218). Централно значење илуструје пример (9), као и дијаграм 5:

- (9) The tunnel through Vale Mountain was finished in the 1980s.

(Tyler и Evans 2003: 218)

Дијаграм 5: Прото-сцена предлога *through*

Испрекидана стрелица на дијаграму означава трајектор усмереног кретања, који пролази кроз ограничени оријентир, означен квадратним обликом.

Поред основног, аутори принципијелне полисемије сматрају да је још једно значење предлога *through* физичке природе, а то је 'са друге стране'. Ово значење илуструју примером:

(10) My office is located just through that door.

(Tyler и Evans 2003: 222)

Tyler и Evans заговарају становиште да предлог *through* има шест непросторних, метафоричних значења, која наводимо у примеру (11):

(11) а) 'продужена активност'(extended action): Mary worked through the pages of math exercises (2003: 221).

б) 'темпорално значење' (temporal): The professor will be on leave through January (2003: 222).

в) 'завршетак активности' (completion): The relationship is through (2003: 223).

г) 'смисао трансмисије' (transmission): Max gets his blue eyes through his mother (2003: 225).

д) 'средство'(means): The conference was funded through miscellaneous budget (2003: 226).

ђ) 'узрок' (cause): The milk went sour through a lack of proper refrigeration (2003: 227).

Примећујемо да је број значења облика *through* у анализи аутора принципијелне полисемије знатно мањи од броја значења облика *over*. Сматрамо да код посматраног облика није дошло до превеликог умножавања и „учитавања“ значења на основу околних лексичких конституената. Ипак, може се поставити питање да ли су сва наведена значења део семантичке меморије или је већину могуће прагматички извести на основу једног кодираног значења и других елемената у исказу.

4.4.2. Boschman о предлогу *through*

Boschman (2011: 47) сматра да се предлог *through* може парафразирати као 'унутра и поново напољу' (ентитет улази у оријентир са једне стране и излази са

супротне). Овај аутор напомиње да се ова парафраза значења не може применити код свих употреба датог облика. Boschman истиче тродимензионалност оријентира која је присутна у готово свим физичким релацијама у којима се јавља овај предлог. Једина физичка релација у којој је оријентир дводимензионалан садржи трајектор који се налази у трећој димензији те је ова конфигурација, ипак, када се посматра у целини, тродимензионална. Ово илуструје примером:

(12) He stuck his pen through the sheet of paper.

(Boschman 2011: 48)

Управо се по овој тродимензионалности дати облик разликује од семантички блиског предлога *across*.

Boschman се бави значењима облика *through* искључиво у оквиру физичких релација и наводи шест различитих значења датог предлога која се, у највећој мери, заснивају на различитим карактеристикама ентитета у просторној конфигурацији. Код појединих значења трајектор представља линију која може или не може да достигне супротни крај оријентира, а такође може бити тродимензионални ентитет састављен од различитих делова. Трајектор се јавља и у форми потенцијалне стазе произвољног облика. Оријентир су, код већине значења, тродимензионални ентитети чије границе могу, али не морају бити потпуно јасно одређене. При томе, трајектори најчешће досежу до супротне стране оријентира (тачка излаза). То, међутим, није случај код сваког наведеног значења посматраног облика.

Аутор групише сва значења по сличностима које се заснивају на поменутих карактеристикама ентитета у просторној конфигурацији. Долази до закључка да сва значења имају један заједнички елемент – тродимензионалност читаве конфигурације. Типично централно значење предлога *through* је оно у коме је трајектор права линија у потпуности „обавијена“ оријентиром.

Један од недостатака ове анализе је, свакако, фокусирање на значења датог облика само у оквиру физичких релација. При томе, аутор долази до шест значења међу којима се разлике испољавају у карактеристикама ентитета које предлог повезује (нпр. трајектор као права линија или потенцијална стаза, оријентир са две или три релевантне димензије) или у степену до којег је

трајектор смештен у унутрашњост, односно обавијен оријентиром. Сматрамо да ове разлике не могу утицати на стварање нових, кодираних значења, зато што би то довело до неоправданог умножавања значења предлога *through* у оквиру физичких релација.

4.5. Најзначајнија истраживања предлога *around*

Енглески предлог *around* је био предмет истраживања у више лингвистичких студија, чији аутори су Bennet (1975), Hawkins (1984), Schulze (1993), Taylor (1989/2003), Zwarts (2004), Dewell (2007), Tellex (2010), Boschman (2011) и Gärdenfors (2015).

Већина аутора сматра да је основно значење датог предлога 'кретање по кружности' (Hawkins 1984, Schulze 1993, Zwarts 2004, Dewell 2007), што је у складу са етимологијом лексеме *around*. Наиме, ова лексема потиче од латинске речи *rota* – *мочак*.

Детаљније ћемо илустровати две студије које се баве датим обликом, а њихови аутори су Dewell (2007) и Boschman (2011). Dewell (2007) је аутор типичне когнитивнолингвистичке студије са посебним освртом на улогу посматрача просторне конфигурације, док Boschman (2011) ставља акценат на физичке карактеристике ентитета који су повезани датим предлогом.

4.5.1. Dewell о предлогу *around*

Dewell (2007) проучава значење облика *around* ограничавајући се само на употребу датог облика у америчкој варијанти енглеског језика. Полазна претпоставка овог аутора је да значење не постоји у објективној стварности, већ да је искључиво одређено човековим искуством.

Он наводи да се централно значење облика *around* односи на кретање трајектора по кружној путањи, при чему се он сваког тренутка налази на приближно истој удаљености од оријентира. У већини случајева оријентир је експлицитно наведен, мада постоје конструкције у којима је имплицитан те се изводи из контекста. Стаза коју трајектор прелази може бити полукружна,

кружна или се кретање може непрекидно понављати по правилној кружној путањи. Овај облик је неутралан по питању смера кретања (у смеру казаљке на сату или обратно), као и по питању постојања контакта између трајектора и оријентира.

Позивајући се на студију чији аутор је Schulze (1993), Dewell посебно истиче значење 'бесциљног кретања' које се приписује датом облику и подразумева постојање отвореног оријентира. Код овог значења није присутна јасно издвојена стаза кружног облика, већ су оне мултиплициране, насумично распоређене и не воде ка циљу.

Аутор сматра да карактеристике трајектора директно утичу на наше поимање датог облика, док се то не може рећи за карактеристике оријентира. Dewell анализира промене у концептуализацији које настају услед промене тачке гледишта, закључујући да различите тачке гледишта условљавају различито тумачење значења кодираног датим обликом. Дакле, улога особе која перципира просторну конфигурацију је кључна.

Овај аутор, такође, наводи типове трансформација које *не* утичу на основно значење посматраног облика. У питању су:

- 1) резултујуће стање (*He is around the corner now*),
- 2) апстрактно кретање са једноставним трајектором (*His office is just around the corner*),
- 3) издужени ентитет (*He wrapped the string around his finger*),
- 4) апстрактно кретање са издуженим ентитетом (*There is a string around his finger*),
- 5) мултиплицирани трајектор (*There were guards posted around the soccer field*).

Анализа коју даје Dewell (2007) је типична когнитивнолингвистичка и одликује се истицањем различитих перспектива из којих је могуће посматрати једну просторну сцену те оне, на неки начин, одређују формирање значења анализираног облика. Разлике које постоје међу трајекторима различитих карактеристика такође воде до формирања нових значења, што сматрамо умножавањем значења у семантичкој меморији која је могуће инференцијално извести, у садејству са контекстом.

4.5.2. Boschman о предлогу *around*

У овом сегменту наводимо резултате које је добио Boschman (2011) у својој семантичкој анализи датог облика, као и наш коментар ове анализе. Анализа овог аутора се, у многим аспектима, ослања на студије чији су аутори Hawkins (1984) и Dewell (2007).

Boschman (2011) се бави значењима облика *around* у оквиру физичких релација и сматра га семантички комплексним, јер је могуће дефинисати велики број различитих значења. Као централни аспект значења наводи *кружно* кретање или облик. Овај аутор наводи једанаест значења датог предлога која се могу поделити у три групе, при чему чланови сваке групе испољавају значајне семантичке сличности. У првој групи су значења код којих се трајектор налази *изван* оријентира; другу групу сачињавају значења код којих се трајектор *поклапа* са границом, оквиром оријентира; чланови треће групе су значења код којих је трајектор позициониран *унутар* оријентира. У прву групу, на пример, Boschman сврстава највећи број различитих значења – седам. Она се диференцирају према облику стазе коју прелази или на којој се налази трајектор (кружна, полукружна и слично), (не)постојању контакта између трајектора и оријентира, (не)постојању крајње тачке кретања (циља) и сличним параметрима.

Сматрамо да је анализа коју даје Boschman (2011) детаљнија и адекватнија од већине других анализа облика *around*. Слажемо се са констатацијом да је за овај облик карактеристична велика разноликост у својствима трајектора и оријентира, међутим, поставља се питање оправданости навођења једанаест различитих значења датог облика.

У оквиру прве групе, на пример, као различита значења наводе се она која се разликују по облику стазе коју трајектор прелази: код трећег значења (пример (13 а)), приближно *кружни* облик, док је, код четвртог значења, облик *угла* (13 б). Аутор такође наводи, као елемент разликовања, да трајектор код трећег значења прелази приближно *половину* кружнице, док се код четвртог значења ради о *четвртини* пуне кружнице.

- (13) a) On their way to school, they walked around the bad smelling garbage.
б) The school is around the corner.

(Boschman 2011: 57)

У оквиру треће групе значења, као једини елемент разлике између десетог и једанаестог значења наводи се тродимензионалност ентитета повезаних предлогом *around*. Прецизније, трајектор и оријентир код десетог значења су дводимензионални ентитети (14 а), док код једанаестог значења налазимо ентитете са три релевантне димензије (14 б).

- (14) а) The little boy wandered around the shopping center.
б) There are thousands of useful throwaways around your house.

(Boschman 2011: 59)

Дакле, у питању су разлике које се односе на особености трајектора и оријентира или стазе коју трајектор прелази те се различита тумачења облика *around* заснивају на променама карактеристика ових елемената. Наше становиште је да се различите употребе посматраног облика прагматички изводе те да разлике које постоје међу наведеним елементима не воде ка формирању нових, засебних значења овог облика.

V

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

5.1. Еклектички приступ

У дисертацији комбинујемо две лингвистичке теорије у анализи семантичко-прагматичких својстава изабране групе предлога: когнитивно-прагматичку теорију релеванције (Sperber и Wilson 1986/1995) и теорију принципијелне полисемије (Tyler и Evans 2003).

Теорија релеванције објашњава основне механизме људске когниције и комуникације, а један од њених главних постулата је поддетерминисаност лексичког значења. Теорија принципијелне полисемије је когнитивнолингвистичка и полази од становишта да вишезначне лексеме кодирају већи број значења засебно похрањених у семантичкој меморији и организованих у виду значењске мреже. Оно што ову теорију одваја од других когнитивнолингвистичких приступа јесте прихватање хипотезе о поддетерминисаности природних језика. Управо је ова хипотеза додирна тачка између теорије релеванције и теорије принципијелне полисемије. Наиме, Tyler и Evans сматрају да је поједина значења могуће извести у реалном времену, помоћу прагматичких процеса (и познавања енциклопедијских и логичких одредница концепата које елементи исказа кодирају), што значи да нису сва значења лексички кодирана. Ову тврдњу доказујемо управо комбиновањем основних начела принципијелне полисемије са тумачењем исказа на основу когнитивно-комуникативног принципа релеванције и стратегије најмањег напора, као и хипотезом да речи кодирају концептуалне схеме које је неопходно контекстуално спецификовати (Sperber и Wilson 1986/1995, 2006, Carston 2002, 2010 и други).

Сматрамо да је прихватање хипотезе о поддетерминисаности природних језика кључно за исправно тумачење значења предлога. У когнитивнолингвистичким анализама број значења предлога је велики, а организована су у виду мреже и сва су похрањена у семантичкој меморији. У структуралистичким анализама се, уз коришћење таксономско-дескриптивног

приступа, такође долазило до великог броја предлошких значења. За разлику од когнитивнолингвистичких и структуралистичких анализа, комбиновањем теорије релеванције и принципијелне полисемије умањује се број значења предлога зато што се отвара могућност њиховог извођења у реалном времену, помоћу прагматичких процеса.

У наредним сегментима рада износимо основне поставке лингвистичких теорија које користимо у нашој анализи.

5.2. Инференцијална прагматика

Теорија релеванције (relevance theory), аутора Sperbera и Wilson (1986/1995) је когнитивно-прагматичка теорија која се бави инференцијалним процесима који леже у основи људске когниције и комуникације.

Према инференцијалном моделу комуникације, чије темеље је поставио Grice (1967/89), говорник даје доказ своје намере да пренесе одређено значење. За тумачење исказа је потребно декодирање²⁴, али је језичко значење (до кога се долази помоћу декодирања) само једна од улазних информација потребних за недемонстративни инференцијални процес који доводи до интерпретације говорниковог значења. Дакле, комуникација се заснива на инференцији, закључивању, при чему је језички кôд основа за извођење закључака. Циљ прагматичке теорије је да објасни како саговорник превазилази разлику између (језички кодирани) логичке форме (семантичке репрезентације исказа) и намеравање интерпретације исказа.

Једна од фундаменталних разлика између Griceове прагматике и теорије релеванције јесте у томе што лингвистичка прагматика заступа становиште да закључивање допуњује декодирање, а когнитивна прагматика види комуникацију као тумачење сигнала путем закључивања, то јест, инференцијална је и на нивоу експликатуре. Наиме, Grice до експлицитног садржаја исказа долази путем декодирања (изузев инференцијалних процеса раздвоначавања и додељивања

²⁴ Према кôдном моделу комуникације, говорник кодира своју поруку у сигнал који саговорник декодира користећи исти кôд којим се служио и говорник. Sperber и Wilson сматрају да се оваквим моделом комуникације може објаснити комуникација између машина, али се не може објаснити далеко сложенија људска комуникација (1986/1995: 6).

референције), то јест инференција је на имплицитном плану. У теорији релеванције инференцијални процеси учествују и на експлицитном плану те је експликација амалгам кодно-инференцијалних процеса. Према овој теорији информативни садржај чак и не мора бити кодиран, сигнал (тј. стимуланс) је основа за доношење закључака о информативној намери пошилаоца²⁵.

5.2.1. Релеванција и когнитивни ефекти

Grice постулира свесни, рационални принцип у тумачењу говорниковог значења и то назива *кооперативним принципом* (the cooperative principle). Према овом принципу, говорников допринос разговору је усклађен са тренутним потребама и креће се у одговарајућем правцу, ка циљу говорне размене. Поред овог принципа, Grice уводи и конверзацијске *максиме квалитета* (maxim of quality), *квантитета* (maxim of quantity), *односа* (maxim of relation) и *начина* (maxim of manner). Уколико се поштују ове максиме, говорников допринос разговору је истинит, информативан колико је потребно, релевантан и јасан. Успешна интерпретација следи кооперативни принцип и конверзацијске максиме²⁶.

Теорија релеванције се значајно одваја од Griceове прагматике. Sperber и Wilson доводе у питање, на пример, потребу увођења кооперативног принципа и максима, поклањање веће пажње прагматичким процесима који доприносе импликатурама (пре него експлицитном, истиносно-условљеном садржају исказа), улогу намерног кршења максима и став да фигуративни искази представљају кршење извесних максима. Њихова основна тврдња је да се са исказом јављају *очекивања релеванције* (expectations of relevance) те да су та очекивања довољно прецизна и предвидљива да саговорника доведу до исправног тумачења говорниковог значења. У оквиру ове теорије, *релеванцијом*

²⁵ Сигнал није кодиран у невербалној комуникацији; на пример, поглед или покрет руке може бити довољан за закључивање о информативној намери говорника.

²⁶ Уколико говорник крши максиме, саговорник може да претпостави да говорник жели да саопшти више од онога што је експлицитно рекао, тј. да нешто имплицира.

се сматра својство инпута²⁷ у когнитивним процесима и она представља равнотежу између *когнитивних ефеката* (cognitive effects) и *процесуалног напора* (processing effort). Постоји релеванција феномена, релеванција у контексту и релеванција за појединца, при чему свака од њих има своју класификациону и компаративну дефиницију (Sperber и Wilson 1986/95, поглавље 3).

За појединца инпут је релевантан уколико се повезује са доступним контекстуалним претпоставкама и доноси *позитивне когнитивне ефекте* (positive cognitive effects). *Претпоставке* (assumptions) су мисли које појединци сматрају репрезентацијом спољног света (Sperber и Wilson 1986/1995: 2). Под когнитивним ефектима се подразумевају контекстуални ефекти који се јављају у когнитивном систему саговорника, а под позитивним когнитивним ефектима се подразумевају когнитивни ефекти који позитивно доприносе испуњавању когнитивних функција и циљева. Релеванција је већа уколико је постигнуто више позитивних когнитивних ефеката, уз што мањи утрошак когнитивног, процесуалног напора (нпр. перцепција, меморија, инференција и слично). Постоје три типа когнитивних ефеката: *извођење контекстуалних импликација* (contextual implication), *ојачавање постојећих претпоставки* (strengthening) и *контрадикција*, тј. *елиминација постојећих претпоставки* (abandonment). Контекстуална импликација се сматра најбитнијим когнитивним ефектом, а представља закључак који се изводи на основу интеракције вербалног и/или невербалног стимуланса и контекста; на пример, уколико неко угледа воз који већ неко време чека, а затим погледа на сат и приступи свом знању о реду вожње, долази до закључка да воз касни (Wilson и Sperber 2002). Овакав когнитивни ефекат не може настати искључиво на основу контекста нити само на основу нових доступних информација.

Психолошко-солипсистички конструкт контекста, према схватањима представника теорије релеванције (уп. Sperber и Wilson 1986/1995, Carston 2002, Мишковић-Луковић 2015), представља скуп менталних претпоставки које се активирају приликом тумачења исказа и оне, заједно са новом информацијом,

²⁷ Инпут могу бити спољни стимуланси којима се поклања пажња или интерне репрезентације које се похрањују у меморији, којих се присећамо и које користимо као премисе у процесу закључивања.

омогућавају извођење позитивних когнитивних ефеката. То значи да контекст није унапред дат него га саговорник одабира на основу говорниковог исказа и интерпретације која је конзистентна с комуникативним принципом релеванције. Постоји иницијални, непосредни контекст, који сачињавају информације које се налазе у краткорочној меморији саговорника, односно информације које су обрађиване непосредно пре неког новог инпута. Како би се обрадила нека нова информација, неопходно је проширити овај почетни контекст, а то се може постићи на више начина. Наиме, могуће је користити информације које су биле обрађиване непосредно пре нових информација, активирати енциклопедијске одреднице концепата који сачињавају менталне репрезентације које су нам доступне или користити информације из физичког окружења које смо у могућности да перципирамо.

Треба нагласити да аутори теорије релеванције говоре о *исказима*, а не о *реченицама* као апстрактним језичким конструктима. Искази, поред језичких, укључују и ванјезичка својства (нпр. ситуацију у којој се исказ јавља, коме се и на који начин говорник обратио и слично).

5.2.2. Когнитивно-комуникативни принцип релеванције

Теорија релеванције се заснива на два основна хипотезама о улози релеванције у когнитивним процесима и комуникацији. У питању су *когнитивни* (1) и *комуникативни принцип релеванције* (2) (cognitive and communicative principle of relevance).

- 1) Human cognition tends to be geared to the maximisation of relevance. (Sperber и Wilson 1986/1995: 260)

Људски когнитивни процеси усмерени су ка максималном искоришћавању релеванције.

- 2) Every act of overt communication conveys a presumption of its own optimal relevance. (Sperber и Wilson 1986/1995: 260)

Сваки чин демонстративне комуникације носи претпоставку сопствене оптималне релеванције.

Напомињемо да се учесници у комуникацији не могу *придржавати* принципа релеванције нити га могу *нарушити*, супротно Griceовом кооперативном принципу, јер га нису ни свесни. Принцип се примењује без изузетка. Према когнитивном принципу релеванције, људски механизми перцепције аутоматски бирају инпуте који могу бити релевантни, меморија аутоматски бира контекстуалне претпоставке које могу бити релевантне, а инференцијални систем их спонтано обрађује на најпродуктивнији начин. Комуникативни принцип указује на то да саговорник очекује да је исказ довољно релевантан да би га обрадио (тј. завредио његову пажњу) и да је релевантнији од било ког другог инпута који му је у датом тренутку доступан.

Говорник настоји да испуни две намере: информативну и комуникативну. Под *информативном намером* (informative intention) се подразумева говорникова намера да скуп претпоставки учини манифестним²⁸ свом саговорнику, а под *комуникативном* (communicative intention) да своју информативну намеру прикаже узајамно манифестном. Наиме, у заједничком когнитивном окружењу говорника и саговорника потребно је одређени стимуланс приказати манифестним. Према ауторима теорије релеванције, мора бити евидентно да је одређени стимуланс демонстративан²⁹, а затим је узајамно евидентно (говорнику и саговорнику) да говорник има одређену информативну намеру, што значи да жели да саговорнику прикаже манифестним изврстан скуп претпоставки. Кључни чинилац тог скупа претпоставки је *претпоставка о оптималној релеванцији* (presumption of optimal relevance) (Sperber и Wilson 1986/1995: 270):

(a) The utterance is relevant enough to be worth processing.

Исказ је довољно релевантан да завреди саговорников напор да га обради.

²⁸ Манифестне чињенице су оне из окружења појединца којих он може да постане свестан. Манифестне претпоставке су манифестне у когнитивном окружењу уколико оно пружа довољно доказа за њихово прихватање. Постоји степен манифестности претпоставке и он је условљен когнитивним способностима појединца и његовим физичким окружењем (Sperber и Wilson 1986/1995: 39).

²⁹ Демонстративни стимуланс у основи има комуникативну намеру.

- (b) It is the most relevant one compatible with the communicator's abilities and preferences.

Исказ је најрелевантнији могући у складу са саговорниковим способностима и склоностима.

5.2.3. Стратегија разумевања

Циљ који саговорник има у комуникацији јесте да дође до интерпретације говорниковог значења која ће задовољити његова очекивања оптималне релеванције говорниковог исказа.

Први корак у процесу интерпретације је *декодирање* (decoding), које обавља аутономни језички систем, а његов резултат је семантичка репрезентација која се назива *логичком формом* (logical form). Логичка форма се даље развија у *пропозициону форму* (propositional form) исказа, која представља значење декларативне реченице – њоме се описује истинито или неистинито стање ствари и обично се састоји из предиката и једног или више аргумената (Мишковић-Луковић 2015). Да би се логичка форма развила у пропозициону, неопходно је да саговорник обогати декодирано значење језичког израза на експлицитном нивоу. Инференцијално обогаћење се додатно одвија и на имплицитном нивоу помоћу контекстуалних претпоставки да би се добили адекватни закључци који исказ чине релевантним на очекивани начин.

Експликатура (explicature) представља пропозицију која је саопштена исказом уколико настаје развојем логичке форме која је исказом кодирана. Експликатуре настају комбиновањем декодирања и инференције. Различити искази могу да саопште исту експликатуру на различите начине, уз различити удео декодирања и инференцијалног извођења.

Sperber и Wilson (2005: 367) ову појаву илуструју примером:

- (1) a) *Alan*: Do you want to join us for supper?
б) *Lisa*: No, thanks. I've eaten.
в) *Lisa*: No, thanks. I've already eaten supper.
г) *Lisa*: No, thanks. I've already eaten tonight.
д) *Lisa*: No, thanks. I've already eaten supper tonight.

Четири одговора у датом примеру (1б – 1д) саопштавају исте експликатуре и импликатуре, а разликују се по уделу декодирања и инференције који су неопходни за њихово тумачење, тј. по *степену експлицитности*³⁰ (degree of explicitness).

Према *стратегии разумевања теорије релеванције* (relevance-theoretic comprehension heuristic), приликом раздвозначавања, додељивања референције, извођења закључака и слично, прати се *пут најмањег напора* (a path of least effort), тј. проверавају се интерпретативне хипотезе према редоследу приступачности (од најједноставнијих) и стаје се код прве интерпретације која испуњава саговорниково очекивање релеванције. У оквиру стратегије разумевања, саговорник формира одговарајућу хипотезу о експлицитном садржају (путем декодирања и различитих прагматичких процеса), формира хипотезе о намеравањима контекстуалним претпоставкама (имплициране премисе) и хипотезе о намеравањима контекстуалним импликацијама (имплицирани закључци). Треба нагласити да је разумевање процес који се одвија у реалном времену (на вези) те се ови процеси одвијају паралелно, а не линеарно (као код Gricea).

Као илустрацију наводимо пример (2) (преузет од Sperbera и Wilson 2006: 189):

- (2) a. *Peter*: Did John pay back the money he owed you?
b. *Mary*: No. He forgot to go to the bank.

(a) Мери је рекла Питеру 'He_x forgot to go to the BANK₁ / BANK₂.' [He_x = x је варијабла за контекстуалну референцију деиктичког израза <i>he</i>] [BANK₁ = финансијска институција] [BANK₂ = обала реке]	Убацивање декодираних (некомплетних) логичких форме Мериног исказа у опис Мериног демонстративног понашања.
--	--

³⁰ Степен експлицитности је већи ако је удео декодирања већи у односу на инференцију и обратно (Sperber и Wilson 1986/95: 182).

(б) Мерин исказ ће бити оптимално релевантан Питеру.	<i>Очекивање побуђено препознавањем Мериног демонстративног понашања и прихватањем претпоставке релеванције коју са собом носи.</i>
(в) На основу Питеровог питања деиктичком изразу <i>he</i> се додељује референција – Џон. Мерин исказ ће постићи релеванцију објашњавајући зашто Џон није вратио новац који јој дугује.	<i>Очекивање побуђено на основу (б), заједно са чињеницом да ће такво објашњење бити најрелевантније за Питера у датој конверзацијској размени.</i>
(г) Када неко заборави да оде у БАНКУ ₁ може бити онемогућен да врати новац који дугује.	<i>Прва приступачна претпоставка која, заједно са другим одговарајућим премисама, може задовољити Питерово очекивање (в). Прихвата се као имплицитна премиса Мериног исказа.</i>
(д) Џон је заборавио да оде у БАНКУ ₁ .	<i>Прво приступачно обogaђење логичке форме Мериног исказа које се може комбиновати са (г) како би Питеру испунило очекивање (в). Прихвата се као експликатура Мериног исказа.</i>
(ђ) Џон није могао да врати Мери новац који јој дугује зато што је заборавио да оде у БАНКУ ₁ .	<i>Закључено из (г) и (д), задовољава (в) и прихвата се као имплицитни закључак Мериног исказа.</i>
(е) Џон ће можда вратити Мери новац који јој дугује када следећи пут оде у БАНКУ ₁ .	<i>Закључено из (ђ), уз активирање општег знања. Једна од неколико могућих слабих импликатура Мериног исказа која, заједно са (ђ,) испуњава очекивање (б).</i>

5.2.4. Хипотеза о поддетерминисаности природних језика

Заговорници теорије релеванције заступају становиште да је реченично значење фрагментарно, некомплетно, стога не може да исказе пуну пропозицију исказа ни након примене прагматичких процеса, попут додељивања референције и раздвозначавања (Sperber и Wilson 2006).

Наводимо пример (3) (преузет од Sperbera и Wilson 2006: 175):

(3) a) The sea is *too cold*.

6) That book is *difficult*.

Искази из примера (3) нису семантички потпуни, чак ни када се изврше прагматички процеси додељивања референције и раздвозначавања, зато што је за извођење потпуне пропозиције исказа неопходно знати за *шта* је море превише хладно (3а) и у *ком смислу* је књига тешка (за читање, писање, продају итд.), као и у *поређењу са чим* (3б). Дакле, у оквиру ове теорије прихвата се *хипотеза о поддетерминисаности природних језика* (linguistic underdeterminacy thesis) према којој језичка семантика никада не исказује у потпуности пуну пропозицију те су потребни прагматички процеси да би се дошло до основне пропозиције исказа.

Carston (2002) наводи да постоје различита гледишта на природу ове појаве. У питању су *гледиште пригодног скраћивања* (convenient abbreviation view) и *есенцијално гледиште* (essentialist view). Према првом наведеном становишту, језичка поддетерминисаност настаје ради постизања економичности у језику. То практично значи да говорник увек може да у потпуности кодира оно што жели да пренесе, али то не чини из практичних разлога. Према потоњем становишту, језичка поддетерминисаност је суштинска карактеристика односа између реченичног и говорниковог значења, односно говорник не може да кодира своју мисао у потпуности.

Ова хипотеза примењује се не само на реченичном, већ и на лексичком нивоу (Carston 2002). Carston сматра да су значења лексема мање спецификована. Речи кодирају различите семантичке компоненте од којих се само неке саопштавају у конкретним случајевима употребе. До намеравааног тумачења лексеме долази се на основу прагматичких процеса, о којима ће бити више речи у наредним сегментима рада. Carston наводи да су њене претпоставке у великој мери интуитивне те да су неопходне даље анализе у предложеном смеру, а своје хипотезе проверава искључиво на отвореним класама речи: глаголима, именицама, придевима и прилозима.

5.2.5. Концепти у теорији релеванције

У фокусу ове дисертације су лексичка семантика и прагматика. Лексичка семантика за циљ има да проучи везе између речи и концепата које речи кодирају, док лексичка прагматика објашњава чињеницу да се концепт који кодира реч у употреби често (или готово увек) разликује од кодираног концепта. Kjøl (2010) истиче да се у теорији релеванције не придаје велики значај томе шта концепти заправо представљају и каква је њихова улога у когнитивним процесима.

За потребе нашег рада је неопходно објаснити какав тип информације садрже концепти. Према ауторима теорије релеванције (в. Sperber и Wilson 1986/1995, Carston 2002), речи могу кодирати *пуне концепте* (full-fledged concepts), *про-концепте* (или *схеме*) (pro-concepts, schemes) и *процедуре* (инференцијална ограничења) (procedures, inferential constraints). Концепти су психолошки објекти који се посматрају на врло апстрактном нивоу и представљају конституенте логичких форми. Концепт се састоји од адресе, тј. наслова у нашем памћењу под којим се похрањују информације везане за тај концепт. Ове информације могу бити *лексичке*, *енциклопедијске* и *логичке*.

Лексичке одреднице концепта садрже информације о речи или фрази у природном језику којом се одређени концепт изражава. Енциклопедијска одредница садржи информације о денотацији самог концепта, односно о предметима, догађајима, као и својствима која се наводе у оквиру тог концепта. Ове одреднице се мењају кроз време и стално се додају нове, а истовремено неке информације о денотацији самог концепта престају да важе. Енциклопедијске одреднице се разликују код различитих говорника. Логичка одредница концепта састоји се од скупа дедуктивних правила која важе за логичке форме чији конституент је концепт. За разлику од енциклопедијских, ове одреднице су малобројне, коначне, релативно исте код свих говорника и непроменљиве кроз време (Sperber и Wilson 1986/1995: 86-93). Ради илустрације, наводимо неке од одредница концепта ПАС: лексичка одредница представља фонетску структуру и граматичка својства речи „пас”; енциклопедијска одредница садржи опште податке о томе како пси изгледају, како се понашају, лична искуства, ставове о

њима и слично; логичка одредница садржи дедуктивно правило ВРСТА ЖИВОТИЊЕ.

Sperber и Wilson (1998) истичу да немају сви концепти сва три типа одредница. Они се такође баве квантитативним односом лексема и концепата, тврдећи да је број концепата много већи те да је *пресликавање* (mapping) лексема и концепата парцијално, али се они могу успешно саопштити у комуникацији, иако нису увек кодирани лексемом у језику.

Треба напоменути да, према заговорницима теорије релеванције, речи кодирају *атомистичке концепте*. Ово становиште блиско је оном које заступа Fodor (1975, 1998) и односи се на то да концепти свој „садржај“ добијају тиме што се односе на неки ентитет у спољном свету, немају своју дефиницију и нису структурирани око прототипа и стереотипних особености. Структура менталних порука је блиска структури реченица којима се те поруке изражавају³¹. Пошто већина речи нема одговарајућу дефиницију, оне морају одговорати менталним примитивима. Чак и оне речи којима се може приписати дефиниција (нпр. *bachelor* – *unmarried man*, *kill* – *cause to die*) треба посматрати као да кодирају један једноставни концепт, скраћеницу комплексног менталног израза (Fodor 1975).

Про-концепти имају извешан концептуални садржај, али се морају контекстуално спецификовати како би се исказу у коме се налазе могла приписати истиносна вредност. Sperber и Wilson (1998) тврде да се све речи понашају као да кодирају про-концепте, тј. да концепт који одређена реч саопштава у комуникацији увек мора бити контекстуализован. Ово објашњавају на глаголу *open* који се може тумачити на различите начине, у зависности од контекста. У исказу *Open the bottle* стандардно тумачење би било да се флаша „отвара“ тако што јој се извади чеп. Али, она се може отворити и када јој се изреже данце. У исказу *Open the washing machine* глагол се тумачи другачије него у претходно наведеном. Машина за прање веша се „отвара“ (уобичајено) отварањем вратанца на њој, али може се „отворити“ и када јој се одшрафи задњи део, итд.

Carston (2002: 325) за овај глагол наводи следеће примере:

³¹ Fodor прихвата унапређену теорију кода у вербалној комуникацији према којој се саопштавање било које мисли може постићи реченицом која јој је идентична по садржају.

- (4) a) Jane *opened* the window.
б) Bill *opened* his mouth.
в) Sally *opened* her book to page 56.
г) Mike *opened* his briefcase.
д) Pat *opened* the curtains.
ђ) The child *opened* the package.
е) The carpenter *opened* the wall.
ж) The surgeon *opened* the wound.

Примећујемо да се у свим наведеним примерима ради о различитим типовима „отварања”. Дати примери се односе на физичку сферу, а ситуација би била још сложенија када би се разматрали примери из апстрактног домена (*open a meeting*, *open one's mind*). Уколико глагол *open* посматрамо као концепт, било би веома тешко одредити његове енциклопедијске одреднице, стога што се драстично разликују у зависности од контекста у ком је глагол употребљен. Из ових разлога, Carston (2002: 360) доводи у питање могућност директног пресликавања између лексеме и атомистичког концепта, то јест, одбацује концептуалну лексичку семантику и предлаже да се значења лексема сматрају мање спецификованим. Речи кодирају различите семантичке компоненте, тј. апстрактне концептуалне схеме.

5.2.6. Прагматички процеси

Најзаступљенији прагматички процес, у нашем корпусу, је формирање концепата *ad hoc* те је њему посвећен наредни сегмент рада. Остале прагматичке процесе, које разматрамо и примењујемо у анализи примера, овде укратко објашњавамо: додељивање референције (*reference assignment*), раздвозначавање (*disambiguation*) и слободно обogaћење конституената (*free constituent enrichment*).

Референција представља однос између језичког израза и ентитета у реалности на који се дати израз односи. Референција је контекстуално условљен аспект значења исказа, а додељивање референције је прагматички процес путем којег се референтним изразима додељују контекстуалне вредности. Најчешће се односи на деиктичке изразе, као што су личне заменице, лексеме *here*, *there*, *now*,

then, this, that и слично. У оквиру теорије релеванције, до референције се долази развијањем експликатуре исказа (Huang 2012); на пример, у исказу *Susan liked it* неопходно је доделити референцију заменици *it* како би се дошло до пуне пропозиције исказа.

Раздвозначавање је процес утврђивања намераваног значења језичког елемента који кодира више концепата; на пример, овај процес је неопходан да би се утврдило да ли се лексемом *bank* кодира концепт ОБАЛА РЕКЕ или ФИНАНСИЈСКА ИНСТИТУЦИЈА. Овај процес је несвестан и аутоматски, често га говорник не запажа. Међутим, уколико контекст не указује јасно на адекватно значење употребљеног израза, говорник постаје свестан овог процеса (Allott 2010).

Слободним обогаћењем конституената се проширује логичка форма, уводе се додатни елементи, како би се добила пуна пропозиција исказа. У питању је прагматички контролисани процес који се јавља на нивоу речи, фразе или целе реченице:

- (5) a) She has a brain. [a high-functioning brain]
- б) I've had a shower. [today]
- в) It's going to take time [considerable time] for these wounds to heal.

(Carston 2009: 50)

5.2.6.1. Формирање концепата *ad hoc*

Психолог Barsalou (1987) сматра да постоје категорије које су формиране за одређену прилику. То практично значи да се различите информације о одређеној категорији, из дугорочне меморије, активирају у радној меморији према тренутној потреби; на пример, нечије схватање појма „птица“ разликоваће се у зависности од тога да ли се неко бави ловом на птице или их чува као кућне љубимце. Овакве категорије Barsalou је назвао „*ad hoc* категоријама“. Recanati (2004) сматра да формирање концепата *ad hoc* спада у примарне прагматичке процесе зато што доприноси извођењу исказане пропозиције и назива га *лексичком модулацијом*.

Основна карактеристика *ad hoc* концепта је да се њему приступа у одређеном контексту, помоћу спонтаног процеса прагматичке инференције те да се он разликује од концепта коме се приступа у процесу лексичког декодирања, као контекстуално неусловљеног процеса чији домен је значење речи у језичком систему (Carston 2002: 323). Концепти које лексеме кодирају и *ad hoc* концепти имају извесна заједничка логичка и енциклопедијска својства, а приликом интерпретације исказа саопштени концепт се прагматички изводи на основу кодираног концепта. У процесу формирања саопштеног концепта, приступа се многобројним енциклопедијским одредницама које лексички концепт кодира. Ове одреднице представљају базу потенцијалних контекстуалних претпоставки које, у садејству са контекстом, доприносе релеванцији тиме што генерирају контекстуалне импликације. Доступност одређених енциклопедијских одредница је условљена другим елементима у исказу, као и читавим дискурсом.

Лексичка модулација семантичке репрезентације (логичке форме) јесте прагматички процес којим се формирају *ad hoc* концепти, а може представљати *ширење / ослабљивање* (concept widening / loosening), *сужавање / ојачавање* (concept narrowing / strengthening) *концепата* или комбинацију ова два процеса.

Наводимо следеће примере (преузето од Carston 2012: 4):

(6) а) Boris is a man.

КОДИРАНО ЗНАЧЕЊЕ: Boris is a man.

ЕКСПЛИКАТУРА: Boris is a MAN*.

б) Boris is a child.

CHILD*

в) Boris is a bachelor.

BACHELOR*

г) Boris is a chameleon.

CHAMELEON*

У примеру (6а) садржај који је језички кодиран је тривијална истина те је неопходно сузити кодирани концепт MAN приликом формирања *ad hoc* концепта MAN*, како би он обухватио само мушкарце који имају одређене особине (оне су условљене ширим контекстом). У примеру (6б) кодирани концепт CHILD мора се проширити како би саопштени концепт CHILD* обухватао децу, али и одрасле мушкарце који са децом имају неке заједничке особине, на пример, нису одговорни, размажени су и слично. Пример (6в) Carston објашњава као могућу

комбинацију ширења и сужавања денотације лексички кодираног концепта. Наиме, ако је Борисова жена, коју он годинама вара, изговорила *Boris is a bachelor*, концепт BACHELOR* представља ширење лексички кодираног концепта стога што укључује ожењене мушкарце који се понашају на одређени начин (као да су нежење), а истовремено се ради и о сужавању концепта BACHELOR стога што се искључују они нежењени мушкарци који се не понашају према извесним стереотипима. Последњи пример, (6г), представља метафоричну употребу језика која се, у оквиру теорије релеванције, тумачи као драстично ширење денотације. Саопштени концепт CHAMELEON* укључује камелеоне, али и људе који имају њима сличне особине, као што су лако мењање изгледа или понашања како би се постигло што боље прилагођавање у извесним ситуацијама.

Из наведених примера можемо закључити да лексичко сужавање³² представља формирање концепта *ad hoc* којим се преноси значење које је више спецификовано, тј. има ужу денотацију од лексички кодираног концепта, док код лексичког проширивања³³ формирани *ad hoc* концепт преноси значење које је мање спецификовано, тј. његова денотација је шира од оне коју има лексички кодирани концепт. Концепт који је настао лексичким сужавањем обухвата само неке од логичких и енциклопедијских одредница кодираног концепта, док концепт који је настао лексичким проширивањем укључује неке нове логичке и енциклопедијске одреднице које нису део кодираног концепта.

У оквиру теорије релеванције (Carston 2002, Wilson и Carston 2007) заступа се став да су лексичко сужавање и ширење делови јединственог интерпретативног процеса. Постоји континуум случајева, који се крећу од лексичког сужавања, преко дословног значења, до лексичког ширења чији крајњи ступањ представља метафора. Метафорична употреба, као облик „лабаве“ употребе језика (*loose use*), представља највеће одступање од кодираног значења. Заговорници теорије релеванције сматрају да се порекло метафоричне употребе језика налази у самој комуникацији, стога што се језик употребљава „лабаво“

³² Може се илустровати примерима: *I'm not drinking tonight*; *Buying a house is easy if you've got the money*; *Churchill was a man* (Wilson и Carston 2007: 6).

³³ Може се илустровати примерима: *The bottle is empty*; *This policy will bankrupt the farmers*; *The garden is south-facing* (Wilson и Carston 2007: 9).

како би се саговорнику пренеле веома комплексне мисли. У том смислу, не постоје посебни интерпретативни механизми који се користе искључиво за тумачење метафоре (Wilson 2011).

Лексичко сужавање и ширење су комплементарни процеси који за резултат имају концепт формиран *ad hoc* на основу интеракције кодираних концепата, контекстуалних информација и принципа релеванције. Овако формиран концепт доприноси истиносно-условљеном садржају исказа, тј. експликурама и изводе се инференцијално.

Наводимо пример метафоричне употребе и инференцијално долажење до намераваног, говорниковог значења (преузет од Wilson и Carston 2007: 27):

(7) Peter: Will Sally look after the children if we get ill?
Mary: Sally is an *angel*.

У Мерином одговору кодиран је концепт ANGEL чија је логичка одредница, на пример, АНЂЕЛИ СУ ЈЕДНА ВРСТА НАТПРИРОДНИХ БИЋА. Овај концепт садржи низ енциклопедијских одредница о различитим врстама анђела и њиховим особеностима. Стереотип анђела је *добри* анђеоло, а његова својства су да је изузетно добар, помаже људима, пун је врлина итд. Контекстуално је имплицирано да је и Сали изузетно добра, помаже људима и слично. У складу са стратегијом разумевања теорије релеванције, Питер на основу Мериног одговора изводи контекстуалне импликације, као што су следеће:

- а) САЛИ ЈЕ ИЗУЗЕТНО ДОБРА.
- б) САЛИ ЈЕ ПАЖЉИВА И ВОЛИ ДА ПОМАЖЕ.
- в) САЛИ ЋЕ ЧУВАТИ ДЕЦУ АКО СЕ ПИТЕР И МЕРИ РАЗБОЛЕ.

Питер је дошао до интерпретације (в) која задовољава његово очекивање релеванције и ту се процес разумевања завршава. Денотација концепта АНЂЕО се сужава, тако да обухвата само добре анђеле, али се истовремено и проширује те обухвата људска бића која са анђелима деле извесне особине. Закључци³⁴ које Wilson и Carston (2007) изводе су следећи:

³⁴ Односе се на инференцијално објашњење процеса лексичког сужавања и ширења и одговарају на основна питања лексичке прагматике.

- 1) Лексичко сужавање и проширивање су мотивисани потрагом за релеванцијом.
- 2) Они прате пут најмањег напора у коме год правцу да воде.
- 3) Изводе се кроз *узајамно паралелно подешавање* (mutual parallel adjustment) експликатура, контекстуалних претпоставки и импликација како би задовољили очекивање релеванције које је побуђено исказом.
- 4) Престају када су ова очекивања задовољена.

5.3. Основне поставке теорије принципијелне полисемије

Теорију принципијелне полисемије Tyler и Evans износе 2003. године у књизи у којој анализирају семантику одабране групе енглеских предлога, попут *over*, *under*, *above*, *below* и *in*, уводећи нови приступ у анализу вишезначних лексема. Они наводе недостатке приступа који заговарају хомонимију³⁵ (Bloomfield 1933, према Tyler и Evans 2003) и моносемију³⁶ (Ruhl 1989) у анализи лексема за које се везује већи број значења, одбацују их као неадекватне те развијају своју теорију полисемије.

Принципијелна полисемија се заснива на когнитивнолингвистичком приступу значењу лексема. Основно становиште когнитивне лингвистике је да се језик не може одвојити од других когнитивних способности, значење је концептуалне природе, а језик представља одраз начина на који перципирамо објективну реалност. Међутим, Tyler и Evans се у многим аспектима разликују од других аутора истог усмерења. Сматрамо да је најзначајнија карактеристика њихове теорије, по којој се ова студија одваја од других когнитивнолингвистичких, чињеница да прихватају хипотезу о поддетерминисаности природних језика.

³⁵ Хомонимија је приступ значењу према коме различита значења једне лексичке форме нису међусобно повезана, већ се та чињеница посматра као случајност. Међутим, аутори принципијелне полисемије сматрају да се, у оквиру овог приступа, занемарује дијахронијска перспектива језичког развоја (Tyler и Evans 2003: 5).

³⁶ Моносемија је приступ којим се заговара становиште да лексеме имају јединствено и веома апстрактно значење, а да су сва остала тумачења, заправо, контекстуално изведене варијације. Проблем овог приступа је у томе што се не могу сва значења контекстуално извести, већ се нека морају налазити у дугорочној меморији, а дефинисање сâмог јединственог апстрактног значења готово је немогуће (Tyler и Evans 2003: 6- 7).

Tyler и Evans сматрају да теорија принципијелне полисемије треба да утврди које информације су укључене у семантичку репрезентацију појединачних лексема, а које су проистекле из општег знања и инференције, да систематично опише процесе путем којих настају контекстуално условљена тумачења предлога и да опише процесе путем којих се значења проширују (тј. настају нова) и постају део семантичке мреже кодиране одређеном лексемом.

Аутори наводе неколико претпоставки које се налазе у основи њиховог приступа (Tyler и Evans 2003: 3-4):

- Постоји језичка поддетерминација те су интерпретације исказа далеко сложеније од њихових језички кодираних елемената. Конструисање значења је концептуалан процес који укључује низ језичких и ванјезичких информација.
- Језиком се не успоставља директна релација са објективном реалношћу, већ са оним што је представљено у људском концептуалном систему. Наиме, језик представља одраз стварности која је филтрирана кроз људски когнитивни систем. Начин на који се доживљава свет, објективна реалност, у великој мери је резултат човекових когнитивних способности које су својствене сваком појединцу.
- Људско поимање света у великој мери је детерминисано људским телом³⁷. Природа нашег тела одређује просторно-физичко искуство, даје нам перспективу посматрања и обликује формирање концепата, самим тим и значења. Концептуалне представе се формирају несвесно, али нужно одражавају природу нашег тела; самим тим и значење у језику мора бити отеловљено.
- Језик се развија у континуитету те синхронијска проучавања језика откривају само један моменат у континуираном низу језичких промена.
- Постоји проширивање лексичког значења засновано на контексту – тзв. *прагматичко ојачавање* (pragmatic strengthening). Лексеме се не

³⁷ Чињенице да ходамо усправљени, да нам се органи чула вида налазе на предњем делу главе и слично, у великој мери утичу на перцепцију стварности.

користе изоловано, већ су контекстуализоване те је умножавање значења засновано на употреби лексема и прагматичке је природе.

Лексикон не представља скуп лексема које су дефинисане низом нужних и довољних услова него се ради о комплексним мрежама у којима је једна форма повезана са значењском мрежом или континуумом (Tyler и Evans 2003: 31). Семантички садржај лексеме се не посматра речнички, већ енциклопедијски. То практично значи да речи не *садрже* значење него дају асоцијације за стварање комплексних концептуализација.

Принципијелна полисемија заговара когнитивистички став да вишезначне лексеме, попут предлога, формирају значењске мреже. Вишезначна лексема је категорија, а њени чланови су појединачна значења која су организована око прототипа. Нека значења су бољи представници категорије, тј. имају статус прототипа, док се остала на прототипе надовезују на основу сличности. Дакле, у центру мреже се налази основно значење, које аутори називају *proto-сценом* (proto-scene), док се остала изводе, директно или индиректно, из датог централног значења. Сва значења су систематично повезана, а аутори посебну пажњу посвећују многобројним непросторним значењима предлога. У вези са одређивањем централног значења, као и начином извођења осталих, засебних значења предлога, добијени су различити резултати код различитих аутора чије студије спадају у област когнитивне лингвистике. Да би се ово избегло, аутори принципијелне полисемије предлажу прецизну методологију.

Gucht *et al.* (2007) сматрају да теорија принципијелне полисемије спада у умерене верзије теорије полисемије зато што Tyler и Evans настоје да редукују полисемичност лексема, узимајући у обзир елементе контекста. Дакле, аутори се не слажу са минуциозним анализама попут оне чији је аутор Lakoff (1987), односно сматрају да су оваквом анализом добијене сувише детаљне значењске мреже те да се стварају категорије које немају структуру изван датог контекста. Tyler и Evans прихватају замисао о признавању функционалности, као значајном фактору при одређивању значења предлога, поред просторних релација, што налазимо у ранијим студијама код Herskovits (1986, 1988) и Vandeloise (1991, 1994).

5.3.1. Методологија за одређивање основног значења предлога

Постављање доследне методологије за одређивање примарног, тј. основног значења предлога је карактеристика принципијелне полисемије. Наиме, аутори постављају јасан скуп критеријума како би се избегла субјективност и дошло до резултата које је могуће применити и на предлоге који нису ушли у оквир њихове анализе, а вероватно и на друге врсте речи.

Постоји пет критеријума подједнаке важности (Tyler и Evans 2003: 47):

- 1) најраније забележена употреба,
- 2) доминантност у семантичкој мрежи,
- 3) употреба у сложеним облицима,
- 4) однос са другим просторним предлозима,
- 5) граматичка предвиђања

Основно значење (прото-сцена) сваког анализираног предлога је дефинисано просторном конфигурацијом трајектора и оријентира, као и функционалним елементом. Просторни однос трајектора и оријентира је апстрактна концептуална репрезентација те се физичке карактеристике ових ентитета, степен контакта између њих и слично не узимају у обзир. Функционални елемент је природна последица датог односа и човекове интеракције са светом. Неки од функционалних елемената су могућност интеракције, садржавање, стаза и слично.

Примера ради, основно значење предлога *over* представља просторну конфигурацију у којој се трајектор налази на вертикално вишој позицији од оријентира, али је у сфери потенцијалног контакта те се као функционални елемент јавља могућност узајамног утицаја трајектора и оријентира. Илустрацију прото-сцене овог предлога представља наредни пример:

(8) The picture is over the mantel.

(Tyler и Evans 2003: 65)

Предлог *above* у свом основном значењу има исти распоред ентитета у односу на вертикалну осу, али као функционални елемент има *немогућност*

узајамног утицаја ентитета у конфигурацији. У примеру (9) трајектор и оријентир су раздвојени, без могућности да дођу у контакт:

(9) The maid hung the jacket above the back of the chair.

(Tyler Evans 2003: 111)

Треба имати у виду, наглашавају Tyler и Evans, да једна просторна сцена може да се посматра на више начина. Наиме, може се сагледати из различитих праваца, уз истицање различитих елемената, односно стављање фокуса на различите делове просторне сцене, као и уз трајектор и оријентир чије карактеристике се мењају. Као илустрацију наводе следећи пример:

(10) a) The cat is sitting in the middle of the circle.

б) Okay everybody, get in a circle.

(Tyler и Evans 2003: 53)

У примеру (10a) трајектор (*cat*) се концептуализује као ентитет окружен оријентиром (*circle*). Оријентир је садржалац трајектора, а профилисан је *простор* који је оријентиром обухваћен. Насупрот овом примеру, у (10б) трајектор (*everybody*) се налази изван оријентира (*circle*). Дакле, овде је профилисана спољна ивица оријентира.

5.3.2. Методологија за одређивање засебних значења

Што се тиче критеријума за утврђивање засебних значења, наводе се свега два. Наиме, да би се неко значење предлога сматрало засебним чвором у значењској мрежи, оно мора садржати неко додатно значење које подразумева просторну конфигурацију различиту од оне дефинисане основним значењем или неко додатно неппросторно значење. Други критеријум односи се на то да засебно значење не може бити инференцијално, тј. прагматички изведено из неког другог значења предлога и контекста у коме се он јавља (Tyler и Evans 2003: 43).

Аутори наводе следеће примере као илустрацију случаја у коме не долази до проширења значењске мреже предлога *over*.

(11) a) The helicopter hovered over the ocean.

б) The hummingbird hovered over the flower.

(Tyler и Evans 2003: 40)

У примеру (11a, б) се не ради о засебним значењима предлога, јер је просторна конфигурација идентична у обе реченице и поклапа се са оном кодираном основним значењем. Трајектор је свакако позициониран на вертикално вишој позицији од оријентира, без обзира на њихове различите физичке особености. Такође, не постоје ни додатна, непросторна значења кодирана предлогом *over*.

Следећи пример, за разлику од претходног, илуструје засебно значење предлога *over*, тј. проширење његове значењске мреже.

(12) a) Joan nailed a board over the hole in the ceiling.

б) Joan nailed a board over the hole in the wall.

(Tyler и Evans 2003: 43)

Проширење значењске мреже датог предлога аутори објашњавају тиме што се трајектор, у обе реченице, не налази на вертикално вишој позицији од оријентира, већ *испод* оријентира (12a) и *пored* оријентира (12б). Овде се јавља додатни значењски елемент *покривања*, чиме је испуњен први критеријум по коме се неко значење сматра засебним, а не прагматички изведеним. Испуњен је и други критеријум, значење предлога се не може инференцијално извести зато што однос трајектора и оријентира није истоветан као код основног значења предлога. Дакле, Tyler и Evans сматрају да смисао покривања није могуће инференцијално извести, у овим примерима, већ се он налази у семантичкој меморији као засебан чвор значењске мреже.

Сматрамо да стриктно посматрање положаја ентитета, у односу на вертикалну осу и једну тачку гледишта, није адекватно, односно да је неопходно значење предлога посматрати више схематски. Аутори као засебна наводе значења која је могуће прагматички извести, иако и сами напомињу да се једна просторна сцена може сагледавати из различитих перспектива. Приликом тумачења исказа (12a) и (12б), Tyler и Evans узимају у обзир само једну перспективу посматрања те занемарују чињеницу да се тачка гледишта може

променити. На пример, просторна сцена се може посматрати из перспективе трајектора у примеру (12a) или се дата просторна конфигурација може посматрати са више позиције (посматрач може да се налази на спрату *изнад*, а не *испод* рупе на таваници и даске којом је покривена).

5.3.3. Конструкција значења на вези

С обзиром на чињеницу да прихватају хипотезу о поддетерминисаности природних језика, аутори принципијелне полисемије сматрају да се сва значења предлога не налазе нужно у семантичкој меморији, односно нису засебан чвор у значењској мрежи, већ могу бити конструисана на вези, у реалном времену.

Инференцијалне стратегије које се наводе као кључне за добијање значења на вези укључују: *најбоље уклапање* (best fit), *познавање закона физике* (knowledge of real-world force dynamics) и *тополошку екстензију* (topological extension) (Tyler и Evans 2003: 57-58). Најбоље уклапање се односи на то да говорници бирају, из ограниченог репертоара затворене класе речи као што су предлози, онај облик који се најбоље уклапа у концептуалну просторну релацију и говорникове комуникативне потребе. Tyler и Evans сматрају да је ова инференцијална стратегија, којом се други аутори нису посебно бавили, логично проширење концепта релеванције (Grice 1975, Sperber и Wilson 1986/1995). Познавање закона физике, као и опште знање, неопходни су за тумачење значења исказа. Наиме, приликом давања и тумачења исказа, саговорници подразумевају да сви елементи исказа подлежу законима физике и несвесно користе своје опште знање о елементима који се у исказу налазе. Тополошка екстензија се односи на то да концептуализација не подлеже фиксним геометријским параметрима, већ су физички параметри релативни, премда односи између ентитета остају константни.

На примеру (13) аутори принципијелне полисемије доказују своје тврдње о конструкцији значења на вези:

(13) The cat jumped over the wall.

(Tyler и Evans 2003: 16)

У овом исказу, значење предлога се изводи у реалном времену те је за његово правилно тумачење довољно познавање 'основног значења' (трајектор на вишем положају од оријентира, уз могућност њихове интеракције), енциклопедијских и логичких одредница концепата које кодирају трајектор (*cat*) и оријентир (*wall*), као и начина кретања које је кодирано глаголом *jump*. Дакле, полазећи од премиса:

- 1) мачке могу да скоче
- 2) мачке не могу да лебде у ваздуху
- 3) зид је непробојна препрека
- 4) постоји гравитациона сила

долазимо до закључка да предлог *over* означава путању која је полукружног облика и подразумева кретање са једне на другу страну препреке.

Значење које је инференцијално изведено временом постаје засебно у семантичкој меморији, захваљујући процесу прагматичког ојачавања. Ово је, заправо, процес конвенционализације који започиње значењима која су настала на вези, а кроз континуирану употребу се устаљују као значења похрањена у дугорочној меморији.

Можемо закључити да је, према ауторима принципијелне полисемије, формирање значења процес који се заснива на концептуалној интеграцији језичких и енциклопедијских елемената, као што су опште знање о свету и о просторним релацијама.

5.3.4. Проширивање значења са физичког на апстрактни домен

Већина когнитивиста сматра да се проширивање значења лексема са физичког на апстрактни домен врши помоћу појмовне метафоре. Tyler и Evans се разликују по овом питању стога што систематично преношење значења са физичког на апстрактни домен објашњавају механизмима *искусствене корелације*³⁸ (*experiential correlation*) и *перцептуалне сличности* (*perceptual resemblance*). Аутори сматрају да су ови механизми прецизнији у односу на концептуалну метафору, тј. да адекватније објашњавају преношење значења.

³⁸ Претпоставку о искуственој корелацији испитивао је и Grady (1997, 1999).

Искусствена корелација се односи на то да су извесна искуства, која човек стиче у интеракцији са другим људима или својим окружењем, често у корелацији са неким другим искуствима (Tyler и Evans 2003: 32). При томе, та искуства могу бити сасвим различите природе, али постају снажно повезана у сећању јер се често истовремено јављају; на пример, постоји корелација између повећања вертикалног нивоа, односно висине и повећања почетне количине неког ентитета. Уколико се три књиге налазе једна на другој, додавање четврте ће повећати висину гомиле, а уједно и количину, тј. број књига. Постоји искуствена корелација између посматрања и познавања, знања о нечему, која проистиче из тога што је чуло вида најпоузданији извор информација. Велики је број језичких израза у којима се гледање поистовећује са знањем и разумевањем. Путем искуствене корелације се формирају везе између различитих концепата те они постају повезани на концептуалном нивоу. Ове везе задржавају се у дугорочној семантичкој меморији – постају конвенционализоване.

Следећи примери илуструју искуствену корелацију:

- (14) She's just got her highest test score of the semester.
 - (15) The population size is on the way up.
 - (16) I see what you mean.
 - (17) Your vision is just what our company needs.
- (Tyler и Evans 2003: 33, 34)

Примери (14) и (15) се односе на концептуалну повезаност између повећања вертикалног нивоа (висине) и повећања количине, тј. броја одређених ентитета. Зато се, и у српском језику, каже да је резултат теста *највиши* или да је величина популације *улазна*. У примерима (16) и (17) се успоставља корелација између чула вида и разумевања те се каже да *видимо* на шта неко мисли или да је нечија *визија* (идеја) управо оно што је потребно (нашој компанији, у овом случају).

Перцептуалном сличношћу такође се формирају везе између концепата, али на основу перципиране сличности, извесних заједничких особености. Аутори ову појаву илуструју следећим примерима:

- (18) The new boss is a real pussy-cat.

(19) *She's just a twig.*

(Tyler и Evans 2003: 35)

У примеру (18) именица *boss* се концептуализује на основу сличности са именицом *pussy-cat*: говорник уочава заједничке особине ова два ентитета. Можемо да претпоставимо да је нови шеф благе нарави, питом и да није опасан за своју околину. У овом примеру уочавају се заједничке карактерне особине, а перцептуална сличност се може односити и на физички изглед ентитета, као у примеру (19). У овом примеру се особа концептуализује на основу сличности са именицом *twig*, односно постоје заједничке особине које се односе на физичке карактеристике - највероватније је особа изузетно мршава (попут гранчице).

Према ауторима принципијелне полисемије, перцептуална сличност је процес који је базиран на свесној перцептуалној организацији, док искуствена корелација представља формирање неопходних асоцијација између концепата који се, уобичајено, не сматрају сличним.

VI

ПРЕДЛОГ *OVER*

6.1. О предлогу *over*

Предлог *over* је један од највише проучаваних предлога у енглеском језику. Због својих комплексних семантичких особности, постао је симбол полисемичности у оквиру когнитивнолингвистичких истраживања, а одликује се и сложеним граматичким својствима. У овом поглављу, најпре, наводимо његове основне морфолошке, синтаксичке и семантичке особности, а затим прелазимо на нашу анализу његових семантичких и прагматичких карактеристика.

6.1.1. Морфосинтакса предлога *over*

Морфолошки гледано, *over* се убраја у категорију простих предлога, зато што се састоји од једне лексеме (Quirk *et al.* 1985: 666). Има два слога, при чему је први акцентован /'əʊ.və/.

Quirk *et al.* (1985) сврставају *over* у групу централних предлога енглеског језика. Најчешћи комплемент овог предлога, с којим чини предлошку синтагму, јесте номинална синтагма, као у примеру (1а), номинална *wh*-клауза, као у примеру (1б) и номинална *-ing* клауза, као у примеру (1в):

- (1) (a) The school was directly over an orthopedic appliances shop.

(NS: 58)

- (б) Do you mean you've been thinking over what I proposed the other night?

(GG: 97)

- (в) They had a discussion over signing the contract.

(FT, 16.03.2012.)

Синтаксичке функције предлошких синтагми, укључујући и оне које садрже предлог *over*, јесу постмодификаторска, адвербијална и функција комплемента. Предлогу *over* често претходи интензификатор *all*, као у примеру (2), иако интензификатори типично модификују придеве и прилоге:

(2) There was rubbish all over the place.

(Quirk *et al.* 1985: 713)

Међутим, Huddleston и Pullum (2002: 645) посматрају израз *all over* као својеврстан идиом; наиме, „природније“ би било, како кажу, да се користи предлог *on*, али потоњи предлог не иде уз модификатор *all*:

(3) *He had blood all on his shirt.

Предлог *over*, као један од предлога који означавају правац кретања (дирекциони предлог), често се користи као модификатор предлошке фразе:

(4) My ball went right over into the neighbour's garden.

(Huddleston и Pullum 2002: 645)

У оваквој употреби, облик *over* модификује значење главног предлога (*into*), односно модификује читаву предлошку фразу *into the neighbour's garden*, тиме што указује на облик стазе. У овом случају, лопта се могла наћи у дворишту крећући се различитим стазама, али овде се ради о оној која води *изнад* неког ентитета. Ентитет изнад којег се лопта кретала није експлицитно наведен. Код оваквих низова предлога последњи наведени је онај који одређује да ли је читава фраза прихватљива у одређеном контексту (Huddleston и Pullum 2002).

Управо када сигнализира постојање стазе, путање, *over* се може комбиновати са деиктичким изразима, као што су *here* и *there* (Quirk *et al.* 1985):

(5) a) Come over here!

б) Yes, I live over there.

(Quirk *et al.* 1985: 454)

Прилози за место, *here* и *there*, представљају комплемент посматраног предлога у примеру (5). Израз *over here* се користи за означавање краће путање, тј. мање удаљености одређеног места, док се изразом *over there* означава већа удаљеност извесне локације. Kreitzer (1997) наводи да се управо ова употреба посматраног облика најраније јавља код деце која су изворни говорници енглеског језика.

У формалном смислу, *предлошки прилог* (prepositional adverb³⁹) се изједначава с предлогом, али се разликује по синтаксичком статусу. Може да се јави самостално, тј. као адјункт, конјункт или постмодификатор, без предлошког комплемента (Quirk *et al.* 1985: 1151). Како облик *over* спада и у предлошке прилоге, у овој функцији је, такође, предмет нашег истраживања, али не као партикула фразалних глагола (услед њиховог идиоматског карактера). Од предлога *over* изведен је и прилог *overhead* (Quirk *et al.* 1985: 679), који не разматрамо у дисертацији.

Lakoff (1987) посебно истиче граматичку сложеност овог облика стога што, поред категорије предлога (6а), припада и прилозима (6б), као и партикулама (6в) и префиксима⁴⁰ (6г).

- (6) а) The painting is over the mantle.
- б) The play is over.
- в) Look over my corrections.
- г) Don't overdo it.

(Lakoff 1987: 418, 419)

Brenda (2014: 69) наводи да посматрани облик може припадати и категоријама придева, именица и глагола. Посебно истиче његову продуктивност када је у функцији префикса јер се може комбиновати са различитим врстама речи, као што су именице, глаголи и придеви (нпр. *overassessment*, *overbake*, *overassertive* и слично). Значење облика *over* као префикса може бити просторно, временско и метафорично.

³⁹ Такође се називају *просторним прилозима* (spatial adverbs) (Quirk *et al.* 1985: 1151).

⁴⁰ Дати облик у функцији префикса није предмет нашег истраживања.

6.1.2. Семантика предлога *over*

Детаљном анализом семантичких својстава предлога *over* бавили су се многи аутори, а ми ћемо, у овом делу рада, навести опште семантичке особености датог предлога, које налазимо код аутора референтних граматика и општих прегледа предлога у енглеском језику, уз осврт на однос овог предлога и њему блиских облика (*above* и *on*).

Carter и McCarthy (2006) сматрају да већина предлога може, поред физичких, означавати и друге типове релација међу ентитетима. Предлози чије је основно значење просторно, као у примеру (7а), метафорички се проширују ка апстрактнијим значењима, као у примеру (7б):

- (7) (а) You'll need to put the jacket over that blouse. It's cold.
(б) There was a serious dispute over performance related pay.

Carter и McCarthy (2006: 466)

Quirk *et al.* (1985) посвећују посебну пажњу сложеним семантичким својствима предлога. Нарочито се истиче велики број значења предлога *over*: од просторних, преко временских, до осталих, апстрактнијих. Као прво значење датог предлога наводи се 'релативни положај', али се указује и на (приближан) однос синонимије с предлогом *above*. Разлика се, међутим, испољава у томе што предлог *over* означава релацију у којој се неки ентитет налази директно изнад неког другог ентитета, али тако да њихова међусобна удаљеност није велика, док предлог *above* има значење 'на вишем нивоу од'. Као антоним предлога *over* наводе облик *under* (1985: 678, 679).

Quirk *et al.* (1985: 685) посебно прецизирају следећа значења предлога *over*: 'релативни положај' (8а), 'дестинација' (8б), 'прелажење' (8в), 'оријентација' (8г), 'резултативно значење' (8д), 'статично прекривање' (8ђ), 'динамично прекривање' (8е) и 'пропратне околности' (8ж):

- (8) (a) A lamp hung over the door.
 (б) They threw a blanket over her.
 (в) They climbed over the wall.
 (г) They live over the road. ['on the far side of']
 (д) At last we were over the crest of the hill.
 (ђ) Leaves lay thick (all) over the ground.
 (е) They splashed water (all) over me.
 (ж) We discussed it over a glass of wine.

Ови аутори (1985: 687) напомињу да се предлог *over* може користити и као интензификатор, са значењем 'више од', као у следећем примеру:

- (9) The car was travelling (at) over sixty miles per hour.

Извесна сличност постоји и између облика *over* и *on*, када постоји физички контакт између ентитета које повезују. Међутим, постоји значајна разлика коју Kreitzer (1997) објашњава примерима *cloth over the table* и *cloth on the table*. Употребом облика *over* указује се на то да је столњак раширен, а сто њиме покривен, док предлог *on* указује само на то где је столњак позициониран.

Lindstromberg (2010) помиње семантичку сличност између облика *over* и *above*, али наглашава да је облик *over* неутралан по питању физичке одвојености ентитета које повезује у исказу. *Over* често означава стазу која се простире од једног краја оријентира, до супротног краја и даље од тога. Стаза може бити хоризонтална, али је учесталија она у форми лука. Облик *over* је адекватан за повезивање ентитета у статичним, али и потпуно динамичним околностима, за разлику од *above* који се користи искључиво у потпуно статичним околностима. Овај аутор наводи велики број метафоричних значења посматраног облика, као што су 'вишак нечега', 'разлог', 'више од', 'прикривање', 'преферирање', 'понављање', 'завршетак активности' и слично.

Lindstromberg (2010), такође, анализира семантичка својства израза *all over*. Према овом аутору, интензификатор *all* се комбинује са датим предлогом када је трајектор у течном стању или је у функцији трајектора већи број ентитета (мултиплицирани трајектор), који су знатно мањих димензија од оријентира.

Често се употребом израза *all over* постиже ефекат хиперболе, што илуструју примери (10a) и (10б):

(10) a) How come I have little pimples all over my body?

б) Got hot soup all over you while blending it in a hurry?

(Lindstromberg 2010: 115)

У анализи израза *all over* овај аутор посебно истиче да је дати израз неутралан по питању положаја површине која је покривена трајектором, односно површина може бити окренута надолу (попут таванице). Употреба *all over* није адекватна када мултиплицирани трајектор прелази са једне на другу страну оријентира који има форму јединствене масе, а такође се сматра превише емфатичним изразом у исказима који се односе на дужи временски период, а не на одређени тренутак.

6.2. Анализа предлога *over*

У овом делу рада дајемо нашу семантичко-прагматичку анализу предлога *over*. Посматрамо дати предлог као концептуалну схему којом се означава изванредан тип физичких односа међу ентитетима. Полазимо, дакле, од претпоставке да дати предлог није семантички празан. Ипак, сматрамо да постоји знатно мањи број значења, лексички кодираних релација похрањених у семантичкој меморији, у поређењу са анализама аутора који су овај облик проучавали из перспективе когнитивне лингвистике (нпр. Lakoff 1987 и Brugman и Lakoff 1988) и традиционалним структуралистичким студијама (нпр. Lindkvist 1972 и Бугарски 1996).

За означавање лексички кодираних елемената користићемо термин *значење*, док ћемо значењске компоненте до којих се долази у реалном времену, на вези, приликом тумачења исказа у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције, називати *употребама* датог облика. При томе, на основу кодираних елемената значења, нове употребе се изводе помоћу прагматичких процеса, пре свега формирања концепата *ad hoc*.

Кодиране значењске компоненте, заправо, представљају просторну конфигурацију, физичку релацију између два ентитета повезана предлогом. Сматрамо да предлог *over* кодира три просторне конфигурације до којих се не може доћи инференцијалним путем, тј. не постоје прагматички процеси који воде ка исправном тумачењу ових значењских компоненти уколико се оне не налазе у семантичкој меморији. Дакле, оне су њен део и представљају основу за инференцијално извођење различитих употреба датог облика.

Значењске компоненте које сматрамо лексички кодираним, према нашој анализи облика *over*, јесу следеће:

- 'основно значење' (просторна конфигурација у којој се трајектор налази на вертикално вишој позицији у односу на оријентир),
- 'са друге стране' (просторна конфигурација у којој се трајектор налази са друге стране оријентира),
- 'значење рефлексивности' (просторна конфигурација код које трајектор мења положај, тј. прелази из вертикалног у хоризонтални положај).

'Основно значење' посматраног предлога, као и осталих које анализирамо у овој дисертацији, одређено је просторном конфигурацијом, то јест, физичким односом трајектора и оријентира, као и *функционалним елементом*. Функционални елемент представља релевантну последицу одређеног просторног односа, тј. рефлектује интерактивну везу основних елемената у просторној конфигурацији. Овакав принцип одређивања основног значења предлога налазимо и код аутора принципијелне полисемије (Tyler и Evans 2003).

Међутим, у нашој анализи, полазимо од тога да сва кодирана значења предлога, а не само оно које се сматра основним, морају да буду одређена и функционалним елементом (поред тога што су одређена просторним конфигурацијама које смо навели). Дакле, код семантички комплексног облика *over*, лексички кодирана значења 'са друге стране' и 'значење рефлексивности' се такође одликују елементом који одражава интерактивну везу између трајектора и оријентира. Функционалне елементе ових кодираних значењских компоненти ћемо одредити при појединачној анализи сваке од њих.

Критеријум за утврђивање 'основног значења' посматраног облика је највећа заступљеност одређене просторне конфигурације у корпусу. Наиме,

показало се да се, у већини примера који се односе на физичке релације, трајектор налази на вертикално вишој позицији у односу на оријентир. У појединим примерима трајектор се налази у извесном положају у који је доспео након кретања, које подразумева да се, бар у неком тренутку, налазио на вишем положају у односу на оријентир.

Репрезентативне примере из нашег корпуса смо поделили, пре свега, на оне у којима предлог означава физичке односе, тј. релације међу ентитетима и оне у којима облик *over* означава неки други тип релација. У оквиру сваке од ових група анализирамо примере који илуструју компоненту значења која се не може инференцијално извести (нпр. 'основно значење'), а затим анализирамо примере који илуструју различите употребе изведене из дате компоненте значења. Код свих кодираних компоненти значења не долази до инференцијаног извођења садржаја који је саопштен предлогом, већ је он похрањен у семантичкој меморији, а ми ћемо одредити просторну конфигурацију, функционални елемент и описати карактеристике неких од могућих ентитета у функцији трајектора и оријентира. Након анализе свих употреба које се инференцијално изводе из једне кодиране компоненте значења, прелазимо на другу кодирану компоненту значења и из ње инференцијално изведене употребе, а затим и на трећу.

6.3. Предлог *over* у означавању физичких релација

С обзиром на то да су предлози релационе речи које, превасходно, указују на просторни однос, физичку релацију два ентитета, прво ћемо се бавити просторним значењима предлога *over*. Полазимо од 'основног значења', као једне од три кодиране просторне конфигурације посматраног предлога, дакле, похрањене у семантичкој меморији.

6.3.1. 'Основно значење'

(11) Above the rear-window mirror, over the windshield, there was a small framed photograph.

(NS: 27)

(12) 'I'm gonna drink it if it kills me', Mrs. Snell said, looking at the clock over the electric stove.

(NS: 32)

(13) ...and a flask of Old Spice aftershave on the shelf over the sink...

(SW: 35)

(14) I chose the moment to express my admiration for the goose-in-flight picture hanging over Mme. Yoshoto.

(NS: 60)

(15) They've been living over that garage for eleven years.

(GG: 39)

Примери (11) – (15) илуструју 'основно значење' предлога *over*. Датим обликом се успоставља физичка релација између трајектора, који се налази на вертикално вишој позицији и оријентира, који је ниже позициониран. Као функционални елемент 'основног значења' јавља се могућност интеракције између ових ентитета.

Трајектори у датим примерима (*photograph, clock, shelf, picture, they*) се налазе у стању мировања. На њихов статични положај указују нам глаголи употребљени у овим исказима – *be*⁴¹, *hang, live*. Примећујемо да глаголи нису експлицитно наведени у примерима (12) и (13). Овде се ради о редукованим релативним клаузама, односно о изостављању релативне заменице и глагола (*be*), стога што се иза њих налази предлошка фраза. На пример, клауза *the clock that was over the electric stove* је сведена на *the clock over the electric stove*.

У обзир не узимамо физичке карактеристике трајектора и оријентира, као што су облик (нпр. вертикалан или издужен по хоризонталној оси), величина и слично. Сматрамо да на концептуални садржај кодиран предлогом не утичу разлике које постоје, на пример, између трајектора *photograph* (11) и *they* (15) или оријентира *windshield* (11) и *garage* (15). Предлогом се успоставља *однос* између ентитета, а он је истоветан у свим исказима који се налазе у овој групи, без обзира на разлике које постоје у карактеристикама самих ентитета. Заступамо исто становиште и када се ради о инференцијално изведеним употребама,

⁴¹ Глагол *be* се јавља у изразу *to be over someone/something*. Овај израз је идиоматски те га нећемо посебно узимати у разматрање, а има значење 'преболети некога', 'превазићи неку тешкоћу' и слично.

односно не сматрамо да су карактеристике трајектора и оријентира релевантне за садржај који се саопштава предлогом код оваквих употреба.

Могућност интеракције између трајектора и оријентира, као релевантна последица њиховог просторног односа, огледа се у чињеници да се ови ентитети не налазе на великој физичкој удаљености⁴². Опште, енциклопедијско знање⁴³ указује нам на то да се трајектор у примеру (11) не може налазити на великој удаљености од оријентира, с обзиром на то што се ови ентитети налазе у унутрашњости аутомобила. Сатови се, такође, налазе (релативно) близу шпорета, с обзиром на чињеницу да су у истој просторији (пример 12), полице изнад лавабоа (пример 13) и слично. Ентитети повезани обликом *over* могу да дођу у контакт посредством промене положаја трајектора. Тачније, под утицајем гравитационе силе трајектори могу да се спусте и нађу *на* оријентир. На пример, постоји могућност да трајектор из примера (12), *clock*, падне на оријентир, *stove*, изнад којег је позициониран.

Пример (16) је специфичан зато што садржи идиоматски израз *to be over one's head*.

(16) 'At least, that's why we think he did it. I don't know, Mrs. Snell. It's all slightly over my head.'

(NS: 33)

Буквално тумачење облика *over* у овом исказу било би да се трајектор налази на вертикално вишој позицији од оријентира - *head*, како је кодирано 'основним значењем'. Међутим, овде се заправо ради о трајектору *all* који није физички ентитет, већ је у питању извесна ситуација, разлог који говорник није у стању да разуме, односно он превазилази говорникове могућности разумевања. Дакле, неопходно је познавање читавог идиоматског изразица, који се може парафразирати енглеским облицима *incomprehensible* / *hard to understand*, како би се предлог адекватно протумачио.

⁴² Према ауторима принципијелне полисемије, предлог *above* као своје основно значење има исту просторну конфигурацију, тј. трајектор је на вертикално вишој позицији од оријентира, али нема функционални елемент могућности интеракције међу њима (Tyler и Evans 2003: 66). Овако становиште такође заступају Kreitzer (1997) и Lindstromberg (2010).

⁴³ Енциклопедијско знање представља организовано знање које није лингвистичке природе, а коме језичка јединица може да отвори приступ (Evans 2007).

6.3.1.1. 'Кретање изнад'

(17) Separately it offers treatments such as reiki, in which a healer floats his hands over the patient's body.

(E, 14.04.2012.)

(18) Before rolling to a stop, the visibly singed and scarred craft provided a final bit of space theater: a 45-minute fly-around that sent an icon of American exceptionalism soaring over other iconic sights – the dome of the Capitol, the White House rose garden, the tip of the Washington Monument and the Smithsonian's original Air and Space Museum.

(WP, 17.04.2012.)

(19) The shuttle then crossed the Potomac and flew over Arlington National Cemetery and the graves of five astronauts killed in the two space shuttle tragedies.

(WP, 17.04.2012.)

(20) She swung mightily at the first ball pitched to her and hit it over the left fielder's head.

(NS: 28)

Примери (17) – (20) представљају илустрацију употребе 'кретање изнад' за коју сматрамо да се не налази у семантичкој меморији, већ се прагматички изводи из 'основног значења'.

За правилно тумачење посматраног предлога потребно је познавање основне просторне конфигурације кодиране обликом *over*, али то није довољно. Наиме, неопходан је процес лексичке модулације, односно прагматички процес формирања концепата *ad hoc*. У анализи датих примера ћемо показати како долази до модулације значења предлога на основу комбинације једне од кодираних компоненти концептуалне схеме, у овом случају 'основног значења', околних лексичких конституената и контекстуалних премиса којима исказ отвара приступ, да би се протумачио на оптимално релевантан начин (уп. Carston 2002 и Wilson и Carston 2007). Долази, наиме, до активирања извесних, релевантних, енциклопедијских и логичких одредница концепата које кодирају глагол, трајектор и оријентир. Као резултат овог процеса добија се, у исказу намеравани, *ad hoc* концепт OVER*.

У примеру (17) трајектор представља лексема *hands*, док је оријентир лексема *body*. За исправно тумачење предлога, као и читавог исказа, неопходан је, најпре, прагматички процес раздвозначавања глагола *float* који кодира више концепата. У иницијалном реченичном контексту налазимо и концепт REIKI. Познавање енциклопедијских одредница овог концепта, пре свега, познавање начина на који се овај третман примењује (пацијент се лечи лаганим померањем шака пар центиметара изнад тела) указује нам на адекватно значење глагола. Остале премисе нас, надаље, воде ка адекватном инференцијалном извођењу употребе датог предлога. Да бисмо формирали саопштени концепт OVER*, полазимо од следећих премиса:

- 1) Активира се енциклопедијска одредница концепта REIKI - У ТРЕТМАНУ РЕИКИ ЛЕЧЕЊЕ СЕ ВРШИ ТАКО ШТО ТЕРАПЕУТ ЛАГАНО ПОМЕРА ШАКЕ ПАР ЦЕНТИМЕТАРА ИЗНАД ТЕЛА ПАЦИЈЕНТА.
- 2) Вршимо раздвозначавање глагола *float* на основу претходне премисе, одбацујемо значење 'плутање по површини воде', а значење 'лагано кретање кроз ваздух' узимамо као оно које доноси позитивне когнитивне ефекте у датом контексту.
- 3) У свом 'основном значењу' *over* указује на однос трајектора (*hands*) на вертикално вишој позицији и оријентира (*body*), који је ниже позициониран.

Из наведених премиса закључујемо да *ad hoc* формирани концепт OVER* саопштава 'кретање трајектора изнад оријентира'. Овакав однос ентитета практично је исти као и код 'основног значења', с тим што трајектор сада није статичан.

У примерима (18) и (19) употребљени су приближно синонимни глаголи - *fly* и *soar*. У анализи ових исказа полазимо од следећих премиса:

- 1) Глагол *fly* (односно *soar* у примеру (19)) има значење 'кретати се кроз ваздух, обично на великој висини'.
- 2) У свом 'основном значењу' *over* указује на однос трајектора на вертикално вишој позицији и оријентира, који је ниже позициониран.

Полазећи од 'основног значења' облика *over* у комбинацији са датим значењем глагола долази се до лексичке модулације чији резултат је саопштени концепт OVER* који има употребу 'кретање изнад'.

У исказу (20) трајектор представља лична заменица *it*. Како бисмо дошли до пуне пропозиције исказа, неопходан је прагматички процес додељивања референције. Полазимо од следећих премиса:

- 1) Референцијалном изразу (*it*) додељујемо контекстуалну вредност – *ball* (на основу прве клаузе у овом примеру).
- 2) Глагол *hit* (попут глагола *open*, *cut*, *leave*) има различите енциклопедијске одреднице које се активирају у складу са контекстом у ком је употребљен, дакле, постоје различити типови „ударања”.
- 3) Трајектор (*ball*) нам указује на то који тип информација се аутоматски активира када приступимо концепту НГТ.
- 4) У овом случају, бирају се само оне информације које се односе на ударање лопте у спортским активностима. Остале одреднице се занемарују, на пример, оне које се односе на ударце у тучи са неким, стога што не доносе позитивне когнитивне ефекте у датом контексту.

На основу наведених претпоставки закључујемо да се предлогом саопштава просторни однос у коме се трајектор (*ball*) креће изнад оријентира (*the left fielder's head*).

У анализи овог примера формира се додатна контекстуална импликација која указује на то да се трајектор кретао изнад оријентира, а требало је да му оријентир буде циљ. Наиме, исказ нас упућује на одабир одговарајућег контекста – бејзбол утакмица. Када се приступи енциклопедијским информацијама о овој спортској активности, њеним правилима и слично, у комбинацији са датим исказом у коме се предлогом саопштава начин кретања лопте, долази се до контекстуалне импликације да се трајектор кретао на већој висини него што је то било пожељно⁴⁴.

Сматрамо да код овако прагматички добијене употребе предлога долази до јачања, сужавања, лексички кодираних елемената концептуалне схеме. Наиме,

⁴⁴ Аутори принципијелне полисемије као засебно значење посматраног предлога наводе 'изнад и преко нечега 1' (*above and beyond, excess I*) (Tyler и Evans 2003: 83).

прецизирају се остали елементи који доприносе формирању садржаја саопштеног предлогом, односно њима се попуњавају празнине у концептуалној схеми. Под овим елементима подразумевамо природу глагола, (не)постојање контакта између трајектора и оријентира и слично. На карактеристике ових елемената нас упућује непосредни контекст који се, надаље, проширује, пре свега активирањем енциклопедијских одредница концепата који су кодирани лексемама у исказу. Код употребе 'кретање изнад' кључни фактор је динамични статус глагола који указује на то да се трајектор креће изнад оријентира.

6.3.1.2. 'Покривање'

(21) It was cold in the car and I had my coat over us.

(NS: 14)

(22) Despite the warm May weather, both girls were wearing topcoats over their shorts.

(NS: 18)

(23) Her second sheet was drawn tight over her very probably nude body, enclosing her, arms and all, up to the chin.

(NS: 69)

(24) Mrs. Carpenter was putting sun-tan oil on Sybil's shoulders, spreading it down over the delicate, winglike blades of her back.

(NS: 6)

(25) "I used it. I'm burned anyway."

"That's terrible. Where are you burned?"

"All over, dear, all over."

(NS: 4)

Облик *over* у примерима (21) – (25) има употребу 'покривања' коју инференцијално изводимо из 'основног значења'.

У примеру (21) две пропозиције су спојене процедуралним конективом *and*. Према Blakemore (1987), читав исказ овог типа носи претпоставку оптималне релеванције, а не његове појединачне пропозиције. Дакле, полази се од претпоставке да су когнитивни ефекти које даје читав исказ (који садржи процедурални конектив) другачији од оних које дају појединачне пропозиције.

Carston (2002, поглавље 3) се залаже за минималну семантику конектива *and*, односно прагматички приступ његовом значењу. Приликом тумачења исказа, слушаца се позива на опште, енциклопедијско знање о томе на који начин су стања и догађаји међусобно повезани, по хронолошком редоследу или по принципу узрок-последица.

У анализи употребе коју предлог саопштава у исказу (21) полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Приликом тумачења исказа успоставља се узрочно-последична веза међу пропозицијама те се врши прагматички процес слободног обогаћења конституената, тј. процедурални конектив *and* проширује се као '*and because of that*'.
- 2) У свом 'основном значењу' *over* указује на однос трајектора (*coat*) на вертикално вишој позицији и оријентира (*us*), који је ниже позициониран, уз могућност постојања интеракције међу њима.
- 3) Позивамо се на опште, енциклопедијско знање (у вези са првом пропозицијом исказа) - хладноћа се може умањити уколико неко на себе стави одевни предмет (нпр. капут).

Инференцијално закључујемо да је трајектор (*coat*) постављен у одређени положај у односу на оријентир (*us*) да би се умањила хладноћа која се помиње у првој пропозицији исказа. На основу датих премиса закључујемо да се посматраним обликом саопштава релација у којој је трајектор позициониран изнад оријентира, а уједно га и *покрива* те међу овим ентитетима постоји физички контакт.

У примеру (22) трајектор кодира концепт TOPCOAT, а оријентир концепт SHORTS. Следеће премисе узимамо као полазне:

- 1) Најзначајнија логичка одредница, заједничка концептима које кодирају трајектор и оријентир је ДЕО ОДЕЋЕ.
- 2) У свом 'основном значењу' *over* указује на однос трајектора (*topcoat*) на вертикално вишој позицији и оријентира (*shorts*), који је ниже позициониран, уз могућност постојања интеракције међу њима.

- 3) Уобичајено је да се капут носи *преко* кратких панталона (активирамо енциклопедијско знање о начину на који се одређени делови гардеробе носе).

Дакле, *ad hoc* формирани концепт OVER* указује на однос у коме трајектор (*topcoat*) покрива оријентир (*shorts*), тј. налази се *преко* или *на* њему.

Исказ (23) садржи глаголе *draw* и *enclose*, неопходне за формирање адекватног *ad hoc* концепта предлога. Дати глаголи имају више значења и приликом тумачења исказа аутоматски се бирају она која ће испунити очекивање релеванције. На пример, *draw* са значењем 'цртати' не доноси позитивне когнитивне ефекте, па ће такво тумачење бити одбачено. На то нас упућује реченични контекст у коме се јављају појмови попут *sheet* и *nude body*. Претпоставке које користимо су следеће:

- 1) Глагол *draw* кодира значење 'повући како би се покрила одређена површина'.
- 2) Глагол *enclose* кодира значење 'затворити, покрити са свих страна'.
- 3) У свом 'основном значењу' *over* указује на однос трајектора (*sheet*) на вертикално вишој позицији и оријентира (*nude body*), који је ниже позициониран, уз могућност постојања интеракције међу њима.

Одабир наведених значења глагола води нас ка адекватном формирању концепта саопштеног предлогом. Наиме, закључујемо да се трајектор *sheet* налази *на* оријентир *body* (како би оријентир могао бити покривен трајектором и „затворен“ са свих страна), тј. да саопштени концепт OVER* има употребу 'покривања'.

Примери (24) и (25) се разликују од претходних из ове групе по типу трајектора. Наиме, у примерима (21), (22) и (23) трајектори су предмети у чврстом агрегатном стању (*coat, topcoat, sheet*), док је трајектор у примерима (24) и (25) течна супстанца. Међутим, чињеница да се ради о различитом агрегатном стању трајектора нема утицаја на тумачење облика *over* у датим исказима⁴⁵.

⁴⁵ Напомињемо да Lakoff (1987: 427-429) разликује четири сликовне схеме код значења 'покривања' које су условљене природом трајектора. Трајектор може бити дводимензионалан и у потпуности покривати оријентир (*The board is over the hole*); може га покривати тако да остану извесне „празнине“ тј. непокривени сегменти (*The city clouded over*); може формирати стазу која пресеца оријентир (*I walked all over the hill*) и може бити мултиплициран (*The guards were posted all over the hill*). Lakoff објашњава значење 'покривања' код случајева у којима трајектор није на

У анализи примера (24) полазимо од следећих премиса како бисмо прагматички извели употребу облика *over*:

- 1) Референцијалном изразу *it* додељујемо контекстуалну вредност на основу прве клаузе. У питању је појам *suntan oil*, који представља трајектор у датом примеру.
- 2) Трајектор кодира концепт SUNTAN OIL, чија логичка одредница је СУПСТАНЦА У ТЕЧНОМ АГРЕГАТНОМ СТАЊУ.
- 3) Енциклопедијске одреднице концепта SUNTAN OIL које се активирају – МАЖЕ СЕ НА ТЕЛО, ТЈ. КОЖУ, ШТИТИ ОД СУНЧЕВОГ ЗРАЧЕЊА и слично.
- 4) У свом 'основном значењу' *over* указује на однос трајектора (*suntan oil*) на вертикално вишој позицији и оријентира (*back*), који је ниже позициониран, уз могућност постојања интеракције међу њима.
- 5) Глагол *spread*, у комбинацији са прилогом *down*, указује на *кретање* трајектора по оријентир. При томе, трајектор се не креће сâм, већ посредством човекове руке.

Из ових премиса можемо да изведемо закључак о типу односа између трајектора и оријентира, то јест формирамо *ad hoc* концепт OVER*. Кључну улогу има познавање логичке одреднице коју садржи концепт SUNTAN OIL (премиса 2), као и енциклопедијске одреднице датог концепта (премиса 3). Прагматички изведен концепт OVER* саопштава 'покривање' оријентира (*back*) трајектором (*suntan oil*).

У исказу (25) облик *over* је употребљен у прилошкој функцији те се трајектор, као ни оријентир, не наводе експлицитно. Како бисмо дошли до пуне пропозиције исказа, неопходно је да заменици *it* доделимо референцију. Претпоставке које користимо у процесу закључивања су:

- 1) Контекстуална вредност референцијалног израза *it* је *suntan oil* (да бисмо дошли до ове вредности узели смо у обзир шири дискурс, односно текст који претходи овде наведеним исказима).

вишој позицији од оријентира (у односу на вертикалну осу) помоћу *ротационе трансформације*. Потребно је посматрати однос ентитета из одговарајуће перспективе, такве да трајектор покрива оријентир, делимично или у потпуности (1987:429).

- 2) Развијамо пропозицију исказа, односно говорник тврди да је *користио* уље за сунчање, али је *изгорео без обзира на то*.
- 3) Говорник је *изгорео свуда* – врши се прагматички процес слободног обogaћења конституената, тј. *изгорео је свуда [по телу]*.

Узимајући у обзир наведене премисе, можемо да закључимо да прилошки употребљен облик *over* има значење 'покривања' (опекотине се налазе на површини коже те је покривају).

С обзиром на то да полазимо од претпоставке да се значење предлога посматра схематски, нећемо стриктно посматрати положај трајектора у односу на оријентир, тј. сматрати да он мора да буде на вишем положају у односу на вертикалну осу⁴⁶. На пример, у исказу (25) опекотине се налазе на различитим деловима коже те се не може рећи да су, у односу на вертикалну осу, више позициониране, већ покривају кожу, налазе се *пored* и *на* њој. Управо активирањем логичких и енциклопедијских одредница концепата које остале лексеме из датих исказа кодирају, тј. активирањем нашег општег знања, долази се до правилног тумачења значењских компоненти посматраног предлога.

Пример (26) садржи идиоматски израз *all over the world*, који се може парафразирати помоћу енглеског прилога *everywhere*. Навели смо га у овој групи примера јер сматрамо да је настао управо из употребе 'покривања' коју приписујемо облику *over*.

(26) I said that many soldiers, all over the world, were a long way from home, and that few of them had had many real advantages in life.

(NS: 40)

У овом случају, мултиплицирани трајектор, *soldiers*, је распоређен свуда по свету, односно налази се на површини земље те је, на неки начин, „покрива“.

⁴⁶Tyler и Evans сматрају да се смисао покривања може прагматички извести *само* у случајевима када се трајектор налази на позицији *више* од оријентира. Тако се прагматички изводи значење предлога у реченици *The tablecloth is over the table*, док се засебним значењима сматра употреба предлога у реченицама *Joan nailed a board over the hole in the ceiling*, као и *Joan nailed a board over the hole in the wall*. Трајектор се, стриктно говорећи, у примеру са рупом на таваници, не налази *изнад*, већ *испод* оријентира, док се у примеру са рупом на зиду налази *пored* оријентира (2003: 43).

Примећујемо да је, код употребе 'покривања', суштински битан елемент *контакта* између ентитета у просторној конфигурацији те се управо по томе ова употреба разликује од 'основног значења' из којег је инференцијално изведена. Трајектор може имати статичан (у примерима (21), (22), (23), (25) и (26)), као и динамичан статус (пример (24)), али ова чињеница нема утицаја на садржај који се предлогом интенционално саопштава.

6.3.2. 'Са друге стране'

(27) ...with the girl who lived over the street.

(WP, 15.03.2012.)

(28) He traipsed up and down stairs and escalators, along moving walkways, through tunnels, over bridges.

(SW: 73)

(29) Eloise picked it up and threw it, with as much force as possible, over the side of the banister; it struck the foyer floor with a violent thump.

(NS: 17)

(30) Then he went over to one of the pieces of luggage, opened it, and from under a pile of shorts and undershirts he took out an Ortgies calibre 7.65 automatic.

(NS: 9)

(31) With little or no wherewithal for being left alone in a room, Mary Jane stood up and walked over to the window.

(NS: 11)

(32) She looked over at Mary Jane.

(NS: 13)

(33) I yelled over to him. 'Isn't she gonna play?'

(NS: 30)

Посматрани предлог у примерима (27) – (33) има значење 'са друге стране'. Сматрамо да се из елемената пропозиција датих исказа не може доћи до формирања концепта предлога као саопштеног те да се овде ради о семантички кодираној компоненти значења, коју лексички концепт OVER кодира као део своје концептуалне схеме.

Дакле, да би се дати искази, превасходно предлог *over* у њима, адекватно протумачили, неопходно је познавати значењску компоненту 'са друге стране'. У противном, уколико сматрамо да се овде ради о 'основном значењу', тумачили бисмо да су трајектори у датим примерима позиционирани на вертикално вишим позицијама у односу на оријентире, а такво тумачење не би било у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције. На пример, у исказу (27) бисмо сматрали да трајектор станује „изнад“ улице, а у примеру (28) да се трајектор креће, хода, „изнад“ мостова, који у овом примеру имају функцију оријентира. Овакво тумачење се супротставља нашем општем, енциклопедијском знању.

Положај трајектора је са друге стране оријентира, који посматрамо као неку врсту препреке. Функционалним елементима који проистичу из овакве просторне конфигурације сматрамо *циљ* и *стазу*. Наиме, позиција у којој се трајектор налази може се интерпретирати као постигнут циљ, на пример, након извесног кретања⁴⁷, а сâмо кретање подразумева прелазак одређене стазе.

Исказ (27) се односи на статичну ситуацију, док је у исказима (28) и (29) статус глагола динамичан. У првом примеру из ове групе трајектор, *the girl*, се налази, односно станује, 'са друге стране' оријентира, чију функцију врши лексема *street*. Глагол употребљен у примеру (28) - *traipse* (са значењем 'ходати успорено или без воље') указује на кретање трајектора *he*. Овај глагол, као и карактеристике трајектора, као људског бића и оријентира *bridges*, наводе нас на закључак да је дошло до кретања *по* мосту, до његове супротне стране (опште знање нам указује на то да човек не може прелетети мост). С обзиром на то да се трајектор креће самостално, он се нашао са друге стране оријентира тек након што је прешао читаву његову дужину. Закони физике, у комбинацији са глаголом, указују на то да се трајектор није могао одједном наћи са друге стране, већ након извесног временаведеног у кретању по мосту. Међутим, крајња позиција трајектора свакако је са друге стране препреке, односно оријентира. Тачније, статус глагола (статичан или динамичан) није релевантан код оваквих примера, већ крајњи положај трајектора у односу на оријентир.

⁴⁷ Код исказа у којима глаголи кодирају кретање, то јест, имају динамичан статус.

У исказу (29) поново се јавља динамични глагол *throw*. За одређивање трајектора у овом примеру неопходан је прагматички процес додељивања референције заменици *it*. На основу претходних исказа у дискурсу, које не наводимо из практичних разлога, долази се до лексеме *galosh*. Дакле, трајектор се нашао са друге стране оријентира – *the side of the banister*. Овај процес се десио посредством човека, на шта нам указује употребљени глагол (*throw*) и читав реченични контекст.

У примерима (30) – (33) облик *over* је употребљен адвербијално, односно модификује глаголе. Из тог разлога ови примери немају експлицитно наведене оријентире. Искази (30) и (31) садрже динамичне глаголе *go* и *walk*. На основу елемената контекста, можемо претпоставити да се кретање трајектора (*he* и *Mary Jane*) врши у извесној просторији, односно да они прелазе са једног на њен супротни крај, тако да се, после неког временског интервала, нађу са друге стране дате просторије, коју можемо сматрати имплицитним оријентиром у овом случају.

Иако се у примерима (32) и (33) не ради о релацији између физичких ентитета, што се закључује на основу глагола *look* и *yell*, ипак сматрамо да се они могу уврстити у ову категорију будући да облик *over* у њима није употребљен метафорично. Ентитети који би могли имати функцију трајектора у овим исказима јесу *поглед*, односно *узив*, што закључујемо на основу употребљених глагола. Ови ентитети такође, условно речено, прелазе извесну дистанцу, препреку. Занимљиво је да се у примерима (30) – (33) облик *over* може изоставити, без последица по граматичку исправност реченица⁴⁸. Закључујемо да је оваква употреба, пре свега, емфатичка, односно обликом *over* се *истиче* удаљеност коју одређени ентитет прелази како би се нашао са друге стране оријентира, у дословном или пренесеном значењу (уколико је реч о погледу, узвику и слично).

⁴⁸ На пример, *Then he went to one of the pieces of luggage; Mary Jane stood up and walked to the window; She looked at Mary Jane; I yelled to him.*

6.3.2.1. 'Преко нечега'

(34) The young man suddenly picked up one of Sybil's wet feet, which were drooping over the end of the float, and kissed the arch.

(NS: 9)

(35) When he is taking a bath, his right hand dangles over the side of the tub to keep dry...

(SW: 86)

Искази (34) и (35) илуструју инференцијално изведену употребу 'преко нечега'. Код формирања концепта предлога као саопштеног, полазну тачку представља познавање просторне конфигурације у којој се трајектор налази 'са друге стране' оријентира.

Приликом тумачења предлога у примеру (34) полазимо од следећих премиса:

- 1) Долази до активирања концепта кодираног глаголом *droop* ('савити или висити надоле').
- 2) Трајектор кодира концепт FEET, чија најзначајнија логичка одредница је ДЕО ТЕЛА.
- 3) Активира се енциклопедијска одредница концепта FEET - СТОПАЛА СЕ НЕ МОГУ НАЋИ „ОДВОЈЕНА“ ОД ОСТАТКА ТЕЛА.
- 4) Код значења 'са друге стране' трајектор се налази са друге стране оријентира, тј. са супротне стране у односу на почетну позицију.

Приликом тумачења исказа, узимајући у обзир наведене премисе, формирамо *ad hoc* концепт OVER*. Њиме се саопштава физичка релација између ентитета (трајектора) који се налази изнад (и у директном контакту) и *прелази преко* неког другог ентитета (оријентира).

Истоветан однос између трајектора (*hand*) и оријентира (*the side of the tub*) предлог означава и у примеру (35). Глагол, приближно синониман глаголу *droop*, кодира концепт DANGLE који отвара приступ одредницама ЛАБАВО ВИСИТИ НАДОЛЕ, ЊИХАТИ СЕ ИЛИ ЉУЉАТИ и слично. У овом примеру је

експлицитно наведено *зашто* се рука поставља у дати положај – да би остала сува.

Дакле, код ове употребе предлога, акценат је на карактеристикама трајектора који представља неодвојиву целину, налази се на оријентир у и само делимично се може наћи са друге стране оријентира, односно 'преко нечега'. Опште, енциклопедијско знање о ентитету у функцији трајектора нас води ка одговарајућем тумачењу и одбацивању кодираног значења 'са друге стране' које, у овом контексту, не би донело позитивне когнитивне ефекте.

6.3.2.2. 'Трансфер'

(36) Switching the ashtray over to his left hand, he went up to the night table and, with the edge of his right hand, swept his father's cigarette stubs and ashes into the ashtray.

(NS: 71)

(37) Teddy shifted his weight over to one hip and stashed his notebook in the side pocket of his shorts.

(NS: 75)

Примери (36) и (37) садрже облик *over* у употреби 'трансфера'. Ова употреба инференцијално је изведена из значења 'са друге стране', а предлогом се саопштава преношење ентитета из једне позиције у другу.

С обзиром на велику сличност издвојених примера, можемо их анализирати паралелно. Полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Оријентир у датим примерима су *hand* и *hip*, а њихове најзначајније логичке одреднице су ДЕО ТЕЛА, ПАРНИ ДЕО ТЕЛА и слично.
- 2) Глаголи *switch* и *shift* су приближно синонимни. Активирају одреднице: ПРОМЕНИТИ ПОЛОЖАЈ, ПРОМЕНИТИ ПРАВАЦ, ПОМЕРИТИ ИЗ ЈЕДНОГ ПОЛОЖАЈА У ДРУГИ, ПОМЕРИТИ УЗ ПРЕЛАЗЕЊЕ ИЗВЕСНОГ РАСТОЈАЊА и слично.
- 3) Код значења 'са друге стране' трајектор се налази са друге стране оријентира, тј. са супротне стране у односу на почетну позицију.

Када се приступи овим претпоставкама, формира се концепт OVER* којим се саопштава да је ентитет у функцији трајектора (*ashtray* и *weight*) пребачен из једне позиције у другу. При томе, полазни ентитет, са ког је трајектор пребачен, није експлицитно дат, али се може инференцијално извести из контекста. Наиме, закључује се да је пиксла пребачена из десне у леву руку (пример (36)), а тежина са једног на други кук (пример (37)).

Напомињемо да се употреба 'трансфера' наводи и код аутора принципијелне полисемије, али је они анализирају искључиво у оквиру метафоричних употреба. Међутим, аутори у овом сегменту своје студије наводе примере који, заправо, спадају у сферу физичких релација⁴⁹, док у метафоричним употребама дају пример који садржи фразални глагол *hand over*⁵⁰ (Tyler и Evans 2003: 86, 87).

Код формирања концепта предлога којим се саопштава 'трансфер' долази до активирања функционалног елемента стазе коју прелази ентитет приликом премештања из једне позиције у другу. Кључни елемент за настанак ове употребе је ојачавање глагола којим се управо означава пребацивање ентитета из једне позиције у другу.

6.3.3. 'Рефлексивно значење'

(38) She has just fallen over.

(WP, 17.04.2012.)

(39) At the other side of the table his three-year-old son knocks over a glass of milk.

(SW: 60)

(40) He bent over, picked up the float, and secured it under his right arm.

(NS: 7)

(41) Absently, he bent over and scratched his bare ankle.

(NS: 20)

⁴⁹ *Sally turned the keys to the office over to the janitor* (Tyler и Evans 2003: 86).

⁵⁰ *The old government handed its power over (to the newly elected officials)* (Tyler и Evans 2003: 87).

Примери (38) – (41) илуструју 'рефлексивно значење', које сматрамо похрањеним у семантичкој меморији. У наведеним примерима трајектор мења положај, пада или се савија под одређеним углом. При томе, у исказима (38) и (39) трајектор у целости прелази из вертикалног у хоризонтални положај, док у исказима (40) и (41) део трајектора, тј. људског тела, мења положај.

Функционалним елементом код овог значења сматрамо стазу коју трајектор прелази у свом кретању до крајњег, хоризонталног положаја у коме се налази. Овај ентитет не прелази никакво растојање, већ сопственим „телом“ описује одређену стазу, у процесу промене положаја. Како бисмо овај тип стазе разликовали од оне коју трајектор прелази код значења 'са друге стране' (код овог значења читав трајектор се помера са једне локације на другу), функционални елемент карактеристичан за ово значење ћемо назвати *путања*. Оријентир је имплицитан, стога што облик *over* има прилошку функцију, односно модификује глаголе.

У примеру (38) је употребљен глагол *fall* који, овде, има значење 'изненада се спустити из стојећег положаја'. С обзиром на то да у овом примеру нема оријентира, трајектор не може да се нађе 'са друге стране' неког ентитета. Такође се не може говорити ни о положају трајектора на вишој позицији, што је кодирано 'основним значењем', јер би такво тумачење било контрадикторно значењу глагола који је употребљен у исказу. Тумачење предлога у 'основном значењу' не би довело до позитивних когнитивних ефеката. Ово потврђује да је у питању лексички кодирано значење, значењски елемент који представља део семантичке меморије.

Глагол *bend* у примерима (40) и (41) има значење 'савити се напред из вертикалног положаја'. Дакле, не долази до промене положаја читавог тела, већ се део *тела* савија, тј. помера у нови положај. Контекстуални елементи нам експлицитно указују на разлог промене положаја тела – да би се нешто дохватило (40), почешао зглоб на нози (41) и слично.

6.4. Предлог *over* у означавању других релација

У овом делу рада ћемо се бавити апстрактним употребама облика *over*, то јест, употребама датог облика које се не односе на физичке релације. Узимајући у обзир чињеницу да је примарно значење предлога просторно, сматрамо да су све употребе у сфери апстрактних релација инференцијално изведене из основних, кодираних, значењских компоненти.

Полазећи од тумачења метафоре у оквиру теорије релеванције, као „лабаве“ употребе језика, метафорична значења се тумаче захваљујући процесу лексичке модулације, односно формирању концепата *ad hoc* и то проширивањем денотације кодираних елемената значења (Carston 2010, Wilson 2011).

Примере из корпуса класификујемо у складу са основним елементима концептуалне схеме кодиране датим предлогом. Дакле, најпре наводимо употребе које су настале из 'основног значења', затим оне које настају из значења 'са друге стране', а на крају употребу изведену из 'рефлексивног значења'.

6.4.1. Апстрактне употребе изведене из 'основног значења'

6.4.1.1. 'Фокус пажње'

(42) Rodney Wainwright, of the University of North Queensland, is labouring over a paper for Morris Zapp's Jerusalem conference on the Future of Criticism.

(SW: 50)

(43) Rather than having its users pore at leisure over stored data, aliens are hunted on the fly.

(E, 10.03.2012.)

(44) Reading over what I have written so far I see I have given the impression that the events of three nights several weeks apart were all that absorbed me.

(GG: 61)

(45) "We should not give in but resist sanctions and pressure by the enemies over the nuclear program."

(WP, 09.03.2012.)

(46) Those advocates have repeatedly clashed with the administration over a host of national security issues...

(WP, 21.03.2012.)

(47) Some reports cited a dispute over a motor vehicle that had gone out of control.

(WP, 29.03.2012.)

(48) In the debate over whether Scotland should be independent, each side has for years lobbed economic grenades at the other.

(E, 14.04.2012.)

Велики број примера из нашег корпуса садржи посматрани облик у употреби 'фокус пажње'. Сматрамо да је ова употреба инференцијално изведена из 'основног значења', код којег функционални елемент могућности интеракције између трајектора и оријентира имплицира, у апстрактној сфери, могућност пажљивог посматрања, разматрања свих аспеката неког питања и слично.

Приликом тумачења примера (42) кључне премисе које се активирају, а воде ка формирању саопштеног концепта OVER*, јесу следеће:

- 1) Глагол *labour* је семантички комплексан те се приликом тумачења активира само једно од његових потенцијалних значења.
- 2) Врши се раздвозначавање појма *paper* који има функцију оријентира. Наиме, не ради се о 'парчету папира', већ о 'парчету папира на коме је нешто написано или одштампано'⁵¹. У овом случају, с обзиром на чињеницу да се у иницијалном контексту помиње конференција, највероватније се појам *paper* односи на *научни рад*.
- 3) У складу са поменутим значењем оријентира, одбацује се значење глагола *labour* 'радити тежак физички посао', а активира се значење 'радити уз улагање великог менталног напора'.

Узимајући у обзир наведене премисе, као и 'основно значење' посматраног предлога, инференцијално изводимо употребу облика *over*. Одбацујемо тумачење које се односи на физичке релације, тј. вертикално виши положај трајектора у односу на оријентир, већ тумачимо да трајектор (*Rodney Wainwright*) пажљиво чита и анализира извештај научни рад. Управо релативна близина трајектора и

⁵¹ Аутори принципијелне полисемије упозоравају да треба бити опрезан приликом тумачења оваквих исказа зато што предлог у овој употреби може бити двосмислен. Немогуће је исправно протумачити реченицу *John looked over the book* без познавања ширег контекста. У овом примеру предлог се може односити на физичку релацију, тј. имати значење 'изнад и преко нечега', али може имати и апстрактно значење 'прегледања' (Tyler и Evans 2003: 95).

оријентира (односно могућност интеракције међу њима) нас наводи на овакво формирање саопштеног концепта.

Глагол *pore* (пример (43)) по дефиницији има значење 'проучавати, испитивати, разматрати' и слично. Сматрамо да се, у прва три примера из ове групе, предлогом саопштава релација у којој је оријентир (*paper, stored data, what I have written*) у фокусу пажње трајектора, односно оријентир се пажљиво чита, проучава и слично.

Оријентери у примерима (45) – (48) – *nuclear program, national security issues, motor vehicle, whether Scotland should be independent* – такође се налазе у фокусу пажње трајектора, али на нешто другачији начин.

У примеру (45) као полазне узимамо следеће претпоставке:

- 1) Функцију трајектора у датом примеру имају појмови *sanctions and pressure*, док функцију оријентира врши појам *nuclear program*.
- 2) Неке од логичких одредница концепата који су кодирани појмовима у функцији трајектора јесу: САНКЦИЈЕ И ПРИТИСАК НАСТАЈУ У ВЕЗИ СА НЕКИМ ПИТАЊЕМ, САНКЦИЈЕ И ПРИТИСАК НАСТАЈУ ЗБОГ НЕКОГ ПИТАЊА и слично.

Дакле, трајектор је усмерен, фокусиран на оријентир. Можемо сматрати да су ентитети у функцији трајектора настали у *вези са* или *због* оријентира у датом примеру, а ова врста везе је успостављена обликом *over*, то јест, саопштеним концептом OVER* који је настао проширивањем денотације кодираног 'основног значења'.

Елементи пропозиција исказа (45) – (48) нам показују да се не ради о проучавању оријентира, већ да су они *предмет* расправе, дебате и слично. Када се, на пример, приступи концепту CLASH⁵² из примера (46), између осталих, поново се активира логичка одредница - СУКОБ НАСТАЈЕ У ВЕЗИ СА НЕЧИМ ИЛИ ЗБОГ НЕЧЕГА. Слично је и са појмовима *dispute* (47) и *debate* (48). Ови појмови, који имају функцију трајектора, усмерени су на оријентире или настају због њих. Тачније, овде долази до метонимијског преношења, тако да је пажња учесника у расправи, сукобу и слично, посвећена појмовима који функционишу

⁵² Kamakura (2011) запажа да се у овој употреби *over* често јавља у контексту лексема са негативном конотацијом, тј. у контексту неког проблема, сукоба или потешкоћа, а то потврђују и многи од наших примера у којима се јављају појмови *pressure, clash, dispute, debate*.

као оријентир у датим исказима. Сматрамо да је у исказима (45) – (48) немогуће са сигурношћу одредити да ли се облик *over* односи на узрок или на предмет расправе, дебате и слично.

У примерима ове групе налазимо различите типове оријентира, укључујући и читаве клаузе (*what I have written, whether Scotland should be independent*).

Према нашем мишљењу, иако прилично уопштен, назив 'фокус пажње' је адекватан за овакву врсту употребе предлога *over*. У свим датим примерима предлог указује на то да је трајектор фокусиран, усмерен на оријентир, а разлочи за то могу бити различити. При томе, предлог није елемент који у потпуности указује на то *какав* вид пажње је посвећен оријентиру – пажљиво проучавање, испитивање, предмет или узрок сукоба и дебате – већ трајектор и оријентир, као и глагол употребљен у исказу.

6.4.1.2. 'Више од'

(49) Some 75 per cent of Tea Party members are over the age of 45; one-third are retired.

(FT, 16.03.2012.)

(50) We had over twelve hundred dollars when we started but we got gypped out of it all in two days in the private rooms.

(GG: 38)

(51) His name was Jay Gatsby and I didn't lay eyes on him again for over four years.

(GG: 81)

У примерима (49) – (51) дати предлог има употребу 'више од'⁵³. У примеру (49) полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Функцију оријентира врши појам *the age of 45*. Најважнија логичка одредница концепта кодираног овим појмом јесте КВАНТИТАТИВНА ВРЕДНОСТ.

⁵³ Код ове употребе посматраног облика постоји могућност, као и код претходно наведене, да исказ буде двосмислен те је неопходан шири контекст. Наиме, у следећем примеру *over* се може односити на физичке релације, али може имати и апстрактно значење 'више од' – *From my seat in the theatre, I could see over twenty people* (Tyler и Evans 2003: 98).

- 2) У свом 'основном значењу' посматрани предлог означава релацију у којој се трајектор (*Tea Party members*) налази на вертикално вишој позицији од оријентира (*the age of 45*) и међу њима постоји могућност интеракције.

Сматрамо да, приликом формирања *ad hoc* концепта OVER*, долази до проширивања, слабљења, кодиране семантичке компоненте 'основног значења'. Заправо, положај трајектора на вертикално вишој позицији у односу на оријентир се проширује на апстрактну сферу те се, узимајући у обзир да је оријентир квантитативно одређен, неће тумачити да је трајектор на вишој позицији, већ да је трајектор квантитативно *већи од* оријентира. Дакле, предлогом се саопштава већи број, количина и слично, од оне која је дата оријентиром. При томе, у примерима из нашег корпуса се не прецизира о *колико већој* вредности се ради⁵⁴.

Напомињемо да сви оријентир у издвојеним примерима (*the age of 45, twelve hundred dollars, four years*) имају заједничку логичку одредницу – КОЛИЧИНА, БРОЈ НЕЧЕГА, КВАНТИТАТИВНА ВРЕДНОСТ. Управо ове одреднице узимамо као основну премису приликом инференцијалног извођења употребе предлога *over*, уз познавање његовог 'основног значења'. Примећујемо да трајектори у исказима (50) и (51) нису експлицитно дати, док је трајектор наведен у примеру (49) - *Tea Party members*.

6.4.1.3. 'Контрола'

(52) The European Central Bank has taken steps to support the region's financial system while European leaders have approved changes to impose greater regional control over individual countries' budgets.

(WP, 16.03.2012.)

(53) Two shining, arrogant eyes had established dominance over his face and gave him the appearance of always leaning aggressively forward.

(GG: 9)

⁵⁴ Аутори принципијелне полисемије наводе пример у коме је прецизно наведена вредност за коју је трајектор *већи од* оријентира – *The buyer offered Matt \$1,000 over the amount he was asking for his house* (2003: 98).

(54) The MLA is a professional association, which has some influence over conditions of employment, recruitment, curriculum development, etc., in American higher education.

(FT, 15.03.2012.)

(55) A short time later, Sarkozy presided over the ceremony in Montauban honoring the three soldiers.

(WP, 22.03.2012)

Примери (52) – (55) илуструју употребу 'контрола'. За адекватно формирање саопштеног концепта предлога у примерима (52) – (55) најважније је активирање релевантних одредница концепата које кодирају појмови у функцији трајектора (*control, dominance, influence*) или глаголи у датим исказима (*impose, preside*).

Трајектор у примеру (52) представља појам *control*. Неке од енциклопедијских одредница концепта CONTROL које, несвесно и аутоматски, активирамо приликом формирања *ad hoc* концепта OVER* јесу:

- 1) ЕНТИТЕТ КОЈИ ВРШИ КОНТРОЛУ НАД НЕКИМ ДРУГИМ ЈЕ У СУПЕРИОРНОМ ПОЛОЖАЈУ.
- 2) ЕНТИТЕТ КОЈИ ВРШИ КОНТРОЛУ МОЖЕ ДА УСМЕРАВА ПОНАШАЊЕ ИНФЕРИОРНОГ ЕНТИТЕТА.
- 3) ЕНТИТЕТ КОЈИ ВРШИ КОНТРОЛУ МОЖЕ ДА ВРШИ УТИЦАЈ НА СТАЊЕ ИНФЕРИОРНОГ ЕНТИТЕТА.

Наведене одреднице су само неке од оних које се налазе на концептуалној адреси CONTROL. Њихово познавање, у комбинацији са 'основним значењем' посматраног предлога води нас ка исправном тумачењу саопштеног концепта OVER*. Не ради се о физички вишем положају трајектора над оријентиром (како је кодирано 'основним значењем'), већ се ова релација проширује на апстрактну сферу те се предлогом успоставља однос између супериорног ентитета који врши контролу над инфериорним ентитетом у функцији оријентира у датом исказу.

Релевантне одреднице концепта DOMINANCE, који се налази у исказу (53), сличне су онима које смо навели за концепт CONTROL. Елементи реченичног контекста нас упућују на доминацију у сфери физичког изгледа (доминантни ентитет су *arrogant eyes* у функцији трајектора, наспрам оријентира

his face). Неке од одредница концепта DOMINANCE које користимо у процесу инференцијалног извођења употребе предлога су:

- 1) ЕНТИТЕТИ КОЈИ ДОМИНИРАЈУ СУ НАЈУПАДЉИВИЈИ.
- 2) ЕНТИТЕТИ КОЈИ ДОМИНИРАЈУ СУ ЛАКО УОЧЉИВИ У ОДНОСУ НА ДРУГЕ ЕНТИТЕТЕ.
- 3) ЕНТИТЕТИ КОЈИ ДОМИНИРАЈУ ОСТАВЉАЈУ СНАЖАН УТИСАК.

Дакле, трајектор у овом примеру успоставља доминантност над ентитетом у функцији оријентира посредством предлога *over*.

Концепти IMPOSE (52) и PRESIDE (55) такође активирају претпоставке о томе да неко поседује ауторитет, управљачку функцију, контролу и слично, које може да наметне и спроводи над инфериорним ентитетима.

Трајектори у примерима који илуструју ову употребу представљају ентитете који имају контролу, утицај и слично, а најчешће су то апстрактни појмови, особе, као и институције. Сматрамо да се у случајевима код којих су трајектори институције, значење метонимијски преноси на људе који у њима врше одређене активности, односно функције.

Аутори принципијелне полисемије напомињу да се предлог *above* не може користити у овом значењу, тј. употреби, иако такође указује на вертикално виши положај трајектора у односу на оријентир, због тога што *above* указује на немогућност контакта или вршења утицаја, тј. физичку или апстрактну удаљеност ентитета⁵⁵.

6.4.1.4. 'Преферирање'

(56) ...because of what his spokesman called the Syrian government's decision "to choose violent repression over peaceful political dialogue".

(WP, 15.03.2012.)

(57) Steve Jobs, the founder of Apple, died from cancer last year after having first favoured acupuncture and fruit juices over conventional treatment.

(E, 17.04.2012.)

⁵⁵ Tyler и Evans сматрају да је реченица *She has a strange power above me* неприхватљива, судећи по језичком осећају изворних говорника (2003:102).

Искази (56) и (57) садрже облик *over* у употреби 'преферирање'. Наводимо свега два примера зато што су се у свим осталим примерима из нашег корпуса, са овом употребом предлога, појављивали исти глаголи, тј. *choose* и *favour*. Семантички сличне глаголе – *like* и *prefer* налазимо код других аутора⁵⁶.

Познавање одредница које садрже концепти кодирани глаголима кључно је за формирање концепта OVER*. С обзиром на то да су глаголи *choose* и *favour* приближно синонимни, концепти CHOOSE и FAVOUR садрже готово идентичне одреднице те дате примере анализирамо паралелно. Премисе које се користе у процесу прагматичког формирања концепта саопштеног предлогом јесу:

- 1) Релевантне одреднице које садрже концепти кодирани глаголима у овим исказима су СЛОБОДАН ОДАБИР, ОДЛУЧИВАЊЕ, ПРЕФЕРИРАЊЕ НЕЧЕГА и слично.
- 2) Проширивањем денотације основне просторне конфигурације кодиране концептуалном схемом предлога, долази се до тога да је ентитет на вишој позицији онај који је супериоран и доминира над инфериорним ентитетом.

На основу активираних енциклопедијских одредница концепата кодираних глаголом, као и друге премисе, закључујемо да је ентитет у функцији трајектора (онај који је на „вишој“ позицији) пожељнији, тј. он се преферира и радије одабира. Предлог указује на то да је управо ентитет у функцији трајектора онај који је изабран, насупрот ентитету у функцији оријентира.

Дакле, трајектори су, као „више“ позиционирани, они ентитети који се преферирају – *violent repression* и *acupuncture and fruit juices*, за разлику од ентитета у функцији оријентира – *peaceful political dialogue* и *conventional treatment*, који су мање пожељни.

⁵⁶ Наведене глаголе налазимо код аутора попут Tyler и Evans (2003), Boschman (2011) и Kamakura (2011).

6.4.2. Апстрактне употребе изведене из значења 'са друге стране'

6.4.2.1. 'Завршетак активности'

(58) Taken together, these measures have given European officials increasing confidence that the worst of their crisis is over.

(WP, 16.03.2012.)

(59) His killing brought relief that the tragic episode was over.

(WP, 22.03.2012.)

(60) Ecstatic to curate such a historically weighty artifact; sad that the shuttle program, whose career has so closely paralleled her own, is over.

(WP, 12.04.2012.)

У примерима (58) – (60) посматрани облик има употребу 'завршетак активности'. Сматрамо да ова употреба настаје проширивањем значењске компоненте 'са друге стране', која представља део кодираних значењске схеме облика *over*. Код ове просторне конфигурације, одређени ентитет се налази са друге стране ентитета који представља неку врсту препреке. Као што смо напоменули, код значења 'са друге стране', трајектор се може налазити са друге стране оријентира или може достићи ту позицију након извесног облика кретања. Функционални елементи овог значења, који настају као последица интерактивне везе између елемената у просторној конфигурацији, јесу *циљ* и *стаза*.

У исказима (58) – (60) *over* је у комбинацији са статичним глаголом *to be*. Посматрани облик је, у датим примерима, употребљен адвербијално, дакле, модификује одређени процес, а не односи се на апстрактни оријентир.

Приликом формирања саопштеног концепта OVER* (у сва три примера), у обзир узимамо следеће претпоставке:

- 1) Трајектор се може наћи са друге стране оријентира, као извесне препреке.
- 2) Када се трајектор нађе са друге стране оријентира, испуњава се циљ његовог кретања, тј. трајектор долази до крајњег положаја на стази по којој се кретао.

3) Свака активност има свој почетак и крај.

Претпоставке (1) и (2) се односе на физичке релације, а у комбинацији са трећом претпоставком (која представља наше опште знање) доводе до адекватног формирања *ad hoc* концепта OVER*. Наиме, у сфери физичких релација, у питању је достигнути положај са друге стране оријентира (након извесног облика кретања), који се проширује на догађаје у апстрактној сфери. Достицање положаја са друге стране препреке може се посматрати као постизање извесног циља, достизање крајње тачке, а самим тим и као завршетак активности када су у питању апстрактне релације. С обзиром на употребу статичног глагола, можемо тумачити да је *over* модификатор извесне активности или процеса који су, датим обликом, означени као завршени.

6.4.2.2. 'Временска употреба'

(61) The IMF loans will be doled out over four years alongside more than \$170 billion provided by other European governments and institutions.

(WP, 16.03.2012.)

(62) Most of these bands will play six to eight sets over the course of the festival at about 20 minutes a pop, often using a backline of amps and drums provided by the venues.

(WP, 16.03.2012.)

(63) But some aspects of the choir remain unchanged over the centuries, said Altner, the choir manager.

(WP, 07.04.2012.)

(64) We just didn't play like we played over the last two games.

(WP, 13.04.2012.)

'Временску употребу' посматрани предлог је имао у великом броју примера из нашег корпуса, а овде смо издвојили четири. До темпоралног тумачења датог облика долази се проширивањем денотације концептуалне схеме кодиране обликом *over*, полазећи од просторног значења 'са друге стране'.

У примеру (61) оријентир је *four years*. Премисе које узимамо као полазне приликом формирања саопштеног концепта предлога су следеће:

- 1) Најважнија логичка одредница концепта кодираног оријентиром *four years* је ВРЕМЕНСКА ОДРЕДНИЦА.
- 2) Концепт кодиран глаголом *dole out* ('to give or deliver in small portions') садржи, између осталих, одредницу ПОТРЕБАН ЈЕ ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД ДА БИ СЕ ДАТА АКТИВНОСТ ИЗВРШИЛА.
- 3) Да би се трајектор нашао са друге стране оријентира (у оквиру физичких релација), потребан је извешан временски период.

Полазећи од кодираног значења 'са друге стране', у комбинацији са наведеним премисама, можемо да закључимо да се предлогом саопштава да извесна активност траје током читавог временског периода који је означен оријентиром – предлог посредује између трајектора и временског периода који представља нематеријални оријентир⁵⁷.

При томе, концепти кодирани глаголима у датим исказима (DOLE OUT, PLAY) морају садржати одредницу о одређеном времену које је потребно да би се дате активности извршиле. У примеру (63) не постоји активност, већ се ради о стању (REMAIN (UNCHANGED)) које, такође, може потрајати извесно време.

Оријентир у примеру (63) је, као и у примеру (61), временска одредница - *the centuries*, док су оријентир у преостала два примера (*the course of the festival* и *the last two games*) нешто другачијег типа. Наиме, они не представљају временске одреднице у правом смислу. Сматрамо да се примери (62) и (64) могу паралелно анализирати. Почетне премисе су следеће:

- 1) Оријентир у овим примерима (*the course of the festival* и *the last two games*) имају заједничку логичку одредницу која се активира приликом тумачења исказа - ИМАТИ ИЗВЕСНО ТРАЈАЊЕ.
- 2) Глагол *play* употребљен у овим исказима подразумева извесно време како би се извршила активност коју означава. При томе, глагол је вишезначан, а његово раздвозначавање се врши на основу околних лексичких конституената. У примеру (62) се односи на *свирање*

⁵⁷ Kamakura (2011: 131) сматра да постоје три типа именица са темпоралним значењем које се јављају у оваквим употребама, а то су бројиве временске јединице (*century, day, hour*); неспецификовани временски периоди (*cycle, period, time*); догађаји и активности (*course, lunch, meals*).

(музичких инструмената), док се у примеру (64) односи на *играње* (спортске утакмице).

- 3) Да би се трајектор нашао са друге стране оријентира (у оквиру физичких релација), потребан је извешан временски период.

На основу наведених премиса формира се концепт који је саопштен предлогом. Употреба предлога је истоветна и код ових примера, он посредује између активности означене глаголом и одређеног догађаја који се одликује извесним трајањем те указује на то да је активност трајала од почетка до краја датог догађаја (који има функцију оријентира).

(65) At the same time, import growth slowed to 6.9 percent year over year in the first quarter from 20.6 percent in the fourth quarter of last year.

(WP, 13.04.2012.)

Исказ (65) садржи облик *over* у комбинацији са лексемом *year*, заправо израз *year over year*. За исправно тумачење овог исказа неопходно је познавати значење идиоматског израза *year over year*. Он се односи на методу поређења извесних финансијских параметара у једном делу године, са параметрима у истом периоду претходне године. Дакле, тумачење посматраног облика које смо имали у примерима (61) – (64) није релевантно код оваквих идиоматских израза, иако се и овде ради о временским релацијама.

6.4.2.3. 'Средство'

(66) He could do it over the phone.

(NS: 13)

(67) Usually her voice came over the wire as something fresh and cool...

(GG: 119)

Посматрани облик у исказима (66) и (67) има употребу 'средства'. Приликом тумачења исказа (66) активирају се следеће премисе:

- 1) Концепт PHONE (у функцији оријентира), између осталих, садржи одреднице СРЕДСТВО КОМУНИКАЦИЈЕ и СРЕДСТВО ЗА УСМЕНО ПРЕНОШЕЊЕ ПОРУКА.
- 2) Порукa се преноси од једне особе другој (условно речено, „са једне на другу страну“).

Сматрамо да код ове употребе долази до проширења значења 'са друге стране' на апстрактне релације. Не ради се о физичком прелажењу материјалних ентитета са једне на другу страну оријентира зато што оријентир представља средство комуникације, а трајектор извесну поруку. Прагматички се формира употреба облика *over* којом се означава средство *преко* или *путем* којег се пренос поруке врши. У овом примеру трајектору *it* није додељена референција, што је могуће урадити на основу претходних исказа у дискурсу. Међутим, сматрамо да прецизирање садржаја, односно конкретних информација које се могу пренети преко телефона није релевантно за тумачење облика *over*, већ да је адекватно тумачење концепта кодираног оријентиром имало кључну улогу.

У примеру (67) оријентир представља вишезначна лексема *wire*, док је трајектор лексема *voice*. Како бисмо формирали *ad hoc* концепт OVER*, полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Потребно је извршити раздвојачење појма у функцији оријентира.
- 2) У овом контексту, одбацујемо значење појма *wire* - 'телеграм', с обзиром на природу трајектора – *voice*. Дакле, ради се о усменој, а не писменој поруци.
- 3) Трајектор, који представља поруку усменог типа, указује на то да је оријентир средство за преношење усмених порука, односно *телефон*.

И у овом примеру садржај који се саопштава предлогом посредује између појма у функцији трајектора, који представља извесну поруку и оријентира, који представља средство комуникације. Занимљиво је да се сви примери у нашем корпусу, за које сматрамо да садрже предлог *over* у употреби 'средство', односе на средства комуникације.

6.4.3. Апстрактне употребе изведене из 'рефлексивног значења'

6.4.3.1. 'Понављање'

(68) 'Oh-h!' She looked at me over again.

(GG: 182)

(69) 'Oh, my God!' he uttered over and over in a gasping moan.

(GG:147-148)

(70) 'Life starts all over again when it gets crisp in the fall.'

(GG: 126)

(71) He beat me a lot, and there was nothing intellectual about his methods. He just asked the same questions over and over and over again.

(WP, 13.04.2012.)

У примерима (68) – (71) облик *over* је употребљен као предлошки прилог, тј. модификује глаголе и има употребу 'понављања'. За проширивање денотације посматраног облика код оваквих примера неопходно је познавање значења 'рефлексивности', које представља једну од кодираних значењских компоненти облика *over*. Функционални елемент *путање* (коју трајектор самостално описује) везује се за прелазак трајектора из вертикалног у хоризонтални положај у оквиру физичких релација. Овај функционални елемент подразумева могућност поновног повратка трајектора у првобитни положај. Наведени елемент је важан за формирање употребе 'понављања' у апстрактној сфери.

У примеру (68) полазимо од следећих премиса:

- 1) Глагол *look* садржи одредницу МОГУЋЕ ЈЕ ПОНОВИТИ ДАТУ АКТИВНОСТ.
- 2) Функционални елемент значењске компоненте 'рефлексивно значење' је *путања*, која имплицира могућност понављања промене положаја (из вертикалног у хоризонтални).

На основу датих премиса изводимо закључак да *ad hoc* формирани концепт OVER* има употребу 'понављања' активности коју модификује. По истом принципу се употреба предлога формира у осталим примерима.

Глаголи употребљени у нашим примерима (*look, utter, start, ask*) немају пуно заједничких одредница, али оно што их све карактерише јесте могућност понављања активности коју означавају, заправо, може се поново, тј. више пута, нешто погледати, изговорити, започети и питати. Ова одредница се аутоматски активира приликом тумачења сваког од ових исказа како би они били оптимално релевантни. Тако се компонента значења 'рефлексивности' шири на апстрактни домен и означава понављање одређене активности, кодиране глаголом. *Over* се у овој употреби може појавити само у комбинацији са глаголима који означавају процес који је вољан, тј. одвија се под свесном контролом субјекта⁵⁸.

Облик *over*, у овој групи примера, употребљен је у комбинацији са прилогом *again* (у примерима (68), (70) и (71)), док се у примерима (69) и (71) посматрани предлошки прилог понавља. Употреба у комбинацији са прилогом *again* представља таутологију, као један од облика плеонастичне употребе. За таутологију је карактеристично коришћење лексичких конституената који су синонимни, а употребљени облици - *over* и *again*, у датом контексту, имају синонимно значење (Lehmann 2005)⁵⁹. Плеонастична употреба има емфатичку функцију, односно истиче чињеницу да је дошло до понављања извесних активности.

У исказима (69) и (71) налазимо самоповнављање, с обзиром на то да говорник понавља реченични конституент, тј. лексему, коју је употребио он, а не саговорник у конверзацији (Tannen 1989, Jucker 1994). Понављање реченичних конституената Lehmann (2005) сврстава у подврсту таутологије, дакле, сматра га обликом плеоназма. Поновљени предлошки прилози међусобно су повезани процедуралним конективом *and*. Имплицитни значај понављања посматраног облика је у истицању чињенице да се одређена активност више пута догодила.

⁵⁸ Аутори принципијелне полисемије такође сматрају да се *over* у значењу 'повнављања' не може употребити са глаголима који кодирају активности које се не одвијају под свесном контролом субјекта. Као семантички неприхватљиве наводе примере:

She died *over*.

He ate the meal *over*.

She won this afternoon's tennis match *over*.

(Tyler и Evans 2003: 105)

⁵⁹ Као илустрацију таутологије Lehmann (2005) наводи примере: *each and every, null and void, useless and unnecessary*.

Број понављања облика *over* не имплицира да се дата активност (*utter*, *ask*) толико пута одиграла. Понављање лексеме *over*, заправо, указује на став говорника о важности чињенице да се извесна активност више пута догодила те се значај понављања активности интензивира на овај начин.

6.5. Закључак

У нашој семантичко-прагматичкој анализи облика *over* ишли смо ка редуковању изразите полисемичности којом се предлог одликовао у анализама других аутора. Наиме, пошли смо од претпоставке да овај облик лексички кодира концептуалну схему која садржи свега три значењске компоненте, тј. просторне конфигурације. У питању су: 'основно значење', 'са друге стране' и 'значење рефлексивности'. Поред различитих физичких релација које су означене овим компонентама значења, за њих се везују и различити функционални елементи који представљају релевантну последицу датих просторних односа. Сматрамо да су кодиране компоненте значења релативно апстрактне конфигурације, с обзиром на то да параметри, попут удаљености ентитета које предлог повезује, њихових физичких карактеристика, степена контакта и слично, нису унапред одређени, већ се прецизирају приликом интерпретације исказа.

Функционалним елементима семантички кодираних значења која приписујемо датом облику сматрамо: могућност интеракције између трајектора и оријентира, циљ, стазу и путању. Ови елементи се, у оквиру метафоричних употреба, проширују на релације у апстрактној сфери.

Посматрајући све примере у којима облик *over* има функцију предлога или прилога, изузимајући функцију партикуле фразалних глагола, долазимо до закључка да је дати облик нешто заступљенији у сфери физичких релација, наиме, 56% примера се односило на физичке, а 44% на апстрактне релације. Приказане табеле се односе на процентуалну заступљеност појединачних значења, тј. употреба.

Наша анализа је показала да, када су физичке релације у питању, постоје четири инференцијално изведене употребе, при чему су две изведене из 'основног значења', а две из значења 'са друге стране'. Број употреба је знатно већи у оквиру

апстрактних релација – осам, од којих су четири изведене из 'основног значења', три из значења 'са друге стране', а једна из 'рефлексивног значења'. Табеларно ћемо приказати добијене резултате, у процентима (заокружене вредности), како бисмо имали квантитативан увид у анализиране примере нашег корпуса.

Табела 1 – Облик *over* у оквиру физичких релација

'ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ'	26%	'КРЕТАЊЕ ИЗНАД'	12%
		'ПОКРИВАЊЕ'	20%
'СА ДРУГЕ СТРАНЕ'	18%	'ПРЕКО НЕЧЕГА'	6%
		'ТРАНСФЕР'	6%
'РЕФЛЕКСИВНО ЗНАЧЕЊЕ'	12%		

Табела 2 – Облик *over* у оквиру апстрактних релација

'ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ'	'ФОКУС ПАЖЊЕ'	24%
	'ВИШЕ ОД'	9%
	'КОНТРОЛА'	18%
	'ПРЕФЕРИРАЊЕ'	5%
'СА ДРУГЕ СТРАНЕ'	'ЗАВРШЕТАК АКТИВНОСТИ'	10%
	'ВРЕМЕНСКА УПОТРЕБА'	18%
	'СРЕДСТВО'	6%
'РЕФЛЕКСИВНО ЗНАЧЕЊЕ'	'ПОНАВЉАЊЕ'	10%

У оквиру физичког домена, најзаступљеније је 'основно значење', што значи да је најчешће уочена статична просторна конфигурација у којој је један ентитет постављен на вертикално вишу позицију у односу на неки други, референтни ентитет.

У домену метафоричних значења пронађено је највише примера у употреби 'фокус пажње'. Ова апстрактна употреба је укључивала разноврсне примере, с обзиром на то да се пажња може усмерити на оријентир на различите начине те сматрамо да је из тог разлога највећи проценат примера из корпуса управо из ове категорије. При томе, у домену метафоричних значења, највећи

број употреба, као и највећи проценат примера у корпусу, изведен је из 'основног значења' посматраног облика.

Најмање заступљено кодирано значење је било 'рефлексивно значење', а најмањи проценат примера, у оквиру физичког домена, налазимо код употреба 'трансфер' и 'преко нечега'.

У домену апстрактних релација, најмањи је био проценат употреба 'преферирање', а затим 'средство'. У конструкцијама којима се изражава преферирање извесног ентитета више је употребљаван облик *than*, док је број примера у којима се јављају средства комуникације био изузетно мали, а облик *over* је употребу 'средства' имао само у контексту средстава за преношење порука.

Сматрамо да је оваква анализа, која се заснива на релативно апстрактним и малобројним значењским компонентама које се инференцијално допуњују у реалном времену, адекватан начин за објашњење великог броја употреба датог облика. Ове употребе се не сматрају засебним значењима похрањеним у семантичкој меморији те не доводе до њеног оптерећења.

VII

ПРЕДЛОГ *UNDER*

7.1. О предлогу *under*

Предлог *under* се сматра антонимом претходно разматраног предлога *over*. Међутим, има далеко једноставнија семантичка својства те је знатно мање заступљен у лингвистичким истраживањима.

7.1.1. Морфосинтакса предлога *under*

У морфолошком смислу, предлог *under* је прост, двосложен предлог. Акценат се налази на првом слогу ('ʌn.də(r)).

Предлог *under* спада у групу централних предлога енглеског језика. Као комплемент овог предлога најчешће се, у нашем корпусу, јављају именице (1a) и номиналне синтагме (1b).

- (1) (a) I smiled again, still keeping my coal-black filling
under concealment.

(NS: 40)

- (b) Ginnie watched him left up and peer under the thick
folds of toilet paper on his finger.

(NS: 20)

Предлошке синтагме које садрже предлог *under* могу да имају постмодификаторску, адвербијалну и функцију комплемента. Синтагме у којима се налази дати предлог могу да врше функцију предлошког комплемента те се два предлога могу наћи у низу, као у примеру (2).

- (2) He picked up the gun from under the table.

(Quirk *et al.* 1985: 658)

У наведеном примеру, предлошки комплемент предлога *from* представља синтаagma *under the table*.

За разлику од антонимног облика *over*, *under* се не може комбиновати са модификатором *all*.

7.1.2. Семантика предлога *under*

У референтним граматикама и општим прегледима предлога у енглеском језику, облик *under* се наводи као семантички релативно једноставан. Његовим антонимом сматра се облик *over*, а као приближно синониман облик наводи се *below*.

Поред физичких релација, као и већина других предлога, предлог *under* може означавати и апстрактне типове релација међу ентитетима. Quirk *et al.* (1985) као основно значење овог облика наводе 'релативни положај'. Посматрани предлог означава положај ентитета који се, на вертикалној оси, налази ниже од неког другог ентитета, а њему одговарајући антоним је предлог *over*. Приближно синониман предлогу *under* је облик *below*, с том разликом што *below* не указује на положај директно испод неког другог ентитета, већ има значење 'на нижем нивоу од'. *Under* такође указује на релативну близину ентитета, док *below* нема ову значењску компоненту. Quirk *et al.* (1985: 679) сматрају да су облици *underneath* и *beneath* формални и ређе коришћени синоними предлога *under*. Посматрајући све предлоге који се односе на релативну позицију ентитета на негативном полу вертикалне осе (*under*, *below*, *beneath*, *underneath*), *under* је убедљиво најчешће употребљаван, док је *underneath* најмање заступљен.

Поред значења 'релативни положај', Quirk *et al.* (1985) наводе и следећа значења посматраног облика: 'релативна дестинација', 'прелажење', 'потчињавање' (пример (3а)), 'процес' (3б) и 'мање од' (3в)⁶⁰. Ови аутори напомињу да облик *under* са значењем 'мање од' има функцију интензификатора.

(3) а) He has a hundred people working under him. (1985: 686)

б) The bridge is under construction. (1985: 686)

⁶⁰ Quirk *et al.* (1985) не наводе примере за свако од наведених значења облика *under*, већ само за она која се тичу апстрактних релација.

в) The car was travelling (at) under sixty miles per hour.
(1985: 687)

Из основног значења предлога *under*, према Бугарском (1996), изведена је значењска компонента 'покривања' која подразумева елементе заштите. Контакт између ентитета у конфигурацији указује на ослонац који представља ниже позиционирани ентитет, као и на притисак који врши ентитет на вишем положају. Дати предлог је идиоматичан, често је део устаљених колокација, а заједничком особином свих његових значења (физичких и апстрактних) Бугарски сматра одређену врсту повезаности са елементом који је одозго.

Lindstromberg (2010: 156) наводи да *under* има општије значење од других предлога који се односе на релативно нижи положај на вертикалној оси⁶¹ и учесталији је од њих. Овај облик не искључује могућност постојања контакта међу ентитетима које повезује (најчешће је трајектор позициониран директно испод оријентира, релативно су близу или у контакту) те се одликује функционалним значењем. Управо се по могућности постојања контакта и положају трајектора директно испод оријентира разликује од приближно синонимног предлога *below*. Овај аутор, такође, напомиње да се облик *under* може користити и у динамичним околностима, као дирекциони предлог (што важи и за његов антоним *over*) (2010: 162).

Lindstromberg сматра да се ентитет на нижем нивоу налази под извесним ефектом или утицајем више позиционираног ентитета. У домену апстрактних релација, према овом аутору, облик *under* често има негативну конотацију, односно означава нешто што је мање (*under 21 years of age*), лошије (*underperform, be underfed*⁶²), немоћно (*be under sb's control / influence / supervision / direction*)⁶³ и слично. Друге метафоричне употребе налази у изразима попут: *under conditions, to be under obligation, to be under attack, under cover of darkness*. Langacker (1987), такође, примећује да се овај облик често користи са негативном

⁶¹ Lindstromberg овде сврстава *below, beneath* и *underneath*. Слаже се са Quirk *et al.* (1985) да је *under* најучесталији, а *underneath* најређе употребљаван у овој групи предлога.

⁶² Овде је дати облик у функцији префикса.

⁶³ Употребе у којима дати предлог има негативну конотацију се заснивају на оријентационим концептуалним метафорама DOWN IS BAD, DOWN IS LESS, RELATIVELY POWERLESS (Lakoff и Johnson 1980: 14-21).

конотацијом, што генерално важи за све предлоге који се односе на ентитете чија видљивост је смањена (*below, beneath, underneath, beyond, behind*).

Као и многи други прости предлози, предлог *under* се формално поклапа са прилогом *under*. Овај облик разматрамо и у функцији предлошког прилога, изузев у случајевима када се појављује као партикула фразалних глагола.

7.2. Анализа предлога *under*

У нашој семантичко-прагматичкој анализи датог облика, полазимо од тога да он кодира знатно мањи број значења, у поређењу са резултатима студија других аутора. Заправо, наша почетна претпоставка биће да предлог *under* кодира само једно значење. Другим речима, само једну просторну конфигурацију сматрамо похрањеном у семантичкој меморији. У питању је 'основно значење' – физичка релација код које је један ентитет – трајектор – позициониран на вертикално нижем положају у односу на неки други ентитет – оријентир.

Као последица оваквог распореда ентитета јавља се функционални елемент могућности интеракције међу њима. Дата конфигурација је најзаступљенија у примерима из нашег корпуса, а могућност интеракције се огледа, пре свега, у томе што ентитет на вишем положају (оријентир) може доћи у контакт са ниже позиционираним ентитетом, у функцији трајектора. Ова могућност контакта се из физичке преноси на апстрактну сферу и имплицира могућност вршења утицаја (оријентира на трајектор).

Из једног лексички кодираног значења изводе се све остале употребе посматраног предлога, како у сфери физичких, тако и у сфери апстрактних релација.

7.3. Предлог *under* у означавању физичких релација

7.3.1. 'Основно значење'

(4) The room was under the steep eaves of the house, with a small dormer window that afforded a glimpse of the lake far below.

(SW: 159)

(5) He sought refuge under a sink in the basement of our apartment house.

(NS: 34)

(6) I got out Bobby's Hermes-Baby typewriter from under his bed and wrote...

(NS: 56)

(7) The note under the photograph reads: Ronald Frobisher was born and brought up in the Black Country.

(SW: 63)

(8) Persse saw damp green lawns and muddy flowerbeds under low, scudding rainclouds.

(SW: 27)

Примери (4) - (8) илуструју 'основно значење' посматраног предлога, тј. семантичку компоненту без чијег познавања не би било могуће исправно протумачити предлог у исказу. Трајектори у датим примерима (*the room, he, typewriter, the note, damp green lawns and muddy flowerbeds*) се налазе на вертикално нижој позицији у односу на оријентире (*steep eaves, a sink, bed, the photograph, scudding rainclouds*).

Ентитети повезани посматраним предлогом нису у контакту у наведеним примерима. У исказима (4), (5), (6) и (7) трајектор и оријентир су релативно близу позиционирани, на шта нам указује опште, енциклопедијско знање. Наиме, надстрешница и соба (4), као ни фотографија и натпис испод ње (7), не могу се наћи на великој физичкој удаљености. У исказу (4) налазимо и облик *below*, приближан синоним облика *under*. Он је модификован прилогом *far*, чиме се потврђује употреба *below* у случајевима када међу ентитетима постоји велика физичка дистанца те је употреба облика *under* неадекватна. У примеру (5), поред релативне близине предлогом повезаних ентитета, налазимо и елемент *zastite* који оријентир (*sink*) пружа трајектору (*he*), на шта нам експлицитно указује непосредни, реченични контекст. Сматрамо да елемент заштите није кодиран 'основним значењем' посматраног предлога, већ може бити садржан у непосредном контексту.

Пример (6) је специфичан зато што се два предлога налазе у низу, односно предлошка фраза *under his bed* представља комплемент предлога *from*. И овде нас

опште, енциклопедијско знање упућује на то да се оријентир и трајектор налазе на релативно малој удаљености.

Напомињемо да се пример (7) одваја од осталих у овој групи на основу карактеристика трајектора и оријентира. Наиме, код ентитета повезаних датим предлогом (*note* и *photograph*), у овом случају, релевантне су две димензије, док се, у осталим примерима, трајектор и оријентир налазе у тродимензионалном простору. Ипак, тумачење предлога остаје непромењено, без обзира на то што се ентитети налазе у равни. Овде је, такође, изостављен глагол (*to be*), односно релативна клауза (*the note that was under the photograph*) је редукована.

У исказу (8) удаљеност између ентитета повезаних обликом *under* је знатно већа. Међутим, употреба посматраног предлога (а не, на пример, облика *below*) је оправдана јер је интеракција између трајектора и оријентира сасвим извесна. Могућност интеракције између ових ентитета представља функционални елемент којим се карактерише 'основно значење' облика *under*. Наиме, ентитети у функцији оријентира (*scudding rainclouds*), у овом случају, могу утицати на ентитете који су у функцији трајектора (*damp green lawns and muddy flowerbeds*) уколико почне да пада киша, што је врло вероватно с обзиром на то да нас реченични контекст упућује на то да се ради о ниским, кишним облацима.

Пример (9), такође, сматрамо илустрацијом 'основног значења' посматраног облика иако, стриктно говорећи, један од предлогом повезаних ентитета није материјалне природе. Ипак, предлогом се не саопштава метафорична употреба.

(9) On her knees, looking under the table for her cigarettes,
Mary Jane said...

(NS: 16)

У функцији оријентира се јавља појам *the table*, док трајектор није експлицитно наведен, али се може инференцијално извести на основу глагола *look*. Дакле, *поглед* се, као нематеријални ентитет, упућује на вертикално нижу позицију од оријентира те се тако добија просторна конфигурација истоветна оној у претходним примерима.

Следећа два примера илуструју употребу датог предлога у идиоматским изразима. За правилно тумачење оваквих израза нужно је познавање њиховог значења, то јест, тумачење предлога у 'основном значењу' није адекватно.

(10) She's still a bit under the weather.

(NS: 54)

(11)... cranes and ships' masts visible over the roofs, a general sense of nature well under the thumb of culture.

(SW: 61)

Искази (10) и (11) садрже идиоме *under the weather* и *under the thumb*. Овде се не тумачи да су трајектори смештени *испод* оријентира (*weather* и *thumb of culture*) који се у исказима наводе, већ се идиоматски изрази тумаче у целости. Идиом из примера (10) се може парафразирати енглеским облицима *ill* и *intoxicated*, док се идиом из примера (11) парафразира као *under someone's control and management*.

7.3.1.1. 'Кретање испод'

(12) While they were running under the trees...

(E, 5.4.2012.)

(13) Under the dripping bare lilac-trees a large open car was coming up the drive.

(GG: 66)

(14) ...and waited, wantonly, for me to slip her my Montreal address under the table.

(NS:58)

Примери (12), (13) и (14) представљају илустрацију употребе 'кретање испод'. Сматрамо да је ова употреба прагматички изведена из једине кодиране компоненте значења посматраног облика.

У примеру (12) полазимо од следећих премиса:

- 1) Употребљени глагол *run* има динамични статус, дакле, кодира кретање трајектора – *they*.

- 2) У свом 'основном значењу' предлог *under* означава конфигурацију у којој се трајектор (*they*) налази на вертикално нижој позицији од оријентира (*the trees*), уз могућност интеракције међу њима.

Узимајући у обзир наведене премисе, можемо да закључимо да саопштени концепт UNDER*, који се несвесно и аутоматски формира приликом тумачења датог исказа, има употребу 'кретање испод'. Дакле, трајектор се налази испод оријентира, али није статичан (као у претходној групи примера), већ се налази у стању кретања.

По истом принципу се формира *ad hoc* концепт UNDER* у примеру (13).

Исказ (14) се, на неки начин, разликује од претходна два. У његовој анализи полазимо од следећих премиса:

- 1) Функцију трајектора врши појам *address*. На основу реченичног контекста формира се *ad hoc* концепт ADDRESS* којим се саопштава да је дати ентитет *написана адреса* (највероватније на одређеном парчету папира).
- 2) Глагол *slip* је вишезначан те се, приликом тумачења исказа, врши његово раздвозначавање. У овом примеру, бира се значење које доноси позитивне когнитивне ефекте – 'тајно додати'.
- 3) У свом 'основном значењу' предлог *under* означава конфигурацију у којој се трајектор (*address*) налази на вертикално нижој позицији од оријентира (*the table*), уз могућност интеракције међу њима.

На основу датих премиса, долазимо до закључка да се саопштеним концептом UNDER* означава кретање трајектора испод оријентира, с тим што се трајектор не креће самостално, већ посредством особе. Међутим, то не утиче на тумачење предлога у исказу зато што употребљени, транзитивни глагол (*slip*) свакако има динамичан статус.

У исказима из ове групе долази до јачања, сужавања појединих елемената концептуалне схеме. Динамичним статусом глагола (*run, come, slip*) се прецизира положај трајектора и тако се формира концепт UNDER* којим се саопштава да се трајектор *креће* испод оријентира. При томе, функционални елемент могућности интеракције остаје на снази.

7.3.1.2. 'Покривање'

(15) "Teddy," Mrs. McArdle interrupted, without visibly stirring under her top sheet.

(NS: 71)

(16) ...thinking they had successfully doped him into a deep sleep, and stabbed at the figure under the covers with their machetes.

(NS: 26)

(17) Her beauty looked a little tousled, and she was out of breath – indeed her bosom was swelling and sinking in the most amazing fashion under the high-necked white silk blouse she was wearing.

(SW: 24)

(18) She paled under her makeup.

(SW: 78)

Друга употреба предлога *under* која се односи на физичке релације међу ентитетима је употреба 'покривања' коју илуструјемо примерима (15) – (18). Ова употреба се не налази у семантичкој меморији, већ се инференцијално изводи приликом тумачења исказа у реалном времену.

За тумачење примера (15) кључне су следеће претпоставке:

- 1) Оријентир у датом примеру кодира концепт TOP SHEET. Логичке одреднице датог концепта које се активирају при тумачењу исказа су: ДЕО ПОСТЕЉИНЕ, МОЖЕ СЛУЖИТИ ЗА ПОКРИВАЊЕ и слично.
- 2) Активира се енциклопедијска одредница концепта TOP SHEET – ОВАЈ ЕНТИТЕТ НЕ МОЖЕ ДА ЛЕБДИ (услед деловања гравитационе силе, на шта нам указује опште знање).
- 3) У свом 'основном значењу' предлог *under* означава конфигурацију у којој се трајектор (*Mrs. McArdle*) налази на вертикално нижој позицији од оријентира (*top sheet*), уз могућност интеракције међу њима.

Наведене претпоставке се користе у процесу прагматичког извођења *ad hoc* концепта UNDER*. 'Основно значење' посматраног предлога у комбинацији са познавањем карактеристика оријентира наводи нас на закључак да се

предлогом саопштава просторни однос у коме се трајектор (особа, у овом случају) налази испод, али и у директном контакту са оријентиром те да је њиме *покривен*.

Слично је тумачење предлога у примеру (16), где оријентир – *covers* (покривач) – својим основним значењем указује на то да *покрива* трајектор (*the figure*).

Приликом формирања саопштеног концепта UNDER* у исказу (17), користимо следеће премисе:

- 1) Активирају се енциклопедијске одреднице концепта BLOUSE који је кодиран оријентиром у исказу. Неке од тих одредница су следеће: БЛУЗА ЈЕ ОДЕВНИ ПРЕДМЕТ КОЈИ СЕ НОСИ НА ГОРЊОЈ ПОЛОВИНИ ТЕЛА, БЛУЗА ПОКРИВА ГРУДНИ КОШ, СТОМАК, ДЕО РУКУ и слично.
- 2) Активирају се логичке и енциклопедијске одреднице концепта BOSOM који је кодиран трајектором у исказу, на пример: ДЕО ТЕЛА, НАЛАЗИ СЕ НА ГОРЊОЈ ПОЛОВИНИ ТЕЛА, ДЕО ТЕЛА КОЈИ СЕ ПОМЕРА (приликом дисања).
- 3) У свом 'основном значењу' предлог *under* означава конфигурацију у којој се трајектор (*bosom*) налази на вертикално нижој позицији од оријентира (*blouse*), уз могућност интеракције међу њима.

На основу наведених премиса можемо да закључимо који садржај, тачније, просторни однос је саопштен посматраним предлогом. Наиме, трајектор је позициониран на вертикално нижој позицији, али је, истовремено, *покривен* оријентиром. На директан контакт између ових ентитета нас додатно упућују елементи реченичног контекста који указују на то да је кретање грудног коша испод блузе, која га покрива, лако уочљиво (*her bosom was swelling and sinking in the most amazing fashion*).

У примеру (18) налазимо нешто другачији тип трајектора и оријентира, али њихове карактеристике не утичу на тумачење употребе предлога. Премисе од којих полазимо у процесу добијања прагматички изведене употребе предлога су следеће:

- 1) Оријентир у овом примеру кодира концепт MAKEUP који отвара приступ следећим одредницама: ШМИНКА СЕ (НАЈЧЕШЋЕ) НАНОСИ НА КОЖУ ЛИЦА, ШМИНКА МОЖЕ ДА ПОКРИЈЕ НЕКЕ НЕДОСТАТКЕ НА КОЖИ, СЛУЖИ ЗА УЛЕПШАВАЊЕ и слично.
- 2) Ентитет у функцији трајектора се метонимијски преноси са заменице *she* на синтагму *her face*. Овакво формирање трајектора је условљено претпоставком да се шминка, у типичним случајевима, наноси на кожу лица (једна од енциклопедијских одредница из прве премисе).
- 3) У свом 'основном значењу' предлог *under* означава конфигурацију у којој се трајектор (*her face*) налази на вертикално нижој позицији од оријентира (*makeup*), уз могућност интеракције међу њима.

Узимајући у обзир наведене премисе, долазимо до закључка да предлог посредује између трајектора који је на нижој позицији у односу на оријентир, а уједно је са њим у директном контакту, односно трајектор је покривен оријентиром.

Сматрамо да је елемент *контакта* нужен за разумевање употребе 'покривања' коју приписујемо посматраном предлогу. Физички однос између трајектора и оријентира је одређен 'основним значењем', а додатни елемент контакта сужава елементе концептуалне схеме и указује на то да оријентир покрива ниже постављени трајектор.

7.4. Предлог *under* у означавању других релација

У овом делу рада бавићемо се предлогом *under* у означавању других типова релација. Анализа примера из нашег корпуса је показала да постоје четири апстрактне употребе датог облика – 'мање од', 'контрола', 'у оквиру, под утицајем' и 'под називом'. Наведене употребе су прагматички изведене из основне, кодиране, просторне конфигурације.

7.4.1. 'Мање од'

(19) "Mother," the girl interrupted, "I just told you. He drove very nicely. Under fifty the whole way, as a matter of fact."

(NS: 3)

(20) At under 150 pages it is also very short, which must be appealing if you have a time-consuming job such as being president of the United States.

(FT, 16.03.2012.)

(21) Best travel book by a man under twenty nine who has been round the world using only scheduled bus services and one pair of jeans.

(SW: 101)

У примерима (19) – (21) посматрани предлог има употребу 'мање од'⁶⁴. У анализи исказа (19) полазимо од следећих премиса:

- 1) Функцију оријентира врши појам *fifty*. Најважнија логичка одредница концепта кодираног овим ентитетом јесте КВАНТИТАТИВНА ВРЕДНОСТ.
- 2) Неопходно је извршити прагматички процес слободног обогаћења конституената како би било јасније на коју квантитативну вредност се оријентир односи. На основу контекстуалних премиса проширујемо оријентир - *fifty <kilometers per hour>*.

Узимајући у обзир наведене премисе, у комбинацији са 'основним значењем' посматраног облика, долазимо до закључка да се саопштени концепт UNDER* не односи на исказивање вредности која је физички ниже позиционирана, већ је квантитативно мања од оне која је изражена оријентиром.

Заједничка карактеристика свих примера који илуструју ову употребу јесу логичке одреднице оријентира – *fifty*, *150 pages*, *twenty nine*. Логичка одредница коју сматрамо заједничком за све концепте које оријентир кодире јесте КВАНТИТАТИВНА ВРЕДНОСТ, ОДРЕЂЕНИ БРОЈ ИЛИ КОЛИЧИНА. Напомињемо да се и код оријентира у примеру (21) врши прагматички процес слободног обогаћења конституената – *twenty nine <years>*.

⁶⁴ Код предлога *over* смо анализирали антонимну употребу – 'више од'.

Познавање 'основног значења' кодираног предлогом *under*, тј. трајектор који се налази на вертикално нижој позицији у односу на оријентир, уз могућност интеракције међу њима, омогућава нам да, у комбинацији са адекватним оријентиром, исправно протумачимо дати предлог. Наиме, овде долази до проширења 'основног значења' са физичког на апстрактни домен те се *ad hoc* формираним концептом предлога UNDER* саопштава квантитативно нижа (мања) вредност од оне која је означена оријентиром. У примерима из нашег корпуса не прецизира се о колико мањој вредности се ради.

7.4.2. 'Контрола'

(22) Mr. Aubrac was among Moulin's chief organizers in Lyon, which fell under Nazi control at the end of 1942 when German troops occupied Vichy France.

(WP, 13.04.2012.)

(23) "This is a long-term phenomenon that continued under his watch.

(WP, 13.04.2012.)

(24) The charismatic son of one of the party's early "immortal" revolutionary stalwarts could be trusted, it seemed, to toe the party line even under extreme pressure.

(E, 17.03.2012.)

(25) The Tabu tribesmen were subject to forced evictions and travel restrictions under Gaddafi.

(WP, 30.03.2012.)

Примери (22) – (25) илуструју употребу 'контрола', коју налазимо и код претходно анализираног предлога *over*.

Сматрамо да је, за ову групу исказа, кључно познавање одредница којима концепти које кодирају оријентир отварају приступ. У примеру (22) оријентир представља појам (*Nazi*) *control*. С обзиром на то да појам *control* није физички ентитет, приликом тумачења исказа се одбацује претпоставка да се одређени ентитет налази на физички нижој позицији у односу на дати оријентир, јер овакво тумачење не би довело до позитивних когнитивних ефеката. Одреднице концепта

CONTROL које су релевантне и активирају се приликом тумачења исказа су следеће:

- 1) ЕНТИТЕТ КОЈИ ЈЕ ПОД КОНТРОЛОМ НАЛАЗИ СЕ У ИНФЕРИОРНОМ ПОЛОЖАЈУ.
- 2) ПОНАШАЊЕ ИНФЕРИОРНОГ ЕНТИТЕТА ЈЕ ПОД УТИЦАЈЕМ ЕНТИТЕТА КОЈИ ЈЕ СУПЕРИОРАН.

На основу оваквих одредница концепта CONTROL можемо да закључимо у ком правцу води проширење кодираног значења посматраног предлога. Наиме, 'основно значење' се проширује на нематеријалне ентитете означавајући релацију у којој је трајектор инфериоран у односу на оријентир. Последица те инфериорности је чињеница да оријентир може да врши контролу над трајектором.

На сличан начин се формира саопштени концепт UNDER* и у наредна два примера. Оријентир (*watch* и *pressure*) у њима такође указују на то да је један од ентитета инфериоран и то је онај у функцији трајектора (*phenomenon* и *the party line*). Дакле, трајектори представљају ентитете који су под присмотром, притиском и слично.

Пример (25) је специфичан зато што је оријентир у њему, односно супериорни ентитет, особа (*Gaddafi*). Овде се контрола, тј. власт и утицај метонимијски преносе. Тако се уместо синтагме *Gaddafi's regime* или *Gaddafi's rule* користи само име особе под чијом контролом се одређени ентитети налазе.

7.4.3. 'У оквиру, под утицајем'

(26) But he denied having offered to resign or that he was under investigation.

(E, 17.3.2012.)

(27) Jafar Panahi is a major Iranian film-maker (*The White Balloon, The Circle, Crimson Gold*) now condemned to a six-year jail sentence and under a 20-year ban from film-making.

(FT, 22.3.2012.)

(28) Then, feeling her answer was too civil under the circumstances, she added...

(NS: 20)

(29) Both men are perhaps a little embarrassed by the memory of confidences exchanged the night before under the influence of whisky.

(Sw: 55)

Примери (26) – (29) имају извесних сличности са примерима из претходне групе, али их, ипак, сврставамо у посебну употребу предлога *under*.

У исказу (26) функцију оријентира има лексема *investigation*. Приликом тумачења овог исказа, полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Концепт INVESTIGATION садржи, између осталих, одреднице:
ПОСТОЈЕ ЕНТИТЕТИ КОЈИ ИСТРАГУ ВРШЕ, ПОСТОЈЕ
ЕНТИТЕТИ КОЈИ СУ ПОД ИСТРАГОМ, ОДНОСНО,
ПРЕДСТАВЉАЈУ ПРЕДМЕТ ИСТРАГЕ.
- 2) Опште, енциклопедијско знање указује нам на то да су ентитети под истрагом инфериорни у поређењу са онима који истрагу врше.

На основу датих премиса, а у комбинацији са 'основним значењем' облика *under*, инференцијално долазимо до употребе коју предлог саопштава у исказу. Њиме се означава релација између оријентира и ентитета у функцији трајектора (*he*) којом се трајектор ставља у оквир, односно под неку врсту утицаја супериорног ентитета, тј. оријентира.

По истом принципу се тумаче остали примери, то јест, у свима предлог повезује два ентитета од којих је један, у извесној мери, инфериорнији. Закључујемо да је трајектор инфериорни ентитет на основу општег знања о карактеристикама оријентира. Међутим, не можемо употребу предлога *under* подвести под назив 'контрола' и сврстати наведене исказе у претходну групу, због тога што су оријентир (*investigation, ban, circumstances, influence*) у датим примерима нешто неутралнији и не указују на упадљиво инфериорни положај трајектора.

Нарочито неутралним ентитетима сматрамо *circumstances* и *influence* из примера (28) и (29). Овде се не ради о типичној релацији супериорно – инфериорно, већ о томе да се одређени ентитети налазе у оквиру или под утицајем ентитета у функцији оријентира. Отуда и назив 'у оквиру, под

утицајем'. Дакле, релација која је успостављена датим предлогом поставља трајектор под неку врсту општег утицаја, сфере деловања, оријентира.

7.4.4. 'Под називом'

(30) It was released in the US under the title *Paris After Dark*.
(FT: 16.03.2012.)

(31) In fact, this is just one of a huge number of topics that the writer yokes together under the general theme of impending catastrophes that threaten America.

(FT: 16.03.2012.)

(32) The Photoshopped image under the Onion headline 'Shirtless Biden Washes Trans Am in White House Driveway'...

(WP: 14.03.2012.)

Примери (30), (31) и (32) представљају употребу 'под називом'. Сматрамо да је ово засебна употреба облика *under*, такође прагматички изведена из основног, кодираног елемента значења.

У исказу (30) полазимо од следећих премиса приликом тумачења исказа како бисмо добили адекватан садржај саопштен предлогом:

- 1) Најпре је потребно доћи до ентитета у функцији трајектора помоћу адекватних прагматичких процеса. То се постиже додељивањем референције личној заменици *it* на основу претходних исказа у дискурсу те се добија лексема *book*.
- 2) Оријентир у датом примеру је појам *title*. Логичка одредница концепта TITLE која је релевантна за исправно тумачење предлога јесте – НАСЛОВ НИЈЕ ФИЗИЧКИ ЕНТИТЕТ.
- 3) У складу са претходном премисом, не може се тумачити да се трајектор (*book*) налази на физички нижој позицији у односу на оријентир.
- 4) Такође се не може тумачити да је трајектор под контролом оријентира зато што ови ентитети не садрже одреднице које указују на однос супериорности и инфериорности.

- 5) Неке од логичких одредница које садржи концепт кодиран трајектором BOOK су следеће: КЊИГА ИМА ОДРЕЂЕНИ НАСЛОВ, КЊИГЕ СУ ПРЕПОЗНАТЉИВЕ ПО СВОМ НАСЛОВУ и слично.

Када се у обзир узму наведене премисе и кодирано значење предлога које се шири на апстрактну сферу, закључује се која употреба посматраног облика доноси позитивне когнитивне ефекте. Дакле, формира се *ad hoc* концепт UNDER* који саопштава да се одређени ентитети налазе под неким називом, општом темом, облашћу и слично.

По истом принципу употреба предлога се формира и у примерима (31) и (32) у којима функцију оријентира имају појмови *general theme* и *headline*.

7.5. Закључак

Наша анализа је показала да се предлог *under* одликује једноставним семантичко-прагматичким карактеристикама. Сматрамо да има само једно кодирано, 'основно значење', које се односи на трајектор који је ниже позициониран од оријентира, уз могућност интеракције међу њима, као и неколико прагматички изведених употреба.

Посматрајући све примере у нашем корпусу у којима се дати предлог појављује, долази се до закључка да је нешто заступљенији у оквиру апстрактних релација – 57% примера. Наша табела појединачних значења и употреба приказује да се 'основно значење' појавило у убедљиво највећем броју примера у оквиру физичких релација.

У домену физичких релација налазимо свега две употребе, док су четири изведене у сфери апстрактних релација. Употреба 'покривања' која подразумева компоненту физичког контакта између трајектора и оријентира процентуално је заступљенија од друге инференцијално изведене употребе у физичком домену код које је присутан елемент кретања трајектора испод оријентира.

Табела 1 – Облик *under* у оквиру физичких релација

‘ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ’	58%	‘КРЕТАЊЕ ИСПОД’	18%
		‘ПОКРИВАЊЕ’	24%

Табела 2 – Облик *under* у оквиру апстрактних релација

‘ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ’	‘МАЊЕ ОД’	25%
	‘КОНТРОЛА’	26%
	‘У ОКВИРУ, ПОД УТИЦАЈЕМ’	32%
	‘ПОД НАЗИВОМ’	17%

У сфери апстрактних релација, нешто бројнији су били примери у којима дати предлог има употребу ‘у оквиру, под утицајем’, мада је процентуална заступљеност појединих употреба приближно једнака, односно равномерно распоређена. У употребу ‘у оквиру, под утицајем’ сврстани су релативно разнолики примери те то сматрамо разлогом њене највеће квантитативне заступљености.

Примећујемо да је облик *under* знатно једноставнијих карактеристика од свог антонима, облика *over*. *Under* се, као предлог који се односи на негативни пол вертикалне осе, у апстрактној сфери често користи са негативном конотацијом, односи се на мању квантитативну вредност, инфериорни ентитет и слично. Постоји неколико употреба које су заједничке облицима *over* и *under*, то јест, ми смо им дали исте или сличне називе (‘кретање изнад/испод’, ‘покривање’, ‘више/мање од’ и ‘контрола’), али је однос ентитета у потпуности супротан.

VIII

8.1. О предложу *through*

Енглески предлог *through* се разликује од осталих које анализирамо у овом раду зато што подразумева постојање специфичног оријентира у просторној конфигурацији. Наиме, оријентир који налазимо у просторним конфигурацијама које садрже дати предлог одликује се релевантном унутрашњом структуром.

8.1.1. Морфосинтакса предлога *through*

У погледу морфолошких особености, предлог *through* спада у просте, једносложне предлоге /θru:/⁶⁵.

Предлог *through* припада групи централних предлога енглеског језика (Quirk *et al.* 1985). У неформалном регистру америчког енглеског језика јавља се и поједностављено написан – *thru*. У нашем корпусу се показало да као комплемент, најчешће, има именицу (1a) или номиналну синтагму, као у примеру (16).

- (1) a) He locked the door and made me lie on the floor so nobody could see us through the window. (SW: 38)
- 6) Looking bored, she went through the pockets of her coat. (NS: 18)

Quirk *et al.* (1985) navode različite primere koji se tiču odvajanja predloga, odnosno njihovog postavljanja na finalnu poziciju u rečenici (*preposition stranding*), što se, generalno, smatra odlikom neformalnog registra.

⁶⁵ Истоветну фонемску транскрипцију има и америчка верзија – *thru*.

Када је у питању предлог *through*, дају пример у којем одвајање предлога није пожељно (2в):

- (2) a) The plane was destroyed through the pilot's carelessness.
б) The pilot's carelessness through which the plane was destroyed.
в) The pilot's carelessness *(that) the plane was destroyed through.

(Quirk et al. 1985: 664)

Овај предлог формално се поклапа са предлошким прилогом *through* који такође разматрамо у овом раду, изузев у функцији партикуле фразалних глагола. Уз посматрани предлог може се користити модификатор *all*, као у примеру (3).

- (3) All through the war, Clay had read all Loretta's letters aloud to X...

(NS: 45)

Из облика *through* је изведен облик *throughout*, којим се нећемо бавити у нашој анализи. Предлог *throughout* заправо се може парафразирати помоћу *all through*, а представља једини предлог чије примарно значење је 'прожимање'⁶⁶.

8.1.2. Семантика предлога *through*

У граматикама и општим прегледима предлога енглеског језика облик *through* се наводи као семантички релативно комплексан, а његовим најближим синонимом се сматра предлог *across*.

Quirk et al. (1985) наводе велики број значења⁶⁷ енглеског предлога *through*: 'релативна позиција' (4а); 'пролажење' (4б); 'оријентација'⁶⁸ (4в); 'прожимање' (4г); 'постојаност' (4д); 'трајање' (4ђ); 'посредовање' (4е).

⁶⁶ Quirk et al. ово значење илуструју примером *The epidemic has spread throughout the country* (1985: 684).

⁶⁷ Ови аутори једино за предлог *over* дају већи број значења – осам.

- (4) a) The road runs through the tunnel. (1985: 681)
 б) ...through the grass (1985: 682)
 в) The village is through the wood. (1985: 683)
 г) Chaos reigned (all) through the house. (1985:684)
 д) She came through the ordeal. (1985: 687)
 ђ) We camped there through the summer. (1985: 689)
 е) They are related through their grandmother. (1985: 701)

У америчком енглеском, са значењем 'трајања', користи се комбинација предлога *from* и *through*, као у примеру (5):

- (5) We camped there (from) June through September.
 (Quirk *et al.* 1985: 690)

У примеру (5), предлошка конструкција *through September* значи 'до септембра, укључујући и овај месец'. Предлог *over* такође може имати значење 'трајања', али се, најчешће, користи у комбинацији са лексемама које се односе на посебне прилике, као што су празници, дани викенда и слично. Генерално говорећи, овај облик се односи на краћи временски период у односу на онај који се комбинује са облицима *through* и *throughout* (Quirk *et al.* 1985: 689).

Lindstromberg (2010) сврстава овај облик у предлоге са динамичним значењима (заједно са *towards*, *to*, *from*, *into* и слично). Сматра да дати облик има два основна значења у физичком домену. Код првог значења је у питању 'улазак трајектора у оријентир и излазак на супротној страни'. При томе, део стазе коју трајектор прелази је окружен оријентиром, а контакт између стазе и оријентира може, али не мора нужно постојати. Оријентир може бити дводимензионални или тродимензионални ентитет. Код другог значења у физичком домену, тачке улаза и излаза нису назначене. Ово значење илуструје примером:

- (6) Fish move through the water by waving their fins back and forth.
 (Lindstromberg 2010: 35)

⁶⁸ У овом значењу *through* комбинује значење предлога *beyond* ('на удаљеној страни нечега') са конкретнијом информацијом о димензији ентитета у просторној конфигурацији (Quirk *et al.* 1985: 683).

Овај аутор наводи и метафорична значења облика *through*, као што су 'завршетак' (7а), 'узрок' (7б), 'средство' (7в) и слично.

- (7) а) I'm through with you. (2010: 35)
 б) ...and through smoking and that, I lost my leg. (2010:36)
 в) Bolton [a football team]...promptly scored a second
 through Anelka [a player]. (2010: 36)

Различити аутори (Quirk *et al.* 1985, Tyler и Evans 2003, Lindstromberg 2010) напомињу да је предлог *through* семантички најближи предлогу *across*. Предлог *across* потиче од именице *cross* (крст) која подразумева пресецање двеју стаза, а стаза се сматра основним функционалним елементом код оба наведена предлога. Tyler и Evans (2003) наводе да је основна разлика између ова два предлога у природи оријентира у просторној конфигурацији. Наиме, у релацијама у којима учествује предлог *across* оријентир је у равни, док је у релацијама у којима учествује *through* ограничен, тј. има унутрашњост, спољашњост и границу, односно релевантну унутрашњу структуру. Различити су типови ограничених оријентира, то јест, њихова гранична површина може имати јасну, чврсту структуру (нпр. сандук) или бити потпуно мекана (нпр. пластична кеса). За граничну површину везују се и карактеристике провидности и пропустљивости (Evans 2015). Као последица интеракције са оваквим типом оријентира јављају се идеје *садржавања* (из које проистичу *ограничење кретања, ослонац, заштита* и слично), *циља, извора, сегмента стазе или пролаза*. Boschman (2011) сматра да је предлог *through* тродимензионална варијанта предлога *across*⁶⁹.

Семантичка сличност постоји и између *through* и *over*. Наиме, облик *over* може, у неким својим употребама, кодирати *стазу* која повезује две тачке. Разлика је у томе што, код облика *through*, трајектор пролази кроз унутрашњост оријентира, док код *over* трајектор не улази у унутрашњост оријентира, већ се креће ван њега (Lindstromberg 2010).

⁶⁹ „Тродимензионална“ се односи на природу оријентира који се налазе у просторној конфигурацији у којој се јавља предлог *through*.

8.2. Анализа предлога *through*

У овом сегменту рада дајемо нашу семантичко-прагматичку анализу предлога *through*. Полазимо од становишта да овај предлог кодира само једно значење, то јест, просторну конфигурацију.

У семантичкој меморији је похрањено 'основно значење', а оно представља просторну конфигурацију у којој трајектор са једне стране улази у оријентир, а са супротне стране излази из њега. Остале употребе облика *through* сматрамо прагматички изведеним из наведене, кодиране, значењске схеме.

При томе, ентитет у функцији оријентира се нужно карактерише елементима унутрашњости, спољашњости и границе. Међутим, он не мора неизоставно бити тродимензионални ентитет, али је свакако ентитет са релевантном структуром. Из контекста се инференцијално закључује о каквом ентитету се, заправо, ради.

Функционални елемент који се јавља као последица оваквог просторног односа трајектора и оријентира је *стаза* која повезује тачку улаза у оријентир и тачку излаза из њега, а при томе се континуирано простира унутар оријентира. Поред стазе, за овај предлог су карактеристични и функционални елементи *извора* (тачка улаза трајектора у оријентир), *циља* (тачка излаза трајектора из оријентира), као и *кретање*. Међутим, тачке улаза и излаза нису увек јасно одређене, што ћемо видети при анализи неких употреба посматраног облика. Активирање наведених функционалних елемената је условљено конкретним употребама предлога у контексту, дакле, нису сви активирани код различитих употреба датог облика.

8.3. Предлог *through* у означавању физичких релација

8.3.1. 'Основно значење'

(8) Then he went over and sat down on the unoccupied twin bed, looked at the girl, aimed the pistol, and fired a bullet through his right temple.

(NS: 9)

(9) He traipsed up and down stairs and escalators, along moving walkways, through tunnels, over bridges.

(SW: 73)

(10) He wanted to run and flee through the door, but his limbs refused to move.

(SW: 30)

(11) Like sawing through the branch you're sitting on.

(SW: 70)

(12) Through the trees he can see a grey strip of road.

(SW: 172)

(13) ...he stared through a porthole at a cloudscape as flat and featureless as the landscape below.

(SW: 122)

(14) Just before I fell asleep, the moaning sound again came through the wall from the Yoshotos' bedroom.

(NS: 64)

Примери (8) – (14) представљају илустрацију 'основног значења' датог предлога. Као што смо већ нагласили, предлог *through* се везује за оријентире са релевантном структуром, најчешће тродимензионалне ентитете. Типичне, тродимензионалне оријентире налазимо у примерима (8), (9), (10) и (11).

Наиме, у примеру (8) оријентир је *right temple*, тачније, оријентир се метонимијски преноси на *главу*, чији део представља (десна) слепоочница. *Tunnel* из деветог примера такође је тродимензионални оријентир који има своју унутрашњу и спољашњу страну, као и границу. Опште, енциклопедијско знање о овом појму указује нам на то да он, заправо, има функцију да се кроз њега пролази, што се може рећи и за оријентир из примера (10) – *the door*. Лексема *door* је полисемична, у смислу да се може односити на различите делове наведеног ентитета. Тумачење датог исказа у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције, уз минимални утрошак процесуалног напора како би се постигли што већи когнитивни ефекти, доводи нас до закључка да се ради о отвореним вратима, кроз чије *оквире* нешто или неко може да прође.

Пример (11) се такође карактерише тродимензионалним оријентиром, али је специфичан због тога што се трајектор не наводи експлицитно, већ се може имплицирати на основу оријентира *branch* и употребљеног глагола *saw*.

Познавање енциклопедијских одредница које су похрањене на концептуалним адресама BRANCH и SAW је неопходно како бисмо прагматички дошли до ентитета који има функцију трајектора у овом примеру. Неке од релевантних енциклопедијских одредница концепта BRANCH јесу: ГРАНА СЕ МОЖЕ ПРЕСЕЋИ, ДА БИ СЕ ГРАНА ПРЕСЕКЛА ПОТРЕБНА ЈЕ НЕКА ВРСТА СЕЧИВА, ЗА СЕЧЕЊЕ ГРАНЕ СЕ КОРИСТЕ АЛАТИ ПОПУТ ТЕСТЕРЕ, СЕКИРЕ и слично. Код концепта кодираног глаголом SAW активирају се одреднице: ДРВО СЕ, НАЈЧЕШЋЕ, ТЕСТЕРИШЕ, ЗА ТЕСТЕРИСАЊЕ ЈЕ НЕОПХОДНО СЕЧИВО ТЕСТЕРЕ и слично. На основу наведених одредница закључујемо да је имплицирани трајектор у овом исказу нека врста *сечива*. Трајектор се, посредством вршиоца радње, креће кроз оријентир и прелази на његову супротну страну. Чињеница да трајектор није експлицитно наведен не утиче на значење предлога, тј. његову кодирану просторну конфигурацију.

Напомињемо да се сви трајектори у исказима (8), (9), (10) и (11) налазе у стању кретања, а крећу се самостално или посредством вршиоца радње. На то нам указују употребљени глаголи (*fire, traipse, run, flee, saw*), чији статус је динамичан. Предлог, заправо, означава улаз трајектора у тродимензионални ентитет са једне, кретање, односно пролазак кроз њега и излазак са супротне стране. Сама компонента кретања је кодирана глаголом, а не предлогом *through*.

Искази (12), (13) и (14) се, у извесној мери, одвајају од осталих примера из ове групе. У исказима (12) и (13) трајектори нису експлицитно наведени, али нам употребљени, приближно синонимни глаголи *see* и *stare* указују на природу ових ентитета. Наиме, у питању је нематеријални ентитет, *поглед*, који се упућује кроз оријентире *trees* и *porthole*. У примеру (14) трајектор *sound* је експлицитно наведен, а такође припада категорији нематеријалних ентитета. Иако трајектори у ова три примера нису материјалне природе, сматрамо да је у питању 'основно значење' предлога, а не нека од прагматички изведених апстрактних употреба. Наиме, однос између ентитета је истоветан као у примерима код којих је и ентитет у функцији трајектора материјалне природе.

8.3.1.1. 'Са друге стране'

(15) "We already have a Mr Philip Swallow on the books. Through the door over there."

(SW: 31)

(16) Soon they are through the cloud cover, and bright sunlight floods the cabin.

(SW: 64)

У нашем корпусу смо пронашли мали број примера код којих сматрамо да посматрани предлог има прагматички изведену употребу 'са друге стране'.

У исказу (15) који садржи предлог *through*, не постоји експлицитно наведени глагол. У процесу инференцијалног извођења употребе предлога полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Предлог *through* указује на локацију одређеног ентитета који има функцију трајектора.
- 2) Глагол је изостављен, али се може претпоставити да је статичне природе због тога што се односи на локацију ентитета у функцији трајектора.
- 3) Трајектор представља *a Mr Philip Swallow* који се налази на књизи, на шта нам указује непосредни контекст. Сматрамо да овде долази до метонимијског преношења те је трајектор, заправо, *име Philip Swallow* које се налази на књизи и вероватно означава њеног аутора.
- 4) У свом 'основном значењу', предлог указује на улазак трајектора (*a Mr Philip Swallow*) у оријентир (*the door*) са једне и излазак са супротне стране.

На основу наведених премиса закључујемо да предлог THROUGH* који се формира приликом интерпретације исказа указује на позицију, статичну локацију одређеног ентитета са друге стране оријентира. Дакле, за разлику од 'основног значења', овде нису присутни елементи кретања, пролажења кроз ентитет, већ је трајектор (долазимо до закључка да се ради о књизи на којој се налази одређено име) позициониран са друге стране оријентира.

Реченица *Through the door over there* је елиптична, а може се парафразирати као *The books are (located) through the door over there*.

У примеру (16) оријентир представља *the cloud cover*, а статични глагол (*to be*) је експлицитно наведен. Реченични контекст нас упућује на то да се трајектор, *they*, налази у летилици те да је лоциран са друге стране оријентира (након проласка кроз њега).

Примећујемо да је за ову употребу специфичан статичан статус глагола због тога што је акценат на локацији извесног ентитета који је смештен 'са друге стране' оријентира, кроз који је претходно прошао. Дакле, долази до сужавања, јачања извесних елемената кодиране значењске схеме који се односе на тачку излаза из оријентира, постављену насупротив тачки улаза.

8.3.1.2. 'Насумично кретање'

(17) She then replaced the cap on the bottle of lacquer and, standing up, passed her left, the wet hand, back and forth through the air.

(NS: 3)

(18) Looking bored, she looked through the pockets of her coat.

(NS: 18)

(19) I then looked through all my pockets, including my raincoat, and finally found a couple of stale letters to reread...

(NS: 39)

Искази (17) – (19) представљају илустрацију употребе коју називамо 'насумично кретање' и такође је сматрамо прагматички изведеном из јединог кодираног значења посматраног облика.

У анализи примера (17) полазимо од следећих премиса:

- 1) У функцији оријентира се налази појам *air*. Не постоје логичке и енциклопедијске одреднице концепта AIR које би указале на тачку улаза или тачку излаза из овог оријентира.
- 2) Енциклопедијске одреднице употребљеног глагола (*pass (back and forth)*) указују на начин кретања трајектора (*hand*). У питању је неодређено, насумично кретање.

- 3) У свом 'основном значењу' предлог *through* означава улазак трајектора (*hand*) у оријентир (*air*) са једне и излазак из оријентира са супротне стране.

Узимајући у обзир наведене премисе, приликом тумачења исказа долазимо до закључка да *ad hoc* формирани предлог THROUGH* указује на кретање трајектора по унутрашњости оријентира и то насумично, на шта нас упућује употребљени глагол. Не ради се о 'основном значењу' због чињенице да је немогуће одредити тачке улаза или излаза из ентитета који има функцију оријентира.

У анализи примера (18) као полазне узимамо следеће претпоставке:

- 1) Функцију оријентира врши појам *pockets*. Овај оријентир није типичан за употребу датог предлога зато што је немогуће одредити тачку излаза из овог ентитета која би била позиционирана супротно од тачке улаза. Претпостављамо да је ентитет у потпуности затворен са једне стране, јер тако задржава своју функционалност. Дакле, није у питању пробушени џеп капута.
- 2) Трајектор није експлицитно наведен, али се инференцијално изводи помоћу употребљеног глагола *look*. Дакле, у функцији трајектора је нематеријални ентитет – *поглед*.

На основу датих претпоставки закључујемо да предлог указује на релацију у којој се трајектор – *поглед* упућује у унутрашњост оријентира, при чему је кретање трајектора насумично, а не усмерено ка излазу из оријентира стога што тачка излаза (супротна улазној) не постоји, односно није релевантна код ове употребе предлога.

По истом принципу се долази до употребе предлога у примеру (19). Примери (18) и (19) се разликују од претходно анализираног по томе што се не ради о физичким ентитетима у правом смислу те речи, већ се *поглед* насумично упућује како би се пронашли извесни предмети, лоцирани у унутрашњости оријентира (*pockets*). Дакле, трајектор није физички ентитет; међутим, није у питању ни метафорична употреба зато што је однос између ентитета на који нам указује предлог истоветан као у претходном примеру.

Код ове употребе посматраног предлога долази до јачања функционалног елемента стазе, с тим што она не води праволинијски од улаза (извора) ка излазу (циљу) из оријентира, већ може бити неодређеног облика и простирати се унутар оријентира који нема јасно дефинисане улазне и излазне тачке.

8.4. Предлог *through* у означавању других релација

Посматрани предлог може да означава неколико релација које нису просторне природе те се њима бавимо у овом делу рада. Репрезентативне примере из нашег корпуса разврстали смо према апстрактним употребама предлога *through* за које сматрамо да нису засебно похрањене у семантичкој меморији, већ прагматички изведене проширивањем денотације једине кодиране компоненте значења.

8.4.1. 'Продужена активност'

(20) She resisted the urge to rush upstairs to her room to read them through again.

(SW: 52)

(21) I SAT THROUGH ENOUGH TEDIOUS EXAMINERS MEETINGS WITH HIM TO KNOW WHAT IT'S LIKE⁷⁰.

(SW: 146)

Примери (20) и (21) илуструју употребу коју ћемо назвати 'продужена активност'. Сматрамо да је за инференцијално извођење ове употребе најзначајнији функционални елемент *стазе* који се проширује са физичког на апстрактни домен. Стаза повезује тачку улаза и тачку излаза из ограниченог оријентира, а за њу се често везује функционални елемент *кретања*, као и *временски период* који је потребан како би се кретање трајектора завршило, то јест, како би он дошао до тачке излаза из оријентира. Ови функционални

⁷⁰ Пример (21) је у оригиналном тексту написан великим словима и такав је преузет из корпуса.

елементи се проширују на апстрактни домен када се не ради о трајектору који је материјални ентитет, већ о извесној активности која има наглашено трајање.

Приликом тумачења примера (20) као полазне узимамо следеће премисе:

- 1) Оријентир у овом исказу представља заменица *them* којој је неопходно доделити референцију. То се може учинити на основу претходних исказа у дискурсу и тако се долази до лексеме *letters*.
- 2) Употребљени глагол кодира концепт READ који, између осталих, садржи одреднице: ЧИТАЊЕ ЈЕ АКТИВНОСТ, ЧИТАЊЕ ЈЕ АКТИВНОСТ КОЈА ИЗИСКУЈЕ ОДРЕЂЕНИ ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД КАКО БИ СЕ ЗАВРШИЛА, МОГУЋЕ ЈЕ ИЗВЕТАН ТЕКСТ ЧИТАТИ ДУГО И ТЕМЕЉНО и слично.

Када се наведене премисе комбинују са 'основним значењем' посматраног предлога, долази до формирања *ad hoc* концепта THROUGH*. Овим концептом се интенционално саопштава продужено трајање извесне активности, као и њено темељно извођење. У овом случају, тумачимо да су писма прочитана пажљиво и темељно, од почетка до краја.

Наредни пример анализирамо на сличан начин, полазећи од следећих премиса:

- 1) Оријентир у датом примеру кодира концепт MEETING. Неке од релевантних одредница овог концепта су: ПОСЛОВНИ САСТАНАК ТРАЈЕ ИЗВЕТАНО ВРЕМЕ, НАЈЧЕШЋЕ СЕ НА ПОСЛОВНИМ САСТАНЦИМА БОРАВИ ОД ЊИХОВОГ ПОЧЕТКА ДО КРАЈА и слично.
- 2) Активност у датом примеру је одређена глаголом који кодира концепт SIT. Овај концепт упућује на одређену врсту физичке активности, која у комбинацији са одредницама које садржи оријентир упућује на боравак на пословном састанку.

Садржај који посматрани предлог саопштава у овом исказу односи се на то да је ентитет у функцији трајектора у исказу (1) проводио извесно време на пословним састанцима, тачније, да је боравао на њима од почетка до краја (физичка димензија оријентира се преноси на временски интервал трајања догађаја, у овом случају, састанака). Сматрамо да, у исказу (21), облик *through*

има двоструко тумачење. Тачније, можемо сматрати да има употребу 'продужене активности' или 'временску употребу' (уколико је акценат на чињеници да је састанак активност са извесним трајањем).

Напомињемо да је значајан број примера из нашег корпуса садржавао посматрани облик у комбинацији са глаголима *go* (на пример – *go through hell*) и *be*. Нећемо посебно анализирати овакве комбинације јер оне представљају фразалне глаголе са значењем 'пролажење кроз непријатна и тешка искуства'.

8.4.2. 'Временска употреба'

(22) "*Fidelio*" repeats Saturday evening at 8. "*The Music of Budapest, Prague and Vienna*" continues through March 29.

(WP, 16.03.2012.)

(23) Relatively early on, Jack introduces Will to Alex, the girl he will eventually marry, and the novel tracks the three of them through years of romantic strife.

(WP, 15.03. 2012.)

(24) They talked throughout the endless coach journey, through every organised session and informal coffee break, through every meal.

(FT, 17.03.2102.)

(25) "When I think of how you waited for that boy all through the war-I mean when you think of all those crazy little wives who..."

(NS: 5)

Искази (22) – (25) представљају илустрацију 'временске употребе' посматраног предлога. Сматрамо да природа оријентира има кључну улогу код прагматичког извођења ове апстрактне употребе.

Приликом тумачења примера (22), као полазне узимамо премисе:

- 1) Функцију оријентира има *March 29*. Најважније логичке одреднице које садржи концепт кодиран оријентиром су следеће: ВРЕМЕНСКА ОДРЕДНИЦА, ПРЕЦИЗНО ОДРЕЂЕНИ ДАТУМ, ВРЕМЕНСКИ ТРЕНУТАК.

- 2) Функцију трајектора има “*The Music of Budapest, Prague and Vienna*”.

Шири дискурс нам указује на то да је у питању музичка манифестација, а њене логичке одреднице јесу: МУЗИЧКА МАНИФЕСТАЦИЈА ИМА ИЗВЕСНО ТРАЈАЊЕ, МУЗИЧКА МАНИФЕСТАЦИЈА ИМА ДАТУМ ПОЧЕТКА И ДАТУМ ЗАВРШЕТКА и слично.

Узимајући у обзир ’основно значење’ предлога и наведене карактеристике оријентира и трајектора, долазимо до закључка да се *ad hoc* формираним предлогом THROUGH* интенционално саопштава да трајектор „траје“ изван временски период, све до крајњег датума који представља ентитет у функцији оријентира, након којег се завршава. Дакле, манифестација се наставља све до датума који је у исказу назначен. Овде налазимо проширење компоненте значења из физичке сфере – трајектор се креће кроз оријентир све док не достигне тачку излаза из њега.

У анализи примера (23) користимо следеће претпоставке:

- 1) Оријентир у датом исказу представља појам *years (of romantic strife)*. Најважнија логичка одредница овог оријентира је ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД.
- 2) Функцију трајектора врши појам *the three of them* коме је неопходно доделити референцију на основу првог дела исказа. Тако долазимо до појмова *Jack, Will* и *Alex*.

Дакле, функцију оријентира има нематеријални ентитет, а предлогом се успоставља релација између трајектора (*Jack, Will* и *Alex*) и временског периода који представља оријентир. Заправо, релација се успоставља између *живота* наведених ликова (метонимијско преношење) и периода - *years (of romantic strife)*. Приликом интерпретације исказа се формира концепт THROUGH* којим се саопштава да су се извесна дешавања догађала *током* наведеног временског периода. Дакле, пролажење кроз материјални ентитет се проширује на трајање, „пролажење догађаја“, кроз временски период, то јест, нематеријални ентитет.

Пример (24) је специфичан зато што се у њему предлог *through* понавља, а такође садржи више оријентира. У питању су појмови *session, coffee break* и *meal*. За разлику од претходна два примера, у функцији оријентира нису временске

одреднице. Међутим, сматрамо да је предлогом саопштена идентична временска релација. Полазимо од следећих претпоставки:

- 1) Једна од логичких одредница појмова у функцији оријентира (*session*, *coffee break* и *meal*), која се активира приликом тумачења исказа, јесте – ПОСЕДУЈУ ИЗВЕСНО ТРАЈАЊЕ.
- 2) Употребљени глагол *talk* такође подразумева постојање извесног времена које је потребно како би се активност кодирана глаголом извршила.

Комбинацијом наведених премиса и 'основног значења' посматраног облика инференцијално изводимо употребу саопштену обликом *through*. Наиме, предлогом се саопштава да се радња означена глаголом вршила током трајања свих активности које сматрамо оријентирима у овом примеру.

По истом принципу до тумачења предлога долази се и у последњем примеру из ове групе. Ентитет у функцији оријентира (*war*) траје изванвременски период, као и активност означена глаголом *wait*, док интензификатор *all* наглашава да је дата активност трајала током *читавог* рата, од почетка до краја. Ово су кључни елементи за проширивање денотације 'основног значења' датог облика (изванвременски период је потребан за пролазак трајектора кроз оријентир) и формирање концепта THROUGH* са значењем 'за време, у току'. У овој употреби, предлог *through* је сличан облику *over*.

8.4.3. 'Завршетак активности'

(26) "You told me you were all through running away," she said.
"We talked about it, and you told me you were all through. You promised me."

(NS: 35)

(27) I'm through beating my brains out. I mean it. I really mean it this time. I'm through. Five years. Christ.

(NS: 49)

У примерима (26) и (27) посматрани облик има употребу 'завршетак активности'. У овој употреби, *through* може имати експлицитно наведени

оријентир или бити употребљен адвербијално, као модификатор глагола. У нашим издвојеним примерима у функцији оријентира налазимо глаголске именице *running away* и *beating (my brains out)*.

У анализи примера (26) као почетне узимамо следеће премисе:

- 1) Функцију оријентира има појам *running away*. Ова активност, између осталих, има логичку одредницу ПОСТОЈИ ПОЧЕТАК И ПРЕСТАНАК, КРАЈ ОВЕ АКТИВНОСТИ.
- 2) Трајектор у овом примеру (*you*) може бити у одређеној фази вршења дате активности, на њеном почетку, у току или на крају.

Приликом формирања саопштеног концепта THROUGH*, значење из домена физичких релација се преноси на апстрактне и то са фокусом на завршетку кретања трајектора, односно његовом изласку из оријентира те преласку *читавае стазе* која води кроз унутрашњост оријентира. Функционални елемент циља који се повезује са тачком излаза, односно завршетком кретања, проширује се на апстрактне релације и означава крај активности, излазак из одређене ситуације. Дакле, трајектор је завршио са извесном активношћу која је означена оријентиром. Навођење дате активности се не понавља након другог употребљеног облика *through* (адвербијална употреба), али се подразумева да се употреба предлога односи на исту активност. Адвербијална употреба облика *through* је модификована обликом *all* који указује на потпуни крај извршавања одређене активности.

По истом принципу формира се саопштени концепт предлога у исказу (27). Употребљен је оријентир *beating (my brains out)* који такође представља активност која је дошла до краја, то јест, трајектор је више неће упражњавати нити понављати.

Функционални елемент стазе се јавља код одређених значења већ разматраног предлога *over* код којег такође долази до проширења на апстрактну сферу и формирања употребе 'завршетак активности'. Дакле, код ове употребе такође уочавамо сличност између облика *through* и *over*.

Примери (28) и (29) такође илуструју употребу посматраног предлога коју смо назвали 'завршетак активности'. Међутим, облик *through* је модификован

изразима *nearly halfway* и *two-thirds of the way*. Дакле, не ради се о активности која је завршена у потпуности, већ је застала у некој фази извршења.

(28) I am now nearly halfway through my translating of "Could Try Harder".

(SW: 62)

(29) But it is not until he is two-thirds of the way through his essay that Kagan turns to the question: "So is the United States in decline?"

(FT, 16.03.2012.)

Функционални елемент стазе се овде, очигледно, проширује на апстрактне релације, с тим што трајектор није прешао читаву дужину стазе, није стигао до циља, већ се зауставио на неком њеном делу. Насупрот томе, израз *all the way through* указује на потпуни завршетак активности.

8.4.4. 'Средство'

(30) When applying directly to a company (rather than through an agency) an attractive woman would need to send out 11 CVs on average before getting an interview; an equally qualified plain one just seven.

(E, 31.03.2012.)

(31) "The men's market seems to be a little more affordable to reach through blogs and other promotional sites.

(WP, 13.03.2012.)

(32) "I've never been here before, but I have an aunty living here. Not a real aunty, but related through cousins. My mother said to be sure to look her up. I'm on my way now."

(SW: 21)

(33) On his paternal side, he is connected to Maryland through a great-great grandfather who sold produce...

(WP, 15.03.2012.)

У примерима (30) – (33) облик *through* има употребу 'средства'. У примеру (30) приликом интерпретације исказа користимо следеће премисе:

- 1) Употребљени глагол кодира концепт APPLY, а читав реченични контекст указује на то да се ради о пријављивању за запослење.
- 2) Релевантне енциклопедијске одреднице концепта APPLY су следеће: ПОТРЕБНО ЈЕ ПОСЛАТИ РАДНУ БИОГРАФИЈУ ПРИЛИКОМ ПРИЈАВЉИВАЊА ЗА ЗАПОСЛЕЊЕ, ПРИЈАВЉИВАЊЕ ЗА ЗАПОСЛЕЊЕ МОЖЕ ДА СЕ ВРШИ ДИРЕКТНО ИЛИ ПРЕКО ПОСРЕДНИКА, ПРИЈАВЉИВАЊЕ ЗА ЗАПОСЛЕЊЕ МОЖЕ ДА СЕ ВРШИ ПРЕКО АГЕНЦИЈЕ и слично.
- 3) Оријентир у датом примеру је појам *agency*.

Познавање кодираног значења предлога и уобичајеног начина на који неко може да се пријави за посао води нас ка исправном тумачењу саопштеног предлога THROUGH*. Функционални елемент стазе, у физичким релацијама, може се сматрати средством за излазак из ограниченог тродимензионалног оријентира. Овај елемент се проширује на апстрактни домен те се посматрани облик тумачи као средство за постизање одређеног циља. У овом случају, циљ (пријављивање за посао) се постиже *преко* или *помоћу* агенције за запошљавање (ентитета у функцији оријентира).

По истом принципу се тумачи пример (31) у коме појмови *blogs* и *promotional sites* (оријентир у овом исказу) имају функцију средства помоћу којег се може остварити циљ, односно допрети до мушке циљне групе.

Пример (32) садржи облик *through* у истој употреби⁷¹. У анализи овог примера као полазне узимамо следеће претпоставке:

- 1) Оријентир у овом исказу представља лексема *cousins*. Једна од релевантних енциклопедијских одредница овог појма јесте ПРЕКО РОЂАКА СЕ УСПОСТАВЉАЈУ РОДБИНСКЕ ВЕЗЕ.
- 2) Употребљени глагол *relate* такође указује на успостављање неке врсте везе између трајектора (*aunt*) и оријентира (*cousins*) у овом исказу.

Када се у обзир узму наведене претпоставке, као и кодирано значење предлога које се проширује на апстрактни домен, закључујемо да се функционални елемент стазе проширује и тумачи као средство помоћу којег се

⁷¹ Према ауторима принципијелне полисемије, овде се ради о засебном значењу 'трансмисије' (Tyler и Evans 2003).

нешто може остварити. У овом случају, контекст нам указује на то да се не ради о средству за остваривање одређеног циља, већ о средству путем којег су извесни ентитети међусобно повезани.

Иако се саопштени концепт THROUGH* не односи на средство за остваривање циља, сматрамо да овај пример припада датој употреби зато што се, у сваком случају, ради о врсти 'средства' које је саопштено предлогом *through* и он се може парафразирати као *преко*.

На сличан се начин саопштени концепт предлога формира и у примеру (33). Овде налазимо врсту повезаности преко ентитета у функцији оријентира – *great-great grandfather*. Глагол *connect* је семантички близак облику *relate* из претходног примера и додатно нас упућује на повезивање, односно употребу облика *through* као својеврсног средства за остваривање те повезаности.

8.5. Закључак

Предлог *through* је карактеристичан у поређењу са осталим предлозима којима се бавимо у овом раду јер подразумева постојање оријентира са релевантном унутрашњом структуром. Сматрамо да постоји свега једно кодирано значење овог облика – 'основно значење', а оно се односи на улазак трајектора у оријентир са једне, пролазак кроз и излазак са супротне стране. Специфичност облика *through* је и велики број функционалних елемената који настају као последица интерактивне везе између трајектора и оријентира – *стаза, извор, циљ и кретање*.

Сматрамо да постоје две употребе у сфери физичких релација које су прагматички изведене из 'основног значења' – 'са друге стране' и 'насумично кретање'. У непросторном домену налазимо већи број употреба. Табеларно ћемо приказати процентуалну заступљеност примера у којима посматрани облик има поједине употребе.

Табела 1 – Облик *through* у оквиру физичких релација

’ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ’	88%	’СА ДРУГЕ СТРАНЕ’	2%
		’НАСУМИЧНО КРЕТАЊЕ’	10%

Табела 2 – Облик *through* у оквиру апстрактних релација

’ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ’	’ПРОДУЖЕНА АКТИВНОСТ’	18%
	’ВРЕМЕНСКА УПОТРЕБА’	22%
	’ЗАВРШЕТАК АКТИВНОСТИ’	24%
	’СРЕДСТВО’	36%

У нешто већем проценту примера, у читавом корпусу, дати облик се јавио у апстрактној сфери – 56%. У оквиру физичких релација је доминантно ’основно значење’, док се ’са друге стране’ јавља у изузетно малом броју случајева, а употреба ’насумично кретање’ у десет процената примера. Сматрамо да је разлог изузетно мале заступљености примера са употребом ’са друге стране’ чињеница да се дати облик, пре свега, користи у комбинацији са глаголима који имају динамичан статус, то јест, кодирају кретање.

Облик *through* има већи број употреба у апстрактној сфери (у односу на физичку) због великог броја функционалних елемената који се проширују на релације које нису просторног типа. Четири употребе које постоје у апстрактној сфери су приближно подједнако заступљене. Можемо издвојити употребу ’средство’ коју смо пронашли у нешто већем броју примера. Сматрамо да је разлог томе чињеница да се, у оквиру ове употребе, анализирани облик користи за означавање различитих „типова“ средстава, односно начина повезаности одређених ентитета.

IX

ПРЕДЛОГ *AROUND*

9.1. О предлогу *around*

Последњи предлог чијим семантичко-прагматичким особеностима се бавимо у овом раду јесте предлог *around*. Овај облик је, у оквиру физичких релација, семантички нешто комплекснији у односу на *under* и *through*, али далеко једноставнији од облика *over*.

9.1.1. Морфосинтакса предлога *around*

Поред облика *around*, користи се и *round*, при чему Quirk *et al.* (1985: 681) наводе да је *around* чешће употребљаван у америчком у односу на британски енглески, односно да је облик *round* типичнији за британску варијанту енглеског језика.

Морфолошки гледано, предлог *around* је прост, двосложен предлог, са нагласком на другом слогу /ə'raʊnd/. Облик *round* је једносложен /raʊnd/.

Предлог *around* је, такође, један од централних предлога енглеског језика (Quirk *et al.* 1985) чији комплемент, у нашем корпусу, најчешће представљају именице (1a) и номиналне синтагме (1б).

- (1) а) He looked absently around the room, scratching the pit of his chest.

(NS: 22)

- б) As Discovery banked around the west end of the Mall for a final pass, the battered white shuttle glowed in a shaft of sunlight, looking large and at ease – a bird with clipped wings just along for the ride.

(WP, 17.04.2012.)

Pullum и Huddleston истичу да се облик *(a)round* може користити са модификатором *all* те да у примеру (2) можемо сматрати да је зграда у *потпуности* окружена трупама.

(2) There were troops all round the building.

(Pullum и Huddleston 2002: 645)

Према Lindstrombergу (2010: 138), у комбинацији са овим модификатором, посматрани облик се односи на неправилни распоред ентитета на некој већој, дводимензионалној површини. Међутим, у комбинацији са тродимензионалним оријентирима, јавља се са значењем *кружног* распореда ентитета, као што је случај у наведеном примеру (2).

Облик *over* је онај који се користи за означавање насумичног распореда у оквиру вертикалних и тродимензионалних ентитета. Lindstromberg ову разлику илуструје примерима:

(3) а) Mark off a boundary all around the mountain

б) snow all over the mountain

(Lindstromberg 2010: 138)

Као и код осталих предлога којима се овај рад бави, код овог облика постоји формално поклапање са предлошким прилогом *around*. Анализираћемо дати облик и у прилошкој функцији, изузимајући фразалне глаголе због њиховог идиоматског карактера.

9.1.2. Семантика предлога *around*

У овом делу рада наводимо најзначајније семантичке особености посматраног предлога, као и компарацију са приближно синонимним обликом *about*.

Као прво значење посматраног облика, Quirk *et al.* (1985) наводе 'окружујућу позицију' (4а), затим 'кретање у окружујућој позицији' (4б), као и 'у области' (4в), 'у различитим позицијама унутар нечега' (4г). Остала значења која

за дати облик наводе су следећа: 'кретање у односу на усмерену стазу' (4д) и 'прожимање' (4ђ). Примећујемо да ови аутори не помињу метафорична значења посматраног облика⁷².

- (4) а) We were sitting (a)round the campfire. (1985: 681)
- б) The spaceship is travelling (a)round the globe. (1985: 681)
- в) The guests were standing about⁷³/around the room. (1985: 681)
- г) There are very few taxis about/around here. (1985: 681)
- д) We ran (a)round the corner. (1985: 681)
- ђ) They put flowers (all) around the statue. (1985: 684)

Стаза из примера (4д) има облик угла или кривине. Управо је ово једна од семантичких особености посматраног облика коју истиче већина аутора чије студије се баве анализом предлога *around*.

Zwarts (2004) истиче полисемичност овог облика кроз следеће примере:

- (5) а) The postman ran round the block.
- б) The burglar drove round the barrier.
- в) The steeplechaser ran round the corner.
- г) The tourist drove round.
- д) The driver took long way round.
- ђ) The woman came round again.

Lindstromberg (2010: 133) наводи да је предлог *around* релативно нов, то јест, да је стар око 400 година те да је ово разлог зашто се није развио велики број значења, у поређењу са другим, старијим, предлозима енглеског језика. Овај аутор сматра да је примарно, просторно значење посматраног облика, оно које се односи на *стазу* коју трајектор формира крећући се *око* одређеног ентитета, при чему она може бити полукружна или у облику пуне кружнице (*a ring around your*

⁷² Quirk *et al.* (1985), са значењем 'приближно', наводе облик *about*, али не и *around* – *She is about forty* (1985: 663).

⁷³ У америчком енглеском, према Quirk *et al.*, (1985: 681) облик *about* је, у овом значењу, мање фреквентан и формалнији у односу на *around*. Уопштено говорећи, у британском енглеском се користе облици *about* и *round* на позицијама на којима се у америчком енглеском чешће користи *around*.

finger). Поред наведеног, у оквиру физичких релација набраја и значења 'у свим правцима', 'бесциљно кретање' и 'насумични распоред'. У комбинацији са глаголима који имају значење 'ротирати се' (*turn, spin*), облик *around* се не користи са експлицитно наведеним оријентиром, већ се трајектори окрећу око своје осе. Lindstromberg (2010: 139) даје и метафорична значења посматраног облика – 'приближно' (6a) и 'уопштено говорећи' (6б), која илуструје примерима:

(6) a) She's around 60 years old.

б) ...talk around the issue instead of getting straight to the point.

Сматрамо да пример (6б) садржи фразални глагол *talk around*⁷⁴ те ову употребу нећемо сврстати међу метафоричне употребе датог предлога у нашој анализи. Наведени фразални глагол има значење 'говорити о нечему индиректно' и 'убедити некога у нешто'.

Овај аутор помиње сличност између посматраног облика и нешто старијег облика *about*, тврдећи да је *about* имао исто просторно значење које данас има облик *around*, што илуструје примером:

(7) The Earth and Moon both revolve about a common center of gravity.

(Lindstromberg 2010: 140)

У већини случајева, могуће је облик *about* заменити помоћу *around*, дакле, они испољавају висок степен семантичке сличности. Bolinger (1971) истиче да је *around* адекватнији у комбинацији са активностима које су неформалне и немају јасно изражен циљ.

⁷⁴ Наведени фразални глагол са значењем 'говорити о нечему индиректно' налазимо и у примеру из нашег корпуса - *E talked all around the subject* (SW: 71).

9.2. Анализа предлога *around*

У овом делу рада ћемо, најпре, дефинисати она значења посматраног облика која сматрамо лексички кодираним, а затим анализирати његове прагматички изведене употребе у оквиру физичких, као и апстрактних релација.

Сматрамо да постоје две просторне конфигурације предлога *around* које су похрањене у семантичкој меморији. Ове конфигурације су процентуално најзаступљеније у нашем корпусу и неопходно је њихово познавање како би се дати предлог исправно протумачио.

Прво кодирано значење датог облика представља 'основно значење'. У овој просторној конфигурацији трајектор делимично или у потпуности окружује оријентир. Под „окруживањем“ подразумевамо да се трајектор простира или креће у близини спољне ивице или на самој спољној ивици оријентира. При томе, није нужно да оријентир буде правилног кружног облика, већ нас непосредни контекст упућује на карактеристике овог ентитета.

Као последица интерактивне везе елемената који суделују код 'основног значења' јављају се два функционална елемента. Први је *могућност интеракције* између предлогом повезаних ентитета, а други функционални елемент који проистиче из овог значења је *стаза*. Она се, превасходно, јавља у динамичним околностима, али има примера у којима је функционални елемент стазе присутан и када се трајектор не креће око оријентира.

Поред поменуте просторне конфигурације, то јест, 'основног значења' датог облика, семантички кодираним сматрамо још једно значење облика *around*. У питању је значење код којег се трајектор креће или је мултиплициран и распоређен *унутар* оријентира. Дакле, не ради се о окруживању оријентира, већ о његовом „пресецању“ на насумичан начин. Ову просторну конфигурацију називамо 'насумично кретање или положај'.

Функционални елемент који приписујемо значењу 'насумично кретање или положај' је *стаза* која је у потпуности неправилног облика.

9.3. Предлог *around* у означавању физичких релација

9.3.1. 'Основно значење'

У наредним примерима посматрани облик има 'основно значење', односно трајектор окружује оријентир, при чему се као последице таквог просторног односа јављају могућност интеракције између ових ентитета и стаза. Сматрамо да су сви примери из ове групе илустрација 'основног значења', без обзира на разлике које постоје у облику оријентира, динамичном или статичном статусу трајектора, (не)постојању контакта између трајектора и оријентира и слично.

(8) The rooms are stacked around a central enclosed space, and their balconies project inwards, into a warm, air-conditioned atmosphere, overlooking a fountain and a lily pond filled with multi-coloured fish.

(SW: 55)

(9) He ran back up the drive, and went on running, past the two halls of residence, around the artificial lake, following the route he had taken with Morris Zapp that morning.

(SW: 36)

(10) "Did the tigers run all around that tree?"

(NS: 8)

(11) She put her hand around the empty glass on her chest to steady it.

(NS: 15)

(12) Duflo is wearing trousers and a V-necked magenta sweater, with a thin gold chain around her neck.

(FT, 17.03.2012.)

(13) There is already a thriving hub of technical firms around Aberdeen.

(E, 14.04.2012.)

(14) The last I heard there had been 2,200 cases of sexual violence reported in and around Mogadishu.

(E, 29.03.2012.)

У примерима (8) и (9) оријентир су ентитети чији облик није познат (*a central enclosed space, the artificial lake*), тачније, информација о њиховом облику

се не налази међу енциклопедијским одредницама концепата које кодирају ови појмови. Према 'основном значењу' предлога *around*, трајектор окружује оријентир. Могућност интеракције између ових ентитета, као један од функционалних елемената, указује на то да се трајектор, заправо, налази у релативној близини спољне границе оријентира, стога што интеракција не би била могућа уколико су посматрани ентитети на великој удаљености. Облик оријентира не мора нужно бити кружан, односно не мора бити прецизно одређен у датом контексту. С обзиром на то, језеро из примера (9) може бити било ког облика – карактеристике оријентира не утичу на значење посматраног предлога.

Трајектор, као један од ентитета у основном значењу, може бити статичан (*the rooms* из примера (8)), али и у стању кретања (*he* из примера (9)). На статични или динамични статус трајектора указују глаголи у датим исказима, односно, *be* као статичан и *run* као динамичан глагол. Статични, односно динамични статус трајектора не утиче на 'основно значење' које је кодирано предлогом.

За разлику од прва два примера из ове групе, облик оријентира (*tree*) у примеру (10) је релативно познат. Опште, енциклопедијско знање указује нам на то да је овај оријентир приближно кружног облика.

Исказ (10) је такође специфичан по томе што има мултиплицирани трајектор – *the tigers* у стању кретања, на шта указује употребљени глагол *run*, за разлику од мултиплицираног трајектора из примера (8), који се налази у стању мировања. Овде налазимо модификатор *all*⁷⁵, који указује на то да трајектор, приликом свог кретања, окружује оријентир са свих страна. Трајектор прелази стазе различитог облика, који се не може одредити на основу датог исказа, а све су позициониране изван и у близини спољне границе самог оријентира.

Искази (11) и (12) садрже оријентире релативно правилног, кружног облика (*the glass, the neck*). Трајектори у датим исказима (*hand* и *gold chain*) окружују и истовремено се налазе на самим оријентирима. Елемент контакта између ентитета повезаних предлогом *around* не налазимо у претходним примерима, а на његово постојање наводи нас реченични контекст. Тачније, у примеру (11) се експлицитно наводи разлог постављања шаке око оријентира, тј.

⁷⁵ Овај модификатор може да се комбинује и са облицима *over* и *through*.

чаше – да би се она умирила (*to steady it*). Заменици *it* је, најпре, неопходно доделити референцију – *the glass*, како би се дошло до оваквог тумачења. Опште знање нам указује на то да је неопходан контакт, шаке и чаше, у овом случају, јер се у противном њено померање не би могло спречити. У примеру (12) опште, енциклопедијско знање, односно познавање начина на који се ланац носи око врата указује на постојање контакта између трајектора и оријентира. Дакле, неопходан је, барем делимичан, контакт између трајектора (*gold chain*) и оријентира (*the neck*) у овом примеру.

Примери (13) и (14) такође илуструју 'основно значење' предлога *around*. Примећујемо да су оријентирани у овим примерима географски појмови, тачније, градови. Овакви оријентирани се разликују од оних из претходних примера по томе што је њихову границу тешко прецизно одредити. Дакле, трајектор се налази у близини релативно неодређене границе оријентира и то са њене спољне стране. У примеру (14) нам употреба предлога *in* у комбинацији са *around* додатно указује на то да се трајектор налази изван оријентира. Предлози *in* и *around*, у овом исказу, су приближно антонимни.

Исказ (15), стриктно говорећи, не припада сфери физичких релација:

(15) 'See you around, kids.'

(SW: 29)

Облик *around* има функцију прилога, односно модификује глагол *see*. Природа глагола указује на то да није у питању физичка релација, већ се нематеријални ентитет, *поглед*, упућује ка окружењу оријентира који није експлицитно наведен. Окруживање оријентира за последицу има могућност интеракције између ентитета, што имплицира њихову (релативну) близину. Иако имплицирани трајектор у овом примеру није материјалне природе, сматрамо да је релација означена предлогом идентична оној коју предлог означава у осталим примерима који илуструју 'основно значење'.

9.3.1.1. 'На супротну страну'

(16) About midway along the third-base foul line, I turned around and started to walk backwards, looking at Mary Hudson and holding on to my tangerine.

(NS: 30)

(17) Mary Jane turned around in her chair. "Well, hello, Ramona!" she said. "Oh, what a pretty dress!"

(NS: 12)

У исказима (16) и (17) посматрани облик има употребу 'на супротну страну'⁷⁶, коју сматрамо прагматички изведеном из 'основног значења'. У оба наведена примера посматрани облик је употребљен прилошки, односно модификује глагол те се оријентир не наводе.

У анализи примера (16) полазимо од следећих премиса:

- 1) Глагол употребљен у исказу кодира концепт TURN чије су кључне енциклопедијске одреднице: КРЕТАЊЕ, КРУЖНИ ПОКРЕТИ, ОКРЕТАЊЕ ОКО ОСЕ и слично.
- 2) У свом 'основном значењу' посматрани облик кодира просторну конфигурацију у којој трајектор, делимично или у потпуности, окружује оријентир.

На основу наведених премиса формирамо *ad hoc* концепт AROUND*. С обзиром на чињеницу да експлицитно наведен оријентир не постоји, сматрамо да се 'окретање' које је кодирано глаголом врши око трајекторове (I) сопствене осе. Закључујемо да се прагматички формираним концептом интенционално саопштава да је трајектор достигао супротну страну (у односу на почетну позицију) на „кружници“ по којој се креће. Тачније, у овом случају, трајектор се окренуо на супротну страну у односу на првобитни положај у коме се налазио. На овај закључак нас, додатно, упућују елементи реченичног контекста – *started to walk backwards*.

По истом принципу се формира концепт AROUND* у примеру (17), у коме функцију трајектора има ентитет *Mary Jane*.

⁷⁶ Ова употреба је у основи идиоматског израза *the other way around*, који се може парафразирати енглеским обликом *vice versa*.

Сматрамо да је кључни елемент код формирања ове употребе предлога природа употребљеног глагола. Долази до ојачавања овог елемента концептуалне схеме који, у комбинацији са 'основним значењем', указује на окретање трајектора на страну супротну у односу на ону коју је првобитно заузимао.

9.3.1.2. 'Са друге стране'

(18) Their school was located around the building.

(WP, 04.04.2012.)

(19) They just met around the corner.

(FT, 16.03.2012.)

Предлог употребљен у примерима (18) и (19) има употребу 'са друге стране'. И овде се ради о инференцијално изведеној употреби, а у нашем корпусу смо пронашли мали број примера који је илуструју.

Претпоставке од којих полазимо приликом тумачења исказа (18) су следеће:

- 1) Глагол употребљен у исказу – *to be located* је статичне природе.
- 2) 'Основно значење' предлога *around* представља конфигурацију у којој трајектор окружује оријентир, а као један од функционалних елемената је присутна *стаза*.
- 3) Постојање стазе имплицира постојање *завршетка стазе*.
- 4) Трајектор у датом примеру је *school*. Опште, енциклопедијско знање, у комбинацији са глаголом статичне природе, нам указује на то да овај ентитет мора бити у стању мировања.

Дате претпоставке користимо приликом тумачења исказа како бисмо формирали концепт AROUND*. Можемо да закључимо да се предлогом саопштава да је статични трајектор (*school*) позициониран на завршном делу стазе која води око оријентира (*the building*), дакле, инференцијално смо извели употребу 'са друге стране' оријентира.

При тумачењу исказа (19) полазимо од следећих премиса:

- 1) Употребљени глагол *meet* је статичне природе.

- 2) Оријентир представља појам *the corner*. Опште познавање облика овог ентитета указује на то да се трајектор (*they*) не може наћи у окружујућој позицији у односу на овакав тип оријентира.
- 3) Постојање стазе, као функционалног елемента 'основног значења' имплицира постојање *завршетка стазе*.

Наведене премисе, у комбинацији са познавањем 'основног значења' датог предлога наводе нас на закључак да се предлогом саопштава просторни однос код којег се трајектор налази на завршном делу стазе, са друге стране оријентира.

Код ове употребе долази до сужавања, јачања функционалног елемента стазе. Она не окружује оријентир у потпуности (оријентир може бити, као у примеру (19), ентитет који је немогуће окружити у потпуности), већ се завршава са његове супротне стране и указује на локацију извесног ентитета у функцији трајектора.

9.3.2. 'Насумично кретање или положај'

(20) The child of two artists, George and Betty Woodman, she was immersed in art from very early on; her parents would take her and her brother to museums and send them off to wander around by themselves with their sketchpads.

(E, 29.03.2012.)

(21) They say it marks another of many steps that have curtailed privacy rights here in the post-Sept. 11 world, with one study by British police officials, for instance, indicating that a person strolling around London is captured on film by at least 68 cameras on any given day.

(WP, 02.04.2012.)

(22) As she tosses around barbells, her hands white from the chalk, the light casts shadows on the curves of her developed forearms.

(WP, 13.04.2012.)

(23) ...the leaves were scattered all around the field.

(SW: 25)

Примери (20) – (23) илуструју значење предлога *around* које смо назвали 'насумично кретање или положај'. Ово значење се јавља у значајном броју примера из нашег корпуса. Сматрамо да је оно похрањено у семантичкој меморији, односно до њега се не може доћи инференцијалним путем. За разлику од просторне конфигурације код 'основног значења', положај трајектора је у *унутрашњости* оријентира, при чему се трајектор креће неодређено или је мултиплициран и заузима различите положаје у оквиру оријентира.

Оријентир код ове просторне конфигурације може бити дводимензионалан, односно на нивоу равни или је, пак, тродимензионални простор. Карактеристике оријентира не утичу на значење које је кодирано датим предлогом, што показују и наши примери.

Као функционални елемент код овакве просторне конфигурације јавља се стаза, у потпуности неправилног облика.

Дводимензионалне оријентире налазимо у нашим примерима (20), (21) и (23), док пример (22) има тродимензионални оријентир. Уз приближно синонимне глаголе динамичног статуса чија је главна енциклопедијска одредница КРЕТАЊЕ БЕЗ ОДРЕЂЕНОГ ЦИЉА – *wander* (20) и *stroll* (21) – налазе се оријентир код којих су релевантне две димензије, што је у складу са начином кретања које глаголи означавају. Дводимензионални оријентир налазимо и у исказу (23) у коме је трајектор (*the leaves*) статичан и налази се распоређен по површини оријентира (*the field*).

У примеру (22) посматрани облик је у прилошкој функцији, тј. оријентир није експлицитно наведен, али се подразумева његова тродимензионалност, с обзиром на употребљени глагол (*toss*) и трајектор (*barbell*). Исказ се и тумачи тако да се трајектор баца по ваздуху; имплицира се да је у питању тродимензионални простор (а не, на пример, површина пода). Напомињемо да је статус глагола *toss* динамичан, али да се кретање трајектора не врши самостално, већ посредством вршиоца радње, јер је употребљени глагол транзитиван.

Пример (23) је специфичан по томе што се трајектор у њему, за разлику од осталих трајектора у примерима ове групе, налази у стању мировања, на шта нам указује статични глагол *to be*. Мултиплицирани трајектор (*the leaves*) је насумично распоређен унутар оријентира (*the field*) који је у равни, односно има

две релевантне димензије. Модификатор *all* указује на то да је трајектор насумично распоређен по читавој површини оријентира.

У одређеним употребама, потребно је обратити посебну пажњу на тумачење датог предлога. Тако се хипотетички исказ (24) може протумачити на два начина.

(24) She walked around the park.

Не може се са сигурношћу тврдити да ли се у овом примеру ради о 'основном значењу' предлога или о значењу које смо назвали 'насумично кретање или положај'. Позитивни когнитивни ефекти се добијају када се протумачи да се трајектор креће *изван* оријентира (*the park*), у близини његове спољне границе, као и када се протумачи да се трајектор креће неодређено, у *оквиру граница* оријентира⁷⁷. Дакле, за исправно тумачење оваквих примера неопходан је шири контекст који нас наводи на правилно тумачење предлога *around* и отклања двосмисленост.

Искази (25) и (26) се не односе на физичке релације у правом смислу те речи, на шта нам указује природа употребљеног глагола – *look*. Међутим, сматрамо да их треба сврстати у ову категорију значења због тога што је однос између ентитета истоветан и не постоји елемент апстрактног значења. Дакле, ради се о 'насумичном кретању':

(25) She looked around the room, mentally rearranging furniture, throwing out table lamps, removing artificial flowers.

(NS: 19)

(26) His little eyes looked anxiously around for support.

(SW: 33)

У исказу (25), на основу глагола, можемо инференцијално закључити да је *поглед* ентитет у функцији трајектора, односно ентитет који се насумично креће по

⁷⁷ Lindstromberg даје пример *walk around a lake* који се односи на кретање *око* спољашње границе језера, али, у случају да је језеро залеђено, ова синтагма постаје двосмислена и може се односити на кретање унутар границе, *по* залеђеној површини језера (2010: 135).

оријентуру (*the room*). При томе, трајектор се не задржава на дводимензионалној површини пода, већ се проширује по читавом тродимензионалном простору.

У примеру (26) облик *around* је употребљен адвербијално, у комбинацији са глаголом *look*. Енциклопедијске одреднице глагола указују на то да се не ради о физичком ентитету. Сматрамо да је неопходно познавати кодирану компоненту значења облика *around* у прилошкој функцији како би се адекватно протумачио начин на који неко гледа. У питању је поглед упућен у различитим правцима, насумично.

9.4. Предлог *around* у означавању других релација

9.4.1. 'Непрецизан број или количина'

(27) Several bomb attacks, including one in 2008 which killed around 30 people, deterred tour groups from visiting.

(FT, 17.03.2012.)

(28) Over the past quarter of a century, the amount of water used in the United States has remained stable at around 210 billion gallons (795m cubic metres) a day.

(E, 20.01.2012.)

(29) In 2010-11 Scotland's GDP was £145 billion (\$225 billion) including a geographical share of North Sea oil and gas, around 10% of Britain's, with 8.4% of the population.

(E, 14.04.2012.)

(30) They needed a way to purge those undergarments from their inventory, and around that same time, the daily deals model was catching fire on the Web.

(WP, 15.03.2012.)

Искази (27) – (30) садрже предлог *around* који се, за разлику од његове употребе у претходним примерима, односи на апстрактне релације међу ентитетима. Ову употребу датог предлога називамо 'непрецизан број или количина' и сматрамо је једином употребом датог предлога у оквиру апстрактних релација.

У примеру (27) за полазне претпоставке узимамо:

- 1) Оријентир у датом исказу је *30 people* чија је главна логичка одредница КВАНТИТАТИВНА ВРЕДНОСТ, БРОЈ.
- 2) Трајектор у овом примеру није експлицитно дат.
- 3) У свом 'основном значењу' предлог указује на трајектор који окружује оријентир.

Приликом инференцијалног извођења ове употребе долази до проширења концептуалне схеме кодиране предлогом, тачније, његовог 'основног значења'. Квантитативна природа оријентира указује на то да је трајектор такође квантитативне природе, односно вредност која се „креће око“ цифре изражене оријентиром, али није експлицитно наведена. С обзиром на то да оријентир није физички ентитет, не ради се о дословном кретању трајектора око њега, већ нас *ad hoc* формиран концепт AROUND* упућује на приближну вредност, долази до заокруживања прецизне вредности, уместо њеног тачног навођења.

На исти начин се формира саопштени концепт у примерима (28) и (29), где такође налазимо оријентире који означавају квантитативну вредност (*210 billion gallons* и *10%*).

Пример (30) се донекле разликује од осталих примера из ове групе. Као полазне узимамо следеће претпоставке:

- 1) Функцију оријентира има појам (*that same*) *time*. Најважнија логичка одредница оријентира је ОПШТИ ПОЈАМ.
- 2) Време, као општи појам, може да се изрази кроз квантитативну вредност (нпр. сати, минути и сл.).
- 3) У свом 'основном значењу' предлог *around* означава релацију у којој трајектор окружује оријентир, уз могућност интеракције међу њима и релативну близину ових ентитета.

Наведене премисе, у комбинацији са 'основним значењем' датог предлога, које се проширује на апстрактну сферу, наводе нас на исправно формирање саопштеног концепта. Наиме, *ad hoc* формираним концептом предлога саопштава се да се ради о *приближно истом* времену, односно ради се о истој апстрактној употреби предлога без обзира на донекле различиту природу оријентира.

9.5. Закључак

У анализи семантичко-прагматичких својстава предлога *around*, пошли смо од претпоставке да он семантички кодира две значењске компоненте – 'основно значење' и 'насумично кретање или положај'. Код 'основног значења' се, као функционални елементи, јављају могућност интеракције и стаза. Стазу, као последицу интерактивног односа елемената у просторној конфигурацији, налазимо и код друге значењске компоненте коју сматрамо похрањеном у семантичкој меморији.

Карактеристично је да се код 'основног значења' могу наћи крајње различити типови трајектора и оријентира: оријентери могу бити правилног кружног облика или им је облик потпуно неодређен; трајектор је јединствен или мултиплициран, може се кретати, а такође постоји и могућност контакта између ових ентитета. Ове различите особености не утичу на релацију која је датим ентитетима кодирана. Код значења 'насумично кретање или положај' такође налазимо значајне разлике у карактеристикама трајектора и оријентира.

Следеће табеле приказују заступљеност појединачних значења и употреба посматраног облика.

Табела 1 – Облик *around* у оквиру физичких релација

‘ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ’	46%	‘НА СУПРОТНУ СТРАНУ’	10%
		‘СА ДРУГЕ СТРАНЕ’	6%
‘НАСУМИЧНО КРЕТАЊЕ ИЛИ ПОЛОЖАЈ’	38%		

Табела 2 – Облик *around* у оквиру апстрактних релација

‘ОСНОВНО ЗНАЧЕЊЕ’	‘НЕПРЕЦИЗАН БРОЈ ИЛИ КОЛИЧИНА’	100%
-------------------	--------------------------------------	------

Анализирајући примере атестиране у корпусу, закључујемо да се предлог *around* у значајно већем броју примера јавља у оквиру физичких релација (85%).

Наше табеле показују да је заступљеност ‘основног значења’ и значења ‘насумично кретање или положај’ приближно једнака и доминантна у сфери физичких релација. Две инференцијално изведене употребе (обе из ‘основног значења’) – ‘на супротну страну’ и ‘са друге стране’ – јављају се у значајно мањем проценту.

С обзиром на то да постоји само једна употреба посматраног облика у апстрактном домену, сви атестирани примери припадају категорији ‘непрецизног броја или количине’.

Предлог *around* је специфичан, у поређењу са осталим предлозима које смо разматрали, због тога што има релативно велики број употреба у оквиру физичких релација, од којих су две похрањене у семантичкој меморији, док се у сфери метафоричних релација одликује једноставним својствима, то јест, само једном употребом.

X

ЗАКЉУЧАК

10.1. Почетне хипотезе

У уводном делу ове дисертације навели смо неколико почетних хипотеза чију исправност смо покушали да докажемо кроз анализу семантичких и прагматичких карактеристика групе предлога у енглеском језику - *over*, *under*, *through* и *around*.

Прва наведена хипотеза односи се на став да предлози, као затворена група релационих речи, не кодирају пуне концепте, већ се ради о про-концептима, то јест, концептуалним схемама. У питању су релативно апстрактне конструкције које се инференцијално допуњавају приликом тумачења исказа. У складу са овом тврдњом, за сваки изабрани предлог смо навели свега један или неколико кодираних елемената значења. Ове кодиране значењске компоненте представљају просторне конфигурације, физички однос, распоред два ентитета. Поред овог односа, одредили смо и релевантне последице односа ентитета који суделују у датим конфигурацијама, а њих називамо функционалним елементима.

Доказали смо да је језичка поддетерминација присутна не само на нивоу исказа, већ и на нивоу појединачних речи. Наиме, неопходни су прагматички процеси (формирање концепата *ad hoc*, раздвозначавање, додељивање референције, слободно обогаћење конституената, итд.) како би се дошло до садржаја који извесна лексема, предлог у овом случају, саопштава у конкретном исказу.

Као што смо и претпоставили, убедљиво најзаступљенији прагматички процес у овом раду је било формирање концепата *ad hoc*. Лексички кодирани елементи се, приликом формирања саопштеног концепта, сужавају, ојачавају или се проширују, односно слабе. До сужавања кодираних значењских елемената, њиховог прецизирања, долази приликом извођења употреба у оквиру физичких релација. Наиме, у оквиру физичких релација се прецизирају елементи као што су статус глагола, (не)постојање контакта између трајектора и оријентира и слично.

Насупрот томе, код апстрактних употреба, кодирани елементи концептуалне схеме слабе, проширују се на релације које нису физичке природе. При томе, важну улогу имају функционални елементи који се преносе на сферу апстрактних значења.

Без обзира на то у ком правцу формирање *ad hoc* концепата води, реч је о јединственом интерпретативном процесу. У овом процесу, као што смо и тврдили у једној од наших хипотеза, неопходна је интеракција других лексички кодираних елемената у исказу. Показало се да су кључни елементи трајектор, оријентир, као и употребљени глагол. Наиме, неопходно је познавање енциклопедијских и логичких одредница концепата које кодирају наведени елементи исказа како бисмо на адекватан начин формирали садржај саопштен предлогом. Важан допринос имају и контекстуалне информације, опште познавање извесних ситуација и слично. При томе, читав процес тумачења исказа се креће у правцу добијања што више когнитивних ефеката уз што мањи утрошак процесуалног напора, у складу са когнитивно-комуникативним принципом релеванције.

Дакле, тумачење предлога, као релативно апстрактних релационих речи, не може се вршити изоловано од контекста у коме су употребљени. У анализи наших примера ослањали смо се, најпре, на иницијални, непосредни контекст који сачињавају околни лексички конституенти. Они представљају информације које су последње обрађиване у нашем когнитивном систему. Елементи реченичног контекста често су нам указивали на правац формирања концепта саопштеног предлогом. Овај почетни контекст је могуће проширити и то, најчешће, активирањем општег, енциклопедијског знања. Овде, пре свега, мислимо на наше познавање и активирање логичких и енциклопедијских одредница које су кодиране пропозиционим елементима у исказу. При томе, у садејству са свим елементима исказа, активирају се само оне одреднице које су релевантне приликом тумачења одређеног исказа. На тај начин се, на пример, одбацују извесна значења вишезначних облика која не би донела позитивне когнитивне ефекте. За тумачење предлога значајан је и шири контекст, односно информације које се надовезују на оне активирани на концептуалним адресама трајектора, оријентира и других елемената у исказу. Често се у обзир узима и шири дискурс, то јест, искази који се јављају у другим деловима текста, а

повезани су са исказом који анализирамо. Нисмо их све наводили из практичних разлога, како не би заузели превише простора.

10.2. Добијени резултати

10.2.1. Резултати добијени у оквиру физичких релација

За сваки анализирани предлог добили смо једно или неколико лексички кодираних значења, као и нешто већи број употреба које су прагматички изведене. Показало се да се предлози *over*, *under*, *through* и *around* веома разликују по питању сложености својих семантичко-прагматичких својстава.

Сваки од предлога има своје 'основно значење' које сматрамо похрањеним у семантичкој меморији. 'Основно значење' сваког од датих предлога представља физички распоред два ентитета (оријентира као референтног ентитета и трајектора који се позиционира у односу на њега) који је био квантитативно најзаступљенији у корпусу.

Предлог *over* као 'основно значење' има конфигурацију у којој се трајектор налази на вертикално вишој позицији у односу на оријентир, уз функционални елемент могућности интеракције међу њима. Облик *under* има сличне карактеристике 'основног значења', с тим што се трајектор налази на вертикално нижој позицији.

'Основно значење' облика *through* представља динамична просторна конфигурација у којој трајектор са једне стране улази у оријентир са релевантном унутрашњом структуром, а са супротне стране излази из њега. Као последицу интерактивног односа овако распоређених ентитета код предлога *through* налазимо већи број функционалних елемената: стаза, извор, циљ и кретање.

Around у свом 'основном значењу' има конфигурацију у којој трајектор, делимично или у потпуности, окружује оријентир. Као последица оваквог односа ентитета јављају се функционални елементи могућности интеракције између трајектора и оријентира, као и стаза.

Као што смо напоменули, 'основно значење' датих предлога представља физички однос два материјална ентитета, међутим, постоје и случајеви код којих један од ентитета није материјалне природе. На пример, један од предлогом

повезаних ентитета, најчешће трајектор у просторној конфигурацији, може бити нематеријални ентитет - *поглед*, *звук* и слично. Ипак, његова релација са ентитетом у функцији оријентира је истоветна као она описана 'основним значењем'. Не постоји компонента метафоричног значења те смо овакве примере такође сврстали у оне који илуструју 'основно значење'.

Код предлога *over*, као семантички комплекснијег од осталих у нашој анализи, налазимо највећи број кодираних просторних конфигурација – три. Поред 'основног значења', похрањеним у семантичкој меморији сматрамо и значења 'са друге стране' и 'значење рефлексивности'. Предлог *around* кодира две значењске компоненте – 'основно значење' и 'насумично кретање или положај' – док је код предлога *under* и *through* у семантичкој меморији похрањена по једна просторна конфигурација, то јест, само 'основно значење'.

Свако од значења које је семантички кодирано одређено је просторним односом ентитета и функционалним елементом. За семантички кодирана значења предлога *over*, изузимајући 'основно значење', везују се функционални елементи циља, стазе и путање, док за значење 'насумично кретање или положај' приписано облику *around* везујемо функционални елемент стазе (неправилног облика).

У оквиру физичких релација, највише значења и употреба налазимо код облика *over*. У питању су три лексички кодиране компоненте значења, као и четири прагматички изведене употребе – 'кретање изнад', 'покривање' (изведене из 'основног значења'), 'преко нечега' и 'трансфер' (изведене из значења 'са друге стране').

Around се такође карактерише већим бројем значења у физичком домену; ради се, заправо, о две лексички кодиране компоненте значења, као и о две употребе прагматички изведене из 'основног значења', односно 'на супротну страну' и 'са друге стране'. Сматрамо да разноврсност значења облика *around*, у оквиру физичких релација, проистиче из драстично различитих позиција трајектора у односу на оријентир. Наиме, код овог предлога трајектор може бити у потпуности унутар или у потпуности ван оријентира. Облик оријентира такође је разноврстан, као и карактеристике трајектора који може бити један или мултиплициран, у стању мировања, кретања по правилној или неправилној

путањи и слично. На динамични, односно статични статус трајектора указују глаголи употребљени у исказу, а не сами предлози.

Код осталих предлога које смо разматрали, изузимајући *over* и *around*, не налазимо толико различите позиције трајектора у односу на оријентир те они имају мањи број значења и употреба у оквиру физичких релација. Предлог *under* има две употребе у домену физичких релација – 'кретање испод' и 'покривање'. Код облика *through* такође налазимо две инференцијално изведене употребе – 'са друге стране' и 'насумично кретање'.

Различите карактеристике ентитета повезаних датим облицима нарочито су изражене код предлога *around*, али су присутне и код осталих анализираних облика. Сматрамо да различите карактеристике оријентира и трајектора не указују на различито значење предлога те да такво тумачење доводи до неограниченог повећања броја значења похрањених у семантичкој меморији. Наша анализа је показала да разлике које постоје, на пример, између трајектора који је један или мултиплициран, оријентира са релевантне две или три димензије, доприносе прагматичким процесима који се аутоматски врше приликом интерпретације исказа. Као резултат ових процеса настају инференцијално изведене употребе предлога.

Међу појединачним значењима, то јест, употребама анализираних облика могу се пронаћи извесне сличности. Наиме, постоје сродна значења / употребе различитих облика којима смо дали исте или сличне називе.

У оквиру физичких релација, облици *over*, *through* и *around* имају значење које смо назвали 'са друге стране'. Ово значење облика *over* сматрамо похрањеним у семантичкој меморији, док је код друга два облика прагматички изведено из 'основног значења'. Ипак, постоје одређене разлике између ових значења које се односе на положај ентитета и карактеристике стазе као функционалног елемента. Заправо, *over* подразумева положај са друге стране неке препреке, тј. њено прелажење или прескакање те стаза води *изнад* оријентира. *Through* се односи на положај након проласка *кроз* унутрашњост оријентира са релевантном структуром, а *around* на положај на завршетку стазе која води *око* оријентира. Дакле, код сва три предлога трајектор се налази са друге стране оријентира, али је до те крајње позиције доспео на различите

начине, које нам сугерише употреба адекватног предлога. За ова три предлога је карактеристичан модификатор *all* и то, најчешће, код употреба са израженим функционалним елементом стазе. Напомињемо да смо дати модификатор налазили код употреба у оквиру физичких релација (‘покривање’, ‘основно значење’ облика *around*, ‘насумично кретање или положај’), али и код употреба у апстрактном домену (‘временска употреба’, ‘завршетак активности’ и слично).

Употребу ‘покривања’ налазимо код облика *over* и *under*. Међутим, овде се ради о супротном распореду ентитета. Наиме, *over* означава положај трајектора изнад и на самом оријентир, док *under* означава положај трајектора испод и у контакту са оријентиром. Дакле, ентитети се налазе на вертикалној оси, али имају обрнути распоред. Сличност постоји и код употреба ‘кретање изнад’ и ‘кретање испод’, а разлика се такође испољава у распореду ентитета у односу на вертикалну осу.

Код предлога *through*, као прагматички изведено, налазимо употребу ‘насумично кретање’, док *around* семантички кодира значење ‘насумично кретање или положај’. Ово су веома блиска значења, а разлике се испољавају у томе како су настала. Код облика *through* се ради о инференцијално изведеној употреби зато што је положај трајектора у унутрашњости оријентира, што је карактеристика и ‘основног значења’ овог облика. Иста просторна релација се код облика *around* сматра семантички кодираном зато што се трајектор не налази са спољне стране оријентира (као код ‘основног значења’ овог облика), већ се насумично креће по његовој унутрашњости.

10.2.2. Резултати добијени у оквиру апстрактних релација

Уочили смо да је знатно већи број употреба посматраних предлога у оквиру апстрактних релација. Проширивањем денотације кодираних елемената значењске схеме долази до формирања апстрактних употреба у оквиру којих се предлозима саопштавају различити типови релација између апстрактних ентитета, односно ентитета који нису материјалне природе. Промене карактеристика ентитета које предлог повезује у оквиру апстрактних релација не воде ка формирању и умножавању нових, кодираних значења, већ доводе до

активирања нових концептуалних одредница које суделују у формирању адекватног саопштеног концепта посматраног облика.

Највећи број апстрактних употреба налазимо код облика *over*, што није изненађујуће с обзиром на то да се оне изводе из сваке од три кодиране компоненте значења. Код овог облика налазимо осам метафоричних употреба. При томе, из 'основног значења' су изведене четири употребе – 'фокус пажње', 'више од', 'контрола' и 'преферирање'; из значења 'са друге стране' су изведене три употребе – 'завршетак активности', 'временска употреба' и 'средство'; из 'рефлексивног значења' једна употреба у апстрактном домену – 'понављање'. Још једним разлогом за велики број употреба датог облика у оквиру апстрактних релација сматрамо велики број функционалних елемената (интеракција трајектора и оријентира, стаза, циљ, путања) који се проширују на апстрактну сферу.

Знатно је мањи број метафоричних употреба осталих облика. Сматрамо да је разлог томе мања разноврсност значења у физичком домену из којих се прагматички изводе употребе у оквиру апстрактних релација. Наиме, код *under* и *through* налазимо четири, док код облика *around* само једну употребу у апстрактном домену. Као метафоричне употребе *under* има: 'мање од', 'контрола', 'у оквиру, под утицајем' и 'под називом', док код облика *through* налазимо употребе: 'продужена активност', 'временска употреба', 'завршетак активности' и 'средство'. Занимљиво је да код облика *around*, који испољава релативно сложена семантичка својства у оквиру физичких релација, налазимо само једну апстрактну употребу коју смо назвали 'непрецизан број или количина'.

Постоји неколико употреба у апстрактном домену које се јављају код већег броја посматраних облика. На пример, употребу 'завршетак активности' имају *over* и *through*, а за оба ова предлога се везује 'временска употреба', као и 'средство'. Напомињемо да се ради о истим употребама које се везују за облике *over* и *through*, али се дати облици, када означавају поменуте апстрактне употребе, не користе на исти начин. Наиме, јављају се у различитим синтаксичким конструкцијама, као и са извесним разликама у значењу. На пример, облик *over* се, са употребом 'завршетак активности', обично користи у конструкцијама типа *something is over*, док се облик *through* користи у

конструкцијама типа *somebody is through doing something*. У 'временској употреби' облик *over* се најчешће односи на краће временске периоде, у поређењу са онима који се комбинују са обликом *through*. Када има употребу 'средства', облик *through* има ширу, општију примену, док се *over* употребљава ограничено, везујући се само за средства комуникације.

Метафорична употреба 'контрола' је карактеристична и заједничка за *over* и *under*, с тим што су односи ентитета потпуно супротни. Код *over* је трајектор онај који врши контролу над оријентиром, док је код *under* трајектор инфериоран те се над њим контрола врши. Облици *over* и *under* имају још једну сродну употребу у апстрактном домену. Она се односи на квантитет, односно, *over* има употребу 'више од', а *under*, као његов антоним, употребу 'мање од'.

Сматрамо да се сличности међу употребама које различити предлози имају у апстрактном домену јављају услед сличности које постоје у домену физичких релација. На пример, *over* лексички кодира значење 'са друге стране', које такође налазимо, мада као прагматички изведено, код предлога *through*. Стога ови предлози имају три сродне употребе у оквиру апстрактних релација, односно оне настају проширивањем денотације исте компоненте значења у физичком домену. *Over* и *under* имају сличну просторну конфигурацију, с тим што су ентитети обрнуто распоређени на вертикалној оси. Одатле проистичу две антонимне употребе у оквиру апстрактних релација које смо поменули у претходном пасусу. За ове предлоге је, поред просторне конфигурације која се односи на распоред ентитета на вертикалној оси, карактеристичан и заједнички функционални елемент – могућност интеракције између трајектора и оријентира. Разлика се испољава у томе што, код *over*, трајектор може да утиче на оријентир, а код облика *under* је оријентир тај који има утицај над трајектором.

10.3. Будућа разматрања и значај истраживања

На крају нашег рада навешћемо у ком правцу би се могла кретати нека будућа семантичко-прагматичка истраживања, у смислу предмета проучавања, укључивања лексема из већег броја језика и слично.

Пре свега, наша анализа је спроведена на групи од свега четири предлога, те би, у наредним истраживањима, требало повећати број предлога који су узети за предмет истраживања. Од предлога који се, генерално говорећи, убрајају у семантички врло комплексне разматрали смо *over*, а сматрамо да би занимљиви за овакву врсту анализе били и предлози *in* и *on*, такође комплексни и често проучавани у лингвистичкој литератури. Анализа предлога која користи овај теоријско-методолошки оквир може се примењивати и на предлоге који су груписани по одређеном критеријуму, на пример, према томе да ли се односе на хоризонталну или вертикалну осу, подразумевају оријентир са релевантном унутрашњом структуром и слично.

Иако смо изабране предлоге проучавали и у њиховој прилошкој употреби, сматрамо да у оквиру употребе глаголског модификатора постоји доста нерешених питања. Овде, пре свега, мислимо на њихову употребу као партикула фразалних глагола чија значења су идиоматска, веома разноврсна и захтевају другачији приступ у анализи. Облици *over*, *under*, *through* и *around* се могу, у мањем броју случајева, појавити и у функцији других врста речи (придева, именица, префикса) чије употребе је, највероватније, могуће повезати са предлошким значењима и употребама до којих смо дошли у овој студији. Начин њихове повезаности могао би бити предмет посебне анализе.

Ово истраживање је спроведено на корпусу прикупљеном из једног, енглеског језика. Сматрамо да би почетне хипотезе овог рада требало доказати и на другим језицима, а затим упоредити добијене резултате паралелном анализом предлога које сматрамо преводним еквивалентима (нпр. *under* и *испод*, *through* и *кроз*).

Ослањајући се на хипотезу о поддетерминисаности природних језика (Carston 2002), теорију релеванције (Sperber и Wilson 1986/1995), као и когнитивнолингвистичку теорију принципијелне полисемије (Tyler и Evans 2003) анализирали смо изабране предлоге енглеског језика и показали да се њихово лексички кодирано значење може свести на мањи број, релативно апстрактних, физичких релација. Из њих се инференцијално изводе остале употребе, приликом интерпретације исказа у складу са несвесним и аутоматским когнитивно-комуникативним принципом релеванције чија стратегија најмањег напора

омогућава добијање више когнитивних ефеката уз што мањи утрошак процесуалног напора. На овај начин, до адекватног тумачења датог облика се долази у реалном времену, на вези те не долази до оптерећења семантичке меморије.

Циљ нашег рада је био, превасходно, редуковање изразите полисемичности којом су се предлози одликовали у већини ранијих, пре свега когнитивнолингвистичких истраживања. Сматрамо да је помоћу анализе у складу са основним поставкама теорије релеванције и принципијелне полисемије редуција полисемичности и постигнута.

ИЗВОРИ КОРПУСА

- 1) Лоџ 1984: Lodge, David. *Small World: an academic romance*. London: Penguin Books.
- 2) Селинџер 1953: Salinger, Jerome David. *Nine Stories*, интернет издање преузето са линка:
http://engl262ggleason.wikispaces.umb.edu/file/view/Nine_Stories_by_J_D__Salinger.pdf
- 3) Фицџералд 1925: Fitzgerald, F. Scott. *The Great Gatsby*, интернет издање преузето са линка: <http://www.planetebook.com/The-Great-Gatsby.asp>
- 4) Текстови преузети са линка: <http://www.economist.com/>
- 5) Текстови преузети са линка: <http://www.ft.com/home/uk>
- 6) Текстови преузети са линка: <http://www.washingtonpost.com/>

ЛИТЕРАТУРА

- 1) Алот 2010: Allott, Nicholas. *Key Terms in Pragmatics*. Continuum International Publishing Group.
- 2) Антонић 2005: Антонић, Ивана. „Predlozi usred, nasred, posred u savremenom standardnom srpskom jeziku“, *Zbornik Matice srpske za slavistiku* br. 67, Novi Sad: Matica srpska, 129-136.
- 3) Артс 2011: Aarts, Bas. *Oxford Modern English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- 4) Ашић и Станојевић 2008: Ашић, Тијана и Станојевић, Веран. “Prepositions and natural phenomena: a contrastive study of Serbian, French and Greek“. *Nasleđe* br.9, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 19-29.
- 5) Бајбер и др. 1999: Biber, Douglas et al. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Pearson Education Ltd.
- 6) Барсало 1987: Barsalou, Lawrence. “The instability of graded structure: implications for the nature of concepts“. *Concepts and Conceptual Development: Ecological and Intellectual Factors in Categorization*, Neisser, U. (ed.) Series: Emory symposia in cognition, 1. Cambridge University Press: Cambridge, 101-140.
- 7) Белић 1957–1958: Белич, Александар. „Падежная система и происхождение предлогов“. *Јужнословенски филолог*, књ. XXII, 1–17.
- 8) Бенет 1975: Bennett, David, C. *Spatial and Temporal uses of English Prepositions: An Essay in Stratificational Semantics*. London: Longman.
- 9) Блатнер 2000: Blutner, Reinhard. “Some aspects of optimality in natural language interpretation“. *Journal of Semantics* 17.3, 189-216.
- 10) Блејкмор 1987: Blakemore, Diane. *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Blackwell.
- 11) Блумфилд 1933: Bloomfield, Leonard. *Language*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- 12) Боерс 1996: Boers, Frank. *Spatial Prepositions and Metaphor: A Cognitive Semantic Journey Along the Up-down and the Front-back Dimensions*. Gunter Narr Verlag.

- 13) Болинџер 1971: Bolinger, Dwight. *The Phrasal Verb in English*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- 14) Бошман 2011: Boschman, Fieke. *Modeling meaning: A spatial theory of the semantics of polysemous prepositions*. M.A. thesis, Utrecht University, интернет издање.
- 15) Бренда 2014: Brenda, Maria. *The Cognitive Perspective on the Polysemy of the English Spatial Preposition Over*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- 16) Бругман 1981/1988: Brugman, Claudia. *The Story of over: Polysemy, Semantics, and the Structure of the Lexicon*. New York: Garland.
- 17) Бругман и Лејкоф 1988: Brugman, Claudia and Lakoff, George. "Cognitive topology and lexical networks". S. Small, G. Cottrell and M.K. Tannenhaus (eds.) *Lexical Ambiguity Resolution*. San Diego, CA: Morgan Kaufman, 477–507.
- 18) Бугарски 1996: Bugarski, Ranko. *Predlozi over, under, above, below i beneath u savremenom engleskom jeziku (2.izdanje)*. Beograd: XX vek: Čigoja štampa.
- 19) Ванделоаз 1991: Vandeloise, Claude. *Spatial Prepositions, a Case Study from French* (translated by Anne R. K. Bosch). Chicago: The University of Chicago Press.
- 20) Ванделоаз 1994: Vandeloise, Claude. "Methodology and analyses of the preposition *in*". *Cognitive Linguistics*, 5, 157-184.
- 21) Ван дер Гушт и Де Кујпере 2007: Van der Gucht, F. K. W. and De Cuypere, L. "The iconicity of embodied meaning: Polysemy of spatial prepositions in the cognitive framework". *Language Sciences* 29: 733-754.
- 22) Вебер 2012: Weber, David. *English Prepositions: A Historical Survey*. Master's thesis, интернет издање.
- 23) Вилсон 2011: Wilson, Deirdre. "Parallels and differences in the treatment of metaphor in Relevance theory and Cognitive Linguistics". *Studies in Pragmatics* 11, 42-60.
- 24) Вилсон и Карстон 2006: Wilson, Deirdre and Carston, Robyn. "Metaphor, relevance and the 'emergent property' issue". *Mind & Language* 21 (3): 404-433.
- 25) Вилсон и Карстон 2007: Wilson, Deirdre and Carston, Robyn. "A unitary approach to lexical pragmatics: Relevance, inference and ad hoc concepts". *Pragmatics*, N. Burton-Roberts (ed.). London: Palgrave, 230-259.

- 26) Вилсон и Спербер 2002: Wilson, Deirdre and Sperber, Dan. "Truthfulness and Relevance". *Mind*, New Series, Vol. 111, No. 443, Oxford University Press, 583-632.
- 27) Вилсон и Спербер 2004: Wilson, Deirdre and Sperber, Dan. "Relevance theory". *The Handbook of Pragmatics* (L. R. Horn and G. L. Ward eds.). Oxford: Blackwell, 607-632.
- 28) Витгенштајн 1953: Wittgenstein, Ludwig. *Philosophical Investigations*. Oxford: Blackwell.
- 29) Гарденфорс 2015: Gärdenfors, Peter. "The Geometry of Preposition Meanings". *Baltic International Yearbook of Cognition, Logic and Communication*: Vol. 10, 1-33.
- 30) Герард, Пери и Хоџис 1997: Garrard, P, Perry, R. and Hodges, John. "Disorders of semantic memory". *Journal of Neurology, Neurosurgery and Psychiatry*, 62(5), 431-435.
- 31) Грајс 1957: Grice, Herbert Paul. "Meaning". *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 3, Published by: Duke University Press on behalf of Philosophical Review, 377-388.
- 32) Грајс 1975. Grice, Herbert Paul. "Logic and Conversation". *Syntax and Semantics*, Vol. 3, *Speech Acts*, Peter Cole and Jerry Morgan (eds.). New York: Academic Press, 41-58.
- 33) Грајс 1967/1989. Grice, Herbert Paul. *Studies in the Way of Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- 34) Грејди 1997: Grady, Joseph. *Foundations of meaning: primary metaphors and primary scenes*. PhD dissertation, Dept. of Linguistics, UC Berkeley.
- 35) Грејди 1999: Grady, Joseph. "A typology of motivation for conceptual metaphor: correlation versus resemblance". *Metaphor in Cognitive Linguistics*, R. Gibbs and G. Steen (eds.), Philadelphia: John Benjamins, 79–100.
- 36) Грицкат 1967: Grickat, Irena. „Стилске фигуре у светлу језичких анализа“. *Наш језик*, књига 16, свеска 4, 217-235.
- 37) Група аутора 1971: *Речник српскохрватског књижевног језика*. Нови Сад: Матица српска.

- 38) Дин 1993: Deane, Paul. "Polysemy as the consequence of internal conceptual complexity: the case of *over*". ESCOL '92.
- 39) Дин 2005: Deane, Paul. "Multimodal spatial representation: on the semantic unity of *over*." *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Beate Hampe & Joseph E. Grady (eds.), Berlin/New York Mouton de Gruyter), 235-284.
- 40) Дирвен 1993: Dirven, Rene. "Dividing up physical and mental space into conceptual categories by means of English prepositions". *The Semantics of Prepositions: From Mental Processing to Natural Language*, C. Zelinsky-Wibbelt (ed.), Berlin: Mouton de Gruyter, 73-97.
- 41) Дјуал 1994: Dewell, Robert. "Over again: image-schema transformations in semantic analysis". *Cognitive Linguistics*, 5 (4): 351–380.
- 42) Дјуал 2007: Dewell, Robert. "Moving around: The Role of the Conceptualizer in Semantic Interpretation". *Cognitive Linguistics*, Volume 18, Issue 3, 383-415.
- 43) Драгићевић 2012: Драгићевић, Рајна. „О именицама у служби предлога“. *Јужнословенски филолог* LXVIII, 91-111.
- 44) Еванс 2005: Evans, Vyvyan. "The meaning of time: polysemy, lexicon and conceptual structure". *Journal of Linguistics* 41 (1), 33-75.
- 45) Еванс 2007: Evans, Vyvyan. *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh University Press.
- 46) Еванс 2015: Evans, Vyvyan. "A unified account of polysemy within LCCM theory". *Lingua* 157, 100-123.
- 47) Еванс и Тајлер 2004: Evans, Vyvyan and Tyler, Andrea. "Rethinking English 'prepositions of movement': The case of *To* and *Through*". *Adpositions of Movement*, Cuykens, H., Mulder W. de, Mortelmans, T. (eds.) *Belgian Journal of Linguistics*. Amsterdam, John Benjamins, 247-270.
- 48) Звартс 2004: Zwarts, Joost (2004). "Competition Between Word Meanings: The Polysemy of (A)round". *Proceedings of the Conference "sub8 – Sinn und Bedeutung"*, edited by C. Meier and M. Weisgerber, Frankfurt am Main: Johann Wolfgang Goethe-Universität, 349-360.

- 49) Звартс и Винтер 2000: Zwarts, Joost and Winter, Yoad. "Vector Space Semantics: A model-theoretic analysis of locative prepositions". *Journal of Logic, Language and Information* 9, 169-211.
- 50) Златев 2007: Zlatev, Jordan. "Spatial Semantics". Hubert Cuyckens and Dirk Geeraerts (eds.) *Handbook in Cognitive Linguistics*. Oxford University Press. 318-351.
- 51) Ивић 1958: Ivić, Milka. „Sistem predložkih konstrukcija u srpskohrvatskom jeziku“. *Južnoslovenski filolog*, XXII:1-4, 141-166.
- 52) Јукер 1994: Jucker, Andreas. "Irrelevant Repetitions: A Challenge to Relevance Theory". *Fischer*, 49-60.
- 53) Камакура 2011: Kamakura, Yoshihito. *Collocation and Preposition Sense: A Phraseological Approach to the Cognition of Polysemy*. Ph.D. thesis. University of Birmingham.
- 54) Карстон 2002: Carston, Robyn. *Thoughts and Utterances: The Pragmatics of Explicit Communication*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 55) Карстон 2009: Carston, Robyn. "The Explicit/Implicit Distinction in Pragmatics and the Limits of Explicit Communication". *International Review of Pragmatics*, Volume I, issue 1, 35-62.
- 56) Карстон 2010: Carston, Robyn . "Lexical pragmatics, *ad hoc* concepts and metaphor from a relevance theory perspective". *Italian Journal of Linguistics* 22(1), 153-180.
- 57) Карстон 2012: Carston, Robyn. "Word meaning and concept expressed". *The Linguistic Review*, Volume 29, Issue 4, De Gruyter Mouton, 607-623.
- 58) Картер и Мекерти 2006: Carter, Ronald and McCarthy, Michael. *Cambridge Grammar of English: a comprehensive guide: spoken and written English: grammar and usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 59) Кверк и др. 1985: Quirk et al., Randolph, Greenbaum, Sidney, Leech, Geoffrey, Svartvik, Jan. *A Comprehensive grammar of the English language*. London: Longman.
- 60) Кјол 2010: Kjøl, Georg. *Word meaning, concepts and the representation of abstract entities from the perspective of radical pragmatics and semantic externalism*. University of Oslo, Ph.D. dissertation, интернет издање.

- 61) Кликовац 2000: Klikovac, Duška. *Semantika predloga: studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet: Čigoja štampa.
- 62) Ковентри 1999: Coventry, Kenny. "Function, geometry and spatial prepositions: Three experiments". *Spatial Cognition and Computation* 1, Kluwer Academic Publishers. Printed in the Netherlands, 145-154.
- 63) Ковентри 2003: Coventry, Kenny. "Spatial prepositions, spatial templates and "semantic" versus "pragmatic" visual representations". *Representing Direction in Language and Space*, E. van der Zee and J. Slack (eds.). Oxford University Press, 255-267.
- 64) Ковентри и други 1994: Coventry, Kenny., Carmichael, Richard and Garrod, Simon. "Spatial prepositions, object specific function and task requirements". *Journal of Semantics*, 11(4), 289-311.
- 65) Ковентри и други 2001: Coventry, Kenny, Prat-Sala, Merce and Richards, Lyn. "The Interplay between Geometry and Function in the Comprehension of Over, Under, Above, and Below". *Journal of Memory and Language* 44, 376–398.
- 66) Крајцер 1997: Kreitzer, Anatol. "Multiple levels of schematization: a study in the conceptualization of space". *Cognitive Linguistics* 8 (4), 291-325.
- 67) Кресвел 1978: Cresswell, Max. "Semantic competence". *Meaning and Translation*, F. Guenther and M. Guenther-Reutter (eds.), Duckworth, 9-27.
- 68) Купер 1968: Cooper, George. *A Semantic Analysis of English Locative Prepositions*. Bolt, Beranek and Newman Report No: 1587. Springfield, Va.: Clearinghouse for Federal Scientific and Technical Information.
- 69) Лажонс 1995: Lyons, John. *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 70) Лангакер 1986: Langacker, Ronald. "An Introduction to Cognitive Grammar", *Cognitive Science*, Volume 10, Issue 1, San Diego: University of California, 1-40.
- 71) Лангакер 1987: Langacker, Ronald. *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical prerequisites*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- 72) Лангакер 2002: Langacker, Ronald. *Concept, Image and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- 73) Лангакер 2008: Langacker, Ronald. *Cognitive grammar: a basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- 74) Левинсон 1996: Levinson, Stephen. "Frames of reference and Molyneux's question: Crosslinguistic evidence". *Language and space*, Paul Bloom, Mary A. Peterson, Lynn Nadel and Merrill Garret (eds.) Cambridge, MA: The MIT Press, 109-170.
- 75) Лејкоф 1987: Lakoff, George. *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- 76) Лејкоф и Џонсон 2003. Lakoff, George and Johnson, Mark. *Metaphors we live by*. London: The University of Chicago Press.
- 77) Лехман 2005: Lehmann, Christian. "Pleonasm and hypercharacterisation". *Yearbook of morphology 2005*, Geert E. Booij and Jaap van Marle (eds.). Dordrecht: Springer, 119-154.
- 78) Ли 2001: Lee, David. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. OUP, Oxford.
- 79) Линдквист 1950: Lindkvist, Karl-Gunnar. *Studies on the Local Sense of the Prepositions IN, AT, ON and TO in Modern English*. Lund Studies in English XX. Copenhagen: Berlingska Boktryckeriet.
- 80) Линдквист 1972: Lindkvist, Karl-Gunnar. *The local sense of the prepositions 'over', 'above', and 'across' studied in present-day English*. Stockholm: Almqvist and Wiksell.
- 81) Линдквист 1976: Lindkvist, Karl-Gunnar. *A comprehensive study of conceptions of locality in which English prepositions occur*. Stockholm: Almqvist & Wiskell International.
- 82) Линдстромберг 2010: Lindstromberg, Seth. *English Prepositions Explained*. Amsterdam: John Benjamins.
- 83) Лич 1969: Leech, G.N. *Towards a Semantic Description of English*. London: Longmans.
- 84) Милер и Џонсон-Лард 1976: Miller, George. and Johnson-Laird, Philip. *Language and Perception*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 85) Мишковић-Луковић 2006: Mišković-Luković, Mirjana. *Semantika i pragmatika iskaza: Markeri diskursa u engleskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- 86) Мишковић-Луковић 2015: Mišković-Luković, Mirjana. *Прагматика*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу.

- 87) Нам 1995: Nam, Seungho. *The Semantics of Locative Prepositional Phrases in English*. University of California, Los Angeles.
- 88) Пипер 1977: Piper, Predrag. „Obeležavanje prostornih odnosa predložko-padežnim konstrukcijama u savremenom ruskom i savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku“. *Prilozi proučavanju jezika*, 13-14, 1-51.
- 89) Пипер и др. 2005: Piper, Predrag, Ivana Antoniћ, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović i Branko Tošović. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd-Novı Sad: Institut za srpski jezik SANU- Beogradska knjiga–Matica srpska.
- 90) Ражс 1993: Rice, Sally. “Far Afield in Lexical Fields: The English Prepositions“. ESCOL'92, M. Bemstein (ed.), 206-217.
- 91) Расулић 2004: Rasulić, Katarina. *Jezik i prostorno iskustvo: konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet, Beograd: Čigoja štampa.
- 92) Регијер 1996: Regier, Terry. *The human semantic potential. Spatial language and constrained connectionism*. Cambridge, MA: MIT Press.
- 93) Реканати 2004: Recanati, François. *Literal Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 94) Рош 1975: Rosch, Elisabeth. “Cognitive representations of semantic categories“. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104 (3), 192-233.
- 95) Рул 1989: Ruhl, Charles. *On Monosemy: A Study in Linguistic Semantics*. Albany: State University of New York.
- 96) Сандра и Ражс 1995: Sandra, Dominiek and Rice, Sally. “Network analyses of prepositional meaning: mirroring whose mind the linguist's or the language user's?“. *Cognitive Linguistics*, 6(1), 89-130.
- 97) Сето 2007: Seto, Ken-ichi. “Metaphor to Tagigo no Kijutsu“. *Metaphor Kenkyu no Saizensen*. Hitsujishobo, Tokyo.
- 98) Спербер и Вилсон 1986/1995: Sperber, Dan and Wilson, Deirdre. *Relevance: Communication and Cognition (2nd ed.)*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 99) Спербер и Вилсон 1998: Sperber, Dan and Wilson, Deirdre. “The Mapping between the Mental and the Public Lexicon“. *Thought and language*, P. Carruthers and J. Boucher (eds.). Cambridge: Cambridge University Press, 184–200.

- 100) Спербер и Вилсон 2005: Sperber, Dan and Wilson, Deirdre. "Pragmatics". *Oxford Handbook of Contemporary Philosophy*, F. Jackson and M. Smith (eds.). Oxford: Oxford University Press, 468-501.
- 101) Спербер и Вилсон 2006: Sperber, Dan and Wilson, Deirdre. "A deflationary account of metaphor". *UCL Working Papers in Linguistics*, 11, 171-203.
- 102) Стевановић 1991: Стевановић, Михаило. *Савремени српскохрватски језик*. Београд, Научна књига.
- 103) Тајлер и Еванс 2001: Tyler, Andrea and Evans, Vyvyan. "Reconsidering prepositional polysemy networks: The case of *over*". *Language* 77 (4), 724-765.
- 104) Тајлер и Еванс 2003: Tyler, Andrea and Evans, Vyvyan. *The Semantics of English Prepositions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 105) Талми 1983: Talmy, Leonard. "How language structures space". *Spatial Orientation: Theory, Research and Application*, H. Pick and L. Acredolo (eds.). New York: Plenum Press, 225-282.
- 106) Танен 1989: Tannen, Deborah. *Talking Voices: Repetition, Dialogue, and Imagery in Conversational Discourse*. Cambridge England, New York, Cambridge University Press.
- 107) Тејлор 1989/2003: Taylor, John. *Linguistic Categorization. Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- 108) Телекс 2010: Tellex, Stephanie, Ann. *Natural Language and Spatial Reasoning*. Ph.D. thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- 109) Феријер 1996: Ferrier, Gillian Maver. *A geometry without angles: The case for a functional geometry of spatial prepositions*. Ph.D. thesis. University of Glasgow, интернет издање.
- 110) Филмор 1966: Fillmore, Charles. "A proposal concerning English prepositions". 17th annual *Round Table*, Volume 17 of *Monograph Series on Language and Linguistics*, Francis P. Dinneen (ed.). Washington D.C.: Georgetown University Press, 19-34.
- 111) Фодор 1975: Fodor, Jerry. *The Language of Thought*. Cambridge University Press: Harvard University Press.
- 112) Фодор 1998: Fodor, Jerry. *Concepts: Where Cognitive Science Went Wrong*. Oxford: Clarendon Press.

- 113) Хадлстон и Пулам 2002: Huddleston, Rodney, and Pullum, Geoffrey. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 114) Хендрикс и Де Хуп 2001: Hendriks, Petra and Helen de Hoop. "Optimality Theoretic Semantics". *Linguistics and Philosophy* 24, 1-32.
- 115) Херис 1989: Harris, Catherine. "Connectionist Approach to the Story of Over". *Proceedings of the Fifteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 126-137.
- 116) Херсковиц 1986: Herskovits, Annette. *Language and Spatial Cognition: An Interdisciplinary Study of the Prepositions in English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 117) Херсковиц 1988: Herskovits, Annette. "Spatial Expressions and the Plasticity of Meaning", *Topics in Cognitive Linguistics*, B. Rudzka-Ostin (ed.). Amsterdam: John Benjamins.
- 118) Хилферти 1999: Hilferty, Joseph . "Through as a means to metaphor". *Issues in Cognitive Linguistics*, proceedings ed. by L. Stadler and C. Eyrych, Berlin: Mouton de Gruyter, 347–66.
- 119) Хокинс 1984: Hawkins, Bruce. *The Semantics of English Spatial Prepositions*. PhD Thesis. University of California, San Diego.
- 120) Хокинс 1993: Hawkins, Bruce. "On universality and variability in the semantics of spatial prepositions." *The Semantics of Prepositions: From Mental Processing to Natural Language Processing*, [Natural Language Processing 3], Cornelia Zelinsky-Wibbelt (ed.). Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 327–349.
- 121) Хотенрот 1993: Hottenroth, Priska-Monika. "Prepositions and object concepts: A contribution to cognitive semantics". *The Semantics of Prepositons: From Mental Processing to Natural Language Processing*, Cornelia Zelinsky-Wibbelt (ed.). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- 122) Хуанг 2012: Huang, Yan. *Dictionary of Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- 123) Цјенки 1989: Cienki, Alan. *Spatial Cognition and the Semantics of Prepositions in English, Polish, and Russian*. Munich: Verlag Otto Sagner.

- 124) Цујкенс 1993: Cuyckens, Hubert. "Spatial prepositions in French revisited: Review Article on Vandeloise, C. (1991) *Spatial Prepositions: A case study from French*". *Cognitive Linguistics*, 4-3. Chicago: Chicago University Press, 291-310.
- 125) Џекендоф 1983: Jackendoff, Ray. *Semantics and Cognition*. Cambridge, MA: MIT Press.
- 126) Џекендоф 1990: Jackendoff, Ray. *Semantic Structures*. Cambridge, MA: MIT.
- 127) Џонсон 1987: Johnson, Mark. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago: Chicago University Press.
- 128) Шулц 1993: Schulze, Rainer. "The meaning of (a)round: A study of an English preposition". *Conceptualizations and Mental processing in Language*, Geiger, R. and B. Rudzka-Ostyn (eds.), Berlin/New York: Mouton de Gruyter. 399-431.

ОБРАЗАЦ 1.

Изјава о ауторству

Потписана: Катарина Аксић

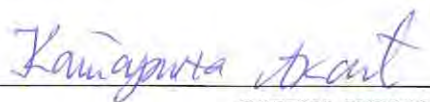
Број уписа: 09Д015

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом: *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику*

- резултат сопственог истраживачког рада,
- предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени, и
- да нисам кршила ауторска права и користила интелектуалну својину других лица.

У Крагујевцу, _____ 2017. године,

потпис аутора

ОБРАЗАЦ 2.

Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Катарина Аксић

Број уписа: 09Д015

Студијски програм: Наука о језику

Наслов рада: *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику*

Ментор: Др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област – Енглески језик и лингвистика.

Потписана: Катарина Аксић

Изјављујем

да је штампана верзија мог докторског рада истовестна електронској верзији коју сам предала за објављивање на порталу Дигиталног репозиторијума Универзитета у Крагујевцу.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Крагујевцу.

У Крагујевцу, _____ 2017. године,

потпис аутора

ОБРАЗАЦ 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Крагујевцу унесе моју докторску дисертацију под насловом: *Семантика и прагматика предлога у савременом енглеском језику*, која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предала сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Крагујевцу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучила.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално
- 3. Ауторство – некомерцијално – без прераде**
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

У Крагујевцу, _____ 2017. године,

потпис аутора